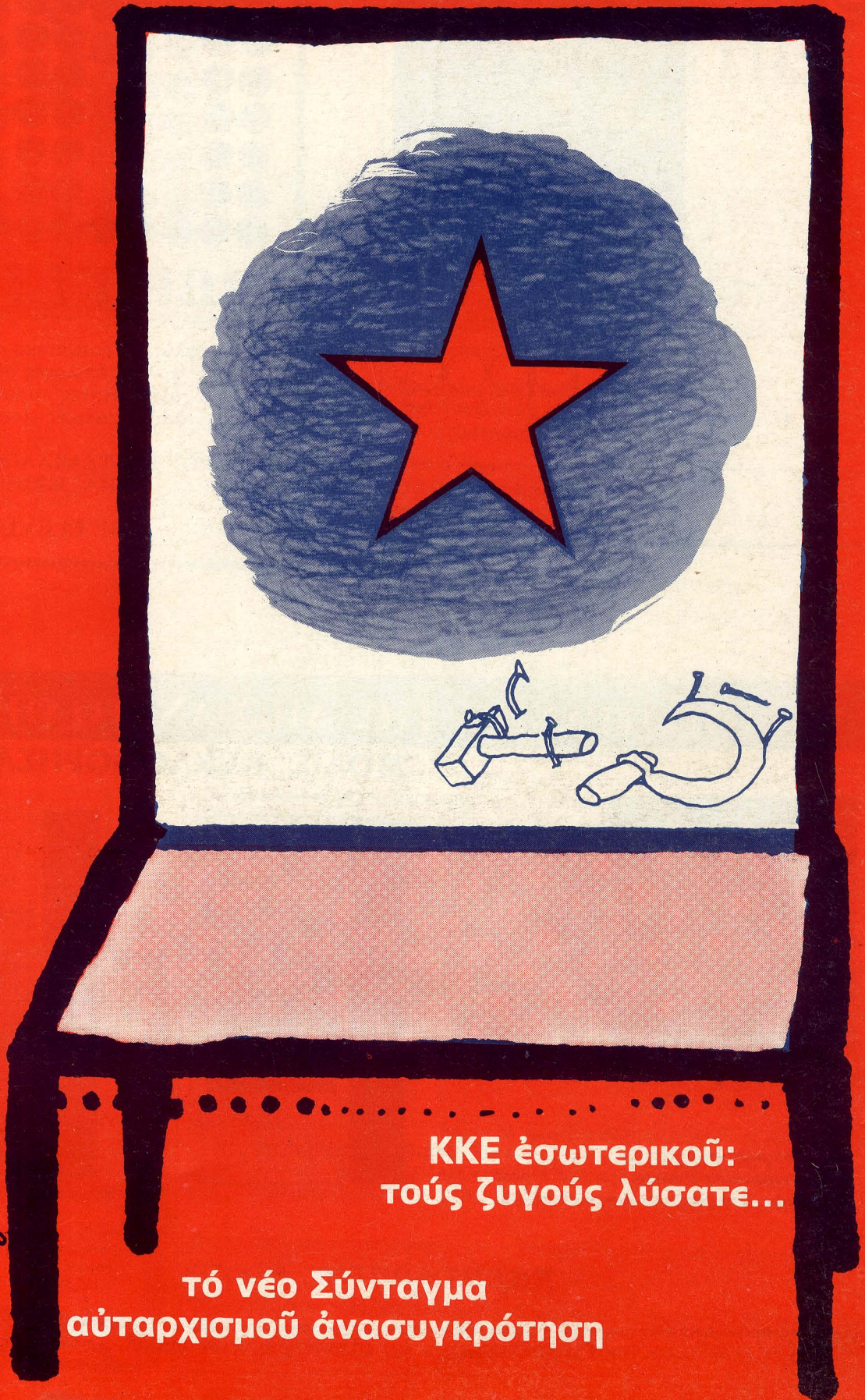

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

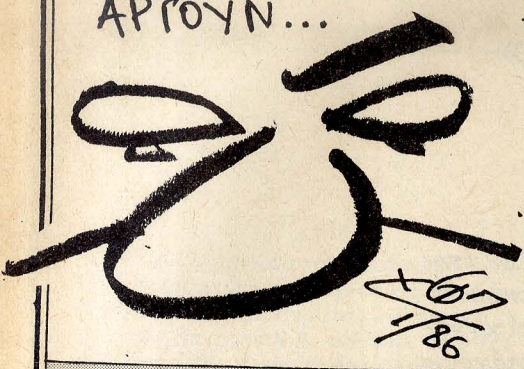
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24 ΙΑΝ. 1986, ΤΕΥΧ. 59, ΔΡΧ. 130

ΚΚΕ έσωτερικοϋ:
τούς ζυγούς λύσατε...

τό νέο Σύνταγμα
αϋταρχισμοϋ άνασυγκρότηση

ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΠΕΣ
ΑΡΓΟΥΝ...

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

Παρασκευή 24 Ιανουαρίου 1986
τεύχος 59, δρχ. 130
Αθήνα, Κέκροπος 2
τηλ. 32.39.645 και 32.28.791

Περιεχόμενα

Θέση, Νεολαία «άναβαθμισμένη» ή «μετεξελιγμένη»	4
Δεκαπενθήμερος, Περιδιαβάζοντας την πολιτική επικαιρότητα	5
Οικονομόβιος, 'Επί του λογιστηρίου	7

'Αντώνη Μανιτάκη, 'Ο βασιλιάς ήταν γυμνός	8
Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος, Αύταρχισμοῦ ἀνασυγκρότηση	10
Δαμιανού Παπαδημητρόπουλου, «Μετεξέλιξη» και πολιτικό σύστημα	12
'Αγγελου 'Ελεφάντη, 'Ο κομμουνισμός δέν ξεπεράστηκε	14

Β. Γάτου, Οί φίλοι τῆς φυλῆς	22
Σταύρου Λιβαδά, Μαθηματική Σχολή Σάμου	23
Νίκου 'Αναστασάτου, Πανεπιστήμιο Χίου, ἔτος μηδέν	24
Πανεπιστημιακοῦ, Γιά τίς πρυτανικές ἐκλογές	25
Γιώργου Μαργαρίτη, "Άλλοι ἐργάζονται και ἄλλοι πολεμοῦν	26
Λάμπρου Μαντέλου, Νοθεία στίς ἐκλογές τῆς ΕΤΕ	29
Μηνᾶ Νταῆ, 'Η ἀλαζονεία τῆς ἐξουσίας τοῦ τύπου	32
Βασίλη Ζουναλῆ, Κατεσπευμένη προστασία τοῦ περιβάλλοντος	34
'Αννας Καφέτση, «'Ελληνικότητα» και εικαστική δημιουργία	35
Πέτρου Πιζάνια, Οί ἐκδόσεις τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου τῆς Ἐμπορικῆς Τράπεζας	38
Νίκου Φωκά, Τά παιδιά τοῦ δεκαπεντασύλλαβου	40
Σωτήρη Ντάλη, Jaroslav Seifert	42
'Αννας 'Αθανασιάδου, «'Εκμηδενιστήριο»	44

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	48
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ	50

Συνδρομή ἑσωτερικοῦ: Ἐτήσια (26 τεύχη) 3.000, ἑξάμηνη (13 τεύχη) 1.500
 Συνδρομή ἑξωτερικοῦ: Εὐρώπη ἐτήσια 4.000, ἑξάμηνη 2.000
 "Άλλες χώρες ἐτήσια 4.300, ἑξάμηνη 2.200
 ΤΡΑΠΕΖΕΣ - ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΔΡΧ. 6.000. Η ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Μόνο μέ 5.000 δρχ.
 τὰ τεύχη τοῦ
πολιτη
 ἀπό τό 1 ἕως τό 65
 ὄλο τό περιοδικό ἀπό τό 1976
 ἕως τό 1984
 μαζί μέ τόν
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΗ
 Μπορεῖτε νά παραγγείλετε τή σειρά
 στά βιβλιοπωλεῖα ἢ στά γραφεῖα μας
 Κέκροπος 2 - 105 58 Ἀθήνα
 τηλ. 3239645 και 3228791

'Ιδιοκτησία: Σπ. Δελέγκας και Σία Ο.Ε. • Ἐκδότης: "Άγγελος Ἐλεφάντης Μάρκου Μουσοῦρου 34, Ἀθήνα, • Τυπογραφείο: ὁ Χαϊδεμένος ΕΠΕ, Λεωφ. Βουλιαγμένης 429, τηλ. 94.40.997

ΝΕΟΛΑΙΑ «ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΜΕΝΗ» Ή «ΜΕΤΕΞΕΛΙΓΜΕΝΗ»;

Σήμερα, στην εποχή των λείζερ, των κομπιούτερ, του πολέμου των άστρων, εποχή των στρούμφ και των γουόκμαν πώς γίνεται ένας νέος άριστερός, αν υποθέσουμε βέβαια ότι κανείς δεν γεννιέται άριστερός, αν υποθέσουμε ακόμη ότι οι κοινωνικοί προσδιορισμοί δεν άρχουν να έγχαράξουν από μόνοι τους σε ένα δεκαεφτάχρονο εργάτη, αγρότη ή φοιτητή την άριστερή ιδεολογία;

Τό ερώτημα έχει σημασία γιατί, σε άλλες εποχές, εποχές πείνας, πολέμου, φόβου, άμεσης φυσικής εξόντωσης των ανθρώπων, βασανιστηρίων άπροσχημάτιστης καταπίεσης, σε εποχές ήρωϊκών εξάρσεων και κατορθωμάτων τό ερώτημα έπαιρνε άλλη απάντηση: τότε ο κύριος «καθοδηγητής» των νέων ήταν ο αντίπαλος, ξένος κατακτητής ή ντόπιος δικτάτορας-καταπιεστής και τά υπόλοιπα αναλάμβανε ο άγώνας.

Σήμερα όμως, στην εποχή του γενικευμένου στρουμφισμού μέ άόρατο τό πρόσωπο τής βίας, πώς και γιατί προσχωρούν ή θά προσχωρήσουν οι νέοι στό στρατόπεδο του κοινωνικού μετασχηματισμού, στην κοσμοαντίληψη του σοσιαλισμού, πώς αναπαράγονται και πολλαπλασιάζονται οι δυνάμεις του σοσιαλισμού;

Τό ερώτημα, ό,τι κι αν συμβαίνει στον κόσμο των μεγάλων και ώριμων, αίωρείται και θά αίωρείται συνεχώς παίζοντας πολύ περίεργα παιχνίδια σε σιγουριές και βεβαιότητες.

Στό χώρο τής κομμουνιστικής ανανεωτικής Άριστερας, τό 1978, στό 2ο συνέδριο του ΚΚΕ έσωτ., οι νέοι, πού επί δικτατορίας και μεταπολιτευτικά είχαν στρατευθεί στό «Ρήγα Φεραίο» άνέτρεφαν πολλές σιγουριές και μία όλόκληρη γενιά, ή συντριπτική πλειοψηφία τής όργάνωσης, άποχώρησε από τό κόμμα τής κομμουνιστικής ανανέωσης όχι βέβαια γιατί κατέκρινε τό κόμμα αυτό ως κομμουνιστικό αλλά γιατί δεν τό θεωρούσε αρκετά κομμουνιστικό. Ή πόρτα πού τους έβαζε στον οργανωμένο χώρο του κινήματος ήταν ή άριστερή. Κι άπ' τήν άριστερή ξαναβγήκαν, άνεξάρτητα τί, όμαδικά ή άτομικά, έκαναν στή συνέχεια.

Σήμερα πάλι, στον ίδιο χώρο, έχουμε μιάν ανάλογη κατάσταση. Στο συνέδριο τής ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος, πού ακόμα δεν έχει τελειώσει τήν ώρα πού γράφονται αυτές οι γραμμές, οι ψηφοφορίες για τίς θέσεις τής όργάνωσης έδειξαν ότι ή συντριπτική πλειοψηφία των μελών —στή συντριπτική τους πλειοψηφία παιδιά 18 μέ 25 χρονών— δεν έλκεται άπ' τους «εύρεις και πλατείς φορείς» πού κατασκευάζονται στην ήγεσία του ΚΚΕ έσωτ. Νά είναι τάχα αυτή ή ροπή προς τον κομμουνισμό άποτελεσμα συντηρητικότητας και κίβδηλης συνείδησης; Άλλά κι έτσι νά είναι —υπόθεση πού κατηγορηματικά άπορρίπτουμε— τότε πώς θά αναπαραχθεί ένα κίνημα χωρίς τίς φυσικές του ρίζες μέσα στή νεολαία; Τό θλιβερό παράδειγμα τής μεταδικτατορικής ΕΔΑ πού καταφέρνει νά έχει βουλευτές, εύρωβουλευτές, δημάρχους, εκπροσώπους και δημοτικούς συμβούλους αλλά ούτε ένα, αριθμός 1, οργανωμένο νέο θά ήταν πολύ διδακτικό για όσους παίρνουν τίς έπιθυμίες τους για πραγματικότητα.

Κι ύστερα τί σοί δημοκρατία, σεβασμός τής βάσης, άνοιγμα στις πλατιές μάζες μπορεί νά υπάρχει όταν κάθε πέντε δέκα χρόνια οι μεγάλοι πρωτοπορούν τόσο πολύ πού αφήνουν τόσο πίσω τά παιδιά τους; Ή μήπως συμβαίνει τό αντίθετο. Ή μήπως οι ευαίσθητοι και δυναμικοί νέοι, θέλοντας νά σπάσουν τον οίκογενειακό και κοινωνικό στρουμφισμό, δεν έχουν κανένα λόγο νά ένταχθούν στον άριστερό παπα-στρουμφισμό;

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Κυριότερα γεγονότα του δεκαπενθημέρου είναι η συζήτηση στη Βουλή για την αναθεώρηση του Συντάγματος και η σχετική πλειοψηφία στην Κ.Ε. του ΚΚΕ εσωτερικού υπέρ της «μετεξέλιξης» του κόμματος. Δεν θα ασχοληθούμε εδώ ούτε με το ένα ούτε με το άλλο, μιά και για τὰ θέματα αυτά υπάρχει έκτενης κάλυψη σε άλλες σελίδες του περιοδικού, τόσο ώστε να κινδυνεύουμε με επικαλύψεις. Στο περιθώριο πάντως αυτών των δύο θεμάτων δεν ξλείψαν τὰ άλλα ζητήματα, από εκείνα που θὰ τὰ χαρακτηρίσαμε διαρκή στην πολιτική των τελευταίων μηνών.

Νεότερα για τήν αγορά τῶν F-16

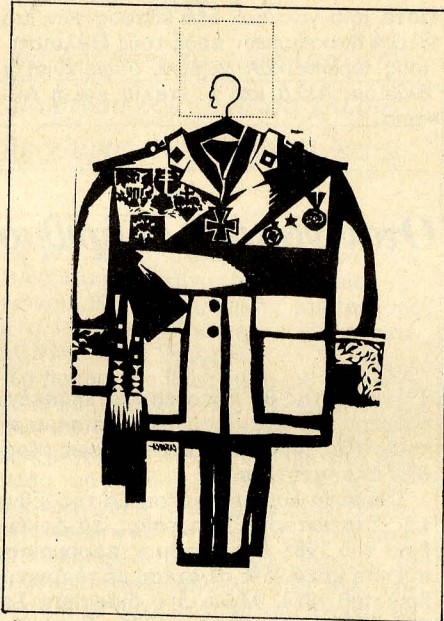
Και ξαφνικά, τήν προπερασμένη Κυριακή τή νύχτα, τὸ πανελλήνιο ξμαθε ἀπὸ τήν τηλεόραση ὅτι ἐπιτέλους ὑπογράφηκε ἡ συμφωνία γιὰ τήν ἀγορὰ τῶν F-16. Ὁ συντάκτης τῆς εἰδησης ἐπλεε φαίνεται σὲ πελάγη εὐτυχίας καθὼς ἡ ὄλη παρουσίαση τῆς συμφωνίας ἦταν τέτοια ὥστε ὁ ἀκροατῆς νὰ μένει μὲ τήν ἐντύπωση ὅτι ὄχι μόνον οἱ ΗΠΑ μᾶς χαρίζουν τὰ ἀεροπλάνα, ἀλλὰ θὰ χρηματοδοτήσουν καὶ ἐπενδύσεις στὴν Ἑλλάδα, θὰ μᾶς διευκολύνουν νὰ πωλήσουμε προϊόντα μας στὸ ἐξωτερικὸ καὶ θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ παράγουμε ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ F-16 στὴ χώρα μας. Ἀπ' ὅ,τι φάνηκε ἀπὸ τήν παρουσίαση τὸ F-16G εἶναι ἓνα ἀεροπλάνο σχεδιασμένο εἰδικὰ ἀπὸ Ἑλληνας γιὰ Ἑλληνας, ὁπῶς ὥστε σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τήν παραγωγή του στὴν Ἑλλάδα νὰ διακαιολογεῖται ὁ χαρακτηρισμὸς «τὸ ἑλληνικὸ F-16G». Ἦταν φανερό ὅτι μιά τέτοια εἰδηση μᾶλλον νὰ ἀποκρύψει ἐπιχειροῦσε παρὰ νὰ ἐνημερώσει.

Καὶ βέβαια ἓνα πρῶτο μέλημα ἦταν νὰ ἀνατραποῦν οἱ δυσμενεῖς ἐντυπώσεις πού εἶχαν δημιουργηθεῖ δύο μέρες πρὶν κατὰ τὴ συζήτηση στὴ Βουλή μιᾶς ἐπερώτησης τῆς Νέας Δημοκρατίας γιὰ τοὺς στρατιωτικὸς ἐξοπλισμοὺς στὴν τετραετία 1981-85, ὅπου φάνηκε ὅτι οἱ «δαπάνες γιὰ τὴν ἔθνηκή ἀμυνα» δὲν ἦταν στὴν τετραετία αὐτὴ ὑπεύθυνες γιὰ τὴ διόγκωση τοῦ ἐξωτερικοῦ χρέους τῆς χώρας.

Ἐνα δεῦτερο μέλημα ἦταν νὰ ἀποκρυφθοῦν τὰ παρασκήνια τοῦ πραγματικοῦ γεγονότος: πράγματι ὑπῆρξε κάποια κίνηση τῶν Ἀμερικανῶν γιὰ νὰ προχωρήσει ἡ ἀγορὰ. Στάλθηκε δηλαδὴ ἓνα ἔγγραφο ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Ἀμύνης τῶν

ΗΠΑ πρὸς τὸ Κογκρέσο, ὅπου ζητεῖται ἡ ἔγκριση γιὰ τὴν πώληση τῶν F-16 στὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ πράσινο φῶς ἀναψε, τὸ συμβόλαιο θὰ ὑπογραφεῖ κάποτε (μὲ τὴν ὑπογραφή του θὰ πρέπει ἡ Ἑλλάδα νὰ δώσει 20 ἑκατομ. δολάρια) καὶ τριάντα δύο μῆνες μετὰ τὴν ὑπογραφή θὰ ἀρχίσει ἡ παράδοση τῶν πρῶτων ἀεροπλάνων. Εὐτυχῶς, γιὰτὶ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ κωλυόμεθα κάπως συναλλαγματικῶς. Ἐνῶ ὡς τότε ἔχει ὁ Θεός, ἢ μᾶλλον θὰ ἔχει ἤδη ἔρθει ἡ ὥρα γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συμφωνίας γιὰ τὶς ἀμερικανικὲς βάσεις.

Παράλληλα ὁμως μὲ τὰ παραπάνω διέρρευσε καὶ ἡ εἰδηση ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ προσανατολιζοῦνται σὲ πώληση τῶν ἀεροπλάνων μέσω τοῦ συστήματος FMS. Δηλαδὴ ἡ προμήθεια δὲν θὰ γίνεαι κατευθεῖαν ἀπὸ τὴν κατασκευάστρια ἐταιρεία General Dynamics ἀλλὰ μέσω τοῦ ἀμερικανικοῦ Πενταγώνου. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὰ ὄσα

εἶχαν συμφωνηθεῖ μὲ τὴν κατασκευάστρια ἐταιρεία (π.χ. ἀντισταθμιστικὰ ὀφέλη, ἐπενδύσεις καὶ ἄλλες διευκολύνσεις διὰ τῶν ὁποίων τὸ κάθε ἀεροπλάνο θὰ μᾶς ἐρχόταν περίπου τζάμπα, σύμφωνα τουλάχιστον μὲ τὴν κυβερνητικὴ θριαμβολογία) χάνονται, μιά καὶ τὸ ἀμερικανικὸ Πεντάγωνο δὲν ἐξασφαλίζει παρὰ μόνον μιά μικρὴ ἔκπτωση στὴν τιμὴ ἀγορᾶς.

Τὸ γιὰτὶ οἱ Ἀμερικανοὶ προτιμοῦν νὰ μᾶς δώσουν τὰ F-16 μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο εἶναι προφανές. Πέρα ἀπὸ ζητήματα «προστασίας τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας» ἀποκτοῦν ἓνα μέσο πίεσης γιὰ διάφορα ἄλλα, πολιτικά, θέματα, ὅπως εἶναι οἱ βάσεις καὶ γενικότερα ἡ ἑλληνικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική. Ὅμως γιὰ νὰ γίνεαι ἡ ἀγοραπωλησία μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο χρειάζεται νὰ συμφωνοῦν καὶ τὰ δύο συμβαλλόμενα μέρη. Τὸ πραγματικὸ ἐρώτημα εἶναι λοιπὸν γιὰτὶ συμφωνεῖ ἡ Ἑλλάδα, ὅταν μάλιστα εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως ἐμφανές ὅτι τὸ νέο σύστημα τῆς εἶναι καὶ οικονομικὰ (ἐκτὸς ἀπὸ πολιτικά) πολὺ πιὸ ἀσύμφορο.

Ἄλλη ἐξήγηση δὲν ὑπάρχει: τὸ σύστημα FMS, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀγοράσουμε ἀπὸ τὸ ἀμερικανικὸ κράτος, θὰ πρέπει νὰ εἶναι γιὰ μᾶς πολὺ πιὸ συμφέρον οικονομικά. Σὲ ὅποιον δὲν εἶχε πιστέψει ὅτι ἡ περίφημη συμφωνία γιὰ τὰ F-16 μὲ τὰ ἀντισταθμιστικὰ τῆς ὀφέλη καθιστοῦσε τὴν ἀγορὰ τῶν ἀεροπλάνων περίπου ἐπικερδὴ ὑπόθεση γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ὑπῆρξε συνεχῶς τὸ ἐρώτημα πῶς θὰ καταφέρομε μέσα στὰ τόσα συναλλαγματικὰ μας προβλήματα νὰ χρεωθοῦμε καὶ τὰ F-16 ἀπὸ πάνω. Ἡ, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἀλλιῶς, ἡ ἀγορὰ ἔμοιαζε ἀδύνατη.

Ἐνῶ, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα τώρα, ἔχουμε μιὰν ὑποψία. Μέχρι τὸν Ἀπρίλιο θὰ ἔρθει στὴν Ἑλλάδα ὁ κ. Σούλτζ γιὰ νὰ κλείσουμε τὸν ἀρραβώνα γιὰ τὴν παραμονὴ τῶν βάσεων. Μὲ τὸ κλείσιμο αὐτοῦ τοῦ ἀρραβώνα, θὰ ὑπογράψουμε παράλληλα τὰ ὀριστικὰ συμβόλαια γιὰ τὴν ἀγορὰ τῶν ἀεροπλάνων. Περίπου τριάντα μῆνες μετὰ θὰ ἔχει φτάσει ὁ καιρὸς νὰ ὑπογραφεῖ ἡ συμφωνία γιὰ τὶς βάσεις καὶ νὰ παραδοθοῦν τὰ πρῶτα F-16. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὰ F-16 θὰ εἶναι ἡ προίκα μας, ἐξοῦ καὶ οἱ διάφορες ἐντεχνες καθυστερήσεις ὥστε οἱ ἡμερομηνίες νὰ συμπέσουν. Οἱ Ἀμερικανοὶ συνέδεσαν τὰ ἀεροπλάνα μὲ τὶς βάσεις καὶ πέτυχαν τὸ σκοπὸ τους, δηλαδὴ τὴν παραμονὴ τῶν βάσεων. Ὁ κ. Παπανδρέου συνέδεσε τὶς βάσεις μὲ τὰ ἀεροπλάνα καὶ κέρδισε τριπλά. Κέρδισε δηλαδὴ τὰ ἀεροπλάνα, κέρδισε τὴν παραμονὴ τῶν βάσεων (πού ἔτσι κι ἀλλιῶς θὰ τὴν ἐπέδωκε) καὶ κέρδισε καὶ ἓνα ὠραῖο ἐπιχειρημα γιὰ τὴν παραμονὴ τους: λόγοι ὑψίστου ἔθνικοῦ συμφέροντος καὶ μιά κάποια οικονομικὴ ἀνέχεια μᾶς ἐπιβάλλουν... ὅπως ἄλλωστε ἔχουμε τονίσει ἐπανειλημμένως...

Τζάμπα λοιπὸν τὰ ἀεροπλάνα (ἀλλιῶς δὲν βλέπουμε πῶς μποροῦμε νὰ τὰ ἀγοράσουμε). Κάτι ἤξερε δηλαδὴ ὁ συντάκτης τῆς τηλεοπτικῆς εἰδησης καὶ πανηγύριζε. Μόνον πού ὁ ἄνθρωπος δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσει καθαρά...

Ἀμερικανὸς ἀπεσταλμένος γιὰ τὴν τρομοκρατία

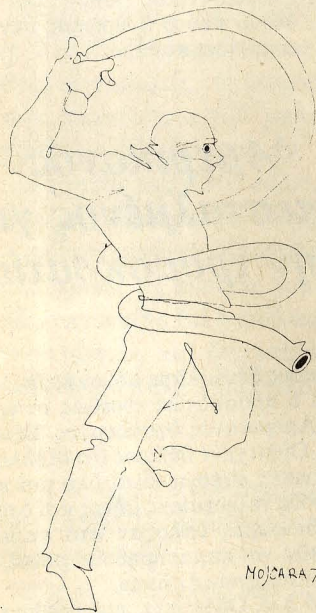
Γιὰ γάμους δὲν μιλάμε μόνον ἐμεῖς. Ἀκόμα καὶ ὁ προσφάτως εὑρεθείς στὴν Ἑλλάδα Ἀμερικανὸς ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν κ. Οὐάιτχεντ δήλωσε ὅτι οἱ ἑλληνοαμερικανικὲς σχέσεις εἶναι ὄλο καὶ καλύτερες τοὺς τελευταίους μῆνες καὶ ὅτι οἱ διαφορὲς ὑπῆρξαν στὸ παρελθόν «μποροῦν νὰ παρατηρηθοῦν μεταξύ φίλων καὶ συζύγων ἀκόμη».

Ἄλλὰ ὁ κ. Οὐάιτχεντ, πού βρέθηκε ἐδῶ γιὰ νὰ συζητήσει σχετικά μὲ τὴ διεθνή τρομοκρατία, εἶπε καὶ κάτι πού ἐνόχλησε

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

τήν ελληνική κυβέρνηση. "Οτι δηλαδή οι Έλληνες συνάδελφοί του αναγνωρίζουν ότι η Λιβύη βρίσκεται πίσω από πολλές τρομοκρατικές επιθέσεις. Τη δήλωση αυτή ο κ. Παπανδρέου έσπευσε να τη χαρακτηρίσει απαράδεκτη.

Γιατί όμως οι Άμερικανοί επιμένουν τόσο πολύ στην καταδίκη και στα μέτρα κατά της Λιβύης και γιατί κανένα ευρωπαϊκό κράτος, ανεξάρτητα από την πολιτική απόκλιση της κυβέρνησής του (άκόμα και η Μεγάλη Βρετανία της κ. Θάτσερ) δέν έσπευσε να υιοθετήσει τα άμερικανικά αντίποινα; "Ας αρχίσουμε με αυτό το δεύτερο. Οι Ευρωπαίοι λοιπόν φοβούνται ότι οποιαδήποτε στρατιωτικά ή οικονομικά αντίποινα από μέρους τους κατά της Λιβύης, είναι πιθανό, έφασον μάλιστα ήταν σοβαρά, να συσπειρώσουν τά διχασμένα σήμερα άραβικά κράτη, με αποτέλεσμα ανάλογα άραβικά αντίποινα κατά του «δυτικού κόσμου». Τά αντίποινα αυτά θά μπορούσαν να έχουν σχέση άκόμα και με πετρελαϊκό αποκλεισμό ή και με απόσυρση κεφαλαίων. Όπωςδήποτε, αν τά πράγματα ήταν σοβαρά και είχαμε καταστάσεις ανάλογες των περιόδων 1973 και 1979, ή κρίση, όπως τότε έτσι και τώρα, θά έπληττε πολύ περισσότερο τις ευρωπαϊκές χώρες από ό,τι τις Ηνωμένες Πολιτείες, πού στό κάτω κάτω είναι και πολύ περισσότερο αυτάρχεις. Χωρίς να υποστηρίζουμε ότι οφείλται αποκλειστικά σ' αυτό, δέν θά πρέπει να ξεχνάμε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες βγήκαν ιδιαίτερα ένισχυμένες μετά τή δεύτερη ενεργειακή κρίση, ή ήγεμονική τους δύναμη επιβεβαιώθηκε άδιαμφισβήτητα, τό δολάριο απέκτησε μεγάλη ισχύ ενώ τήν ίδια ώρα οι Ευρωπαίοι είχαν κυριολεκτικά γονατίσει. Άκόμα και σήμερα δέν μπορούμε να πούμε ότι άνέρρωσαν τελείως από τις συνέπειες.

MOJCARA 77

"Έχουν λοιπόν κάθε λόγο οι Ευρωπαίοι να φοβούνται τήν ένταση στό Μέση Άνατολή. Και αντίθετα οι Άμερικανοί έχουν κάθε λόγο να τήν επιδιώκουν ή, τουλάχιστον, να μήν τή φοβούνται. Είναι κι αυτή μία από τις αίτιες πού ή Εύρώπη έχει μία πολύ πιο συμβιβαστική και εύελικτη πολιτική στό μεσανατολικό και ειδικότερα στό παλαιστινιακό πρόβλημα, σέ αντίθεση με τήν άκαμπτη στάση πού επιδεικνύουν με άνεση οι ΗΠΑ και τό Ίσραήλ.

"Η διαίωνηση της έντασης, έστω και τεχνητής πιά, είναι λοιπόν πρός τό συμφέρον και όρισμένων άραβικών χωρών (για λόγους πού έκθέταμε στό προηγούμενο τεύχος) αλλά των ΗΠΑ και του Ίσραήλ. Άντίθετα ή άμβλυση της ταιριάζει με τά συμφέροντα των Ευρωπαίων, αλλά, τώρα πιά, και των Παλαιστινίων. Και είναι έδω πού έπεμβαίνει ή τρομοκρατία για να ύποδαυλίσει τήν ένταση, με ένεργειες μάλιστα πού γίνονται στό έδαφος των πιο φιλικά διακειμένων πρός τους Παλαιστίνιους ευρωπαϊκών χωρών, όπως είναι ή Ελλάδα, αλλά και ή Ίταλία και ή Αυστρία.

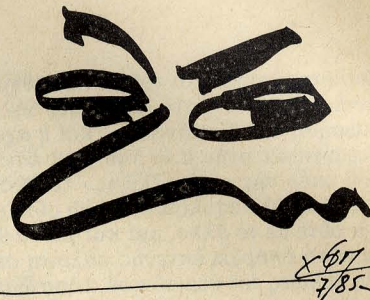
"Όταν νοσοῦν οἱ ἀριθμοί

Τελειώνοντας θά προσθέσουμε όρισμένα νούμερα πού ανακοινώθηκαν επίσημα τις τελευταίες εβδομάδες και πού ίσως πέρασαν άπαρατήτητα.

Σύμφωνα λοιπόν με στοιχεία της Έθνικής Στατιστικής Ύπηρεσίας, τό Δεκέμβριο του 1985 ό τιμάρθμος παρουσίασε αύξηση κατά 25% σέ σχέση με τό Δεκέμβριο του 1984. Μόνο στό διάστημα Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 1985 (περίοδος των οικονομικών μέτρων) ό πληθωρισμός έφτασε τό 14,8%. Δεδεμένου ότι ή «προβλεπομένη» ΑΤΑ πού καθορίστηκε τον Ίανουάριο, και πού στην ουσία αντικαθιστά τήν ΑΤΑ του τετραμήνου, είναι μόλις 4,5%, ή άπώλεια του εισοδήματος των εργαζομένων στό τετράμηνο αυτό ξεπέρασε τό 10%. Τό νούμερο αυτό άφορά μόνο τους χαμηλόμισθους (έως 50.000 δρχ.) ενώ για τους υπόλοιπους ή ΑΤΑ είναι μειωμένη και ή άπώλεια μεγαλύτερη.

Σύμφωνα επίσης με τους καταλόγους του ΟΑΕΔ, οι άνεργοι αύξήθηκαν κατά 14% τό Δεκέμβριο του 1985 σέ σχέση με τό Δεκέμβριο του 1984 (άπό 109.380 άνέβηκαν σέ 124.673). Τό συνολικό ποσοστό της άνεργίας έφτασε λοιπόν τό Δεκέμβριο του 1985 τό 7% των εργαζομένων, έναντι 6,3% του Δεκεμβρίου 1984. Ήπειδή όμως όλα τά παραπάνω νούμερα άφορούν μόνο τους άνέργους πού είναι γραμμένοι στους καταλόγους του ΟΑΕΔ, τό πραγματικό ποσοστό της άνεργίας είναι κατά πολύ ύψηλότερο.

Α, ΝΑ ΔΟΥΜΕ...

Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία του Κέντρου Έξαγωγικών Έρευνών, οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 11,4% στό έννεάμηνο Ίανουαρίου-Σεπτεμβρίου 1985 σέ σχέση με τό αντίστοιχο διάστημα του 1984 (3.196 έκατομ. δολάρια έναντι 3.478 έκατομ. δολαρίων).

Ψάξαμε να βρούμε και κάποιους άριθμούς πού να είναι πιο αισιόδοξοι. Τό μόνο πού βρήκαμε είναι τό έξής: "Έντονα κέρδη παρουσίασαν ... άρκετές —τραπεζικές ως επί τό πλείστον— μετοχές. "Ο δείκτης τιμών των τραπεζικών άξιών άνέβηκε κατά 1,38% και των βιομηχανικών 1,70% (άπό τό χρηματιστήριο). Τώρα κατά πόσο ή είδηση αυτή είναι ευχάριστη, σ' αυτό μόνο ύποκειμενικά μπορεί να τό άπαντήσει κανείς.

"Ο δεκαπενθήμερος

ΡΗΞΗ

Γενάρης 1986

ΤΕΥΧΟΣ 21 - 22

- ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ-ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
- ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
- ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ 1985
- ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 1985
- ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΣΠΙΤΙΩΝ/ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΣΧΟΛΩΝ
- ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 2
- ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ
- ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ
- Η ΕΓΓΛΑΝΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ
- ΠΕΤΡΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΛΙΘΙΝΗ ΕΠΟΧΗ
- Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ
- ΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ
- ΒΙΟΓΕΝΕΤΙΚΗ / ΣΧΟΛΙΑ / κ.λ.π.

Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή

...ή απώλεια της αγοραστικής

δύναμης των εργαζομένων από τον

Αύγουστο 1985 μέχρι τον Απρίλιο

1986 θά ξεπεράσει τό 20%...

Η απόφαση του ύπουργού Έθνικής Οικονομίας κ. Κ. Σημίτη για τὰ ποσοστά της ΑΤΑ βασίστηκε στις προβλέψεις της αρμόδιας επιτροπής υπηρεσιακών παραγόντων του ΥΠΕΘΟ και της ΕΣΥΕ σχετικά με τήν εξέλιξη του δείκτη τιμών καταναλωτή.

Η επιτροπή προβλέπει αύξηση του δείκτη για τό διάστημα Ιανουαρίου - Απριλίου 1986 κατά 7,5% - 8,5%. Η αισιοδοξία των υπηρεσιακών παραγόντων βασίζεται στις ακόλουθες υποθέσεις:

- Δέν αναμένονται αύξησης τιμών στά δημόσια αγαθά και υπηρεσίες.
- Δέν αναμένονται αύξησης τιμών στά καύσιμα.
- Οί τιμές των υπηρεσιών και προϊόντων του ιδιωτικού τομέα αναμένεται νά ακολουθήσουν τήν αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών.

Έτσι στις 9.1.86 ό κ. Σημίτης καθόρισε τήν ΑΤΑ στό 4,5%. Δηλαδή θεώρησε ότι στήν αύξηση του 8,5% τό 4,5% είναι εισαγόμενος πληθωρισμός. Αύτός ό τρόπος ύπολογισμού δέν βασίζεται σέ καμία ανάλυση.

Κατά τήν εξαγγελία των οικονομικών μέτρων ό εισαγόμενος πληθωρισμός είχε προσδιοριστεί άνεπίσημα στό 20% του δείκτη τιμών καταναλωτή. Σήμερα βλέπουμε τό ποσοστό νά άνεβαίνει στό 47%. Τό πρόβλημα όμως δέν σταματάει εδώ γιατί ενώ οι υπηρεσιακοί παράγοντες δέν άνέμεναν αύξησης τιμών στά δημόσια αγαθά και υπηρεσίες, μιά μέρα μετά τήν απόφαση του κ. Σημίτη, στις 10.1.86, τό ΥΠΕΧΩΔΕ ανακοίνωσε τις νέες τιμές του νερού και των διοδίων:

- Αύξηση της τιμής του κυβικού κατά 5 δρχ. σέ όλα τὰ κλιμάκια κατανάλωσης του νερού από 1.1.1986.
- Διπλασιάζονται σχεδόν όλες οι τιμές των διοδίων από 1.2.86.

Τήν ίδια μέρα τό ύπουργείο Βιομηχανίας και Ένεργειας ανακοίνωσε ότι οι τιμές των καυσίμων θά παραμείνουν σταθερές κατά τό πρώτο τετράμηνο του 1986.

Από πρώτη άποψη θά έλεγε κανείς ότι, στό σημείο αυτό τουλάχιστον, ή κυβερνητική πολιτική εμφανίζεται συνεπής. Δέν είναι όμως έτσι τὰ πράγματα γιατί όπως μάς πληροφορήσε ή *Αύγή* (11.1.1986) «...αύξημένος κατά 75% περίπου θά είναι ό ένιαίος φόρος πετρελαιοειδών εναντι του φόρου που ίσχυε μέχρι χθές τό βράδυ. Η σημαντική αυτή αύξηση του φόρου έπιβλήθηκε για νά κρατηθεί ή λανική τιμή των υγρών καυσίμων στά σημερινά επίπεδα, άφου με τήν εφαρμογή του νέου τρόπου ύπολογισμού που προβλέπεται από τήν εφαρμογή του νόμου 1571/85 οι έξαχθείσες τιμές διωλιτηρίου (...) θά ήταν

σημαντικά μικρότερες από αυτές που ίσχυαν μέχρι σήμερα. (...) Έάν δέν επεβάλλετο ό πρόσθετος φόρος, ή τιμή της βενζίνης θά έπρεπε νά ήταν τουλάχιστον 20 δραχμές χαμηλότερη». Έκτακτη φορολογία λοιπόν ή όποια εκτός από τήν άλλαγή του τρόπου ύπολογισμού καλύπτει και τις πρόσφατες μειώσεις των τιμών του πετρελαίου στή διεθνή αγορά.

Σύμφωνα με τὰ στοιχεία της ΕΣΥΕ κατά τό τελευταίο τετράμηνο του 1985 οι τιμές καταναλωτή αύξήθηκαν κατά 14,78%. Υπολογίζοντας τή μεγάλη αύξηση των τιμών χονδρικής πώλησης θά πρέπει νά περιμένουμε αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή για τό πρώτο τετράμηνο του 1986 τουλάχιστον κατά 15%. Έτσι ή απώλεια της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων από τον Αύγουστο του 1985 μέχρι τον Απρίλιο του 1986 θά ξεπεράσει τό 20%.

Η αγορά των F16-G

...θά αύξήσει τό κεφάλαιο του

σημερινού έξωτερικού χρέους

της χώρας τουλάχιστον κατά

8%...

Στις 10.1.1986 ό ύπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Κάσπαρ Ουάινμπέργκερ έδωσε τήν έγκριση της άμερικανικής κυβέρνησης για τήν πώληση 40 μαχητικών άεροσκαφών F16-G στήν Ελλάδα.

Τό βράδυ της ίδιας μέρας ή ελληνική τηλεόραση ανακοίνωσε με πανηγυρικό τρόπο τό γεγονός. Σύμφωνα με τήν κυβερνητική ανακοίνωση ή χώρα μας είχε κλείσει μιά φορά τους Αμερικανοί θά δέχονταν έμπορική και όχι διακρατική συμφωνία πώλησης στρατιωτικού ύλικού, τὰ άντισταθμιστικά όφέλη θά ήταν σημαντικά και ή χρηματοδότηση της αγοράς θά γινόταν από τις χαμηλότερες άμερικανικές στρατιωτικές πιστώσεις.

Τις έπόμενες μέρες οι πληροφορίες του ελληνικού και του ξένου τύπου, αλλά και των κυβερνητικών εκπροσώπων, άντέστρεψαν τήν πρώτη εικόνα.

Η άμερικανική κυβέρνηση έπιμένει στήν πώληση με διακρατική και όχι έμπορική συμφωνία. Έτσι δέν πρέπει νά ύπολογίζουμε τὰ άντισταθμιστικά όφέλη που θά παρείχε ή κατασκευάστρια εταιρεία GENERAL DYNAMICS στήν περίπτωση της κατευθείαν έμπορικής συμφωνίας με τήν ελληνική κυβέρνηση.

Τά 40 F16-G θά κοστίζουν περίπου 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια. Η πληρωμή τους θά γίνει με δανειακά κεφάλαια που θά χορηγήσει στήν Ελλάδα ή άμερικανική κυβέρνηση.

Οί όροι δανεισμού προβλέπουν έτήσιο επιτόκιο 5%, πενταετή περίοδο χάριτος και έπταετή περίοδο άποπληρωμής.

Αυτά σημαίνουν ότι κατά τὰ πρώτα έντε χρόνια του δανείου θά πληρώσουμε 300 εκ. δολάρια για τόκους. Τά έπόμενα

έπτά χρόνια θά πληρώνουμε έτήσιο τοκοχρεόλυσο 207 εκ. δολάρια. Συνολικά στά δώδεκα χρόνια θά καταβάλουμε 1,2 δισ. δολ. για τήν έξόφληση του κεφαλαίου του δανείου και 550 εκ. δολ. για τόκους.

Η αγορά των F16-G θά αύξήσει τό σημερινό έξωτερικό χρέος τουλάχιστον κατά 8% και όπως είναι φυσικό θά πολλαπλασιάσει τις δανειακές άνάγκες της χώρας για τήν άποπληρωμή τοκοχρεολυσίων. Άλλά εκτός από τὰ οικονομικά ύπάρχουν και οι διακρατικές πολιτικές δεσμεύσεις.

Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πηγές στήν έγκριση της πώλησης των F16-G συνέβαλε ή ύπογραφή από τήν ελληνική κυβέρνηση της συμφωνίας για τήν προστασία των στρατιωτικών πληροφοριών (*Έλευθεροτυπία*, 15.1.86), ή δέ πραγματοποίηση της πώλησης συνδέεται με τή διατήρηση των άμερικανικών βάσεων στή χώρα μας (*Αύγή*, 16.1.1985).

Η ΕΑΒ αναλαμβάνει εργολαβίες του ΝΑΤΟ

...3.343 δρχ. ή εργατοώρα από παραγγελία του ΝΑΤΟ. Μάλλον

θά κληθοϋμε νά πληρώσουμε

τά σπασμένα της ΕΑΒ...

Στις 14.1.1986 ό ύφυπουργός Έθνικής Άμυνας κ. Τ. Σεχιώτης ανακοίνωσε ότι ή «Έλληνική Άεροπορική Βιομηχανία» αναλαμβάνει εργασίες έπισκευής και άνακατασκευής ύλικών του άντιαεροπορικού συστήματος «ΧΩΚ». Οί εργασίες αυτές είναι ένταγμένες στό πρόγραμμα της Υπηρεσίας Συντήρησης και Έξοπλισμού του ΝΑΤΟ (NAMSA). Η πραγματοποίησή τους θά διαρκέσει 5 χρόνια και θά απαιτήσει 350.000 έργατοώρες. Τά άκαθάριστα έσοδα της ΕΑΒ θά άνέλθουν σέ 1.170 εκ. δρχ. Δηλαδή ή ΕΑΒ θά έχει μέσο άκαθάριστο έσοδο 3.343 δρχ./έργατοώρα.

Δέν έχουμε διαβάσει τό πρωτότυπο κείμενο της ανακοίνωσης του κ. Σεχιώτη (τά στοιχεία προέρχονται από δημοσίευμα της έφημερίδας *ΕΞΠΡΕΣ*, 15.1.1986) αλλά θά ήταν ενδιαφέρον νά γνωρίζαμε ποιό είναι τό προϋπολογισθέν κόστος της εργατοώρας για τις συγκεκριμένες εργασίες.

Σύμφωνα πάντα με τό δημοσίευμα της *ΕΞΠΡΕΣ* ό κ. Σεχιώτης πρέπει νά είναι εύχαριστημένος γιατί «...πραγματοποιείται (...) μιά άπαρχή διείσδυσης και καθιέρωσης ελληνικών έπισκευαστικών μονάδων στό άπρόσιτο άλλοτε κύκλωμα έπισκευών — συντήρησης της NAMSA». Έμεις όμως άνησυχούμε γιατί με μέσο άκαθάριστο έσοδο 3.343 δρχ./έργατοώρα είναι σχεδόν σίγουρο ότι ένα μέρος των επενδύσεων του ΝΑΤΟ θά πληρωθεί από τους Έλληνες φορολογούμενους οι όποιοι θά κληθοϋν, όπως συνήθως, νά καλύψουν τις ζημιές της ΕΑΒ.

‘Ο Βασιλιάς ἦταν γυμνός

Η αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 που έντελως αιφνιδιαστικά και απρόσμενα άρχισε τόν Μάρτιο του 1985, μπήκε ήδη στην τελική της φάση. ‘Η δλομέλεια τής ΣΤ ‘Αναθεωρητικής Βουλής τών ‘Ελλήνων κλήθηκε νά αποφασίσει γιά τό περιεχόμενο τών αναθεωρητέων διατάξεων μέ βάση τό οριστικό σχέδιο αναθεώρησης πού έτοιμάσε ή ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή.

Τό Σύνταγμα τής 9/11 ‘Ιουνίου 1975, πού τόσο επικρίθηκε από τήν τότε αντιπολίτευση γιά τά αυταρχικά και συντηρητικά στοιχεία του και πού περιείχε και είχε συνδέσει τήν τύχη του μέ τήν αποκατάσταση τών δημοκρατικών ελευθεριών και τήν εγκαθίδρυση άβασίλευτης δημοκρατίας, δέν πρόλαβε νά γιορτάσει ήρεμα τή δέκατη επέτειο τής γένεσής του: πλήρωσε μέ τίμημα τήν αναθεώρησή του τήν άλόγιστη ένισχυση τής εκτελεστικής εξουσίας στό επίπεδο του άρχηγου τής εκτελεστικής εξουσίας. Πληρώνει δηλαδή τώρα τόν πολιτικά άνεδαφικό, όπως αποδείχθηκε, έξοπλισμό του άρχηγου του κράτους μέ δυνατότητες ρυθμιστικής παρέμβασης —τίς περίφημες ύπερεξουσίες— οι οποίες, είναι άλήθεια, δέν έναρμονίζονται μέ τόν κοινοβουλευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος, πρακτικά όμως ήταν αδύνατο νά άσκηθούν ενάντια στην κοινοβουλευτική πλειοψηφία, χωρίς νά προκαλέσουν συνταγματικούς κλυδωνισμούς και χωρίς νά θέσουν σέ κίνδυνο τό κύρος του προεδρικού θεσμού και τό πολιτικό μέλλον του φορέα τους.

‘Η προεδρική ύπεροψία του Συντάγματος του 1975 έντοπίστηκε, επικρίθηκε και κατακρίθηκε έγκαιρα από τήν τότε αντιπολίτευση και από μέρος τής θεωρίας. ‘Ο συντακτικός νομοθέτης όμως ύπερασπίστηκε μέ πείσμα και έμμογή τά στοιχεία προεδρισμού πού περιείχε τό νέο Σύνταγμα γιά τόν έξής, κατά τή γνώμη μου, βασικό λόγο: πίστευε ότι τό πολιτικό μας σύστημα είχε ανάγκη από ένα όργανο πού ν’ άσκει ταυτόχρονα ρόλο εκφραστή και *έγγυητή τής κρατικής ένότητας και συνέχειας*, καθώς και τόν ρόλο του *έφεδρικού όργάνου*, του τελευταίου καταφύγιου (ultimum remedium) σέ στιγμές πολιτικής κρίσης και άποσύνθεσης του κράτους. Και πράγματι, οι προεδρικές «ύπερεξουσίες» είχαν βασικά *όριακή χαρακτήρα*, δέν μπορούσαν νά εκδηλωθούν παρά σέ στιγμές κρίσης ή δυσλειτουργίας του πολιτεύματος: έτσι ο άρχηγός του κράτους μπορούσε νά διαλύσει τή Βουλή όσο αυτή βρισκόταν σέ «προφανή δυσαρμονία προς τό λαϊκό αίσθημα», μπορούσε νά συγκαλεί τό ‘Υπουργικό Συμβούλιο, μόνον εις έκτακτες περιστά-

σεις», νά άπευθύνει διαγγέλματα μόνον «εις-έξαιρετικές περιπτώσεις» και νά προκηρύσσει δημοψηφίσματα μόνον επί «κρίσιμων έθνικών θεμάτων». Και φυσικά δέν μπορούσε νά παύσει τήν κυβέρνηση στα «καλά καθούμενα» χωρίς νά αναλογιστεί τίς πολιτικές συνέπειες τής άνοιχτής αντιπαράθεσής του μέ τήν κυβερνητική πλειοψηφία, και κυρίως προηγούμενως νά είναι έτοιμος νά διαλύσει τή Βουλή και νά τεθεί ένώπιον ένωπώ μέ τό έκλογικό σωμα.

Τόν άρχηγό του κράτους ή δεξιά τόν ήθελε πάντως περισσότερο *έγγυητή* του συστήματος και λιγότερο συγκυβερνήτη. Αυτό τουλάχιστον προκύπτει τόσο από τίς εισηγητικές εκθέσεις, όσο και από τά πρακτικά συζητήσεων, άν και ως προς τό σημείο αυτό οι προθέσεις του συντακτικού νομοθέτη δέν ήταν άπολύτως ξεκαθαρισμένες. ‘Η τότε κυβερνητική πλειοψηφία άμφιταλαντεύτηκε ανάμεσα σ’ ένα «*ήμιπροεδρικό κυβερνητικό πρότυπο*» τύπου Πορτογαλίας ή Γαλλίας και σ’ ένα είδος *κοινοβουλευτικού συστήματος μέ ένισχυμένο τόν έγγυητικό και ρυθμιστικό ρόλο* του άρχηγου του κράτους, του όποιου ή θέση στην λειτουργία του πολιτεύματος έχει ιδιαίτερο πολιτικό βάρος. Στην πρώτη περίπτωση ο άρχηγός του κράτους άσκει παράλληλα ρόλο *έγγυητή* τής όμαλης λειτουργίας του πολιτεύματος και ρόλο *συγκυβερνήτη* διότι συμμετέχει έμμεσα ή άμεσα στην διαμόρφωση και εκτέλεση τής κυβερνητικής πολιτικής και στην δεύτερη περίπτωση δέν μετέχει στην *πολιτική διεύθυνση* τής χώρας, άσκει όμως άδξημένη έγγυητική και ρυθμιστική λειτουργία, επηρεάζει άρα έμμεσα τίς πολιτικές εξελίξεις. («‘Ο Πρόεδρος τής Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του πολιτεύματος, δέν *έγγυάται* άπλώς, αλλά *ρυθμίζει* τήν λειτουργία του πολιτεύματος». *Εισηγητική εκθεση συνταγματικής επιτροπής*).

Αυτή ή δεύτερη έκδοχή είναι πού άνησύχησε τήν τότε αντιπολίτευση, μπέρδεψε τούς συνταματολόγους και προκάλεσε μιά άτέρμονη, αλλά μέ πολύ λίγη πολιτική ούσια «προεδρολογία». Οι συνταματολόγοι δυσκολεύτηκαν νά κατατάξουν μέ ακρίβεια τό κυβερνητικό σύστημα πού καθιέρωνε τό Σύνταγμα του 1975. Μίλησα γιά δύο έκδοχές ή λογικές του πολιτεύματος, μιά «προεδρική» και μιά «κοινοβουλευτική», γιά προεδρικά και κοινοβουλευτικά στοιχεία, γιά λανθάνοντα «προεδρισμό» ή άκόμη και γιά άμυγή *κοινοβουλευτικό σύστημα μέ πρωθυπουργοκεντρική διάρθρωση*. Και ένώ τό πολιτεύμα λειτουργούσε, και μάλιστα κατά κοινή άντίλη-

* Οι συλλογισμοί πού διατυπώνονται στό κείμενο αυτό αποτελούν συνοπτική και συχνά άποσπασματική επίσημανση ορισμένων ζητημάτων πού άφορούν τίς υπό αναθεώρηση συνταγματικές διατάξεις. ‘Η δλοκληρωμένη και έπεξεργασμένη διατύπωση τών σχετικών προβλημάτων πρόκειται νά γίνει στό υπό έκδοση τεύχος του περιοδικού ‘Ο Πολίτης.

ψη άψογα, με εξατομικευμένα και εξειδικευμένα χαρακτηριστικά, οι θεωρητικοί συζητούσαν για τον ακριβή χαρακτηρισμό του, και όρισμένοι άδυνατούσαν να τό χαρακτηρίσουν, λές και λειτουργούσε στόν άέρα, χωρίς πρόσωπο και ταυτότητα.

‘Ο προεδρισμός υπό τήν ισχύ του Συντάγματος του 1975 ήταν μία προοπτική συνταγματικά ανέφικτη και πολιτικά θησιγενής.

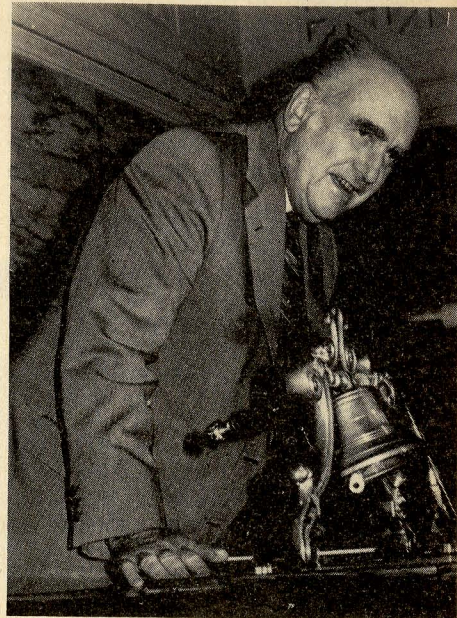
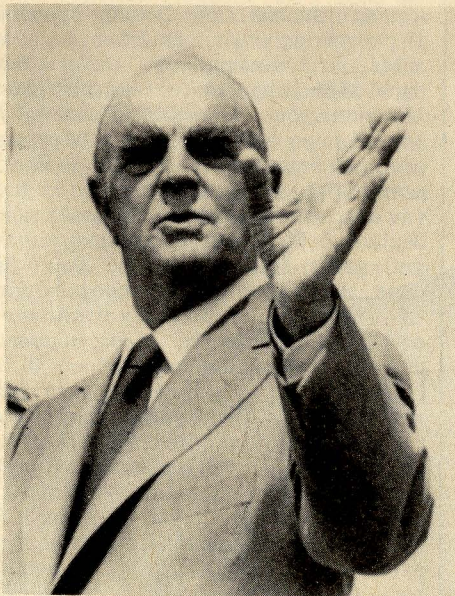
Συνταγματικά ανέφικτη, διότι τό ισχύον Σύνταγμα παρ’ όλες τίς έξουσίες πού αναγνωρίζει στόν Πρόεδρο δέν έμπεριέχει τελικά μία αυτόδυναμη προεδρική δυναμική ικανή νά αντιπαρατεθεί συνολικά πρός τήν κοινοβουλευτική και νά τήν παραμερίσει. Ούτε θεσπίζει τούς αναγκαίους θεσμούς ή μηχανισμούς πού θά επέτρεπαν τήν ανάπτυξη και ολοκλήρωση μιάς τέτοιας διαδικασίας. Μπορεί οι διατάξεις νά περιέχουν και περιέχουν στοιχεία προεδρισμού, δέν είναι όμως σέ θέση νά συγκροτήσουν ένα ενιαίο σύνολο ικανό νά στηρίζει μία αυτόνομη προεδρική λειτουργία του πολιτεύματος. Δέν υπήρχε άλλη δυνατότητα όμαλής λειτουργίας του πολιτεύματος έκτός από τήν κοινοβουλευτική.

Πολιτικά θησιγενής, διότι μία τέτοια προοπτική προϋπέθετε μετατροπή του προεδρικού θεσμού σέ αυτόνομο κέντρο πολιτικής έξουσίας, δημιουργία προεδρικού κόμματος πού στηρίζει πολιτικά τίς παρεμβάσεις του Προέδρου, ενίσχυση τής νομιμοποιητικής του βάσης με φυσιολογική κατάληξη τήν άμεση έκλογή του από τό λαό. Οι παρεμβάσεις του Προέδρου τής Δημοκρατίας στήν πολιτική ζωή του τόπου, ακόμη και άν αποτελούσαν άσκηση προεδρικών υπερεξουσιών, ήταν πολιτικά καταδικασμένες, γιατί στερούνταν άμεσης δημοκρατικής νομιμοποίησης. Ήταν πάντως πολιτικά αδύνατο νά άσκηθούν κατά τής κυβερνητικής πλειοψηφίας χωρίς νά προκαλέσουν πολιτική κρίση και συνταγματικούς κλυδωνισμούς. Ή συνταγματική πραγματικότητα πού είχε διαμορφωθεί ή, με άλλες λέξεις, τό πραγματικό ή ζωντανό Σύνταγμα («living constitution»), τό μέρος δηλαδή του τυπικού Συντάγματος πού πράγματι ισχύει και εφαρμόζεται, αυτό πού εφαρμόζει ή κυρίαρχη πολιτική δύναμη, και αποδέχονται και άλλες πολιτικές δυνάμεις, είχε παραμερίσει κάθε στοιχείο δύισμού και καθιέρωσε ως αποκλειστικά αρμόδιο όργανο για τή διακυβέρνηση τής χώρας τήν κυβέρνηση πού με τή μεσολάβηση και έγκριση τής κυβερνητικής πλειοψηφίας ήταν άπέναντι στό λαό υπεύθυνη για τήν εκτέλεση του προγράμματός της.

‘Ο προεδρικός θεσμός είναι πολιτικά αποδυναμωμένος. Οι προεδρικές υπερεξουσίες δέν μπορούσε νά άσκηθούν αποτελεσματικά γιατί δέν είχαν τά αναγκαία πολιτικά και κομματικά έρείσματα. Ή άσκηση της θά έπεφτε στό κενό, γιατί θά έμενε χωρίς αντίκρισμα πολιτικό. Ή δημοκρατική αρχή, ως αρχή τής πλειοψηφίας, είχε όριστικά μετατοπίσει τό βάρος των έξουσιών πρός τή μεριά τής κυβέρνησης. Ή μονιστική διάρθρωση των έξουσιών, ή όργανωσή τους με κέντρο βάρους τήν κυβέρνηση δέν ήταν μόνο αίτημα του Συντάγματος ή τής λογικής, αλλά αναγκαία συνέπεια τής πολιτικής πραγματικότητας και επίδιωση των πολιτικών δυνάμεων.

‘Ο βασιλιάς ήταν, τελικά, γυμνός. Οι προεδρικές υπερεξουσίες φάνταζαν περισσότερο ως νομικές φαντασιώσεις παρά ως πραγματικές νομικές καταστάσεις. Λειτουργούσαν ως ιδεολογήματα, πρός όφελος τής πολιτικής εκείνης δύναμης πού είχε συμφέρον νά τίς επικαλείται — προκαλώντας φοβίες, ανακαλώντας μνήμες και δημιουργώντας πολιτικά ανακλαστικά εννοϊκά για τήν ίδια.

‘Αντώνης Μανιτάκης

Αυταρχισμού άνασυγκρότηση

Μεταξύ τής άπόφασης του ΠΑΣΟΚ νά μήν ξαναπροτείνει τον Καραμανλή και νά αναθεωρήσει τό Σύνταγμα και τής συζήτησης πού γίνεται αυτές τίς μέρες στή Βουλή για τήν αναθεώρηση του Συντάγματος έχει μεσολαβήσει σχεδόν ένας χρόνος. Στο διάστημα αυτό ξεθώριασαν όσα περί ρήξης είχαν πιστέψει οι πάντοτε αιθεροβάμονες άριστεροί: ζήσαμε δηλαδή χωρίς τον Κ. Καραμανλή αλλά με τον Χρήστο Σαρτζετάκη άρκετούς μήνες, χωρίς κανείς νά νιώθει ότι κάτι, πέρα από τά πρόσωπα, άλλαξε στα πολιτικά, έστω, πράγματα.

Πολλοί λοιπόν είχαν τότε σταθεί περισσότερο στό τί γκρεμίζεται με τήν άπόφαση του ΠΑΣΟΚ τής 9ης Μαρτίου, παρά στό τί φτιάχνεται. Σήμερα, αντίθετα, πού ή εϋφορία του «γκρεμίσματος του Καραμανλισμού» έχει πιά περάσει, είμαστε όλοι πιά ώριμοι νά δοϋμε όρισμένα μόνιμα χαρακτηριστικά πού καθιερώνει ή αναθεώρηση.

Συνολικά αναθεωρήθηκαν τά άρθρα 32, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 47 και 48 του Συντάγματος. Όμως τό περιεχόμενο τους υπέστη πολλές τροποποιήσεις κατά τή διάρκεια τής έπεξεργασίας τους από τήν κοινοβουλευτική έπιτροπή, ενώ δέν αποκλείεται μέχρι τό τέλος τής συζήτησης στή Βουλή νά κατατεθούν και νέες τροπολογίες από τήν πλευρά τής κυβέρνησης. Δέν θά ήταν πάντως άσκοπη μία περιληπτική περιγραφή των κυριότερων τροποποιήσεων.

Με τήν αναθεώρηση καταργείται τό δικαίωμα του Προέδρου τής Δημοκρατίας νά παύσει τήν κυβέρνηση. Σύμφωνα με τό

ισχύον Σύνταγμα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορούσε, μετά από προηγούμενη γνώμη του Συμβουλίου της Δημοκρατίας, να παύσει την κυβέρνηση και είτε να αναθέσει σε οποιοδήποτε μέλος της Βουλής να σχηματίσει κυβέρνηση και να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή είτε να διαλύσει τη Βουλή προς άμεση διενέργεια εκλογών. Με την προτεινόμενη αναθεώρηση ή αρμοδιότητα αυτή (καθώς και το Συμβούλιο της Δημοκρατίας) καταργούνται.

Επίσης σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να διαλύσει τη Βουλή αν αυτή βρίσκεται σε προφανή δυσαρμονία προς το λαϊκό αίσθημα ή αν η σύνθεσή της δεν εξασφαλίζει κυβερνητική σταθερότητα. Στις περιπτώσεις αυτές 30 μέρες μετά τη διάλυση της Βουλής πρέπει να γίνουν εκλογές. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο άρθρο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει το δικαίωμα να κρίνει αν η Βουλή βρίσκεται σε δυσαρμονία με το λαϊκό αίσθημα, και κατ' επέκταση να τη διαλύσει γι' αυτό το λόγο, διατηρεί όμως το «δικαίωμα» να διαλύει τη Βουλή εφόσον αυτή δεν εξασφαλίζει κυβερνητική σταθερότητα. Προκειμένου να υπάρχει κάποιο κριτήριο για το τί σημαίνει έλλειψη κυβερνητικής σταθερότητας, το αναθεωρημένο Σύνταγμα ορίζει ότι θα πρέπει να έχουν καταψηφιστεί από τη Βουλή τουλάχιστον δύο κυβερνήσεις.

Επίσης σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έπρεπε, αν κανένα κόμμα δεν είχε την απόλυτη πλειοψηφία στη Βουλή, να δώσει διερευνητική εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στο κόμμα εκείνο που θα ήταν πρώτο σε δύναμη. Αν το κόμμα αυτό αποτύγχανε, ο Πρόεδρος μπορούσε να δώσει εντολή στον αρχηγό του δεύτερου σε δύναμη κόμματος, ενώ αν και αυτός αποτύγχανε, ο Πρόεδρος μπορούσε να ορίσει πρωθυπουργό οποιοδήποτε μέλος ή μη της Βουλής, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι αυτός θα έπαιρνε ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή. Η νέα κυβέρνηση μπορούσε είτε βέβαια να κυβερνήσει είτε να οδηγήσει τη χώρα σε εκλογές. Με την αναθεώρηση ή τελευταία αυτή αρμοδιότητα του Προέδρου καταργείται. Σε περίπτωση που ούτε το πρώτο ούτε το δεύτερο κόμμα μπορούσαν να σχηματίσουν κυβέρνηση, ο Πρόεδρος δύναται είτε να διαλύσει τη Βουλή είτε να δώσει εντολή και στον αρχηγό του τρίτου κόμματος για μία ακόμα προσπάθεια σχηματισμού κυβέρνησης. Αν και αυτή αποτύχει, ο Πρόεδρος επιδιώκει σχηματισμό οίκουμεικής ή υπηρειακής κυβέρνησης με σκοπό τη διερεύνηση εκλογών.

Τη διαδικασία αυτή είναι υποχρεωμένος να την ακολουθήσει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και σε περίπτωση που παραιτηθεί ή αποδοκιμαστεί από τη Βουλή μία κυβέρνηση. Δεν έχει δηλαδή πια το δικαίωμα να δώσει (σ' αυτή την περίπτωση) εντολή σε οποιοδήποτε μέλος της Βουλής, αλλά υποχρεούται να δώσει εντολή —κατά σειρά— στους αρχηγούς των διαφόρων κομμάτων.

Επίσης, ενώ σύμφωνα με το ισχύον άρθρο 41 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δύναται «να διαλύσει την Βουλή, προτάσει της τυχούσης ψήφου εμπιστοσύνης κυ-

βερνήσεως προς ανανέωσιν της λαϊκής έντολης, προκειμένου να αντιμετωπισθεί εξαιρετικής σημασίας εθνικόν θέμα», με την αναθεώρηση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας *διαλύει* «την Βουλή, προτάσει της τυχούσης ψήφου... κ.λπ.».

Με την αναθεώρηση ο Πρόεδρος διατηρεί το δικαίωμα να αναπέμψει στη Βουλή νομοσχέδια. Όπως προηγουμένως έτσι και τώρα ο Πρόεδρος είναι υποχρεωμένος να δημοσιεύσει το νόμο, αν το νομοσχέδιο ψηφιστεί για δεύτερη φορά, από την απόλυτη πλειοψηφία των βουλευτών. Επίσης ο Πρόεδρος δεν μπορεί πια να προκηρύξει δημοψήφισμα για εθνικά θέματα, παρά μόνο αν αυτό προταθεί από το Ύπουργικό Συμβούλιο και αποφασιστεί από 151 βουλευτές. Τέλος, σύμφωνα με την αναθεώρηση του άρθρου 48, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μετά από πρόταση του Ύπουργικού Συμβουλίου (σε περίπτωση που η Βουλή δεν είναι δυνατόν να συγκληθεί) κηρύσσει τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας. Αυτό γίνεται σε περίπτωση εξωτερικού κινδύνου ή απειλής κατά της εθνικής ασφάλειας ή σε περίπτωση εκδήλωσης ενοπλου κινήματος. Όμως το προεδρικό διάταγμα που κηρύσσει τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας πρέπει τώρα (αν αυτό δεν έχει συμβεί προηγουμένως) να υποβληθεί για έγκριση στη Βουλή ενός 15 ημερών. Για την έγκριση αυτή απαιτείται πλειοψηφία 180 βουλευτών.

Μία πρώτη παρατήρηση που μπορεί να κάνει κανείς είναι ότι οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι πλέον τυπικές, ο ρόλος του είναι ονομαστικός, οι δέ ενέργειές του πλήρως κωδικοποιημένες από το αναθεωρημένο Σύνταγμα. Πλήν ελαχίστων και ανούσιων περιπτώσεων (όπως π.χ. η δυνατότητα να δώσει διερευνητική εντολή και στον αρχηγό του τρίτου κόμματος ή να διαλύσει τη Βουλή), ο Πρόεδρος δεν έχει δυνατότητα επιλογής, οι ενέργειές του καθορίζονται έπακρως από το Σύνταγμα.

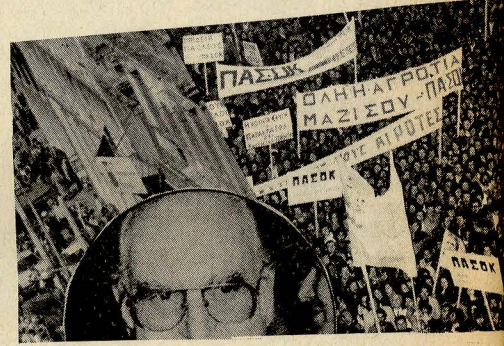
Όλες αυτές οι ενέργειες (δεν έννοούμε βέβαια τις τυπικές, άλλ' εκείνες που σχετίζονται με ένδεχόμενες έκτακτες καταστάσεις όπου σύμφωνα με το προηγούμενο Σύνταγμα ο Πρόεδρος είχε κάποιες παρεμβατικές αρμοδιότητες) τώρα πια γίνονται πράξεις υποχρεωτικές προτάσει του Ύπουργικού Συμβουλίου ή της κυβέρνησης. Η Βουλή έχει πια χάσει την αποφασιστική της αρμοδιότητα, το κοινοβούλιο δεν θεωρείται ως μία ενεργός λαϊκή αντιπροσωπεία (ή όποια λ.χ. μπορεί να εκλέξει πρωθυπουργό τον οποιοδήποτε εξασφαλίζει 151 ψήφους), αλλά η δυνατότητα επιλογής περιορίζεται μεταξύ των αρχηγών των δύο ή τριών μεγαλύτερων κομμάτων. Αν π.χ. δύο κόμματα συμφωνούν να συμμαχήσουν και να σχηματίσουν κυβέρνηση υπό τον όρο ότι πρωθυπουργός δεν θα όρκιστεί ούτε ο αρχηγός του ενός ούτε ο αρχηγός του άλλου, αλλά κάποιο τρίτο πρόσωπο, αυτό σύμφωνα με το αναθεωρημένο Σύνταγμα είναι αδύνατο (εκτός και αν κάποιο από τα δύο κόμματα, συναινούντος του αρχηγού του, προχωρήσει στο τέχνασμα να εκλέξει αρχηγό το περί ούδ' λόγος τρίτο πρόσωπο, υπό το όρο βέβαια ότι το πρόσωπο αυτό είναι βουλευτής).

Παρόμοιες «επιλιξίες» δεν μπορούν πια να ισχύουν, υπό το πρόσχημα ότι

πρέπει «να αποκλειστεί ή παρέμβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας στην ανεξέλεγκτη (!) ανάδειξη πολιτικών ήγεσιών...».

Αν ο όρος «ανεξέλεγκτη» θέλει να υποδηλώσει κάποιες άνομες συναλλαγές, γνωστές κατά το παρελθόν, τότε η όλη διάταξη είναι άπλως άνεπιτυχής. Εφόσον υπάρχουν τέτοιες συναλλαγές, και οι «συναλασσόμενοι» βουλευτές πειστούν να εγκαταλείψουν το άλλο κόμμα, μπορούν και τώρα όπως και πριν να δώσουν ψήφο εμπιστοσύνης στο βήτα κόμμα και να εκλέξουν τον αρχηγό του ως πρωθυπουργό. Στην πραγματικότητα λοιπόν ο όρος ανεξέλεγκτη θέλει να πει ανεξέλεγκτη από τις κομματικές ήγεςίες.

Η θωράκιση των κομματικών ήγεσιών και του στενού πυρήνα της εκτελεστικής εξουσίας φαίνεται και από τη διατύπωση του άρθρου 44 για τα δημοψηφίσματα. Ως γνωστόν η περίπτωση των δημοψηφισμάτων είναι από εκείνες που διχάζουν (αν υπάρχουν διαφορετικές γνώμες σε ένα κόμμα) ή κλονίζουν (αν ο λαός αποφανθεί άλλως) μία κυβέρνηση. Δημοψηφίσματα, λοιπόν, για μέν τα «κρίσιμα εθνικά θέματα» αποκλείονται (εκτός κι αν τα ζητήσει ή ίδια η κυβέρνηση), για δέ τα άλλα θέματα γίνονται κατόπιν πρόταση 120 και απόφασης από 180 βουλευτές.

Πού σημαίνει ότι αν κάποιο ζήτημα διχάζει μία κυβέρνηση, αρκεί να της μείνουν πιστοί 120 βουλευτές για να αποφευχθεί το δημοψήφισμα, να μη βγει κλιμαδὴ τὸ ζήτημα πρὸς τὰ ἔξω, να μὴ κλονιστεῖ ἡ κυβέρνηση. Τὸ στεγανὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας δὲν μπορεῖ νὰ σπάσει μὲ ἀπλή πλειοψηφία, παρά μόνον μὲ 180 καὶ πλέον βουλευτές.

Πρόκειται κυριολεκτικά για υποβάθμιση του ρόλου της Βουλής και για πλήρη θωράκιση της εκτελεστικής εξουσίας. Καί τὰ δύο παραδείγματα πού φέραμε, δείχνουν ὅτι, στήν ἀντίληψη πού κρύβεται πίσω ἀπό τὸ αναθεωρημένο Σύνταγμα, οἱ 300 βουλευτές δὲν εἶναι πλέον παρά μόνον ὑπό ὄρους «λαϊκή ἀντιπροσωπεία». Οἱ ὄροι αὐτοὶ ἔχουν σχέση μὲ τὰ κόμματα ἢ μᾶλλον μὲ τίς ἡγεςίες τῶν κομμάτων. Οἱ βουλευτές παύουν πλέον νὰ διαμεσολαβοῦν ἀνάμεσα στό λαὸ καὶ τὴν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία καί, ἀντίθετα, γίνονται ἡ τελευταία ἀπόληξή μῆς ἄμεσης σχέσης τοῦ λαοῦ μὲ τὰ κόμματα ἢ μὲ τὸν ἀρχηγό τους. Στήν πραγματικότητα λοιπόν τὴν αναθεώρηση τοῦ Συντάγματος δὲν μποροῦμε νὰ τὴ δοῦμε ἂν δὲν πάρουμε ταυτόχρονα ὑπόψη μας καὶ ὅσα μὴ προβλεπόμενα ἀπὸ τὸ Σύνταγμα ισχύουν σήμερα, ὅπως π.χ. ἡ κατάρριση τοῦ σταυροῦ καὶ ἡ λίστα, καθὼς καὶ ἡ ἔλλειψη δημοκρατικῶν διαδικασιῶν στά περισσότερα κόμματα.

Λαμβανομένης υπόψη της σημερινής κατάστασης που υπάρχει στα κόμματα μπορούμε να πούμε ότι το αναθεωρημένο Σύνταγμα απομακρύνεται από τις αντιλήψεις όπως αυτές διαμορφώθηκαν το 19ο αιώνα, της έμμεσης, κοινοβουλευτικής δημοκρατίας προς χάρη μιας πολύ πιο έμμεσης (ή, άλλως, ακόμα λιγότερο έμμεσης) σχέσης λαού-άρχηγών ή, έστω, λαού-κομμάτων. Η απόσταση ανάμεσα στους δύο πόλους αυτής της σχέσης είναι μεγάλη (πολύ μεγαλύτερη από εκείνη λαού-βουλευτή), και επομένως η σχέση αυτή δεν είναι καθημερινή, αλλά ζει, μία φορά κάθε τέσσερα χρόνια.

Στό σημείο αυτό καλό είναι να παραθέσουμε όρισμένα από όσα έγραφε στο περασμένο τεύχος ο Άνδρέας Πανταζόπουλος για το βιβλίο του Λουίτζι Φερα-

θτική εξουσία. Γιατί το Σύνταγμα αναγνωρίζει κόμματα και μόνον, και μεταξύ αυτών ένα διακεκριμένο κόμμα, εκείνο που κατέχει την εκτελεστική εξουσία. Αυτή είναι πιά που νομοθετεί, ο δέ ρόλος του κοινοβουλίου είναι κυρωτικός των βουλήσεών της. Θα λέγαμε μάλιστα, λαμβανομένης υπόψη της πραγματικότητας, ότι κι αυτή η τελευταία αρμοδιότητα τείνει να γίνει «δνομαστική».

Η κατάργηση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας, όπως τις προέβλεπε το Σύνταγμα του 1975, είναι

προβλέπει το —ισχύον ή το αναθεωρημένο— Σύνταγμα, αλλά με εκείνα που δεν προβλέπει. Ξαναγυρίζοντας στο βιβλίο του Φεραγιόλι θα επαναλάβουμε το απόσπασμα που παραθέτει ο Ά. Πανταζόπουλος. Το ζητούμενο είναι «...η δημοκρατική επανίδρυση της πολιτικής αντιπροσώπευσης και η ενίσχυση των θεσμών

γιόλι *Αυταρχική δημοκρατία και κριτική της πολιτικής*. Στόν σύγχρονο λοιπόν κοινοβουλευτισμό, και έφοσον είναι τά κόμματα που διαμεσολαμβάνουν τη λαϊκή διαθεσιμότητα, κόμματα οικοδομημένα κατ' εικόνα και ομοίωση του κράτους, «βάση πιά του πολιτικού συστήματος δεν είναι η αντιπροσώπευση αλλά η συναίνεση. Συναίνεση που τείνει να έκφυλιστεί στην αποπολιτικοποίηση, στην άδιαφορία, στόν άχαδερφισμό. Τά πολιτικά κόμματα συμμετέχοντας στό πολιτικό παιχνίδι, σέβονται τούς όρους του, αλλά και τό ίδιο τό παιχνίδι. Από κεί και πέρα τό πολιτικό μάρκετινγκ έχει τό λόγο... «αυτό τό πρότυπο συναινετικής δημοκρατίας είναι έκτεθειμένο σέ άσυγκράτητους δλοκληρωτικούς πειρασμούς. Η «αυτονομία της πολιτικής», που πραγματώνεται σέ μέγιστο βαθμό σ' αυτό, τείνει αναπόφευκτα νά δημιουργήσει αυταρχικά σχήματα»».

Βέβαια, μία και μιλάμε για τό Σύνταγμα, θά πρέπει νά τονίσουμε ότι οι εξέλιξεις αυτές είναι ανεξάρτητες από τίς επιταγές του. Άκόμα και στην Ελλάδα αυτού του τύπου ή συναινετική κοινοβουλευτική έχει αναπτυχθεί πολύ πριν την αναθεώρηση και ανεξάρτητα απ' αυτήν. Τό αναθεωρημένο Σύνταγμα άπλως τήν έπισημοποιεί άσφυκτικά. Τό κοινοβούλιο δεν μπορεί πιά νά περιγράφεται ως νομο-

έτσι τό άπαραίτητο βήμα για τήν δλοκληρωμένη, τή συνεκτική άποτύπωση της νέας αντίληψης του συναινετικού πολυκομματισμού. Παλαιότερα ύπρχε ένας άνθρωπος, μία αρχή, που βρισκόταν έξω από αυτόν και που μπορούσε (τυπικά τουλάχιστον, ή, έστω, σέ περιόδους κρίσης) νά τόν σπάσει καταφεύγοντας είτε στό κοινοβούλιο (μέ τήν έννοια της λαϊκής αντιπροσώπευσης) είτε άπευθείας στό λαό. Θά μπορούσε κανείς νά πεί ότι σέ ένα και μόνο θεσμό, στό κοινοβούλιο, συμπυκνώνονταν δύο διαφορετικές λειτουργίες, έστω και αν εκείνη της λαϊκής και όχι της κοινοβουλευτικής αντιπροσώπευσης ύπρχε άπλως ως δυνατότητα.

Είπαμε, πάντως, ότι τά προβλήματα που μās άπασχολούν έδω δεν αντιμετωπίζονται ούτε μέ τό ισχύον Σύνταγμα. Η αυτονόμηση του πολιτικού, ή απόσταση που τό χωρίζει από τό λαό, ή έλλειψη (ιδιαίτερα στην Ελλάδα) παράλληλων θεσμών-πόλων μās έστω και περιορισμένης εξουσίας άσκούμενης από τό λαό, όλα αυτά έχουν σχέση όχι μέ αυτά που

της δημοκρατίας, έτσι ώστε νά καλυφθεί ή απόσταση που χωρίζει τούς θεσμούς απ' τό κοινωνικό σύστημα: δηλαδή ό εκδημοκρατισμός των κομμάτων, ή ευρεία εφαρμογή νέων μορφών πολιτικής συμμετοχής, μία διεύρυνση του χώρου των ελευθεριών, της αυτοδιάθεσης και της έμμεσης κοινωνικής εξουσίας που νά δεσμεύει τίς αντιπροσωπείες, μέ μία λέξη ή αντίστροφη των διαδικασιών πολιτικής έπικοινωνίας...».

Μέ μία λέξη ή πολιτική συμμετοχή αντί για τήν παθητική συναίνεση. Αν δεν γεφυρωθούν οι άποστάσεις, αν ή πολιτική συνεχίσει νά τραβάει τό δρόμο της πλήρους αυτονομίας της, τότε πολύ φοβόμαστε ότι ό κοινοβουλευτισμός έχει πρό πολλού διανύσει τή κλασική του περίοδο, και, σήμερα πιά, ισχύουν γι' αυτόν έλληνοιστικά δεδομένα. Και ακόμα, αν ό δρόμος, ό ενεργός πολιτικός δεν είναι παρά ένα ανέφικτο πιά πρότυπο του παρελθόντος, τότε θά πρέπει νά δεχθούμε τό ίδιο και για τήν υπόθεση της Άριστερας. Η, για νά τό διατυπώσουμε άλλιώς, ή υπόθεση της Άριστερας δεν μπορεί νά αντιπροσωπεύεται από κόμματα-ομοιώματα του άστικού κράτους και των σύγχρονων τάσεων που έπικρατούν σ' αυτό.

Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

«Μετεξέλιξη» και πολιτικό σύστημα

προσαρμογές στη «φυσική» ροή τῶν πραγμάτων

Ἐρχόμαστε ἔτσι σιγά σιγά στό ἄλλο ἐπίκαιρο θέμα τῶν ἡμερῶν, τή «μετεξέλιξη» τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ., τό νέο φορέα. Τό θέμα ἀντιμετωπίζεται ἀπό διάφορες πλευρές σέ ἄλλες στήλες τοῦ περιοδικοῦ· ἐμεῖς θά θέλαμε νά τό συνδέσουμε λίγο μέ τά προηγούμενα.

Μοιάζουν, λοιπόν, ὅσοι ἀπό τό ΚΚΕ ἔσωτ. μιλοῦν ὑπέρ τοῦ νέου φορέα νά ὑποστηρίζουν ὅτι καί γιά τά κομμουνιστικά κόμματα τελείωσε ἡ κλασική περίοδος. Τελείωσε φερ' εἰπεῖν ἡ περίοδος τοῦ σαφοῦς ταξικοῦ προσδιορισμοῦ (καί προσδιορισμοῦ τους), ἡ περίοδος τῆς ἐργατικῆς τάξης, τῶν μικροαστῶν καί ἀγροτῶν ὡς πιθανῶν συμμάχων. Σήμερα ὑπάρχει ἕνα γενικό μπλέξιμο, μιά ἰσότητα ὄλων στό πολιτικό τουλάχιστον ἐπίπεδο καί μιά ἀπέραντη σύγχυση στό κοινωνικό, ὅπου ἡ ἐπέκταση τῆς μισθωτῆς ἐργασίας ἀναδεικνύει τό λιγότερο τήν ἔννοια τοῦ «ἐργαζόμενου» καί ὅπου σέ ὄλο τό πολιτικοοικονομικό οἰκοδόμημα ἀναδεικνύεται ἡ ἔννοια «λαός». Καί ὁ λαός ζητάει κυβερνήτες.

Ἀρχίζει, λοιπόν, γιά νά μείνουμε στό προηγούμενο παράδειγμα, ἡ ἑλληνιστική περίοδος καί γιά τά κομμουνιστικά κόμματα; Ὅρισμένοι αὐτό δείχνουν νά ὑποστηρίζουν (μόνο πού δέν μποροῦν νά τό ποῦν) καί τῶν περισσότερων οἱ πράξεις αὐτό δείχνουν. Μήπως ἡ «προεδροποίηση» τοῦ Λεωνίδα Κύρκου (πού γιά τήν ὥρα δέν ἔχει ἀκόμα ἐπικυρωθεῖ ἀπό τή βάση) δέν κινεῖται σ' αὐτό τό πλαίσιο; Δέν ἐπιδιώκεται δηλαδή νά ἀναδειχθεῖ καί μέσα στό κομμουνιστικό κόμμα ἡ τοῦ ἑνός ἀνδρός ἀρχή, ἡ ἀρχηγία ἐκείνου πού θά ἐξισορροπήσει τίς ἀντιθέσεις, θά μεταθέσει τά ζητήματα, θά δημαγωγῆσει κιόλας, ἀν παραστεῖ ἀνάγκη (μιά καί οἱ πάντες πλέον δημαγωγοῦν); Ποιά ἀνάγκη ἄραγε ἦταν ἐκείνη πού ὀδήγησε στήν πρόταση τῆς προεδρίας τοῦ Λ. Κύρκου, ἀν δέν εἶναι ἡ ἴδια μέ ἐκείνη πού ὠθεῖ ὄλα τά ἀστικά κόμματα νά ἔχουν ἀρχηγό; Ἐκείνον δηλαδή τόν ἀρχηγό-πατέρα στόν ὁποῖο οἱ παθητικά συναινοῦντες πολίτες θά

ἐκχωρήσουν τά πολιτικά τους δικαιώματα.

Καί βέβαια, σέ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τό παιγνίδι θά μπεῖ καί ὁ ἀστικός τύπος (τοῦ ὁποῖου ὁ ρόλος στό σύγχρονο συναινετικό πολιτεύμα εἶναι κεφαλαιώδης), θά προβάλλει, θά σιγοντάρει, θά πιέσει. Ἡ μετεξέλιξη τείνει νά καταστήσει τό νέο κόμμα νόμιμο στά πλαίσια τοῦ συστήματος; ἀφοῦ μᾶς παίξει, τό παίζουμε κι ἐμεῖς ἰσότητα. Ἄλλωστε, ποῖο θά εἶναι τό παιγνίδι; Θά εἶναι ἐκεῖνο τῆς παθητικότητας, τῆς διά τοῦ τύπου ὑποστήριξης, ὅπου ἡ πολιτική εἶναι λιγότερο πράξη καί περισσότερο σόου, ἐκεῖνο τοῦ ἔθνικοῦ ἀκροατηρίου (ἡ ἔσωτ τοῦ ἀκροατηρίου τῶν ἐργαζόμενων — ἡ ἔμφαση στό «ἀκροατηρίου»). Στό νέο φορέα ἡ ἐνεργητική συμμετοχή τῶν ἀριστερῶν (τῶν κομματικῶν μελῶν καί τοῦ ἄμεσου ἀριστεροῦ περίγυρου) ἐρχεται σέ δεύτερη μοῖρα, σέ πρώτη μοῖρα μπαίνει τό πέρασμα στή «μεγάλη πολιτική», ἐκείνη πού ἀσκεῖται μέ ἄλλα μέσα. Τό ΚΚΕ ἔσωτ. μετέρχεται λοιπόν κι αὐτό μέ τή σειρά του τά μέσα πού γνωρίζουμε ἤδη ἀπό τά ἄλλα πολιτικά κόμματα. Προσαρμόζεται. Γνωρίζουμε ὅμως καί πού καταλήγουν αὐτά τά μέσα, ὅταν τουλάχιστον βρίσκονται σέ ἀναντιστοιχία μέ τοὺς στόχους. Τό παράδειγμα τοῦ ΠΑΣΟΚ καί ἡ γνωστή καί διακωμωδημένη ὑπόθεση τῶν δραμάτων καί τοῦ ἐφικτοῦ, τῶν στρατηγικῶν στόχων καί τῆς πραγματικότητας, τῶν μοφορ καί ὁσων ἄλλων εὐλωττων ἐκφράσεων ἔχουν βρεθεῖ, ὄλα αὐτά δείχνουν παραστατικά τό ἀδιέξοδο.

Ἡ λέξη προσαρμογή εἶναι τό κλειδί στήν ὅλη ἱστορία τῆς μετεξέλιξης. Καί γιατί περιέχει καί μιά δόση συμβιβασμοῦ. Ὡς τάση διακρίνει καταρχήν ἐκείνους τοὺς κύκλους τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ. πού ἀνέκαθεν εἶχαν τήν προσαρμογή γιά πολιτική τους πρακτική. Οἱ εἰκοσιένιας ψήφοι στήν Κεντρική Ἐπιτροπή ἀντιστοιχοῦν σέ ἐκείνη τήν τάση τοῦ κόμματος πού, μέσω τῆς ΕΑΔΕ, κήρυξε τήν προσαρμογή μέ τό κράτος τῆς Νέας Δημοκρατίας καί ἀργότερα, μέσω τῆς πράσινης

Είναι ή δέν είναι ξεπερασμένοι οί κομμουνιστές

ΕΑΔΕ, συμφιλίωσε τό κόμμα μέ τό ΠΑΣΟΚ. Σήμερα λοιπόν ή τάση αὐτή ἀνακαλύπτει ὅτι ή πολιτική τῆς προσαρμογῆς (ἐκεῖνη πού ἔφερε τό ΚΚΕ ἔσωτ. στό 1,5%) ἀπαιτεῖ καί μίαν ἀνάλο- γα προσαρμοσμένη ὀργανωτική φυσιογνωμία. Λογικό ή, μᾶλλον, ή λογική τοῦ κατήφορου...

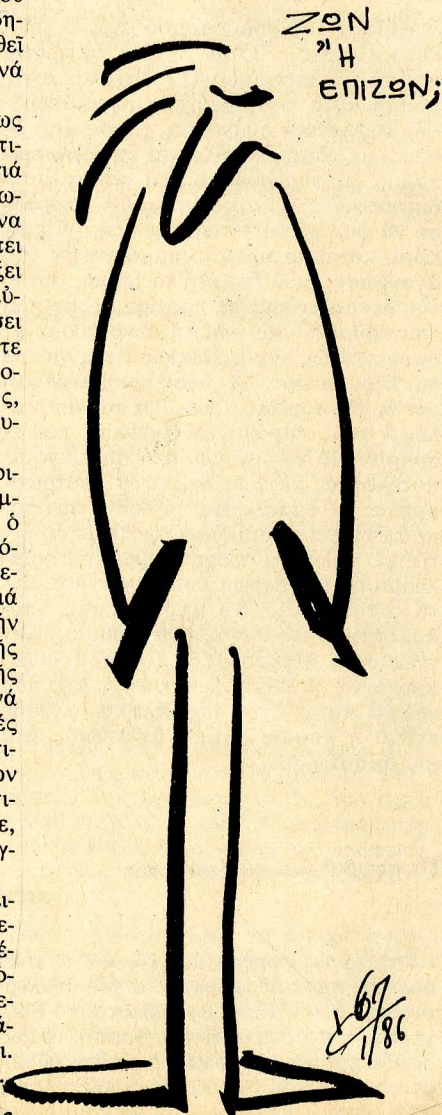
Βέβαια θά ήταν ἄδικο ἄν τά παραπάνω τά ἀντιστοιχοῦσαμε σέ ἤδη διαμορφωμένες προθέ- σεις ἀτόμων ή τάσεων. Πρόκειται, γιά τήν ὥρα, γιά φόβους πού ἀπορρέουν ἀπό τή μυρωδιά τῆς ἀτμόσφαιρας. Γιά φόβους δηλαδή ὅτι ἐκεῖ θά καταλήξουν τά πράγματα ἀπό τή στιγμή πού σέ ἓνα κόμμα ἀριστερό ἐπικρατήσῃ ή λογική τῆς προσαρμογῆς ἀντί γιά τή λογική τῆς ἀντίστα- σης. Καί διατείνομαι ὅτι ή «ἄλλη πολιτική» στή μάταιη ἀναζήτηση τῆς ὁποίας βρίσκεται χρόνια τώρα τό ΚΚΕ ἔσωτ. —γιά νά νομίζει σή- μερα ὅτι ἐπιτέλους τήν ἀνακάλυψε διά τῆς μετε- ξέλιξής του— είναι ή πολιτική τῆς ἀντίστασης. Γιατί είναι ή μόνη πολιτική πού συσπειρώνει τούς ἀριστερούς, τούς ὀργανώνει, τούς καθιστᾷ ἐνεργά πολιτικά ὑποκείμενα, τούς ἀναγκάζει νά βροῦν οἱ ἴδιοι τίς ὀργανωτικές μορφές καί τήν πολιτική φυσιογνωμία πού τούς ταιριάζει. Ἡ μόνη πολιτική πού ταιριάζει σέ ἓνα κόμμα πού δέν θέλει νά είναι ἀπλός ἐκλογικός μηχανισμός, ἀλλά κόμμα πού ἐγκαλεῖ σέ δράση. Θά ἔλεγα μάλιστα ὅτι χωρίς αὐτή τή συμμετοχή δέν μπο- ρεῖ νά νοηθεῖ ἀριστερό κόμμα (καί ἱστορικά οἱ περίοδοι πού τό ἀριστερό κίνημα ἔπαιξε κά- ποιον ρόλο ήταν περίοδοι πού ὁ ἀριστερός κό- σμος δροῦσε, ἔχοντας πάρει τήν ὑπόθεσή του στά χέρια του), ὅπως χωρίς τή συμμετοχή (δη- μοκρατία τήν ὀνομάζουμε) δέν μπορεῖ νά νοηθεῖ καί ή σοσιαλιστική κοινωνία πού θέλουμε νά οἰκοδομήσουμε.

Μήπως ἄραγε λείπουν τά ἐρεθίσματα, μήπως λείπουν οἱ ἀντιθέσεις, οἱ τωρινές ή οἱ μελλοντι- κές, μήπως δηλαδή δέν ὑπάρχει ἔδαφος γιά ἐνεργό ἀντίσταση; Σίγουρα λείπει ή ὀλοκληρω- μένη πολιτική προοπτική, ἀλλά αὐτό είναι ἓνα ἄλλο θέμα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος προέχει ὅτι λείπει ἐκεῖνη ή ὀργανωμένη δύναμη πού θά ἀναδείξει τίς ἀντιθέσεις, πού θά οἰκοδομηθεῖ μέσα ἀπό αὐ- τές. Καί αὐτή ή ἔλλειψη ἔχει φαίνεται ἐπηρεάσει σέ τέτοιο βαθμό ὀρισμένους ἀριστερούς, ὥστε νά βλέπουν τήν κοινωνία περισσότερο ὡς σύνο- λο καί λιγότερο μέσα ἀπό τίς ἀντιθέσεις τῆς, καί νά δραματίζονται ἔναν ἀνάλογο τύπο «συ- νολικοῦ» πολιτικοῦ κόμματος.

Ἐχει κατακυρωθεῖ νά θεωρεῖται ὅτι ή σημερι- νή διαμάχη είναι διαμάχη ἀνάμεσα στους κομ- μουνιστές καί σέ ἐκείνους πού πιστεύουν ὅτι ὁ κομμουνισμός ξεπεράστηκε. Φοβᾶμαι ὅτι πρό- κεται γιά κάτι εὐρύτερο, γιά διάσταση ἀπόψε- ων δηλαδή ἀνάμεσα σέ ἀριστερούς ἀπό τή μιά καί σέ ἓνα εἶδος «μετακομμουνιστῶν» ἀπό τήν ἄλλη, πού κατέχονται ἀπό τήν ἀσθένεια τῆς ὑπερπολιτικοποίησης καί ἀπό τό σύνδρομο τῆς ἄμεσης πολιτικῆς ἐπιτυχίας. Ἴσως πολλές νά είναι οἱ ἀβεβαιότητές μας. Ἄν ὅμως μέχρι χθές εἴχαμε ὅλοι τή βεβαιότητα ὅτι πρέπει νά ἀντι- σταθοῦμε ἄν θέλουμε νά ἀλλάξουμε τή ροή τῶν πραγμάτων, σήμερα μιά ἄλλη «γλυκιά» τακτι- κή κάνει τήν ἐμφάνισή τῆς. Προσαρμοστεῖτε, γιά νά μπορούμε αὔριο νά ἐπηρεάσουμε τά πράγ- ματα ἀπό καλύτερες θέσεις.

Οἱ Σειρήνες είναι γλυκιές. Μόνο πού ἄν τελι- κά διαμορφωθεῖ ὁ νέος φορέας καί κάποτε πε- τῦχει ὡς πρὸς τούς σκοπούς πού ὁ ἴδιος ἔχει θέ- σει στόν ἑαυτό του, κάποιον στό μέλλον θά προ- βληματίζονται (ὅπως προβληματίζονται σήμε- ρα μέ τό ΠΑΣΟΚ) ἄν θά πρέπει νά τόν κατατά- ξουν ἀνάμεσα στά ἀριστερά κόμματα ή ὄχι. Γιατί ἀριστερή πολιτική δέν γίνεται μέ θεατές.

Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

«Ἐμεῖς καταρχήν ἔχουμε ἀποκλείσει μιά συνολική συμφωνία σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα μέ ὁποιοδήποτε κόμμα. Ἄ- πό κεῖ κι ὕστερα ὅμως κατά τόπους ὑπάρχουν συνθήκες ὅπου μέ τήν πλοήγηση τῆ δική μας μποροῦν νά σχηματιστοῦν συνδυασμοί στους ὁ- ποίους μπορεῖ νά μετάσχει τό ΚΚΕ, ἴ- σως καί ἄλλες δυνάμεις. Ἡ κάπου ἄλλοῦ μέ τήν πλοήγηση κάποιων ἄλ- λων. Πάντοτε ὅμως —κι αὐτός είναι ὁ ὅρος— στή βάση ἑνός προγράμμα- τος πού θά ὑπηρετεῖ τά συμφέροντα τῆς κοινότητος —καί κοινότητα εἶ- ναι καί ή Ἀθήνα—, πού θά ὑπηρετεῖ τά συμφέροντα τῆς αὐτοδιοίκησης...» (ἀπό τή συνέντευξη τοῦ Λ. Κύρκου στά Νέα, 19.1.86).

Οἱ δημοτικές ἐκλογές, στίς ὁποῖες ἀναφέρεται τό ἀνωτέρω ἀπόσπασμα, θά γίνουν λίγους μόλις μήνες μετά τό Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ ἔσωτερικοῦ. Καί ἐ- πειδή ὁ Λ. Κύρκος πού δίνει τή συ- νέντευξη είναι καί πρωτεργάτης γιά τή δημιουργία τοῦ νέου φορέα, ὑπο- θέτουμε ὅτι τά περί δημοτικῶν ἐκλο- γῶν σχέδια προϋποθέτουν ἄν ὄχι τήν ἴδρυση τοῦ φορέα, τουλάχιστον τήν αἴσια ἐκβαση τῆς ὅλης ὑπόθεσης στό Συνέδριο τοῦ κόμματος. Ἄν ὅλα λοι- πόν πάνε καλά, οἱ δημοτικές ἐκλο- γές θά είναι ή πρώτη ἐμφάνιση αὐτοῦ τοῦ νέου κόμματος, ή ἔστω τοῦ πα- λιοῦ μέ τά καινούργια του ροῦχα καί ὅλος ὁ κόσμος μέ ἀγωνία θά περιμέ- νει ἀπό τό κόμμα αὐτό νά δηλώσει ταυτότητα. Ἐτσι ἄλλωστε εἴθισται στήν πρώτη ἐμφάνιση.

Στόν πρώτο λοιπόν δῆμο τῆς χώ- ρας, ἐκεῖ πού ή ἐκλογή δημάρχου ἐκ τῶν πραγμάτων είναι πολύ περισσό- τερο πολιτική παρά δημοτική ὑπόθε- ση, τό νέο κόμμα στήν πρώτη του ἐμ- φάνιση δείχνει τή διάθεση νά συνο- δεύεται ἀπό τό ΚΚΕ. Βέβαια ή μή συνεργασία δέν είναι θέμα ἀρχῆς. Γιά ἓνα αὐτόνομο, σαφῶς ὀροθετημέ- νο πολιτικά καί ἰδεολογικά ΚΚΕ ἔσω- τερικοῦ τουλάχιστον, τέτοιο θέμα ἀρ- χῆς δέν μπαίνει.

Δέν ἰσχύει ὅμως τό ἴδιο καί γιά τόν νέο ἀποκομμουνιστικοποιημένο καί διευρυμένο φορέα τῆς εὐρύτερης Ἀ- ριστερᾶς. Θά ἔλεγε μάλιστα κανείς ὅτι μιά τέτοια ἐμφάνιση θά πρέπει νά ἀποφεύγεται τήν ὥρα πού ὁ κόσμος διερωτᾶται ποιές θά είναι οἱ σχέσεις τοῦ φορέα μέ τό ΚΚΕ, πολλοί μάλι- στα θεωροῦν δεδομένη τή δορυφορο- ποίηση τοῦ νέου σχήματος.

Μόνο γιά νά κλείσουν ὀρισμένα στόματα, θά ἔπρεπε λοιπόν νά ἀπο- φευχθεῖ μιά τέτοια πρώτη ἐμφάνιση. Ἐκτός πιά κι ἄν ἐπιδιώκεται ἀκρι- βῶς τό ἀντίθετο.

«Ρέ παιδιά», έλεγε ένας φίλος πρίν λίγες μέρες, «ή ανανέωση έγινε 18 χρόνων. Ένηλικιώθηκε, έχει πιά δικαίωμα ψήφου». Πράγματι. Καί χρησιμοποιώντας το άποφάσισε νά αυτοκαταργηθεί, καταργώντας έτσι καί τό αίτημα τής ανανέωσης τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος στόν τόπο μας.

Ὁ κομμουνισμός δέν εἶναι ξεπερασμένος

Οἱ γνωστές ψηφοφορίες στήν Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ, πού δίνουν τή σχετική πλειοψηφία στήν πρόταση γιά «τό νέο φορέα τής Ἀριστερᾶς», μεταφέρουν πλέον τό πρόβλημα στίς κομματικές ὀργανώσεις καί στίς διαδικασίες τοῦ συνεδρίου. Τό βάρος ὁμως τής πλειοψηφίας τῶν μελῶν τής Κ.Ε. θά εἶναι ἀποφασιστικό. Διότι τό κομματικό σύστημα εἶναι τέτοιο πού τελικά λειτουργεῖ ὑπέρ τής ἡγεσίας γιά τήν ὁποία δρᾷ ἡ ἀρχή τής αὐθεντίας. Ἄλλωστε τήν «ὀρθότητα» τῶν ἐπιλογῶν τής φρόντισαν, καί φροντίζουν καθημερινά, νά τήν ἐπιβεβαιώσουν τά πάσης φύσεως φερέφωνα τής ἀστικής πολιτικῆς. Μιά ματιά στίς ἐφημερίδες τῶν τελευταίων ἡμερῶν μπορεῖ νά δείξει τίς καλές ὑπηρεσίες πού μέ ἐπιμονή καί μεθοδικότητα προσφέρονται γιά νά ἐνισχυθεῖ ὁ «νέος φορέας», ὁ Λεωνίδας Κύρκος, ἡ «μετεξέλιξη» τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. σέ ἕνα κόμμα ὅπως ὅλα τά ἄλλα, σέ κόμμα δηλαδή μή κομμουνιστικό. Γιατί τό πρόβλημα τελικά εἶναι αὐτό: ἡ κομμουνιστική ανανέωση νά περάσει στά ἱστορικά ἀζήτητα, νά ἀκυρωθοῦν 18 χρόνια προσπάθειες κι ἀγῶνες, κομμουνιστικό κόμμα καί κομμουνισμός νά ὑπάρχουν μόνο μέ τήν ἀκίνδυνη πολιτικά καί ὀλέθρια ἰδεολογικά σταλινική ἐκδοχή πού προσφέρει τό ΚΚΕ, οἱ κομμουνιστές τής ανανέωσης νά πᾶνε σπίτια τους ἢ νά ἐνταχθοῦν ὀριστικά καί ἀμετάκλητα στό σύστημα τής ἀστικής πολιτικῆς.

Ἔτσι, ἡ ἀπόφαση αὐτή, ἂν τελικά ἐπικυρωθεῖ ἀπό τό 4ο συνέδριο τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ —κίνδυνος πιθανότατος πού πρέπει νά τόν ἐκτιμήσουμε καί νά τόν ἀντιμετωπίσουμε— πραγματικά εἶναι ἱστορικῆς σημασίας. Ἀλλάζει τό πολιτικό σκηνικό στόν τόπο μας, ἐνισχύει τό στρατόπεδο τῶν ἀστικῶν δυνάμεων καί παραπέμπει τήν ὑπόθεση τής ἀνασυγκρότησης τῶν

δυνάμεων τοῦ σοσιαλισμοῦ στίς ἐλληνικές καλένδες... Ὅταν τό 1968 μέ τή διάσπαση τοῦ ἱστορικοῦ ΚΚΕ ἐρχόταν στόν κόσμο αὐτό πού ἀργότερα ὀνομάστηκε κομμουνιστική ανανέωση κανεῖς ἀπό ὅσους, μέ τόσες ἐλπίδες καί περισσότερο πάθος, προσχωροῦσαν στό νέο καί ὑπό διαμόρφωση πολιτικό ρεύμα δέν μποροῦσε νά φανταστεῖ τέτοια εξέλιξη: οὔτε ἀκόμη καί οἱ ἱστορικοί κομμουνιστές τής ανανέωσης πού ἔφεραν τό βάρος αὐτῆς τῆς δεκαοχτάχρονης πορείας, αὐτοί πού τήν καθοδήγησαν καί τή συνόδευσαν ἀσφικτικά ὡς τήν ἐνηλικίωσή της γιά νά τήν ἐξοντώσουν. Ἄν ἡ ἱστορική ἀνάλυση αὐτῆς τῆς πορείας μπορεῖ νά μᾶς ἀποκαλύψει τούς παράγοντες ἐκείνους πού ἔδρασαν γιά νά ἐρθοῦμε στό σημερινό ἀποτέλεσμα, νά μᾶς δείξει τά ξεστρατίσματα, τίς ἀποκλίσεις, τά λάθη, τίς ἀποκρύψεις, τίς συγκαλύψεις ὡστε μέ συνθετότερο τρόπο νά συσχετίσουμε τό ἀποτέλεσμα μέ τήν πορεία πού τό γέννησε, αὐτό κεῖται κιόλας ἐδῶ, μπροστά μας, ἀποκαλυπτικό, εὐγλωττο, ἀναγνώσιμο, ἀναγνωρίσιμο. Μποροῦμε νά τό διαβάσουμε, πρέπει νά τό διαβάσουμε σάν νά ἔχει ἤδη γραφεῖ πάνω στήν ταφόπλακα «ἐνθάδε κεῖται ἡ κομμουνιστική ανανέωση, ἦτο μιά ἀμαρτωλή».

Τά σφυριά καί τά δρεπάνια

«Στά χωριά σήμερα δέν ξέρουν τί εἶναι δρεπάνι καί στά ἐργοστάσια δέν δουλεύουν μέ σφυρί», ἔλεγε θριαμβευτικά ὁ Γρηγόρης Γιάνναρος στήν τηλεόραση, τό ἴδιο βράδυ πού ἡ Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ πήρε τήν ἀπόφασή της. Καί ὁ «πρόεδρος τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ.», πρόεδρος σέ ἕνα κόμμα στό ὁποῖο δέν θέλει νά προεδρεύει μιά καί ἐπι-

στράτευσε ὅλες του τίς δυνάμεις γιά νά τό διαλύσει, δέν κουράστηκε νά λέει καί νά ξαναλέει ἀπό τά μπαλκόνια ὅτι «σήμερα πιά τό σφυρί καί τό δρεπάνι εἶναι ξεπερασμένα σύμβολα. Τί θέλουν τάχα νά πουν;» ρωτοῦσε τό ἐμβρόντητο κοινό του. «Νά σοῦ κόψω τά πόδια (ἢ τό λαιμό) μέ τό δρεπάνι, μέ τό σφυρί νά σοῦ σπάσω τό κεφάλι;». Καί φιλοτεχνοῦσε στή συνέχεια τά σύμβολα τοῦ μέλλοντος μέ διαβήτες, κομπιούτερ, λέιζερ καί μαργαρίτες. Ἔτσι κατάλαβαν τόν κομμουνισμό δύο ἀπό τούς κορυφαίους ἐκπροσώπους τῆς ἀποψῆς γιά τό «νέο φορέα», ἔτσι καταλαβαίνουν καί τό ἄνοιγμα στό μέλλον: ἐμπειρικά καί μελοδραματικά, ὅπως ταιριάζει δηλαδή στίς ἀστικές ἀντιλήψεις γιά τήν πολιτική.

«Σκέφτηκαν»: ἐδῶ πού ἔφτασαν τά πράγματα, ὅπου τό δογματικό ΚΚΕ, καλῶς ἢ κακῶς, κατέχει τό χώρο τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς, ὅπου ἐμεῖς δέν εἴμαστε παρά ἕνα μικρό κόμμα ἀγκυλωμένο σέ παραδοσιακά σχήματα καί ἀντιλήψεις ξεπερασμένες ἀπό τά πράγματα, ὅπου ὅσο οἱ ἰδέες μας ἀκτινοβολῶντας φέρνουν τό νέο στήν ἐλληνική κοινωνία, ὅπου, ἀκόμα, εὐρύτατες μάζες ἔλκονται μέν ἀπό τίς ἰδέες μας ἀλλά δέν καταλαβαίνουν τήν ἐμμονή μας στά σφυριά καί στά δρεπάνια, ὅπου ὁ κόσμος πού φεύγει ἀπό τό ΠΑΣΟΚ μᾶς θέλει μέν ἀλλά δέν θέλει νά ἐμπλακεῖ στίς ἐνδοκομμουνιστικές προστριβές καί σέ παλαιοημερολογίτικες βυζαντινολογίες γιά τό σέξ τῶν ἀγγέλων, ἐδῶ πού ἔφτασαν, λοιπόν, τά πράγματα πρέπει νά ἀλλάξουμε, νά προσαρμοστοῦμε στίς σύγχρονες πραγματικότητες: νά φτιάξουμε ἕνα κόμμα ἐρῶ πού νά περιλαμβάνει ὅλους ὅσοι «ἐνδιαφέρονται» γιά τήν πρόοδο καί τήν προκοπή αὐτοῦ τοῦ τόπου, ὡστε, μέσα ἀπό ἕνα εὐρύτατο μπλόκ κοινωνικῶν καί πολιτικῶν δυνάμεων νά ἀνοίξει μιά νέα προοπτική γιά τήν πραγματική ἀλλαγῆ μέ κατεῦθυνση τό σοσιαλισμό.

Στοχασμοί συγκλονιστικοί, σκέψη βαθιά. Τόσο βαθιά πού αν ρωτήσουμε πώς δηλαδή έφτασαν τά πράγματα εδώ; Μέτινος τήν πολιτική εϋθύνη καί καθοδήγηση; Ποιός αποφάσιζε τίς — πάντα σωστές καί άπέραντα αισιόδοξες — έκάστε γραμμές όπως τήν Ένωμένη Άριστεά, τήν ΕΑΔΕ, τήν ΑΣΔΗΣ, τή Συμμαχία, τήν ένότητα τών προοδευτικών δυνάμεων, τήν κριτική ύποστήριξη στό ΠΑΣΟΚ — έτσι γιά νά ύπενθυμίσουμε μόνο τά χοντρά μιάς πορείας — ή μόνη άπάντηση θά ήταν νά άφήσουμε τήν παρελθοντολογία. Άς συμφωνήσουμε. Στο σκουπιδοτενεκέ τής ιστορίας όλα αυτά: όλες δηλαδή οι άντιλήψεις καί πρακτικές πού γέννησαν Ε.Α., ΕΑΔΕ, ΑΣΔΗΣ, Συμμαχία, πράσινη ΕΑΔΕ καί τώρα τόν «εύρύ φορέα» (τό «Άριστερό Κόμμα Έργαζομένων» όπως κιάλας τό βάφτισε στά Νέα ό Λεωνίδας Κύρκος), γιατί όλες είναι βγαλμένες από τήν ίδια στέρφα μήτρα του καιροσκοπισμού καί του έμπειρισμού. Γιατί τά πράγματα δέν φτάνουν μόνο τους όπου φτάνουν κάθε φορά, δέν είναι ζωντανά πού τά τσιμπάει ή μύγα καί παίρνουν μόνο τους, στά τυφλά, τό δρόμο γιά τόν γκρεμό. Κάποιοι τά πήγαν στόν γκρεμό: αυτοί πού τά όδηγησαν εκεί είναι οι ίδιοι — άνθρωποι, ιδέες, πρακτικές — πού τώρα ύπόσχομαι καί ευαγγελίζονται τή νέα πορεία, τό άλλα στο κενό.

«Πιστεύω», άρα ύπάρχω

Άν προσπαθήσει κανείς νά συνοψίσει τήν έπιχειρηματολογία τής άποψης γιά τό νέο φορέα θά καταλήξει στό εξής πολύ άπλό «σκεπτικό» πού άποτελεί πλήρη άντιστροφή τής έννοιας έπιχείρημα, είναι ένα μή-έπιχείρημα: οι θιασώτες του νέου φορέα «πιστεύουν» ότι τό νέο κόμμα θά είναι μαζικό σέ άντίθεση μέ τό ΚΚΕ έσωτερικού (καί γενικά, μέσα στις σημερινές συνθήκες, ένα κομμουνιστικό κόμμα) γιά τό όποιο επίσης «πιστεύουν» ότι δέν μπορεί πιά νά γίνει κόμμα μαζικό. Κι από κει καί πέρα άρχίζει ό ρητορισμός. Θέλετε ένα κόμμα συνδεδεμένο μέ τίς μάζες, ένα κόμμα άνοιχτό στην κοινωνία, ένα κόμμα ζωντανό ή θέλετε ένα κόμμα ψόφιο, κλειστό στόν έαυτό του, ξεπερασμένο από τά πράγματα, άμαζο, καθηλωμένο γύρω στό 2% του εκλογικού σώματος; Ίδου τό φοβερό δίλημμα. Καί επειδή κανείς βεβαίως δέν θέλει νά είναι στρατευμένος σέ ένα ψόφιμο, είναι έτοιμη καί ή λύση του διλήμματος. Τό νέο κόμμα είναι ή μόνη σύγχρονη άπάντηση σύγχρονων άριστερών στα σύγχρονα προβλήματα, καί όσοι άκόμα δέν τό βλέπουν προσκολλημένοι σέ δοξασίες τριτοδιεθνίτικες ή έμποδισμένοι από —δικαιολογημένες έννοείται— ψυχολογικές άναστολές θά τό δούν στην πορεία, ή ζωή θά δείξει. Καί όσοι, κάποιιο λίγοι προφανώς, δέν θέλησαν νά δούν τό φώς τους, αυτοί οι νεοδογματικοί, νεοσταλινικοί, παλαιομερολογίτες, είναι γιά τά ΚΑΠΗ. Ουμάστε από πού ξεκίνησε ό «συλλογισμός» τών φοβερών ρεαλιστών, τών όπαδών τής πολιτικής του έφικτου; Από ένα πιστεύω. Τό πιστεύω, άκρογωνιαίος λίθος, μόνος κι έρμος μέσα σέ μία άναλυτική καί θεω-

ρητική έρμηιά, θά ύποκαταστήσει τή θεωρία, τήν ιστορία, τήν ιδεολογία, τήν ταξική άνάλυση, τήν πολιτική άνάλυση, τή στρατηγική, τήν πολιτική πρόβλεψη, τή μελέτη του κοινωνικού, τίς μορφές όργάνωσης, τήν πείρα τής ταξικής πάλης. Στην τελευταία συνέντευξη στα Νέα ό Λεωνίδας Κύρκος έλεγε χαρακτηριστικά: «Ό Λένιν μάς διδάξε ότι ή πολιτική δέν είναι μόνον έπιστήμη, είναι καί τέχνη, διαίσθηση». Διαισθάνομαι, πιστεύω, άρα ύπάρχω.

Ή καταγωγή μäs παρακμής

Τό «πιστεύω» όμως δέν είναι ψυχολογισμός ή δέν είναι μόνο καί πάντα ψυχολογισμός. Από κάπου ξεκινά γιά νά στήσει τό δογματικό του οικοδόμημα καί θά ήταν ένδιαφέρον νά τό άποκρυπτογραφήσουμε, γιατί έτσι θά ξέρουμε γιά ποιο πράγμα συζητάμε. Θα προσπαθήσω στό σημείο αυτό νά σκιαγραφήσω τίς θεωρητικές καί τίς ιστορικές βάσεις πού πάνω τους στηρίζεται ή άποψη γιά τό νέο κόμμα. Δυστυχώς δέν είναι πουθενά διατυπωμένες, άπλώς θραύσματα τους συναντώνται εδώ ή εκεί ένω στα διάκενα τών σιωπών άχνοφαίνονται οι μεγάλες άποκρύψεις. Πιστεύω ώστόσο ότι όσο σχηματική κι αν είναι αυτή ή σκιαγράφηση άποδίδει έντίμως τό κύριο τών άπόψεων καί τής θεωρητικο-ιστορικής τους τεκμηρίωσης.

Δέν θά ήταν δύσκολο νά διακρίνει κανείς ότι στις γραμμές τής άριστερας σέ πανευρωπαϊκή κλίμακα, όχι μόνο τής σοσιαλιστικής άριστερας αλλά καί τής κομμουνιστικής, εδώ καί μία δεκαετία τουλάχιστον έχει φτιαχτεί ένα άξίωμα: τό κομμουνιστικό κίνημα δέν έχει πολιτική

θεωρία καί άντιστοίχως δέν έχει πολιτική στρατηγική, μία στρατηγική πού θά μπορούσε νά τό όδηγήσει στην έξουσία καί νά έγγυηθεί τή μετάβαση στό σοσιαλισμό. Έκείνοι μάλιστα πού παίρνουν τόν κόπο νά δώσουν ένα κάποιο θεωρητικό βάθος στη διαπίστωσή τους αυτή ανατρέχουν στόν ίδιο τόν Μάρξ καί ύστερα από έξαντλητική, ύποτίθεται, μελέτη τών μαρξικών κειμένων διαπιστώνουν ότι στόν Μάρξ ένω ύπάρχει μία άπόλυτα τεκμηριωμένη κοινωνική θεωρία, δέν θά βρεί κανείς μία άντίστοιχη πολιτική θεωρία, μία θεωρία γιά τό κράτος, τό κόμμα (τό έπαναστατικό κόμμα), τόν τρόπο κατάκτησης τής έξουσίας, τής μετάβασης στό σοσιαλισμό, τό μεταβατικό κράτος. Όλο κι όλο κάποιες φευγαλέες έπισημάνσεις ή μερικά ιδεολογήματα, προϊόντα τών ουτοπιών του καιρού του, όπως γιά παράδειγμα οι είκοσι σελίδες πού έγραψε γιά τήν Κομμούνια του Παρισιού ή τά συνθήματα γιά τήν άταξική κοινωνία καί τό μαρασμό του κράτους. Είναι προφανές ότι κανένα κίνημα δέν μπορεί νά βασιστεί σ' αυτές τίς τόσο άνάπηρες καί φτωχές έπισημάνσεις του Μάρξ γιά νά οικοδομήσει ένα πολιτικό σύστημα πού θά άντιστοιχούσε στις σημερινές πραγματικότητες καί στη συνθετότητα τών σημερινών κοινωνιών.

Οι άντιλήψεις αυτές γιά τήν έλλειψη μαρξιστικής πολιτικής θεωρίας έχουν καί μία άλλη πλευρά. Θεωρούν πολλοί —κι εδώ άναγκαστικά σχηματοποιώ άφορητα— ότι εκείνος πού διαμόρφωσε μία συνεκτική θεωρία γιά τό πολιτικό ήταν ό Λένιν πού βασιζόμενος στις έλάχιστες ένδείξεις του Μάρξ τράβηξε τήν κουβέρτα προς τό μέρος του. Έτσι μία φράση του Μάρξ γιά τή δικτατορία του προλεταριάτου — γραμμένη μάλιστα σέ ένα γράμμα του στόν Βαλντεμέγιερ —, είκοσι σελίδες, όλες κι όλες, γιά τήν Κομμούνια του Παρισιού, γιά τήν άνάγκη καταστροφής του άστικού κράτους καί τό μαρασμό του κρά-

τους στη μεταβατική περίοδο, έδωσαν στον Λένιν τη δυνατότητα να οικοδομήσει προοδευτικά ένα αυστηρό βολονταριστικό σύστημα, άκρογωνιαίος λίθος του οποίου είναι το συνωμοτικό κόμμα, το κόμμα των επαγγελματιών επαναστατών, το οποίο επιπλέον έμελλε να δράσει σε μία κοινωνία ιστορικά καθυστερημένη, στην κοινωνία του τσαρικού δεσποτισμού που ποτέ δεν είχε γνωρίσει τις κατακτήσεις της αστικής δημοκρατίας. Αυτό λοιπόν το κόμμα φτιάχτηκε με λίγο Μάρξ, πολύ γιακωβινισμό το οποίο επιπλέον έμελλε να δράσει στις τραχιές συνθήκες της συνωμοτικότητας και της παρανομίας, γενικευόμενο ως μοντέλο καθολικής ισχύος για όλους τους επαναστάτες *χάρη στην Γ' Διεθνή*, καλείται να εκμεταλλευτεί τις κατάλληλες συνθήκες όταν και όπου υπάρξουν, έφορμā, καταλαμβάνει την έξουσία πραξικοπηματικά, επιβάλλει στο όνομα του προλεταριάτου τη δικτατορία πάνω στο προλεταριάτο και πάνω σ' όλοκληρη την κοινωνία, την οποία και διευθύνει εκτοτε με απόλυτα συγκεντρωτικό τρόπο μέσα από το αυτονομημένο σε σχέση με την κοινωνία των πολιτών κράτος-κόμμα. Οδηγούμαστε έτσι στις κοινωνίες σοβιετικού τύπου και το Γκουλάγκ, προέκταση του λενινιστικού μοντέλου. Ο Στάλιν δεν έκανε τίποτε άλλο από το βάλει το μοντέλο σε έφαρμογή, πράγμα που συνεχίζουν οι επίγονοί του.

Τά κομμουνιστικά κόμματα έχουν φτιαχτεί άκριτως με βάση αυτή την πολιτική θεωρία που έμπεριέχεται στο λενινιστικό μοντέλο, με βάση αυτήν πολιτεύτηκαν επί δεκαετίες ολόκληρες και αν για μία όρισμένη περίοδο εξαιτίας του φασισμού αναγκάστηκαν να άνοιχτούν στην κοινωνία και τις μάζες, πράγμα που τους έδωσε μία σημαντική ώθηση και διέυρνε την κοινωνική τους βάση, ωστόσο όταν ή προωθητική δύναμη της όκτωβριανής επανάστασης και του αντιφασισμού εξαντλήθηκε, τότε βρέθηκαν μπροστά σε ένα κενό θεωρίας και κενό στρατηγικής. Στο βαθμό δηλαδή που περιέμεναν τις κατάλληλες συνθήκες για να έφορμήσουν και να κατακτήσουν την έξουσία καταδικάζονταν σε άκινησία, μαράζωναν, έχαναν την επαφή με τις μάζες και τον κόσμο. Στο βαθμό πάλι που τολμούσαν να πολιτευτούν μέσα στην κοινωνία τους εγκαταλείποντας τους τριτοδιεθντικούς δραματισμούς άναθεωρούσαν έμπειρικά τις καταστατικές τους άρχες, πράγμα που άνοιγε το δρόμο για τη δομική τους κρίση.

Άρχισαν, λοιπόν, το ένα μετά το άλλο στά τέλη της δεκαετίας του '60 να εγκαταλείπουν βαθμιαία το λενινιστικό μοντέλο, να εγκαταλείπουν τη στρατηγική εφόδου — ξεκινώντας πια πάλι με τη θεωρία του ειρηνικού-κοινοβουλευτικού περάσματος στο σοσιαλισμό — και να διαμορφώνουν μία πιο σύγχρονη αντίληψη για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, άναπτύσσοντας την πρακτική για τις διαρθρωτικές αλλαγές, τον εκδημοκρατισμό του κράτους, την αυτοδιαχείριση, τον τρίτο δρόμο στο σοσιαλισμό, όπως πλέον λέγεται, που δεν θα έχει ούτε το λενινιστικό συγκεντρωτικό και κρατισμό ούτε τη σοσιαλδημοκρατική διαχείριση του καπιταλισμού, που επίσης οδηγεί σε μορφές κρατισμού και αυταρχικού κράτους.

Ένω όμως θεωρητικά και πρακτικά οι κομμουνιστές εγκατέλειπαν το λενινιστικό μοντέλο, από την άλλη μεριά δέσμοι της παράδοσης τους της ίδιας, άκόμη και στην εύρωκομμουνιστική τους έκδοχή, διατηρούσαν τον τύπο κόμματος που προκύπτει από την πολιτική θεωρία του Λένιν, διατηρούσαν δηλαδή ως προς το κύριο το μοντέλο του κομμουνιστικού κόμματος, με τις άποκλειστικές ταξικές άναφορές (κόμμα της εργατικής τάξης), την αυστηρή έσωτερική του οικοδόμηση (κόμμα επαγγελματιών), την αυστηρή έσωτερική ιεραρχία (ή ήγεσία είναι το πών), το δημοκρατικό συγκεντρωτισμό. Από τη μία μεριά προωθούν μία στρατηγική που δεν προκύπτει από το λενινιστικό μοντέλο, από την άλλη μεριά βασίζονται άκόμη στο πολιτικό όργανο που έφτιαξε ο Λένιν, όργανο άναντίστοιχο πια, όπως λέγεται, προς τους σημερινούς στόχους. Το διφορούμενο αυτό δημιουργεί στο έσωτερικό των Κ.Κ. μία τριτοκομματική αντίφαση που τά έξωθει συνεχώς προς την πολιτική περιθωριοποίηση και τη δομική κρίση. Και επειδή τά τελευταία χρόνια, με την άνοδο σοσιαλιστικών-σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στην έξουσία (Νότια Ευρώπη κυρίως), τά ΚΚ έχασαν μεγάλο μέρος από την παραδοσιακή κοινωνική τους δύναμη, επειδή, άκόμη, ή νέα τεχνολογία άλλάζει ριζικά τον ταξικό ιστό των καπιταλιστικών κοινωνιών περιορίζοντας την παραδοσιακή εργατική τάξη σε μειωνητική θέση και περιθωριακούς κοινωνικούς ρόλους, γι' αυτό λόγω έσωτερικών αντιφάσεων και έξωτερικών κοινωνικοπολιτικών συμπιέσεων για τά ΚΚ ή τελευταία δεκαετία δεν ήταν παρά περίοδος μίας έκδηλης ιστορικής παρακμής.

Τά εύρωκομμουνιστικά κόμματα βέβαια κατάφεραν να άπαλλαγούν από την οργανωτική και πολιτική έξάρτηση από το ΚΚΣΕ και την ΕΣΣΔ, ενώ ή πάλη τους για την άποσταλινοποίηση έπληξε τη σταλινική μονολιθικότητα και το έσωκομματικό αντιδημοκρατικό καθεστώς. Άλλά σήμερα αυτές οι αλλαγές δεν άρκοϋν. Έτσι στο χώρο της Άριστερας, εντός ΚΚ και εκτός αυτών, διαμορφώθηκε το αντιλενινιστικό ρεύμα που ζητά κατάργηση του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, επιδιώκει να άποβληθούν και τά τελευταία υπολείμματα λενινισμού και ιδεολογικών συσχετίσεων με την κομμουνιστική παράδοση, να υπερβούν άκόμη και τις εύρωκομμουνιστικές αντιλήψεις και να γίνουν κόμματα όπως όλα τά άλλα, δηλαδή *κόμματα μή κομμουνιστικά*.

Άναγκάστηκα να κάνω αυτή τη μικρή διαδρομή για να συνοψίσω τη «θεωρία» που υποβασιτάζει το «πιστεύω» του νέου φορέα, γιατί άλλιως ή κριτική του θα καταντούσε κριτική προσώπων που δεν έχει νόημα και ή πολιτική σύγκρουση μαζί του καβγός για τά διαδικαστικά. Το πρόβλημα είναι ή ισχυρότατη, εντός και εκτός κομμουνιστικών κομμάτων, τάση για άποκομμουνιστικοποίηση. Και συνοψίζεται στα έξεις δύο σημεία:

1. Ο Μάρξ δεν έχει πολιτική θεωρία, είναι ένας κοινωνιολόγος, ένας κοινωνικός έπιστήμονας ή οικονομολόγος (ο Καστοριάδης μάλιστα και οι «Νέοι Φιλόσοφοι» τον θεωρούν τον κατεξοχήν μάνατζερ του καπιταλισμού). Άρα δεν μπο-

ρούμε να βρούμε στο μαρξισμό τά θεωρητικά στοιχεία για μία πολιτική στρατηγική στις σημερινές συνθήκες: «αν μιλήσουμε με τους δρους ρήξης της Δεύτερης και της Τρίτης Διεθνούς θα είμαστε γελοίοι», επιλογίζει ο Λεωνίδας Κύρκος.

2. Η μόνη ιστορικά ύπαρκτη και θεωρητικά νοητή πολιτική στρατηγική είναι ή λενινιστική θεωρία του συνωμοτικού κόμματος, της στρατηγικής της εφόδου που καταλήγει σε καθεστώτα σοβιετικού τύπου. Άν λοιπόν είστε κομμουνιστές αυτό σημαίνει ότι είστε άκινητοποιημένος πολιτικός, άπολογητής και ιδεολόγος του Γκουλάγκ, είστε άντικειμενικά με τον Κουνιάλ, τον Φλωράκη, τον Μαρσαί, τον Γκορμπατσόφ, τον Χούζακ και τον Καρμάλ. Άν πάλι ο σταλινισμός, ο Καρμάλ, ο Φλωράκης, ο Γκορμπατσόφ δεν σας ταιριάζει, αν θέλετε να παρέμβετε στα πολιτικά πράγματα και σας «ένδιαφέρει» ο σοσιαλισμός με δημοκρατία και ανθρώπινο πρόσωπο δεν μπορείτε να είστε κομμουνιστές. Ο Λεωνίδας Κύρκος φυσικά βεβαιώνει ότι θα παραμείνει για πάντα κομμουνιστής, παρόλο που το νέο κόμμα δεν θα λέγεται και δεν θα είναι κομμουνιστικό. Μπορούμε να τον κατανοήσουμε. Έκείνος που θέλει να άπαλλαγεί μία ώρα άρχύτερα από την ένοχλητική πια γκόμενα, για να άποφύγει δραματοποιήσεις και μπλεξίματα, ξέρει καλά τη μελοδραματική μέθοδο: «Σ' τ' όρκίζομαι, εγώ πάντα θα σ' αγαπάω, κι αν τώρα φεύγω είναι για το καλό σου».

Και όμως μαρξιστική θεωρία της πολιτικής ύπαρχει

Είναι όμως βέβαιο ότι δεν ύπαρχει μαρξιστική πολιτική θεωρία; Είναι βέβαιο ότι δεν ύπαρχει, στο έργο του Μάρξ, μία κριτική της πολιτικής, «άντίστοιχη» της κριτικής της πολιτικής οικονομίας, από την οποία προκύπτει ένα θεωρητικό σύστημα που μπορεί να έμπνευσει μία πολιτική στρατηγική; Είναι άλήθεια ότι ή πεμπουσία της λενινιστικής πολιτικής θεωρίας συμπυκνώνεται στην τακτική της εφόδου, και επομένως ή θεωρία του Λένιν «εθθύνεται» για το Γκουλάγκ και τις κοινωνίες σοβιετικού τύπου; Είναι πραγματικό το δίλημμα κομμουνισμός και βαρβαρότητα (= στρατηγική της εφόδου= κοινωνίες σοβιετικού τύπου) ή εγκατάλειψη του θεωρητικού και πολιτικού όπλοστασίου του κομμουνισμού, δίλημμα που όλοένα και πιο άπειλητικά μās άπευθύνεται; Είναι άλήθεια ότι οι άριστεροί έχουν να διαλέξουν ή άνάμεσα στο κομμουνιστικό κόμμα (και να γίνουν γελοίοι καταπώς λέει ο Λεωνίδας Κύρκος) ή στο νέο, εύρο, φορέα της Άριστερας (και να είναι σύγχρονοι «επανάστατες σοσιαλιστές» στή φάση της «μεγάλης τεχνολογικής και έπιστημονικής επανάστασης και της επανάστασης της τεχνολογίας του πολέμου», καταπώς πάλι λέει ο Λεωνίδας Κύρκος); Είναι άλήθεια, τέλος, ότι έχουμε να κάνουμε με πραγματικά δίλημματα ή με μία ψευδοδίληματική παραμόρφω-

ση των προβλημάτων που θέτει ή σημερινή πραγματικότητα, παραμόρφωση που μάς οδηγεί κατευθείαν στο στρατόπεδο της άστικής πολιτικής;

Κατά τη γνώμη μου ή πολιτική πάλη εναντίον των άπόψεων για τό νέο φορέα ισοδυναμεί με μία πάλη για τήν άποκάλυψη τής πλαστότητας αυτών των διλημμάτων, μία πάλη με άβέβαιο αποτέλεσμα.

Διατείνομαι άξιοματικά ότι *μαρξιστική θεωρία του πολιτικού υπάρχει* και θά συγχωρέσουν αυτή τή σιγουριά όσοι έχουν έγκυρια για πάντα τά σοβιετικά έγχειρίδια μαρξισμού-λενινισμού, έγχειρίδια των όποιων άκόμα και σήμερα οί κονσερβαρισμένες συνταγές προσφέρουν θεωρητικό λούστρο στήν πολιτική παιδεία του Έλληνα άριστερου και θεωρητική έπιφάνεια στίς βροντώδεις πολιτικές έπιλογές ενός τμήματος τής ήγασίας τής κομμουνιστικής άναγέννησης που πάνε να καταλάβουν τό πολιτικό προσκήνιο. Θά συγχωρέσουν έπίσης τήν άξιοματική μου διαβεβαίωση όσοι δέν έχουν προσχωρήσει άμετάκλητα στή νεοθετικιστική «πολιτική έπιστήμη» και ιδεολογία.

«Στόν άγώνα μας εναντίον τής ένωμένης έξουσίας των ιδιοκτητριών τάξεων, τό προλεταριάτο μπορεί να δράσει ως τάξη μόνο αν οργανωθεί σε αυτόνομο πολιτικό κόμμα που θά αντίτίθεται σε όλα τά κόμματα που έχουν δημιουργηθεί από τις ιδιοκτήτριες τάξεις».

Κ. Μάρξ

«Σε μία κοινωνία θεμελιωμένη στή διαίρεση σε τάξεις, ό άγώνας μεταξύ των τάξεων, σε μία όρισμένη φάση ανάπτυξης, μετασχηματίζεται αναπόφευκτα σε πολιτικό άγώνα έτσι ώστε ή συνεκτικότερη και πιό ολοκληρωμένη έκφραση να άποτελεί συνδυασμό του πολιτικού άγώνα μεταξύ των τάξεων και του άγώνα μεταξύ των κομμάτων».

Β.Ι. Λένιν

«Στό σύγχρονο κόσμο ένα κόμμα άποκτά τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και άποτελεί μία ολοκληρωμένη όντότητα, δέν είναι δηλαδή φράζια ενός μεγαλύτερου κόμματος, όταν αντιλαμβάνεται τον έαυτό του, οργανώνεται και διευθύνεται με τρόπους και μορφές που προσιδιάζουν και μπορούν να εξελιχθούν σε ένα κράτος (δηλαδή σε ένα ολοκληρωμένο κράτος κι όχι απλώς σε μία τεχνική διακυβέρνηση) και σε μία αντίληψη του κόσμου».

Ά. Γκράμσι

Έπιστράτευσα τρία άποσπάσματα —τσιτάτα— όχι για να τσιτατολογήσω ούτε για να πετάξω στά μούτρα του άναγνώστη πενήντα τόμους μαρξιστικών γραπτών και να τόν άφήσω στόν τόπο.

Τό ένα μάς μιλά για τήν ανάγκη τής αυτόνομης πολιτικής συγκρότησης του προλεταριάτου, ιδωμένης σε ένα έπίπεδο πρωτογενών διακρίσεων, δηλαδή σε ένα έπίπεδο μετά τό όποιο μόνο μπορούμε να μιλάμε για πολιτική από τή σκοπιά τής

έργατικής τάξης. Τό άλλο μάς λέει ότι ή ταξική πάλη —και κάθε ταξική πάλη είναι πολιτική— ολοκληρώνεται όταν σε μία κοινωνία συναντάμε ταυτόχρονα τήν πολιτική πάλη μεταξύ των κομμάτων και τήν πολιτική πάλη μεταξύ των τάξεων, όταν μπορούμε δηλαδή να μιλάμε για σύνθετες μορφές πολιτικής πάλης. Τό τρίτο δείχνει ότι κόμμα με τήν ολοκληρωμένη έννοια του όρου υπάρχει όταν, δυναμικά και προοπτικά, είναι σε θέση να εξελιχθεί σε κράτος και διαθέτει μία κοσμοαντίληψη για τή σημερινή και τή μελλοντική κοινωνία. Αν συνδυάσουμε και τά τρία άποσπάσματα, άνάμεσα στα όποια υπάρχει μία λογική και θεωρητική άλληλουχία, τότε βρισκόμαστε στό έπίκεντρο μιάς αντίληψης για τήν πολιτική και τήν όποια θά μπορούσαμε να όνομάσουμε *μαρξιστική*, μιάς αντίληψης που δέν βλέπει τήν πολιτική ούτε ως οικονομισμό ούτε ως άυθορμητισμό ούτε ως τεχνική διακυβέρνηση.

Αν τώρα ξεκινώντας από τό τέλος θεωρήσουμε ότι ή μαρξιστική —και όπωσδήποτε ή μαρξική— θεωρία έννοεί τό κράτος ως ύλικότητα ενός (ταξικού) πολιτικού μηχανισμού, ύλικότητα έγγεγραμμένη σε κατασταλτικο-ιδεολογικο-οργανωτικές λειτουργίες και πρακτικές χάρη στίς όποιες εξασφαλίζεται ή διευρυμένη άναπαραγωγή του κεφαλαίου, ή ύπαγωγή τής εργασίας στό κεφάλαιο, ή συνοχή του κοινωνικού σχηματισμού, ή άπορρόφηση ή ή καταστολή των έντάσεων, ή ένσωμάτωση στήν καπιταλιστική προοπτική των διαφορετικών κοινωνικών προοπτικών και σχεδίων, ή έξασφάλιση του κοινωνικού consensus, τότε βρισκόμαστε στό έπίκεντρο μιάς πολιτικής (μαρξιστικής) προβληματικής που άναδεικνύει ως μείζονα θεωρητικο-πολιτικά προβλήματα τήν τακτική και στρατηγική τής έπαναστατικής πάλης που στόχο έχουν τήν άνατροπή του άστικού κράτους και τήν αυτοοργάνωση των έπαναστατικών δυνάμεων μέσα από ένα νέου τύπου consensus και νέου τύπου θεσμούς σε κράτος τής μεταβατικής περιόδου, σε κράτος του σοσιαλισμού. Διότι άπ' αυτή τήν προβληματική δέν προκύπτει ένα μοντέλο που οί έπαναστάτες και ή έπαναστατική πάλη καλούνται να εφαρμόσουν. Με βάση αυτή τήν προβληματική ή έργατική τάξη «δέν έχει να πραγματοποιήσει ένα ιδεώδες αλλά να άπελευθερώσει τά στοιχεία τής νέας κοινωνίας», ή Άριστερά «δέν παρουσιάζεται στόν κόσμο δογματικά με μία νέα άρχή που θά 'λεγε: *ίδού ή Άλήθεια, προσκυνήστε την*» αλλά «να αντικαταστήσει τά όπλα τής κριτικής με τήν κριτική των όπλων». Τούτο σημαίνει τά εξής πολύ άπλα και έξαιρετικά σύνθετα: ότι και ή έργατική τάξη (ή τό νέο ιστορικό μπλόκ των ύποκειμένων στήν εκμετάλλευση και τήν καταπίεση τάξεων) και οί συμμαχίες της (για να μην παίζει μόνη της «τό μακάβριο σόλο») και τό κόμμα της (ή τά κόμματά της, οί παντοειδείς οργανώσεις της) και ή άνατροπή τής άστικής κυριαρχίας και ή άνάδειξη τής νέας κοινωνίας είναι πρακτικά άδύνατα και θεωρητικά άδιανόητα έξω και ανεξάρτητα από τήν ταξική πάλη, που διεξάγεται με ιδιαίτερα σύνθετο τρόπο σε όλα τά έπίπεδα και είναι πάντα πολιτική.

Υπάρχει λοιπόν μαρξιστική θεωρία για τό πολιτικό (έστω κι αν ό Μάρξ πρόλαβε να πεθάνει πριν τήν καταγράψει στόν τελευταίο τόμο των «άπάντων» του) αλλά έτούτη ή ύπενθύμιση, με βάση τις προηγούμενες έπισημάνσεις, έπιβαρύνεται με τήν έξής παραδοχή: μαρξιστική θεωρία (έπομένως και έκπόνηση αντίστοιχης στρατηγικής) είναι άδιανόητη, άδύνατη ή καταντά άκαδημαϊκό φληνάφημα αν τήν έννοήσουμε ανεξάρτητα από τή θεωρία για τήν ταξική πάλη, αν δέν τήν έννοήσουμε ως μία θεωρία για τήν άνατροπή του άστικού κράτους και τήν επικράτηση του κομμουνισμού τής άταξικής κοινωνίας. Άκόμα παραπέρα, είναι άδύνατο να μιλάμε για μία μαρξιστική *πολιτική θεωρία* (έπομένως και στρατηγική) αν άφαιρέσουμε άπ' αυτή τήν αντίληψη για τό κομμουνιστικό κόμμα. Μάλιστα, καθώς ύποστηρίζει ό Έ. Μπαλιμπάρ «τό *κόμμα*» είναι δυνάμει ταυτόσημο προς τήν ίδια τήν τάξη επειδή προσδιορίζει τό έπαναστατικό της γίνεσθαι που, στήν πράξη, τή συγκροτεί σε αυτόνομη δύναμη και μόνο αυτό τής προσδίδει ιστορική ύπαρξη».

Και ξανασυναντώντας τις άναλύσεις του Γκράμσι μπορούμε να ξέρουμε ότι ή σχέση κόμματος-τάξης δέν είναι μία σχέση έκχώρησης έξουσιών μέσω κάποιου συμβολαίου (τά σύμβολαία με τό λαό!) που ύπογράφεται μονομερώς ή μέσω κάποιας εκπροσωπευτικής διαδικασίας αλλά μία σχέση οργανική και διαρκώς παρούσα, μη μεσολαβημένη από τό κράτος, συναρθρωμένη ή άποσυναρθρωμένη ανάλογα με τήν έκβαση τής ταξικής πάλης. Άκριβώς όπως άνάμεσα στήν άστική τάξη και τό άστικό κράτος υπάρχει μία οργανική σχέση, έτσι και άνάμεσα στό κομμουνιστικό κόμμα και τήν έργατική τάξη μπορούμε να διακρίνουμε μίαν άνάλογη αντίστοιχία. Γι' αυτό και ή έργατική τάξη δέν άποτελεί μία κοινωνιολογική όντότητα όπως διδάσκει μία όλόκληρη τάση ενός σύγχρονου βεμπεριανομαρξοειδούς κοινωνιολογισμού αλλά μία πολιτική πραγματικότητα.

Άπό τόν Μάρξ στό Άριστερό Κόμμα Έργαζομένων

Αυτά όλα σημαίνουν ότι ή μαρξιστική θεωρία για τήν πολιτική άρνητικά άποτελεί κριτική τής άστικής πολιτικής, συνεχή δηλαδή διερεύνηση τής σχέσης (άστικό) κράτος-(άστική) τάξη, διερεύνηση που από τά χρόνια του Μάρξ ως σήμερα έχει να παρουσιάσει σπουδαία έπιτεύγματα ώστε να είμαστε καλύτερα έφοδιασμένοι με τά άναλυτικά εργαλεία που μάς επιτρέπουν τήν κατανόηση του πολιτικού και που δέν μάς επιτρέπουν, με ποινή τήν πλήρη άυθαιρεσία και τά ιρασιοναλιστικά ιδεολογήματα, να λέμε ότι δέν υπάρχει πολιτική θεωρία ή ότι ή μόνη «μαρξιστική» θεωρία είναι ή θεωρία τής έφοδου ή άκόμα ότι ή λενινιστική συμβολή στή διαμόρφωση αυτής τής θεωρίας είναι ό ό-

νομαζόμενος μολοσεβίτικος γιακωβινισμός. Καί θετικά σημαίνουν ότι η μαρξιστική θεωρία δεν οικοδομεί κάποιο «μοντέλο» προς εφαρμογήν, αλλά θεωρώντας την πολιτική από τή σκοπιά του προλεταριάτου, σκοπεύει τήν άταξική κοινωνία και τήν κατίσχυση τής ένυπαρκτης στήν καπιταλιστική σχέση τάσης του κομμουνισμού. Αύτή ή τάση, πού άναδεικνύεται ή όπισθοχωρεί μέσα στην ταξική πάλη, έξυπηρετείται από τό κόμμα του κομμουνισμού, τό προλεταριακό κόμμα, άναγκαίως αλλά μή ικανός διάμεσος (μοχλός λέει ό Λένιν) στή σχέση μάζες-έπανάσταση. "Αν έγκαταλείψουμε τό στόχο του κομμουνισμού, τότε, όντως, περιττεύει και τό κομμουνιστικό κόμμα και ή κομμουνιστική θεωρία, ή μαρξιστική θεωρία. Τότε μέ τή μεγαλύτερη άνεση του κόσμου μπορούμε θαυμάσια νά έγκαταλείψουμε όλες τίς έννοιες τής μαρξιστικής πολιτικής θεωρίας (κόμμα, τάξη, ιστορικό μπλόκ, ιδεολογία, ήγεμονία, συγκυρία, ιμπεριαλισμός, κρίση, δημοκρατία τών μαζών [δικτατορία του προλεταριάτου], μεταβατικό κράτος κ.λπ.). Μπορούμε ακόμα μέ πλήρη πνευματική και πολιτική νοχέλεια νά μήν μπαίνουμε στόν κόπο νά ξαναδούμε τά θεωρητικά μας έργαλεία, νά μήν τά άπαλλάσσουμε από διαφορούμενα και άτέλεια, νά μήν φτιάχνουμε καινούργια γιά τίς νέες καταστάσεις, μπορούμε νά είμαστε σίγουροι γιά τήν "Αλήθεια, μέ τόση άλαζονεία όση μόνο ό άλαζονικός «μαρξισμός» σοβιετικού τύπου μάς μπορεί νά διαθέτει μιά και βασίζεται σέ τέτοια ύπερδύναμη, ή τόσο δογματισμό όσο ό πολιτικός θετικισμός επιβάλλει γιατί κι αυτός στηρίζεται σέ μιά δεδομένη και επιβεβλημένη άστική κυριαρχία, τήν όποια θεωρεί ως τήν αιώνια άπαρασάλευτη και φυσική κατάσταση πραγμάτων. Τότε, αν έχουμε έγκαταλείψει τό στόχο του κομμουνισμού, μολονότι είχαμε ξεκινήσει από τό αίτημα και τήν πάλη γιά τήν κομμουνιστική ανανέωση, μπορούμε νά καταλήξουμε στό "Αριστερό Κόμμα Έργαζομένων, στό κόκκινο άστέρι σέ μπλέ φόντο.

Μπορούμε ακόμα νά πάμε ακόμα παραπέρα, ό δρόμος πιά είναι δλάνοιχτος: νά μιλάμε γιά Μάρξ χωρίς μαρξισμό και μαρξιστές πού συνέχισαν τό έργο του, νά θεωρούμε ως λαϊκή συναίνεση τό κυνήγι τής έκλογικής πελατείας, νά ξεκοπούμε από τίς λίγες μάζες πού μάς άκολουθοϋν και διεκδικώντας τίς μεγάλες μάζες του έθνικού άκροατηρίου νά υιοθετήσουμε όλα τά σουσουμια τής άστικής πολιτικής: νά άποκτήσουμε άρχηγό, νά θεωρούμε ένα πρωτοσέλιδο πού μάς κολακεύει σημαντικότερο από τήν όργάνωση βάσης, νά περιφρονούμε άυταρχικά τούς δικούς μας, νά συμμαχούμε μέ τό ΚΚΕ μετατρεπόμενοι σέ δορυφόρους του (μιά ΕΔΑ δίπλα στό ΠΑΣΟΚ, ένα ΑΚΕ δίπλα στό ΚΚΕ), νά άνακατασκευάζουμε στην κατάλληλη στιγμή τήν πράσινη ΕΑΔΕ, νά άγχομαχούμε πίσω από τό 2%, νά τό ρίχνουμε στόν πολυσυλλεκτισμό, νά παραξενεύομαστε γιατί τά νέα παιδιά γίνονται φρικιά ή πάνε στην ΚΝΕ, μέ δύο λόγια θά έχουμε πλήρη άνεση νά τραβήξουμε κατά κεί πού ό καιροσκοπισμός τής στιγμής επιβάλλει ή ό έμπειρισμός μόνιμα ύπαγορεύει.

"Ένα δύο τρία πολλά Μπάντ Γκόντε-σπεργκ

Οί κομμουνιστές, σήμερα βρίσκονται μπροστά σέ τεράστια προβλήματα στά όποια τούς έχει φέρει ή ιστορία τους ή ίδια, ή ιστορία του έργατικού κινήματος και ή εξέλιξη τών σύγχρονων κοινωνιών. Ξεκίνησαν από μιά πλούσια θεωρητική-πολιτική προβληματική γιά τό κόμμα, τό κράτος, τήν έπανάσταση γιά νά καταλήξουν σέ μιάν ισχυρή άντιστροφή της άποκλειστικά (ή σχεδόν) οικονομική-κοινωνική στό πλαίσιο του κέντρου κράτους εθιμείας και του κράτους προνοίας. Πολλά θά μπορούσαν νά ειπωθοϋν, και θά ήταν γόνιμα, γι' αύτήν τήν ιστορική άναγωγή πού έπισημαίνει μιάν άλλοίωση ή μιάν ήττα.

Τό έργατικό κίνημα γεννιέται παλεύοντας γιά τήν πολιτική δημοκρατία, προωθώντας τίς δικές του όργανώσεις, τό δικό του πολιτικό κόμμα, γιατί συνειδητοποιεί ότι οι ιδέες και οι θεσμοί τής δημοκρατίας, τίς όποιες έχει άπολύτως άνάγκη, δέν άπορρουν από τίς άρχές του φιλελεύθερου άστισμού. Σίγουρα στην έκατοντάχρονη και πλέον διαδρομή του πολλές φορές ύποβάθμισε τούς άρχικούς του στόχους ύποκαθιστώντας στό αίτημα τής πολιτικής δημοκρατίας τό αίτημα γιά τήν κοινωνική δημοκρατία, άδειάζοντας κατά κάποιο τρόπο τό περιεχόμενο τής πρώτης στή δεύτερη. Σήμερα χάρη στην ιστορική έμπειρία είμαστε άρκετά έτοιμοι ν' άντιστρέψουμε αύτή τήν προβληματική και νά πούμε ότι άπαράβατος όρος γιά τήν κοινωνική δημοκρατία είναι ή πολιτική δημοκρατία και ότι τοϋτο άποτελεί γενική γραμμή πλεύσης;

Πολλά πρέπει νά άναιρέσουν οι κομμουνιστές, όχι όμως τούς στόχους τους ούτε τό άναντικατάστατο του κομμουνιστικού κόμματος, άναντικατάστατο άκριβώς γιατί συνδέει τό κοινωνικό μέ τό πολιτικό στοιχείο, άναδεικνύοντας σ' αύτή τήν όργανική σχέση τήν τάση του κομμουνισμού. Κι άλλα κόμματα κάνουν «άκριβώς τό ίδιο», συνδέουν δηλαδή τό κοινωνικό μέ τό πολιτικό, από άλλη όμως σκοπιά, όχι από τή σκοπιά του κομμουνισμού.

"Αν οι κομμουνιστές άναιρέσουν τό στόχο του κομμουνισμού, αν παραμελήσουν τήν περίπλοκη διαλεκτική του δικού τους σκοπού και τών δικών τους μέσων, τότε θά είναι άδύνατο νά προωθησούν ακόμα κι αυτό πού σήμερα μοιάζει κοινός τόπος: τήν πολιτική δημοκρατία. Διότι ή πολιτική δημοκρατία πού δέν άπορρέει όργανικά από τήν κοινωνική δημοκρατία, τήν κοινωνική ισότητα, είναι μιά «δημοκρατία» χτισμένη στό έδαφος τής άστικής νομικής ιδεολογίας, στό έ-

δαφος τών άστικών πρακτικών πολιτικής πού τελικά έπηρεάζουν και τόν ίδιο τόν τύπο του κόμματος εκφυλίζοντας το ή μετατρέποντας το σέ κόμμα άστικό.

Ποιός μπορεί νά ξεχάσει τό Μπάντ Γκόντεσπεργκ τής γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας ή τό πρόσφατο Μπάντ Γκόντεσπεργκ άλά γαλλικά του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος;

Τό πραγματικό πρόβλημα στρατηγικής τών κομμουνιστών είναι αν και κατά πόσο ό κοινωνικός σοσιαλιστικός μετασχηματισμός συνεπάγεται άναγκαστικά τήν κατάργηση τής άντιπροσωπευτικής δημοκρατίας ή, άντίστροφα, αν και κατά πόσο ό σεβασμός τής άντιπροσωπευτικής δημοκρατίας συνεπάγεται άναγκαστικά τήν άναίρεση του στόχου γιά τόν κοινωνικό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό. "Η μαρξιστική θεωρία μάς διδάσκει έτοϋτο τό πολύ σημαντικό: ότι κι ό ένας κι ό άλλος στόχος, πού σημαδεύουν μιά βαθιά τομή στην ιστορική άνάπτυξη τής ανθρωπότητας, έχει κινητήρια δύναμη τίς μάζες και τήν ταξική πάλη. Πώς άλλωστε άλλωστε; "Αφού όμως μόνο ή κίνηση τών μαζών είναι ό πραγματικός ιστορικός πρωταγωνιστής, άφού οι μάζες είναι ό μόνος ιστορικός πρωταγωνιστής του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, τότε τό μαζικό κομμουνιστικό κόμμα —κι ένα κομμουνιστικό κόμμα δέν μπορεί παρά νά είναι κόμμα μαζών— διαμορφώνεται ή καταστρέφεται (μπορούν νά συμβοϋν ή συμβαίνουν και τά δύο) πάνω στην έπίσημη περίπλοκη πολιτικοπολιτιστική διαλεκτική τής όποίας έπίδικο άντικείμενο αλλά και έφαλτήριο είναι ή κατάρτηση τής λαϊκής συναίνεσης. Οί διακηρύξεις δέν έχουν ιδιαίτερη σημασία, πολλές φορές μάστιχα, παίρνοντας τίς έπιθυμίες γιά πραγματικότητα, έκλαμβάνουν τό ζητούμενο ως δεδομένο μέ τιμήμα τήν όριστική άπώλεια του.

Νά λοιπόν τά σπουδαία, τά πραγματικά, πολιτικά-θεωρητικά προβλήματα του κομμουνισμού σήμερα, μαζί μέ άλλα πολλά όπως ή σχέση βάση-καθοδήγηση-στελέχη, έσωκομματική δημοκρατία, οίκοδόμηση μιάς σύγχρονης όργάνωσης, σχέση τής όργάνωσης μέ τό πρόγραμμα, σχέση του προγράμματος μέ τήν (έπιστημονική) ταξική άνάλυση τής κοινωνίας πού θέλει νά μετασχηματίσει. Είναι τά προβλήματα πού έδιναν ιστορικό νόημα στην κομμουνιστική ανανέωση και τά όποια οι ιστορικοί κομμουνιστές τής ανανέωσης, όχυρωμένοι μέσα στό άπροσέλαστο φρούριο τής αϋτάρκειάς τους, άντιμετώπισαν συνθηματολογικά.

Πόσες φορές ως τώρα δέν διακήρυξαν ότι «βρισκόμαστε στην καρδιά τής αλήθειας»; "Όσοι μιά δλόκληρη ζωή διαψεύδονται συνεχώς, διαψεύδοντας ταϋτόχρονα και τόν κόσμο πού τούς άκολουθεί, δέν έχουν κανένα δικαίωμα νά εμφανίζονται, άλλη μιά φορά, ως κήρυκες τής "Αλήθειας.

"Αλήθεια, ποιές αλήθειες κρύβει μέσα του ή κοινωνικά μίζερη και πολιτικά επικίνδυνη «μετεξέλιξη» του ΚΚΕ έσωτ. σέ "Αριστερό Κόμμα Έργαζομένων; Μερικοί «πιστεύουν» ότι είναι ή "Αλήθεια. "Έχουμε κάθε λόγο νά ξέρουμε ότι είναι ψέμα.

"Αγγελος Έλεφάντης

Στιγμαία

Κρατικές, ύπουργικές, γραμματειακές, βουλευτικές, νομαρχιακές;

Ἡ ἀντίσταση τῶν ὑπαλλήλων τῆς ΕΡΤ στήν αὐθαιρεσία συνεχίζεται παθητικά. Τό τελευταίو «κόλπο» γιά νά διαχωρίσουν τή θέση τους ἀπό ὅσα λέγονται στή μικρή ὁθόνη εἶναι νά ἀποδίδονται σέ «δημοσιογραφικές πληροφορίες». Ἐμμεσος τρόπος γιά νά δηλώσουν ὅτι οἱ ἴδιοι δέν εἶναι δημοσιογράφοι ὅταν τά ἐκφωνοῦν. Ἔτσι κι οἱ συνάδελφοι τους στήν πολωνική τηλεόραση ἔβγαζαν, μετά τό πραξικόπημα, μέ στρατιωτικές στολές, δηλώνοντας ἔτσι ἔμμεσα ὅτι ὅσα ἔλεγαν τά ἔλεγαν ὡς στρατευμένοι.

Μπράβο παιδιά, συνεχίστε ὅσο μπορεῖτε. Ἐκτός πιά κι ἄν, πράγμα μᾶλλον ἀπίθανο, τήν ἔκφραση «σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες» σᾶς τήν ἐπιβάλλουν ἄλλοι πού ἔχουν ἄλλες ἀνησυχίες: θεωρώντας δηλαδή ὅτι οἱ εἰδήσεις τῆς ΕΡΤ εἶναι ἡ φωνή τῆς κυβέρνησης καί ὅ, τι λέγεται τήν δεσμεύει κατευθείαν, καταφεύγουν στήν ἐνλόγω ἔκφραση γιά νά μεταδώσουν κάτι πού δέν μπορεῖ νά παρασιωπηθεῖ ἀλλά τό ὁποῖο ἀκόμη κανένας ὑπουργός δέν τό ἔχει προσυπογράψει. Ὅποτε βέβαια θά ἦταν τεράστιος ἐξευτελισμός γιά νά τόν δεχτεῖτε, ἐσεῖς δημοσιογράφοι οἱ ἴδιοι, μέλη τῆς ΕΣΗΕΑ καί «λειτουργοί» τῆς πληροφόρησης. Τί στό καλό; Δηλαδή ὅσες εἰδήσεις λέτε χωρίς νά προηγεῖται ἡ εἰδική αὐτή ὑπόμνηση, δέν εἶναι «εἰδησιογραφικές πληροφορίες»; Ἀλλά τότε τί εἶναι;

Ἔνας εἶναι ὁ ἐχθρός, ἡ ἔφορεία. Ἑλληνες πρῶην πρόσφυγες σέ ἀνατολικές χώρες, πού ἔχουν τό δικαίωμα ἀπό τό νόμο νά φέρουν στήν Ἑλλάδα τό αὐτοκίνητό τους, χωρίς φόρους καί εἰσφορές, ἐξαργυρώνουν τό δικαίωμα αὐτό φέρνοντας πανάκριβες «Μερσεντές» τίς ὁποῖες παραχωροῦν σέ λιμασμένους γιά φιγούρα μικρομεσαίους στυλοβάτες τῆς ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας: ἀμοιβή 300 χιλιάδες δραχμές. Ἀπόλεια φόρων τοῦ κράτους: 24 ἑκατομμύρια γιά μιᾶ Μερσεντές 500 SEL. Αὐτά εἶναι δείγματα, χειροπιαστά, τῆς ἐθνικῆς συμφιλίωσης κι ὄχι κάποιες ἀνέξοδες χειραψίες. Ἡ Ἑλλάδα ποτέ δέν πεθαίνει, ρέ! (Ὅπως θά ἔλεγε καί ὁ πρόγονος τοῦ σημερινοῦ φοροφυγάδος στόν πρόγονο τοῦ σημερινοῦ «βαπορακίου» ὅταν τύχαιε

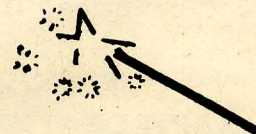
καί, σέ συνεργασία μέ τοῦς προγόνους τῶν σημερινῶν πωλητῶν τοῦ θυλικοῦ ὀχήματος, τόν περιάδραχνε διά τά περαιτέρω).

Τό μαρτύριο τῆς σταγόνας. «Ὁ πολίτης πρέπει νά κατατοπίζεται πάνω σ' ὄλα καί ν' ἀσκεῖ τόν ἔλεγχό του πάνω σ' ὄλα. Κι ὅπου ὁ πολίτης δέν καταλαβαίνει ἀμέσως τό νέο τοῦτο ρόλο του, ἐκεῖ πρέπει νά κινηθοῦν γῆ καί οὐρανός γιά νά τοῦ ἐνσταλαχθεῖ αὐτή ἡ κατανόηση» (ἀπό τό πόνημα τοῦ κ. Κ. Χατζηαργύρη «Μιά χώρα (Σ.Σ.: ἡ Βουλγαρία) ὅπου ἄλλαξε ὁ ἄνθρωπος», Ἔθνος 2/1/86. Δέν εἶναι βέβαιο ἐπομένως ὅτι ἄλλαξε ὁ ἄνθρωπος. Πιθανότατο ὅμως εἶναι ὅτι τοῦ ἀλλάζουν τά φῶτα. Ἔστω καί στάλα στάλα.

Ἄλλος γιά ἀνανέωση! Ἐεκινήσαμε ἀπό τήν ἀνανέωση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, αὐτοῦ εἰδικά, ὄχι ἄλλου. Ἄλλά τοῦτο σήμερα μάς παραπέφτει περιοριστικό, στενό, τό «κομμουνιστικός» εἶναι λέξη πού «κάνει τοῦς κομμουνιστές τῆς ἀνανέωσης κλάσμα ἐνός ὄλου (τοῦ ἐνιαίου ἄλλοτε ΚΚΕ), ἀναπαράγοντας ἀδιάκοπα τήν ἀντίθεση μέσα στό κομμουνιστικό κίνημα, πού γιά τίς πλατιές μάζες ἀφομοιώνεται σάν ἔσωκομματικός "καβγάς"» (Λ. Κύρκος στό Ἄντί). Γι' αὐτό καί, συμπληρώνει ὁ Π. Κουναλάκης στό Νέα, διευρυνόμαστε σήμερα σέ «προσπάθεια γιά τή συνολική ἀνανέωση τοῦ κομμουνιστικοῦ καί σοσιαλιστικοῦ κινήματος τῆς χώρας».

Τέρμα στή σοσιαλιστική ὀρθοδοξία! Κάτω οἱ δογματικοί σοσιαλιστές! Ἐξω τό ἱερατεῖο τοῦ δόγματος! Μαῦρο στό ΠΑΣΟΚ ἔξ.!

Καριέρες... Προοριζόταν γιά «Λεωφόρος Στάλιν» (ἐν τῷ μέσω τῶν ἄλλων δύο λεωφόρων Ρουζβελτ καί Τσώρτσιλ...), ὀνομάστηκε τελικά «Ἐλευθερίου Βενιζέλου» καί πρό ἡμερῶν κατέληξε πάλι στήν ἀρχική της, πολύ πῖο «οὐδέτερη», ὀνομασία. «Πανεπιστημίου». Καί σ' ἀνώτερα...

Ἐχετε παράδες ψάρια, γιούσες καί μαργαρίτες;... Τῆ γνωστή ὄπερα «Ἀλιεύς μαργαριτῶν» τοῦ Μπιζέ παρουσίαζε ὁ ἐκφωνητής τοῦ Γ' προγράμματος (στό ραδιόφωνο) τήν Κυριακή 19/1/1986. Κοίτα τώρα τί ψαρεύεις ἄμα θέλεις νά ἀκούσεις λίγη μουσική.

Στιγμαία

“Ολοι

«κατοχυρωμένοι».

«Κανένας μὴ ἀπόφοιτος δημοσιογραφικῆς σχολῆς δὲν θά μπορεῖ νά ἰδρῦσει, ἐκδώσει, διευθύνει, συντάσσει ἐφημερίδα ἔστω καὶ περιοδικά ἐκδιδόμενη...» προτείνει σέ ἐπιστολή του στό *Βῆμα* (29.12.85) ἕνας ἀναγνώστης του. Ὁρθότατη ἢ πρόταση, φτάνει νά ἐπεκταθῆ τό μέτρο καί στούς ἀναγνώστες.

Ρεντίκολα τῶν

μασκυλιῶν. Στό νέο, εὐρωπαϊκό πιά, πασπόρ μας ἡ ἑλληνική ρεπούμπλικα λανσάρει πολλές νουβοτέ. Θά ἔχει φωτό τεκνικολόρ καί φορμά πρός τό κλάιν. Ἄ προπό δέ, μετά τό μπέρθηται θά ἔχει καί τό σέξ μας: ἡ AREN ἢ THILI, μασκυλέν ἢ φεμινέν πού λέν. Ἄ ρέ κομπανιέρο Μένιο εἶσαι καί ὁ φέρεστ...

Ἐθνικό τό πρόβλημα.

Δεκαεφτά νέοι ἀπό τή Δεσκάτη παραπονοῦνται, σέ ἐπιστολή τους πρός τόν κ. Γ. Μασσαβέτα τῆς Ἐλευθεροτυπίας, ὅτι δέν μποροῦν νά βροῦν δουλειά χωρίς ρουσφέτι. Κοίτα τώρα τοπικισμός! Ἐδῶ Δεσκατοποιήθηκε ὅλη ἡ χώρα...

Στό δρόμο τῆς αὐτοϊκανοποίησης. Τί κόμμα θέλει ὁ κ. Ἄ. Διαμαντόπουλος, εἰσηγητής τῆς πρότασης γιά τή «μετεξέλιξη» τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ; «Ἐνα κόμμα τοῦ δημιουργικοῦ μαρξισμού, ἐνιαῖο. Μέ κοινωνική

ἀναφορά στίς σύγχρονες δυνάμεις τῆς μισθωτῆς ἐργασίας, ἰδιαίτερα τῆς ἐργατικῆς βιομηχανικῆς τάξης, στούς ἀγρότες, στίς δυνάμεις τῆς γνώσης καί τῆς κουλτούρας. **Μέ στενές σχέσεις** πρός τό **αὐτοαπασχολούμενο** δυναμικό τῆς χώρας...» (Ἀύγή, 14.1.86). Γιά ὄσους δέν καταλάβανε: —ἐνιαῖο, δηλαδή χωρίς θεσμοθετημένες τάσεις —αὐτοαπασχολούμενο δυναμικό, δηλαδή οἱ μικρομεσαῖοι στυλοβάτες τοῦ σοσιαλισμοῦ —στενές σχέσεις, δηλαδή ἕδηλον. Μᾶλλον ὁμως τρίτου τύπου.

Ποτέ ὁμως τήν

Κυριακή... «Κάθε Τρίτη (τήν ἡμέρα δηλαδή, πού ἀπαγορεύεται τό κυνήγι), περνοῦν τά ἀποδημητικά πουλιά ἀπό τή χώρα μας, στερώντας ἔτσι τοὺς «λάτρεις τοῦ σπόρ» ἀπό τή λεία τους.

Σ' αὐτόν τόν ἰσχυρισμό βασίστηκε αἴτηση πού υπέβαλε στό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας ἡ Κυνηγετική Συνομοσπονδία Ἑλλάδος, ζητώντας νά ἀκυρωθῆ ἡ σχετική ἀπόφαση τοῦ ὑπουργοῦ Γεωργίας».

(Καθημερινή, 24.9.85)

Τό γελοῖο δέν σκοτάνει. Οὔτε μέ δίκανο.

**Ἀβαλκανικές ἀδιαι-
τώσιμες...** «Ἀπυρηνικές»

τίς θέλει ἡ ΕΡΤ-2 (δελετίο 9.30, 10/1/86) τίς «ζῶνες» πού ἐπιδιώκει στά Βαλκάνια ἡ κυβέρνηση. Ἄν μάλιστα συνδυαστοῦν καί μέ τά ἀχημικά ὄπλα πού προτείνει ἡ ΕΣΣΔ καί τά ἀνατομικά ὑποβρύχια πού σίγουρα θά προκύψουν ἀπό τίς συζητήσεις τῆς Γενεύης, μᾶλλον σωθήκαμε καί μὴ μιλάτε...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ὁ 7ος καί τελευταῖος τόμος τῆς βραβευμένης ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (1985) σειράς ΤΟΠΟΣ καί ΕΙΚΟΝΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΠΙΣΗΣ

— ΧΑΡΤΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
15ος-20ος ΑΙΩΝΑΣ

Κείμενα: Β. Σφυρόερας, Ἄννα Ἀβραμέα, Σ. Ἀσδραχάς

— ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ 1843 ΑΘΗΝΑ—ΝΑΥΠΛΙΟ
κείμενα καί λιθογραφίες τοῦ Th. du Moncel

Βιβλιοπωλεῖο ΑΡΙΑΔΝΗ
Ζωοδόχου Πηγῆς 2
τηλ.: 36.23.113

Χατζά πράγματα. Ἡ

ὁδός Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἔγινε πεζόδρομος. Ὅχι ἡ γειτονιά τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀλλά ἐκεῖνη τοῦ κ. Ἀκῆ Τσοχατζόπουλου, στό Χαλάνδρι (Ἐλεύθερος Τύπος, 8.1.86 — μετά φωτογραφίας...).

Ναί μὲν εὐλόγησε πρῶτα τά γένια του, ἀκολουθοῦν ὁμως καί ἄλλα ἀνάλογα ἔργα γιά ὄλους τοὺς Ἀθηναίους ἀπανταχοῦ τῆς πρωτεύουσας: δένδροφυτεύσεις στό Καστρί, πλατεῖες στό Ψυχικό, παιδότοποι στή Βουλιαγμένη, πσίνες στό Σούνιο. Νά γλιτώσουμε πιά τό καυσαέριο!

Στιγμιαία

‘Ολοκληρωμένο Μισογυνικό Πρόγραμμα

116 + 2 = 118; Νάτα μας: οί κύριοι Γλέζος και Ζίγδης αποκήρυξαν στη Βουλή (όπου συντελείται ή αναθεώρηση του Συντάγματος) τις μεθοδεύσεις που όδηγησαν στην έκλογή του σημερινού Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Χρ. Σαρτζετάκη (άν δεν θυμάστε, πρόκειται για ό,τι ακολούθησε τή «ρήξη» τής 9ης Μαρτίου 1985...). ‘Ο κ. Ζίγδης μάλιστα εξέφρασε έμμέσως και τήν τροπή του για τά τότε διαπραχθέντα. Καί ακολούθησε σιγή, όμοιόμορφη και όμοιόχρωμη. Υ.Γ. (έπί του πιεστηρίου): Έως τώρα δέν υπήρξαν αντιδράσεις τών κ.κ. Μ. Δωρή, Κ. Μπέη, Κ. Τσουκαλά, Μ. Χρηστίδη, Τ. Λαζαρίδου, Β. Φίλια ή άλλων αναλόγων. Οί 2 θά ακούσουν λιγότερα άπ’ όσα οί 116. ‘Οπως έλεγε και ό ‘Αγιος Πέτρος: «Μά τώρα για πέντε ψυχές θά βάλω όρχήστρα;».

‘Ο σνομπισμός τών compradores. ‘Υποψήφια για μία όποτροφία του ΙΚΥ και για σπουδές στην ‘Ισπανία ή κ. Χ.Ρ. κινδύνεψε (κι ίσως κινδυνεύει άκόμη) νά τή χάσει γιατί ξέρει... μόνο ισπανικά (ΝΕΑ, 28.12.85). ‘Ενώ, σύμφωνα με τόν κανονισμό του ΙΚΥ, πρέπει νά ξέρει μία (ή και μία) άπό τίσ «βασικές» λέει, γλώσσες (άγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ρωσικά). Δώσε νόμο στο χωριάτη...

Παπάκι πάει στην ποταμιά. ‘Απάντηση του κ. ‘Α. Τσοχατζόπουλου σε έρωτήσεις σχετικά με τό μέλλον τής ΕΡΤ (‘Ελευθεροτυπία, 14.1.86): «Θέτετε πάλι επιμέρους θέματα. Τό ούσιαστικό είναι νά ξέρεις που πās. ‘Αμα θέλεις νά πās εκεί, θά πάρεις όλες τίσ αποφάσεις που είναι άπαραίτητες για νά μπορέσεις νά πās. ‘Αρκεί νά ξέρεις που θέλεις νά πās». ‘Εδώ νά πās εκεί νά πās που νά τό πās;

«Κινητικότητα» (όπως λένε τώρα τελευταία πολλοί δημοσιογράφοι παρασυρμένοι από τά άγγλικά που μεταφέρονται στα έλληνικά, τρισάθλια, τών κυβερνητικών ρητόρων), κινητικότητα λοιπόν παρατηρείται στο χώρο τής Χριστιανικής Δημοκρατίας, του κόμματος που συνέπραξε ισότιμα με τό ΠΑΣΟΚ στις τελευταίες εκλογές με στόχο τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό τής χώρας. ‘Ετσι, ό πρόεδρος τής Χ.Δ. και βουλευτής έπικρατείας κ. Ν. Ψαρουδάκης κινήθηκε δραστήρια στις ύψηλές σφαίρες τής πολιτικής και συνάντησε διαδοχικά τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας, τόν πρωθυπουργό και τόν αρχιεπίσκοπο. ‘Αντικείμενο τών συνομιλιών οί άμβλώσεις και ή νομιμοποίησή τους, ή όποία πρέπει νά αποφευχθεί πάση θυσία για τό καλό του έθνους και του σοσιαλισμού. Καί έπειδή υπήρξαν πληροφορίες περί διαφωνιών, δηλώνει άπερίφραστα ό κ. Ψαρουδάκης (Καθημερινή, 14.1.86): «Καμία διάσταση δέν διαπίστωσα, άπεναντίας διαπίστωσα ταύτιση άπόψεων ανάμεσα στον Πρόεδρο τής Δημοκρατίας, τόν κ. πρωθυπουργό και τόν Προκαθήμενο τής ‘Εκκλησίας. Καί θεωρώ εύλογία Θεού τή σύμπτωση τών άπόψεων τών τριών ήγετών του έθνους γιατί τό δημογραφικό πρόβλημα και ή έκταση τών άμβλώσεων άπειλούν τήν ύπόσταση τής χώρας μας και είναι άνάγκη νά δοθεί άμεση και σωστή λύση».

Πόσο όμως «άμεσες» και «σωστές» μπορούνε νά είναι οί όποιοσδήποτε λύσεις που έχει κατά νουν ό χριστιανός ήγέτης; Τό παρελθόν έμπνέει μάλλον άπαισιόδοξες σκέψεις και έκτιμήσεις. ‘Ισως είναι καιρός νά πάψουμε νά έθελοσυφλοδύμε και νά άποφασίσουμε ότι πρέπει νά μπούμε στο τρένο τής σύγχρονης τεχνολογίας και του σωστού προγραμματισμού. ‘Ας σχεδιάσουμε άπό τώρα πόσος νέος πληθυσμός χρειάζεται στο έθνος και τή χώρα. ‘Ας κατανειόμουμε τήν εξαγόμενη ποσότητα κατά γυναικία σε γόνιμη ήλικία. Καί άς όρίσουμε στην καθεμία τους τά τεκνοποιητικά τής καθήκοντα ή πλάνα.

Βέβαια, πολλές θά προσπαθήσουν νά άπεκδυθούν τίσ ευθύνες τους άπέναντι στο έθνος. ‘Αλλά και έδώ οί λύσεις είναι προφανείς: νά γίνει, με πράξη νομοθετικού περιεχομένου (γιατί τό πράγμα ...βιάζει), όποχρεωτικός ό γάμος (θηρσκευόμενος ή πολιτικός ίσοκύρως). Καί έπειδή υπάρχουν και άπρόοπτα, νά προβλεφθούν, π.χ. στο πλαίσιο του ΕΣΥ, ταχείς και άσφαλείς μέθοδοι τεχνικής γονιμοποίησης. ‘Εχει δοκιμαστεί στις γελάδες με πολύ ίκανοποιητικά άποτελέσματα.

Πάντως, ότε έτσι εξασφαλίζεται άπόδοση 100%. Θά ύπάρξουν σημεία τριβής και, κεκτημένη συνήθεια, πολλές θά προσπαθήσουν νά καταφύγουν σε παράνομες άμβλώσεις, ενώ είναι δύσκολο και ίσως άνεπιθύμητο νά επιβληθεί άστυνόμευση στους γιαιτρούς. ‘Ως εκ τούτου ένδεικνυται ένα άπλούστερο σύστημα: μετά τή σύλληψη ή, σε μία πίο τελειοποιημένη φάση τής προτεινόμενης πολιτικής, μετά τήν τεχνική γονιμοποίηση τό θήλυ όποκείμενο καταγράφεται σε καρτέλα, τό σύνολο δέ τών καρτελών άποθηκεύεται σε ήλεκτρονικό όπολογιστή. ‘Η έγκυος δηλώνει παρουσία κάθε μήνα στο οικείο άστυνομικό τμήμα ή άκόμα καλύτερα στην οικεία ένορία και καταγράφεται ή πορεία τής έγκυμοσύνης τής. ‘Από τόν έβδομο ως τόν ένατο μήνα (ό όπολογιστής μπορεί νά προγραμματιστεί για νά δίνει κάθε μέρα τό σχετικό «λίστιγκ»), τριμελής έπιτροπή έρχεται τακτικά σε επαφή με τήν έγκυο και πιστοποιεί, όταν προκύψει, τή γέννηση. Προβλέπονται δέ ποινές φυλάκισης για τίσ παραβάτριες και τούς συζύγους ή πατέρες τους, έτσι ώστε νά δοθεί περαιτέρω κίνητρο έποπτείας τής έγκυμοσύνης.

‘Η προτεινόμενη μέθοδος είναι σχετική άπλή, συνεκτική και όλοκληρωμένη. Είναι δέ και όλοκληρωτική, με τήν έννοια τουλάχιστον ότι δέν θά περιμένουμε ποτέ νά θελήσουν οί κυρίες αυτές τίσ «όλοκληρωμένες» σχέσεις τους νά τίσ διοχετεύσουν και σε τεκνοποιία. Μήν ξεχνάμε δέ και τό συναλλαγματικό όφελος, μίς και τό ένλόγω σχέδιο μπορεί νά χρηματοδοτηθεί άπό τά ‘Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα.

Οι φίλοι τῆς Φυλῆς

«Ἡ Ἀθήνα ἔχει πλημμυρίσει Ἄραβες... Οἱ ἔκκαθαρίσεις λογαριασμῶν, οἱ δολοφονίες καὶ οἱ ἀεροπειρατίες δίνουν καὶ παίρνουν... Τό κοινό ἔγκλημα ἔχει ἐπίσης δεχθεῖ τὴν ἀραβικὴ ἐνίσχυση. (...) Ἀπέχοντας πολὺ ἀπὸ ρατσιστικά αἰσθήματα, δέν μπορεῖ κανεὶς παρά νά ἐκφράσει τὴν ἔντονη δυσἀρεσκεία τῆς κοινῆς γνώμης γιὰ τὴν ἀραβικὴ ἐπιβάρυνση».

Στὴν Ἑλλάδα δέν ὑπῆρξε οὔτε ὑπάρχει οὔτε θά ὑπάρξει ποτέ ρατσισμός. Τό ἔχει τό αἷμα τῆς Φυλῆς μας, ἐδῶ καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Καὶ βάλε. Πρέπει ὅμως νά ὁμολογήσουμε ὅτι οἱ ἄλλοι δέν εἶναι καὶ πολὺ σοῖ. «Ἡ παρουσία 100.000 Ἀφροασιατῶν στὴν πατρίδα μας... ἀποτελεῖ πρώτης τάξεως κίνδυνο βιολογικῆς μεταλλάξεως τοῦ λαοῦ μας», γράφει μέ τὴν παλικαρία ὑπογραφή «Ἐνας ἀναγνώστης» συμπατριώτης μας στὴ *Μεσημβρινή*, πού τό δημοσίευσε στίς 24.12.85 (παράμνη τῶν... Χριστουγέννων — «οὐκ ἐν Ἑλλην... κ.λπ.»...). Καὶ προσθέτει ὁ γενναῖος ὑπερασπιστὴς τῆς Φυλῆς, θέλοντας ὅπως τονίζει νά ὑπερασπιστεῖ «τὴν ἐθνικὴ μου ναυτότητα — τό αἷμα μου καὶ τίς παραδόσεις μου...»: «Ποιά συμφέροντα μᾶς σπρώχνουν στὴ μοῖρα τῆς Ἀγγλίας ἢ τῆς Γαλλίας, μέ τὰ ἑκατομμύρια Ἀφροασιατῶν κατοίκων, πού ἀντιμετωπίζουν

δυσεπίλυτο πρόβλημα φυλετικῆς μεταλλάξεως; Γιατί ἐκεῖ θά φθάσουμε κι ἐμεῖς ἂν δέν ληφθοῦν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ μπορεῖ κανεὶς νά σκεφθεῖ πῶς ὁ συντελούμενος ἐκφυλισμός αὐτῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν εἶναι ἴσως μιά εἰρωνεία τῆς ἱστορίας ἢ θεῖα τιμωρία γιὰ τὴν ἐκ μέρους τους ἐκμετάλλευση τῶν ὑπαναπτύκτων λαῶν». Νά καὶ ὁ ἀντιμπεριαλισμός!...

Καὶ δέν φτάνει πού μᾶς ἐκφυλίζουν. Κάνουν καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα φοβερά πράγματα, ἄγνωστα στὴ δική μας Φυλὴ. «Ἀλλοδαποὶ» εἶναι κυρίως ἐκεῖνοι πού διαταράσσουν τὴν ἀνέμελη ζωὴ τοῦ ἔθνους ὅπως διακριτικὰ τό ὑπενθῆμισε στό πρωτοχρονιάτικο μήνυμά του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Ἀσαφῆς ὑπαινιγμός. Ἄλλοι ὅμως εἶναι σαφέστεροι:

«Ἡ Ἀθήνα ἔχει πλημμυρίσει Ἄραβες... Οἱ ἔκκαθαρίσεις λογαριασμῶν μεταξύ τους, οἱ δολοφονίες καὶ οἱ ἀεροπειρατίες δίνουν καὶ παίρνουν. Δέν εἶναι ὅμως αὐτὰ τὰ μόνα κακά τῆς ἀνεξέλεγκτης ἀραβικῆς πλημμυρίδας. Τό κοινό ἔγκλημα ἔχει ἐπίσης δεχθεῖ τὴν ἀραβικὴ ἐνίσχυση. Εἶναι ὁ μόνος τομέας πού γνώρισε τὴν ἀραβικὴ βοήθεια. Στό κοινωνικό καὶ οἰκονομικό ἐπίπεδο ἡ ἐπιβάρυνση εἶναι σημαντικὴ γιὰ μιά ἀναπτυσσόμενη χώρα. Δέν εἶναι οἱ Ἄραβες Κροῖσοι πού μᾶς προτιμοῦν οὔτε ἡ παρουσία τους ἐδῶ εἶναι ἰδιαίτερα διακριτικὴ.

Ἀπέχοντας πολὺ ἀπὸ οποιαδήποτε ρατσιστικά αἰσθήματα δέν μπορεῖ κανεὶς παρά νά ἐκφράσει τὴν ἔντονη δυσἀρεσκεία τῆς κοινῆς γνώμης γιὰ τὴν ἀραβικὴ ἐπιβάρυνση...» (*Ἐλεύθερος Τύπος*, 8.1.86 — κύριο ἄρθρο). Ἄλλὰ καὶ ὁ κ. ὑπουργός τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, ὁ κ. Ἀλεξάνδρης «εἶπε ὅτι ἡ χρησιμοποίησις ἄλλοδαπῶν χαμηλόμισθων ναυτικῶν, κυρίως ἐγχρώμων, δέν εἶναι πρὸς τό

συμφέρον τῶν ἐφοπλιστῶν, διότι οἱ ναυτικοὶ αὐτοὶ προκαλοῦν ζημιές, ἀτυχήματα καὶ καθυστέρηση στὰ πλοῖα...» (*Ἡμερησία*, 9.1.86). Τόνισε δηλαδὴ τοὺς κινδύνους γιὰ τό ἔθνος, ἔθνος ναυτικό, ὡς γνωστόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ταυτιζόμενο μέ τὴν ἔνδοξη ναυτιλία μας.

Ὅλοι θά θυμοῦνται πῶς κοντέψαμε παλιότερα νά ὑποστοῦμε ἀνυπολόγιστες ζημιές ὅταν στὴ ΔΕΗ εἶχε τοποθετηθεῖ ἕνας «Ἑβραῖος» ἢ ὅταν μιά ἐκπομπὴ τῆς ΕΡΤ εἶχε ἀνατεθεῖ σέ μίαν «Ἑλληνοεβραία». Εὐτυχῶς ἀπ' αὐτοὺς γλιτώσαμε μέ τὰ κατάλληλα πολιτικά καὶ διοικητικά μέτρα.

Πάντως οἱ κίνδυνοι ἔλλοχεοῦν, συμπατριῶτες!

Νά, προχθὲς στὴν τηλεόραση εἶδαμε τοὺς ἀπελπισμένους τοπικοὺς παράγοντες τῶν Ἑξαμιλιῶν πού κατέφυγαν στὴν αὐτοάμυνα: ἐξήγησαν γιατί οἱ συντοπιτὲς τους ἀπέσυραν τὰ παιδιά τους ἀπὸ τό σχολεῖο ὅπου γράφτηκαν καὶ κάποια «τσιγγανόπαιδα», ὑπενθυμίζοντας πόσο λίγο «εὐπρεπισμένα» εἶναι καὶ πόσο προκαλοῦν προβλήματα στὰ ἄλλα παιδιά (τὰ δικά μας...) ὅταν ἔχουν πάει πρὶν ἀπ' αὐτὰ στὴν τουαλέτα. Μάλιστα ἀρνήθησαν νά γράψουν τοὺς «Ἀθίγγανους» τῆς περιοχῆς στό δημοτολόγιό τους, γιὰ νά μὴν ὑπάρξει «πληθυσμιακὴ ἀλλοίωση» τῶν καθαρῶν κατοίκων τους. Ὑπέδειξαν μάλιστα καὶ τὴν πρῆουσα λύση: νά τοὺς γράψει ἡ Κόρινθος, εἶπαν, γιατί προφανῶς αὐτὴ κινδυνεύει λιγότερο. Βέβαια, «οὐ παντός πλεῖν ἐς Κόρινθον», ἄσε πού, ὅπως τό ἀναγνώρισαν οἱ ὑποψιασμένοι λαϊκοὶ ἡγέτες, ὑπάρχει καὶ συνταγματικὸ πρόβλημα. «Νά γίνει μιά ἐξαίρεση», κατέληξαν μέσα στὴν ἀπελπισία τους. Τόν τύπο θά κοιτᾶμε, θά πρὸσθετε κάποιος ἀπὸ τοὺς θεωρητικούς μᾶς παλιότερης ξεχασμένης πιά «ρῆξης», ὅταν παίζεται ἡ οὐσία; Καὶ μάλιστα μέ «λαϊκὴ συμμετοχὴ»;

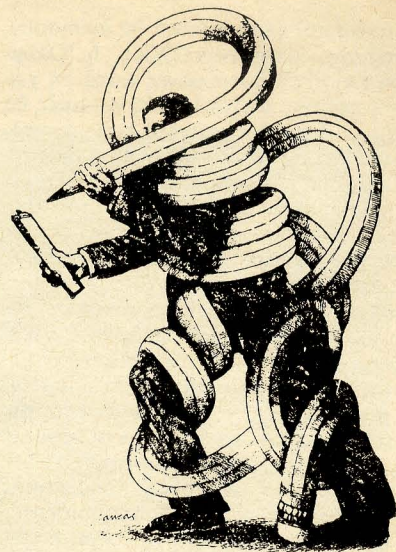
Τώρα βέβαια, ὅλα αὐτὰ σέ μιά οποιαδήποτε εὐρωπαϊκὴ, τουλάχιστον, χώρα θά χαρακτηρίζονταν ὡς ἄπλές καὶ σκέτες ρατσιστικὲς ἐκδηλώσεις. Ἄλλὰ τί τὰ θέλετε; Αὐτὰ εἶπαμε, εἶναι ἐκφυλισμοί.

Ὅσο γιὰ τίς ἀνακρίβειες, τὰ χονδροειδῆ ψεύδη, τὴν ἀνεύθυνη καὶ ἄκριτη χρῆση ὄρων, ἐννοιῶν, στοιχείων, γεγονότων ἢ τὴν πομοφολυγῶδη καὶ νεφελώδη «ἐπιστημονικὴ» ἐπένδυση πού χαρακτηρίζουν τὰ ἀνωτέρω, ἄς μὴν ἀρχίσουμε τίς γκρίνιες. Ὅλοι ξέρουμε ὅτι καὶ αὐτὰ εἶναι παραδοσιακά γνωρίσματα τῆς Φυλῆς (τους).

Β. Γάτος

Μαθηματική Σχολή Σάμου

Σολομώντεια λύση

Θέλω σήμερα, αγαπητοί φίλοι και αναγνώστες, να κάνω την αυτοκριτική μου αλλά και να διαφανήσω ριζικά —ως τό σημείο της αποκηρύξεως— με όσα πάμπολλα από τοῦτο τό περιοδικό γράφτηκαν και γράφονται (και από μένα) για τή γελοιοποίηση τῆς ἀριστερᾶς και τῶν ἀριστερῶν ιδεῶν ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, για τό λαϊκισμό και τόν πολιτικαντισμό του, για τήν ἀπουσία τῆς ὁποίας στρατηγικῆς, τοῦ ὁποίου σχεδιασμοῦ και τόσα ἄλλα, πού ἀκριτα και ἀνεύθυνα γεμίζουν κατά κόρον αὐτές τίς σελίδες τόσα χρόνια.

Μὴν ἐκπλήττεστε γι' αὐτή μου τή στάση, μὴ σκεφτεῖτε με κακεντρέχεια, μὴ με ἀντιμετωπίσετε με περιφρόνηση. Ἄν νομίζετε πὼς ἀπέμειναν σέ ὀρισμένους ἀνθρώπους περιθώρια νά σκέφτονται και νά συμπεριφέρονται με ἀνιδιοτέλεια και ὄχι μόνο με σκοπιμότητες, ἂν πιστεύετε πὼς κάποια γεγονότα, πού σέ πρώτη ματιά δέν εἶναι βαρύνουσας σημασίας, μποροῦν νά σταθοῦν ἱκανά νά σοῦ ἀποκαλύψουν ἕναν κόσμο δλόκληρο, τότε πρὶν με καταδικάσετε δώστε μου τήν εὐκαιρία νά σᾶς διηγηθῶ τί με συγκλόνησε, τί μ' ἔκανε νά δῶ τόν κόσμο με ἄλλο μάτι, νά ἀντιληφθῶ πόσο λάθος εἶχα, πόσο λάθος ἤμουνα.

Ἀφορμή για τή μεταστροφή μου στάθηκε ἕνα γεγονός χωρίς καμιά μεγάλη σημασία για τό μέλλον τοῦ τόπου, ὄχι πάντως ἀπ' αὐτά πού σφραγίζουν τήν πορεία ἑνός λαοῦ και τίς τύχες ἑνός ἔθνους. Σᾶς τό περιγράφο.

Ἡ κυβέρνηση ἀποφάσισε νά ἱδρύσει Πανεπιστήμιο τοῦ Αἰγαίου. Τό διακήρυξε πρό καιροῦ, ὅπως θά θυμάστε, ὁ πρωθυπουργός και ἤδη γίνεται πραγματικότητα. Στή Χίο με τή ναυτιλιακή παράδοση ἱδρύεται τμήμα ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων, στή Σάμο, τήν πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, ἱδρύεται μαθηματικό τμήμα. Καθεμιά διεκδικούσε νά γίνει ἡ ἕδρα τοῦ νέου τμήματος.

Τό ζήτημα συζητήθηκε πλατιά σ' ὄλο τό νησί. Με ἀρθρογραφία, με ἐπιστολές,

τέλεξ και τηλεγραφήματα στοῦς ἀρμόδιους και τό ὑπουργεῖο Παιδείας, με πλατιές λαϊκές συνελεύσεις, οἱ δημοτικές ἀρχές και οἱ κάτοικοι ἐξέθεσαν μαζικά και δυναμικά τοῦς λόγους για τοῦς ὁποίους πρότειναν τήν πόλη τους και κυρίως τό γιατί ἔπρεπε νά ἀποκλειστεῖ ἡ ἄλλη. Εἶναι ἀλήθεια, βέβαια, πὼς ἀπειλήθηκαν και ἐπεισόδια, πὼς εἰπώθηκαν και χοντρές κατηγορίες ἀπ' τοῦς Βαθιώτες για τοῦς Καρλοβασιτίες και ἀντίστροφα. Ὅλοι μας, ὅμως, μποροῦμε νά κατανοήσουμε και τέτοιες ὑπερβολές, ὅταν μάλιστα ὁ σκοπός εἶναι καλός: ἡ φροντίδα για τήν καλύτερη μόρφωση τῶν παιδιῶν μας. Καί ὡς γνωστόν ὁ τόπος εἶναι τό ἄλλα και τό ὀμέγα για ἕνα σωστό Πανεπιστήμιο.

Και οἱ ἀρχές; Ὁ νομάρχης, ἡ διοίκουσα τοῦ Πανεπιστημίου, τό ὑπουργεῖο, πὼς ἀντέδρασαν;

Κατά πρῶτον ἄκουσαν προσεκτικά, ἐν πλήρει σιωπῇ, τά ἐπιχειρήματα τῶν μὲν και τῶν δέν. Μάλιστα για νά ἀρθεῖ κάθε παρεξήγηση περί προτιμήσεως ἡ ἤδη εἰλημένης ἀποφάσεως για τόν τόπο ἐγκαταστάσεως, βγήκε ἐσπευσμένη ὑπουργική ἐγκύκλιος πού διευκρίνιζε πὼς τό δημοσιευθέν Π.Δ. «περί ἱδρύσεως μαθηματικού τμήματος στή Σάμο», ἐννοοῦσε προφανῶς τό νησί Σάμος και ὄχι τήν πόλη τῆς Σάμου.

Κατά δεύτερον, ὁ κ. νομάρχης δέν ἔθεσε τό θέμα στό νομαρχιακό συμβούλιο, γιατί ἐκεῖ ὑπῆρχε ἐλαφρά ὑπεροχή τῶν Καρλοβασιτῶν. Διαφυλάσσοντας λοιπόν τήν οὐδετερότητα και στήν τελευταία λεπτομέρεια, συγκάλεσε σίσκεψη ὄλων τῶν παραγόντων —ὁ βουλευτής τοῦ νησιοῦ, οἱ δύο δήμαρχοι, ὁ πρόεδρος τῆς διοικουσας, ὁ νομάρχης— σέ οὐδέτερο ἔδαφος. Ἀφυνίστηκε ἀπό τή χειμερινή νάρκη του κάποιο θερινό ξενοδοχεῖο σέ τρίτο —ἐνδιάμεσο— τόπο, πού φιλοξένησε τοῦς συσκεπτόμενους, ὅστε ἀνεπηρέαστοι νά πάρουν τή σωστή ἀπόφαση.

Και ἡ ἀπόφαση; Αὐτή πιά ξεπερνώντας σέ πνεῦμα δικαίου και τόν πῖο ἀδέκαστο δικαστή, αἰρόμενη σέ ὕψη κυριολεκτικά σολομώντεια δικαιουσίνης, καθόρισε πὼς τό μαθηματικό τμήμα θά γίνει και στίς δύο πόλεις. Δέν ἔγιναν ἀκόμη γνω-

στές οἱ λεπτομέρειες τῆς ρύθμισης, ἂν δηλαδή οἱ φοιτητές θά κατοικοῦν στή μιά πόλη και θά σπουδάζουν στήν ἄλλη, ἡ ἂν τό ἕνα ἐξάμηνο θά τό παρακολουθοῦν στό Βαθύ και τό ἐπόμενο στό Καρλόβασι ἡ ὀρισμένα μαθήματα θά τά διδάσκονται ἐδῶ και τά ἄλλα ἐκεῖ.

Ὅμως ἂν ἀναλογιστεῖ κανεῖς τό πνεῦμα με τό ὄποιο πάρθηκαν οἱ ὡς τώρα ἀποφάσεις, εἶναι σίγουρο πὼς και οἱ δευτερεύουσας σημασίας ρυθμίσεις —κτίρια, φοιτητικές στέγες, ἐπιστημονικό, διδακτικό και βοηθητικό προσωπικό, συγκοινωνίες, τομεῖς, μαθήματα κ.λπ.— θά τακτοποιηθοῦν με ἀνάλογο πνεῦμα.

Αὐτό εἶναι τό γεγονός πού με συγκλόνησε. Αὐτό και ὄσες σχετικές πλευρές και λεπτομέρειες δέν σᾶς ἀνέφερα για νά μή σᾶς κουράσω μου ἄνοιξαν τά μάτια.

Ἀπό πού νά ἀρχίσω νά σᾶς διηγήμαι ποῖός νέος κόσμος ἀποκαλύφθηκε μπροστά μου, ὅταν προσπάθησα νά ἐμβαθύνω στά γεγονότα.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ πεμπτοσύια τῶν ἀντιλήψεων τῆς ἀριστερᾶς για τήν κοινωνία και τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ δημοκρατία, στήν «πῖο βαθιά και πῖο πλατιά τῆς ἔννοια», ὅπως μᾶς δίδασκαν και οἱ παλιοί. Δημοκρατία και λαϊκή συμμετοχή. Ποιά εἶναι ἡ πεμπτοσύια τῆς πασοκικῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας; «Τό ΠΑΣΟΚ στήν κυβέρνηση, ὁ λαός στήν ἐξουσία». Θέλετε καλύτερη ἀπόδειξη ἐμπρακτικῆς συνέπειας σ' αὐτή τήν ἀρχή; Τά πάντα ἀφέθηκαν και ρυθμίστηκαν ἐν πλήρει δημοκρατία και με πλατιά, ἐνεργό, μέχρι χειροδικίας, λαϊκή συμμετοχή. Ὅυτε ἡ ἐλάχιστη κυβερνητική ἡ ἄλλη παρέμβαση. Καί ἡ λύση. Σολομώντεια.

Για δημοκρατία και ξερό ψωμί πάλεψαν οἱ παλιότερες γενιές, τά περήφανα γηρατεῖα, πού λέμε. Στήν προκειμένη, ὅμως, περίπτωση πρόκειται για δημοκρατία και παντεσπάνι, καθόσον ἡ ἱδρυση τοῦ τμήματος θά σημάνει και οικονομική ἀνθηση για τό νησί. Μιά σειρά ἀπό παραγωγικές δραστηριότητες θά ἀναπτυχθοῦν και θά τονωθοῦν, τόσα στόματα θά χορτάσουν. Ἔργολάβοι και ἔμποροι οἰκοδομικῶν ὕλικῶν θά δραστηριοποιηθοῦν, ἰδιοκτήτες ἑφοσταμένους και νέων σπιτιῶν θά βροῦν ἐνοικιαστές για τίς ἰδιοκτησίες τους και μάλιστα σέ ὕψηλές τιμές, ταβέρ-

νες, μάρ και ηλεκτρονικά θά ανθήσουν, ταξιδιζήδες, λεωφορειατζήδες, ή Όλυμπιακή και οι επιδοτούμενες κατά τη χειμερινή περίοδο άκτοπλοϊκές γραμμές θά τζιράρουν από τό πηγαινέλα του φοιτητόκοσμου και των καθηγητών. Μιά οικονομική τώνωση έδω και τώρα —τό άλισβερίσι προβλέπεται νά άρχισει από τόν προσεχή Σεπτέμβριο— μέ όλες τις άριστερές προδιαγραφές περί περιφερειακής αναπτύξεως και δή της παραμεθορίου.

Μακροσκοπικώς όρθή οικονομική κίνηση και για τόν πρόσθετο λόγο ότι ή επένδυση δέν άπαιτεί ιδιαίτερα μεγάλα κεφάλαια και συναλλαγματική αίμορραγία. Καί μάλιστα σε έναν τομέα μέ πέραση: τόν τουρισμό. Άλλά έχουμε και όρθολογική και ύψηλης άποδοτικότητας χρήση του κεφαλαίου. Άν στίς, τουριστικής χροιάς, παραγωγικές δραστηριότητες που προαναφέραμε, ύπήρχε νεκρή περίοδος, ό χειμώνας, και άρα ύποαπασχόληση και άργουον κεφάλαιο, τώρα μέ τήν ανάπτυξη του χειμερινού (φοιτητικού) τουρισμού, θά ύπάρχει διαρκής δραστηριότητα, εν πλήρει δυναμικότητα.

Όμως και ή πολιτική, πνευματική και ιδεολογική σημασία του γεγονότος (και τώσων άνάλογων που κάθε μέρα γίνονται) δέν είναι μικρότερη. Δέν έχουμε μόνο αντικατάσταση του άστικού δόγματος «κάθε πόλης και στάδιο, κάθε χωριό και γυμναστήριο» μέ τό άριστο «κάθε πόλη και πανεπιστήμιο, κάθε χωριό και ΤΕΙ», αλλά και μία πραγματική πολιτιστική επανάσταση. «Έκατό λουλούδια ν' άνθισουν, έκατό σχολές νά αναπτυχθούν» κι αυτή ή ανάπτυξη τους, μέ τόν τρόπο που γίνεται, σημαίνει για τή χειμάζουσα έπαρχία διάπλους και άχανείς όρίζοντες πνευματικής και πολιτιστικής ανάπτυσης. Νέα ήθη, νέες ιδέες, νέες κουλτούρες, σε ένα διαρκές μόλισμο με τήν κοινωνία. Μιά «διάχυση» του πανεπιστημίου στην κοινωνία — αυτό που ό φίλος Ά. Μπαλτάς θεωρεί τήν πεμπουσία του άριστερου πανεπιστημίου. Καί μάλιστα μέ τή συγκεκριμένη άπόφαση των άρχων δέν πρόκειται άπλώς για διάχυση, αλλά για πλήρη διασκορπισμό και διαμελισμό του πανεπιστημίου σε όλη τή σαμιάτικη κοινωνία.

Και όλα αυτά μέ ένα νέο, άριστο, επαναστατικό στυλ δουλειάς και μέ πλήρη έμπιστοσύνη στη δημιουργικότητα των μαζών. Ό παλιός παραδοσιακός τρόπος που μιλάει για προγραμματισμό, εξεύρεση οικονομικών πόρων, λεπτομερή σχεδιασμό, έξασφάλιση στοιχειωδών ύλικών μέσων, κτίρια, φοιτητικές στέγες, επιστημονικό προσωπικό και τόσα άλλα, άποδεικνύεται χρονοβόρος και γραφειοκρατικός, δέν εμπνέει και δέν κινητοποιεί. Άντίθετα ό νέος τρόπος, νά ρίχνουμε δηλαδή τή σωστή ιδέα και στη συνέχεια νά τήν έγκαταλείψουμε στο έλεος του λαού προσβλέποντας μέ έμπιστοσύνη στη δημιουργικότητα του και όντας σύγυροι ότι θά γίνει ύλική δύναμη, εκτός από ιδεολογικά άψογη άποδεικνύεται και άποτελεσματική. Καί όπως τόσα και τόσα καμωμένα μέ αυτό τόν τρόπο άπέδωσαν θαύματα στο πρόσφατο παρελθόν, έτσι και τώρα θαύματα θά γίνουν. Πανεπιστήμια μόνο δέν γίνονται.

Σταύρος Λιβαδάς

Πανεπιστήμιο Χίου

Έτος μηδέν

Σωτήριο έτος 1985. Λιτότητα, άπεργίες, διάσπαση της ΓΣΕΕ, ύποβάθμιση του κοινοβουλίου, ό κιτρινισμός του τύπου στο μάξιμουμ κι ή τηλεόραση συνεχίζει άκούραστα και συστηματικά νά μάς στέλνει μηνύματα άποβλάκωσης μέ κάθε τρόπο και σε κάθε εύκαιρία. Ό φαβορισμός στην πολιτική σκηνή είναι καθεστώς κι ό «κουτσογιορμιοητσοτακισμός» στα άπογευματινά φύλλα έχει γίνει πιά για πολλούς πέρα από επικίνδυνος και γραφικός... Μέσα σ' αυτό τό «όμορφο» κοινωνικοπολιτικό σκηνικό άποφασίστηκε από τους πράσινους μάγους ένα γεγονός συγκλονιστικό. Τόσο συγκλονιστικό που ή καλή μας Τ.Υ. (κι ό πάντα ανεξάρτητος τύπος) τό πιπίλιαν τόσο πολύ που στο τέλος έβγαλαν φούσκες (κι έμεις σπιράκια).

Και για νά γίνουμε και πιο συγκεκριμένοι: Άποφασίστηκε, «προγραμματίστηκε» και ΕΓΚΑΙΝΙΑΣΤΗΚΕ (μέ όλη τήν πολυτέλεια που άπαιτούν οι συνθήκες λιτότητας...) τό Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Καί ή άρχή «εις Χίον έγένητο». Η σχολή είναι διοίκησης επχειρήσεων (έτσι τή βάφτισε ό νονός της) ή άλλως έπως όρισμένοι «έπισημοι» είπαν σχολή management (για νά μαστε και λίγο IN). Τή στιγμή που άλλες σχολές πανεπιστημίων κλείνουν (βλ. Ίατρική Πάτρας) ή έτοιμάζονται νά βάλουν λουκέτο (βλ. Πολυτεχνείο Άθήνας) λόγω έλλειψης πόρων, τή στιγμή που τό πρόβλημα των Οικονομικών Σχολών μέ τή βλακώδη συσσώρευση φοιτητικού πληθυσμού δημιουργεί έκρηκτικά κοινωνικά προβλήματα στους άπόφοιτους και ενώ τό ΑΤΤΙΚΟ Πανεπιστήμιο ακόμα συζητείται έδω και δέκα χρόνια (και πάλι από τους άρμόδιους...), μία νέα σχολή ιδρύεται!

Άκούγοντας κανείς τους λόγους των έπισήμων τή μέρα των εγκαινίων (μέρα που έξοπουν οι πρώτες άπεργίες) διακρίνει ένα μεγαλοϊδεατισμό που δυστυχώς θυμίζει άλλες εποχές... Για ποιά έρευνα π.χ. μπορεί νά μιλάμε τή στιγμή που οι άντίστοιχες δαπάνες δέν αυξάνονται (στην περίπτωση που δέν μειώνονται) στα άλλα ιδρύματα;

Για ποιά εξειδίκευση και σύνδεση μέ τήν παραγωγή μπορεί νά ισχυριστεί στα σοβαρά κάποιος τή στιγμή που δέν ύπάρχει ούτε μία ναυτιλιακή εταιρεία στη Χίο και καμία μεγάλη τουριστική μονάδα;

Και για ποιους πανεπιστημιακούς δασκάλους όταν ΟΛΟΙ σήμερα είναι «ιπτάμενοι», δηλαδή έρχονται μία μέρα, δίνουν τά «φώτα» τους, κουνάνε τήν έπαύριο ή και τήν ίδια μέρα τό μαντιλάκι τους και επιστρέφουν ύστερα από μία και όρι-

σμένοι από δύο βδομάδες;

Μήπως αυτό δέν είναι μία ντεφάκτο ύποβάθμιση των σπουδών;

Άκόμα δέν έχει ξεκαθαρίσει ό ρόλος του «ιδιωτικού τομέα» σχετικά μέ τό Πανεπιστήμιο (και, για νά γίνουμε σαφέστεροι ό ρόλος του έφοπλιστικού κεφαλαίου). Έπειδή τό τελευταίο διάστημα πολλοί είναι αυτοί που «χαϊδεύουν» τήν ιδιωτική «πρωτοβουλία» θά πρέπει νά άποσαφηνιστεί ό ρόλος της και ή σχέση της (αν ύπάρχει) μέ τά προγράμματα σπουδών, άφου από κεί θά έξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό ή «τεχνοκρατική» ή «κοινωνική» μορφή που θά δρομολογηθεί.

Πιστεύουμε (και έχουμε τους λόγους μας, π.χ. άγορά κομπιούτερ από έφοπλιστές χρήματα κ.λπ.) ότι ό κίνδυνος παρέμβασης των έφοπλιστών είναι μεγάλος και μέ άπροσδιόριστες άρνητικές συνέπειες για ένα νέο Πανεπιστήμιο.

Έπίσης ακούστηκε από κάποιους (έστο και δειλά) κάτι για «όργανικό δέσιμο» Πανεπιστημίου και χιακής κοινωνίας. Αυτό που δέν είπαν είναι ό τρόπος που θά γίνει. Οι φοιτητές θά έρχονται Όκτώβριο και θά φεύγουν Ιούνιο, μία και ή συντριπτική πλειοψηφία τους μένει σε ξενοδοχείο τής πόλης και τήν καλοκαιρινή περίοδο θά παίρνουν τά πράγματά τους ύπό μάλης και θά φεύγουν. Δηλαδή κάτι σαν τουρίστες φοιτητές, όπως κάποιος άυτοπροσδιορίστηκε σε σχετική συζήτηση. Η δυνατότητα κατασκευής νέας Έστιας μέ προοπτική φιλοξενίας 400 φοιτητών (δσο δηλαδή θά είναι σε τέσσερα χρόνια) μάλλον άποκλείστηκε λόγω ύψηλου κόστους. Δυνατότητα νά βρουν σπίτια δέν ύπάρχει τόσο λόγω έλλειψης στέγης όσο και των άπαγορευτικών τιμών που ύπάρχουν (οι γκαρσιονιέρες έχουν ξεπεράσει τίς 11.000 δρχ.). Οι έναλλακτικές λύσεις ΙΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ — ΞΕΝΙΑ μπλέκουν λόγω συμβάσεων και ή διαμόρφωση κάποιου στρατόνα (ναί, σωστά διαβάσατε) μόνο άπορίες δημιουργεί. Πώς αυτός ό κόσμος θά δεθεί μέ τήν ντόπια κοινωνία, μία κοινωνία μικροαστική και βαθιά συντηρητική; Για τά προβλήματα ψυχαγωγίας δέν αναφέρουμε μία και επικρατεί πραγματική «ξεραίλα» σύμφωνα μέ τό χαρακτηρισμό κάποιου φοιτητή.

Άποψη μας είναι ότι ή όλη δομή του Πανεπιστημίου τείνει νά οδηγήσει τά άτομα σε «προσωπικές στάσεις» και όυσιαστικά στο πρότυπο του καλού φουητη. Παραδείγματα από περιφερειακά πανεπιστήμια τής χώρας έχουμε πολλά.

Τί θά γίνει μέ τους φοιτητές ό καιρός θά δείξει. Τί μένει όμως μετά από όλα αυτά στην κοινωνία τής άκριτικής Χίου; Ίσως ό φερετζές...

Νίκος Άναστασάτος

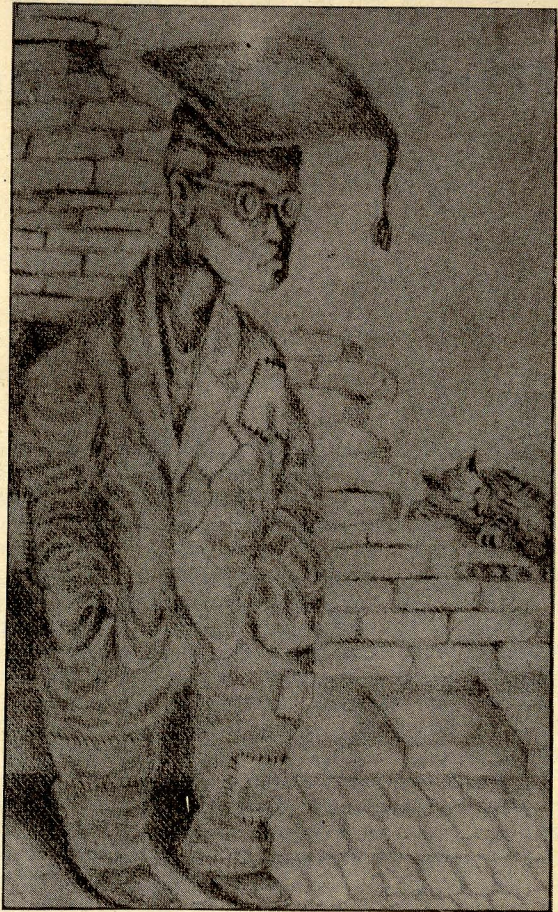
Ποιός θά αντισταθεί στήν συναλλαγή;

Στό τελευταίο τεύχος του περιοδικού *Τό Πανεπιστήμιο*, Δεκέμβριος 1985, ο Δ.Ν. Μαρωνίτης επισημαίνει και προειδοποιεί για τά ζητήματα πού θέτουν οι επικείμενες πρυτανικές εκλογές στά πανεπιστήμια:

«1) Θά δεχτεί ή προοδευτική πανεπιστημιακή κοινότητα για δεύτερη φορά τήν έξωθεν κομματική τριχοτόμησή της, προκειμένου νά εκλεγούν και πάλι οι προσδοκώμενοι και προτιμώμενοι πρυτάνεις; Θά ανεχθεί, προπάντων τό μέρος τής πανεπιστημιακής κοινότητας πού συμπάσχει για τίς τύχες τής ανανεωτικής άριστεράς, τό γνωστό παζάρι για τριτομερίδιο πρυτανικής εξουσίας, εκεί πού του τό προσφέρουν, για λόγους προφανούς σκοπιμότητας, οι άλλοι δύο ισχυροί ή ισχυρότεροι παράγοντες τής κομματικής άναμέτρησης;

2) Υπάρχει σήμερα κίνδυνος πραγματικός νά άλωθούν τά πανεπιστήμια από τή συντηρητική και υπερσυντηρητική Δεξιά; Άλλά και άν ακόμη ο κίνδυνος αυτός σήμερα ύφίσταται και πρέπει νά ληφθεί ύπόψη, ο μόνος τρόπος για νά αντιμετωπιστεί είναι δντως ή άσφυκτική περίπτωση τής πανεπιστημιακής κοινότητας από τήν κομματική κοινοπραξία και τίς εύκαιρικές έντολές της; Άλήθεια έχει εξασφαλιστεί στον πανεπιστημιακό χώρο πολιτική συνείδηση ώριμότερη και ένδοπανεπιστημιακή, άνάλογη μ' αυτήν πού άποδείχτηκε σε κάποια Γυμνάσια και Λύκεια τής χώρας κατά τίς πρόσφατες εκλογές δεκαπενταμελών συμβουλίων, όπου και έγινε σαφής καταγγελία τής εκβιαστικής κομματικής κηδεμονίας;

3) Μήπως τό πρώτο και τό κύριο σημείο πού πρέπει νά έντοπιστεί στην άρχόμενη ήδη σκηνοθεσία των επικείμενων πρυτανικών εκλογών είναι άκριβώς ή επιδιωκόμενος, όπως είπα, άνασχηματισμός των ισχυρών και ισχυρόνων πανεπιστημιακών τριγώνων; Δέν είναι σχεδόν βέβαιο ότι τά πρόσωπα αυτά δέν πρέπει νά θεωρηθούν εκ νέου ύποψηφια για τήν πρυτανική εξουσία, γιατί είναι εκ τών πραγμάτων άναρμόδια νά συμβάλουν σε όποιαδήποτε προσπάθεια άναληφθεί από τήν πανεπιστημιακή κοινότητα, ώστε οι προσεχείς πρυτανικές εκλογές νά γίνουν από τους πανεπιστημιακούς για τά πανεπιστήμια, μέ τό κριτήριο μιάς εκπαιδευτικής πολιτικής, στην όποία συμμετέχει επιτέλους και ο πανεπιστημιακός λόγος (διάλογος και άντίλογος) άτρομοκράτης και θαρραλούς».

Τά έρωτήματα πού θέτει ο Δ.Ν. Μαρωνίτης ως «έναυσμα για σχετική πρόσδεση και συζήτηση έντός και εκτός του περιοδικού» είναι βέβαια τά έρωτήματα πού είχαν τεθεί ήδη στις πρυτανικές εκλογές του 1983. Και εξακολουθούν νά παραμένουν έκκρεμή καθώς από τότε δέν ύποκαταστάθηκε μόνο ή συζήτηση για τό Πανεπιστήμιο από τίς διενέξεις για τίς περί προαγωγών-μονιμοποιήσεων κρίσεις, αλλά παράλληλα σημειώθηκε και μιά σημαντική όπισθοδρόμηση στην ίδια τήν ένδοπανεπιστημιακή πολιτική παρουσία εκείνων των οργανωμένων και άνοργάνωτων δυνάμεων πού μέ λευκά ψηφοδέλτια ή μέ ψηφοδέλτια διαμαρτυρίας είχαν άποπειραθεί νά αντισταθούν —έστω και συμβολικά— στον πολιτικό ένουχισμό τής πανεπιστημιακής κοινότητας, στή συγκρότηση ενός «πανεπιστημίου των ομάδων», ομάδων κομματικών, συνδικαλιστικών, συντεχνιακών ή άλλων.

Οι έπερχόμενες πρυτανικές εκλογές μοιάζουν έτσι χωρίς περιεχόμενο. Όποιες κι άν είναι οι επόμενες πρυτανικές άρχές θά είναι δέσμιες των ίσοροπιών και των καταστροφικών συμβιβασμών πού θά επιβάλουν οι ομάδες αυτές. Ό πρύτανης και οι άντιπρυτάνεις δέν μπορούν παρά νά είναι οι διαχειριστές άλλα

και οι κατευθυνόμενοι σκηνοθέτες αυτών των ίσοροπιών, διαφορετικά τό Πανεπιστήμιο δέν θά μπορεί ούτε και τυπικά νά λειτουργήσει.

Οι προοπτικές μοιάζουν άπαισιόδοξες. Διότι ή πανεπιστημιακή πραγματικότητα, αυτή πού προϋπήρξε του νόμου-πλαίσιο και εκείνη πού άκολούθησε, ή λειτουργία και οι συσχετισμοί στους τομείς και τά τμήματα αυτό τουλάχιστον έπιβεβαιώνουν. Ένας έναλλακτικός προσανατολισμός προϋποθέτει βέβαια ύπαρκτές και δρώσες δυνάμεις σε όλα τά επίπεδα τής πανεπιστημιακής λειτουργίας πού θά συγκλίνουν σε μιά συλλογική συμπεριφορά. Τό 1983 ύπήρξε πάντως μιά αντίσταση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης πού έκφράστηκε σε ένα ψηφοδέλτιο διαμαρτυρίας. Τρία χρόνια μετά, ίσως είναι πιά ώριμα τά πράγματα για μιά πιά άμεση, δραστική παρέμβαση στα πανεπιστημιακά πράγματα των δυνάμεων πού άρνούνται τήν άσφυκτική λογική τής ώμης κομματικής συναλλαγής. Ήδη είναι βέβαιο ότι στο Πανεπιστήμιο τής Πάτρας θά ύπάρξει ανεξάρτητο ψηφοδέλτιο προοδευτικής και άριστερης προέλευσης. Πιθανόν και στή Θεσσαλονίκη. Υπάρχει ακόμα καιρός και για τά άλλα πανεπιστήμια.

Ό πανεπιστημιακός

Αὐτοί πού ἐργάζονται αὐτοί πού προσεύχονται,

Στό πλαίσιο τῶν καινοτομιῶν πού ὑπόσχονται νά λύσουν τό πρόβλημα τῆς ἐθνικῆς ἀμυνας τῆς χώρας, παρουσιάστηκε πρόσφατα καί ἡ ἰδέα τῆς συγκρότησης μονάδων ἐπαγγελματικοῦ στρατοῦ. Πρόκειται γιά μιὰ ἐπιλογή πού παρουσιάζει ξεχωριστό ἐνδιαφέρον καθὼς, στή χώρα μας τουλάχιστον, παρουσιάζεται γιά πρώτη φορά. Ἔχει δέ ἤδη τεθεῖ σέ ἐφαρμογή, σέ ἀντίθεση μέ τίς περὶ «παλαικῆς ἀμυνας» διακηρύξεις πού μᾶς ἀπασχόλησαν στό προηγούμενο τεύχος.

Τῆ χρονιά πού πέρασε λοιπόν, μέ τὴν ἐκκαιρία τῆς παραλαβῆς τῶν 110 ἀρμάτων μάχης τύπου LEOPARD 1 A4, ψηφίστηκε νομοσχέδιο πού δημιουργοῦσε θέσεις γιά 5.000 ἐθελοντές, πενταετοῦς ὑποχρέωσης, οἱ ὅποιοι προορίζονταν γιά τίς νέες μονάδες ἀρμάτων. Ἦδη, μέ ἐπιλογή, κατατάχθηκαν οἱ 2.000 πρῶτοι ἐπαγγελματίες στρατιῶτες καί ἀρχισαν τὴν ἐκπαίδευσή τους. Ἡ κατάταξη τῶν ὑπολοίπων εἶναι μόνον ζήτημα χρόνου, ἐνῶ ὁ μέγιστος ἀριθμὸς τους μᾶς κάνει νά σκεφτόμαστε ὅτι θὰ ἐπανδρώσουν καί ἄλλου τύπου μονάδες ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνες τῶν τεθωρακισμένων.

Ἡ Ἑλλάδα εἶχε συχνά στό παρελθόν καί ἔχει καί σήμερα σημαντικές ἀριθμητικά ἐνοπλες δυνάμεις σέ σχέση με τὸν συνολικὸ τῆς πληθυσμῶ. Ἡ θητεία εἶναι ἐδῶ μιὰ μακρόχρονη ὑπόθεση. Σάν μέτρο σύγκρισης μπορούμε νά ἀναφέρουμε τὸ Βέλγιο μέ 8 ἢ 10 μῆνες, τὴ Γαλλία μέ 12 μῆνες, τὴ Δυτικὴ Γερμανία μέ 15 μῆνες καί προβλεπόμενη μείωση στοὺς 12, τὴ Σουηδία μέ 8 ὡς 15 μῆνες. Ἡ διατήρηση τῆς μάζας αὐτῆς τῶν στρατευομένων ξεκινᾶ ἀπὸ μιὰ στρατηγικὴ ἀνάγκη. Σέ περίπτωση σύρραξης, τὰ ἀπειλούμενα σημεῖα τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου (νησιά, Θράκη), δύσκολα μποροῦν νά δεχτοῦν ἐνισχύσεις. Καί ἡ πῶ ἀπλή μεταφορὰ στρατευομένων πρὸς αὐτὲς τίς περιοχὲς σέ ἐμπόλεμες συνθήκες ἀπαιτεῖ τὴν ἀνάπτυξη μεγάλων δυνάμεων καί τὴν κατάστροφη μιᾶς συνδυσασμένης, πολὺπλοκῆς ἐπιχειρήσεως. Κρίνεται λοιπόν ἀπαραίτητο τὸ νά ὑπάρχουν στὰ σημεῖα αὐτὰ σημαντικὲς, συγκροτημένες στρατιωτικὲς δυνάμεις ἀπὸ τὸν καιρὸ κιόλας τῆς εἰρήνης. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ ἐμποδίζει τὴ συμπίεση τοῦ χρόνου τῆς στρατιωτικῆς θητείας καί ὅταν ἡ πο-

λιτεία σπρωγμένη ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ ἢ πολιτικὸ κόστος πραγματοποιεῖ κάτι τέτοιο, βρίσκεται ἀπὸ τὰ πράγματα ὑποχρεωμένη νά ἀποκαταστήσει μέ ἄλλους τρόπους τίς ἰσορροπίες. Πρὶν ἀπὸ μερικά χρόνια εἶχαν στηριχθεῖ ἐλπίδες στὴν ἐθελοντικὴ στράτευση γυναικῶν ἢ ὁποῖα ὅμως ἔφερε ἀποτελέσματα πού πολὺ ἀπέχον ἀπὸ τίς προσδοκίες. Τώρα λοιπὸν προσελήφθησαν οἱ ἐπαγγελματίες στρατιῶτες.

Ὁ μέγιστος ὄγκος τῶν ἐλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων στηρίχθηκε μέχρι τώρα, γιά οικονομικοὺς κυρίως λόγους, στοὺς στρατευομένους. Τὸ 1984-1985 ἀποτελοῦσαν τὸ 77% τοῦ στρατεύματος ἐναντι μόνον 23% τῶν μόνιμων στελεχῶν. Συγκριτικά, ἀπὸ τοὺς 94.000 Βέλγους στρατιῶτες τὴν ἴδια περίοδο μόνον οἱ 32.000, τὸ 34% δηλαδή, ἦταν στρατευοίμοι. Στὴ Γαλλία τὸ ἀντίστοιχο ποσοστὸ ἦταν 52%, στὴ Δυτικὴ Γερμανία 47%, στὴν Ἰταλία 64%, στὴ Νορβηγία 61%, στὴ Φινλανδία 68% καί στὴ Σουηδία 73%. Ἡ μόνη χώρα πού ξεπερνᾶ τὴ δική μας στό ποσοστὸ τῶν στρατευομένων μέσα στό σύνολο τοῦ στρατεύματος εἶναι ἡ Τουρκία μέ 90,4%. Φυσικά καί ἡ χώρα αὐτὴ ἔχει ἐπιλέξει τὴ διατήρηση ἑνὸς γιγαντιαίου (γιά περίοδο εἰρήνης καί γιά τίς οικονομικὲς τῆς δυνατότητες) στρατοῦ 602.000 ἀνδρῶν.

Ἡ ἀναλογία μόνιμων στελεχῶν καί στρατευομένων στὴν Ἑλλάδα εἶναι λοιπὸν ἄμεση συνάρτηση τῆς στρατηγικῆς ἀνάγκης γιά πολυἀριθμὸ στράτευμα σέ καιρὸ εἰρήνης καί προϊόν τῶν πρόσφατων ταραγμένων καιρῶν. Γιά νά ἐπιμείνουμε λίγο στοὺς ἀριθμοὺς ἄς ποῦμε ὅτι στὰ 1974 οἱ στρατευομένοι ἀποτελοῦσαν τὰ 69,5% τοῦ συνόλου (112.000 σέ 161.200 ἀνδρες). Τὸ ποσοστὸ τους ἦταν 70,2% στό στρατὸ ξηρᾶς, 62,8% στό ναυτικὸ καί 70,5% στὴν ἀεροπορία. Δέκα χρόνια ἀργότερα ἐνῶ τὸ συνολικὸ ποσοστὸ ἔφτανε τὰ 77%, ἡ διανομὴ του στὰ διάφορα ὄπλα ἄλλαξε σημαντικά. Οἱ στρατευομένοι ἀντιπροσώπων τὰ 73,7% τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς (+3,5%), τὰ 61,5% τοῦ ναυτικοῦ (-1,3%) καί τὰ 63,8% τῆς ἀεροπορίας (-6,7%). Παρὰ τὴν ἀξιομένη συνολικὰ ποσοστιαία συμβολὴ τῶν στρατευομένων στό μέγεθος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τὸ ναυτικὸ καί προπαντὸς ἡ ἀεροπορία ἐνί-

αὐτοὶ πού πολεμοῦν

σχαν ἀναλογικά τὸ ρόλο τῶν μόνιμων στελεχῶν στὶς δυνάμεις τους. Ἡ πεποίθηση ὅτι στὰ τεχνικά ὄπλα χρειάζονταν μόνιμα στελέχη βρῆκε ἐδῶ μιά πρώτη ἐκφρασή της.

Αὐτοὶ πού ἐργάζονται, αὐτοὶ πού προσεύχονται, αὐτοὶ πού πολεμοῦν

Ὅπως καὶ νὰ ᾔχε ἡ κατάσταση, μέχρι σήμερα, σέ κάθε λόχο τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς, σέ κάθε μονάδα μηχανοκινήτων, σέ κάθε μοίρα τῆς ἀεροπορίας καὶ σέ κάθε πλοῖο τοῦ στόλου συνυπῆρχαν στρατεύσιμοι καὶ μόνιμα στελέχη. Αὐτὸ συνέβαινε καὶ στὶς πολὺ εἰδικές μονάδες ὅπως ἐκείνες τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, καταστροφῶν κ.λπ. Μὲ τὴν ἀφιξη τῶν ἐθελοντῶν ὅμως ἡ παράδοση αὐτὴ σταμάτησε. Ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ στρατὸ ξηρᾶς ὅπου οἱ στρατεύσιμοι κατεῖχαν μιά πλεονεκτικὴ ἀπὸ πλευρᾶς ποσοστῶν θέση, θὰ ἔχουμε πιά ὀλόκληρες μονάδες, ἴλες, ἐπιλαρχίες, ταξιαρχίες ἴσως, ἐπαγγελματικοῦ στρατοῦ. Ὅσο, στὸ ὄνομα τῆς τεχνικῆς ἢ τῶν κοινωνικοπολιτικῶν λόγων, γενικεύεται ἡ τάση αὐτή, τόσο ὁ ρόλος τῶν ἐνστολῶν πολιτῶν, τῶν στρατευσίμων θὰ περιορίζεται καθὼς θὰ προσανατολίζονται σὲ βοηθητικές ἢ δευτερεύουσες θέσεις. Ἀκόμα καὶ ἂν τὰ φαινόμενα αὐτὰ δὲν γενικευτοῦν σὲ κρίσιμο βαθμὸ ἐξαιτίας τῶν οικονομικῶν καὶ στρατηγικῶν τους ὀρίων, ἡ πρόθεση παραμένει καὶ προβάλλει πολυάριθμους κινδύνους. Μποροῦμε νὰ τοὺς συνοψίσουμε λέγοντας ὅτι τὸ πολιτικὸ καθήκον τῆς ἐθνικῆς ἀμυνας τείνει νὰ βρεθεῖ ἐργολαβικά παραχωρημένο σὲ κλειστές κάστες ἐπαγγελματιῶν τοῦ πολέμου, ξένων πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν πολλῶν καθὼς ἔχουν τὴ δύναμη νὰ ἐπιβάλλουν τὰ συμφέροντα τῶν λίγων. Οἱ πολῖτες —εἶναι ἀρκετὰ διαυγές αὐτὸ— χάνουν μέρος τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τους ὅταν τοὺς ἀφαιρεῖται τὸ δικαίωμα νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀμυνα τῆς χώρας καὶ τῶν δικῶν τους θελήσεων καὶ συμφερόντων. Καὶ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἀμελητέα δικαιώματα αὐτὸ. Περνώντας πάνω ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, γυρίζουμε σὲ πῶς σκοτεινὲς ἐποχές ὅπου οἱ ἄνθρωποι χωρίζονταν σὲ ἐκείνους πού προσεύχονται, σὲ ἐκείνους πού ἐργάζονται καὶ σὲ ἐκείνους πού πολεμοῦν...

Οἱ «κινήσεις τῶν στρατιωτῶν», οἱ εἰρηνιστὲς καὶ ἡ ἰδεολογία τῶν πολλῶν

Οἱ προθέσεις τῆς ἐξουσίας βρίσκουν, ἀπρόσμενα, ὑποστηρικτὲς στὴν ἄλλη ὀχθὴ τῆς κοινωνικῆς λογικῆς. Πεμπτουσία τῶν ὄσων οἱ συσπειρώσεις, κινήσεις, νεολαίες ἢ κόμματα εὐαγγελίζονται σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς στρατεύσεως καὶ τῆς θητείας εἶναι ἡ μείωση τῆς χρονικῆς τῆς διάρκειας. Ὅπωςδήποτε ἡ ἀποψη αὐτὴ βρίσκει τοὺς πολλοὺς, καὶ ἰδιαίτερα τοὺς ἐνδιαφερόμενους, σύμφωνους καθὼς φαίνεται ὅτι εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τους τὸ νὰ παίρνουν ὅσο τὸ δυνατό περισσότερα ἀπὸ μιά κοινωνία καὶ σὲ ἀντάλλαγμα νὰ τῆς προσφέρουν ὅσο τὸ δυνατό πῶς λίγα. Ὁ εὐκόλος συνδικαλισμὸς καὶ ἡ παραδοσιακὴ στή χώρα μας δημαγωγία βρίσκουν ἐδῶ ἀφθονή τροφή καὶ ἀπέραντα πεδία ψηφοσυλλεκτικῆς δράσης. Τὰ κινήματα εἰρήνης, σὲ περίοπτη πλέον θέση στὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης, προσθέτουν σ' αὐτὸ τὸ κλίμα τὴν πεποίθησή τους ὅτι ὁ πόλεμος ποτέ δὲν θὰ υπάρξει ἂν ὄλοι ἐμεῖς, ὄλοι οἱ πολῖτες, κλείσουμε τὰ μάτια καὶ κάνουμε ἄπλως μιά εὐχή γι' αὐτὸ. Ἡ ζωὴ μέσα στὴν ἱστορία καὶ στὰ γεγονότα εἶναι μιά δύσκολη καὶ σκληρὴ ὑπόθεση. Τὰ καθεστῶτα πού ἐλάχιστα πιστεύουν στὴ συμμετοχὴ τῶν πολλῶν στὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας εὐκόλα κρύβουν τὰ γεγονότα, εὐκόλα ὀδηγοῦν τοὺς ψηφοφόρους καὶ τοὺς ὀπαδοὺς σὲ τόπους χλοερῶς ὅπου εὐδοκιοῦν οἱ λέξεις καὶ ὅπου διὰ τῶν λέξεων καλλιεργεῖται ἡ παραίτηση τῶν πολιτῶν ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ υπαρκτοῦ, ἄρα καὶ ἀπὸ τὰ δικαιώματά τους.

Πιστεύουμε ὅτι ἡ δημοκρατία ἔχει μιά πολύτιμη οὐσία πέρα ἀπὸ τὰ κοσμήματα καὶ τὰ φτιασίδια τῶν λέξεων πού τὴν παραμορφώνουν. Σ' αὐτὴν εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ πολῖτες πού κρατοῦν τὰ νήματα τῆς τύχης τους. Δὲν περιμένουν τίποτα ἀπὸ ἐθνάρχες, ἡγεμόνες, ἥρωες ἢ ἀρχηγούς, εἴτε ψηλοὺς εἴτε κοντούς, εἴτε πράσινοὺς εἴτε μπλέ. Στὸ πολίτευμα αὐτὸ οἱ πολῖτες ξέρουν ὅτι ἀπὸ τὴν προσφορά τους στὸ σύνολο θὰ ἐξαρτηθεῖ ἡ ποιότητα τοῦ συνόλου καὶ κατὰ συνέπεια ἡ ποιότητα τῶν ὄσων οἱ πολλοὶ περιμένουν ἀπὸ αὐτὸ. Γι' αὐτὸ στὶς δημοκρατικὲς κοινωνίες οἱ πολῖτες διακρίνονται γιὰ τὴν τόλμη τους

και για την κρίση τους. Βασανίζονται για την ανακάλυψη της χρυσής τομής ανάμεσα στα συμφέροντα των πολλών και σε εκείνα των λίγων ή και του καθενός ξεχωριστά. Η αναζήτηση του ευτυχισμένου μέλλοντος (ό,τι κι αν σημαίνει αυτό), τό ξέρουν, είναι υπόθεση και του ενός και όλων. Αλλά προπαντός είναι υπόθεση ζωής, προσωπικής συμμετοχής, υπευθυνότητας, κρίσης, ελευθερίας και ανεξαρτησίας.

Στό δικό μας κόσμο όλα τα παραπάνω είναι γνωστά. Από την εποχή του Θουκυδίδη ακόμα τά είχαν σκεφτεί οι άνθρωποι. Ας μή μιλήσουμε για τις επαναστάσεις του 18ου αιώνα και για τις αγωνίες του 19ου που τά περιλάμβαναν όλα αυτά. Ζούμε όμως σε μία κοινωνία έτοιμη πάντα να τά ξεχάσει. Σε μία χώρα που έμαθε πιά να ζει από τά αποφάγια και τις ελεημοσύνες των άλλων, είτε τουρισμός βαφτίζονται είτε δάνεια είτε επιδοτήσεις είτε στρατιωτική βοήθεια. Και τό χειρότερο νιώθουμε, στή νοοτροπία και στήν ιδεολογία, ζητιάνοι. Ο αντιμπεριαλισμός του λαού μας δικαιώνεται και άμβλύνεται όταν τον εξαγοράζουν οι δυνατοί ξένοι με ένα κάποιο ποσό άργυρίων. Ο λαός μας, πού οι στατιστικές τον παρουσιάζουν κατά 58% δπαδό της αλλαγής και έχθρό των ιμπεριαλιστών, μοιάζει με την πλέμπα της Ρώμης πού άγρια διεκδικούσε άρτο και θεάματα από τους ισχυρούς για να γίνει πειθήνιο και άβουλο όργανο εκείνων πού άνοιγαν πίο εύκολα τις σιταποθήκες τους και τό πουγκί τους.

Και σ' όλα αυτά να πού, στό θέμα της εθνικής άμυνας, παρουσιάζεται μία νέα μορφή «επαναστατών» (οι λέξεις έχουν πιά σχετική έννοια). «Νά περιοριστεί στό μισό ή θητεία, να μην πηγαίνει κανείς στα σύνορα, να μην κοιμάται κανείς σε στρατόπεδο» και άλλα παρόμοια. Έξηγήσαμε πριν τους λόγους πού επιβάλλουν την παρουσία ισχυρών αριθμητικά μονάδων στα άπειλούμενα σημεία της χώρας. Αν λοιπόν συνδυαστούν τά αιτήματα και οι άνάγκες τότε αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει παρά σε δύο πράγματα. Είτε ότι οι κάστες των επαγγελματιών στρατιωτών θα πολλαπλασιαστούν αριθμητικά, ώστε οι μονάδες τους να καλύψουν τά κενά, είτε ότι η άμυνα της χώρας θα παραχωρηθεί ολοκληρωτικά σε κάποια ξένη, μεγάλη δύναμη. Δεν έχουμε παρά να διαλέξουμε. Είναι όμως φοβερά δημαγωγικό, άντάξιο δούλων και μάλιστα ήλιθίων δούλων, τό να προβάλλουμε ταυτόχρονα και να ζητάμε διάλυση του θεσμού της στρατιωτικής θητείας αλλά και ανεξαρτησία και εδαφική άκεραιότητα και ειρήνη.

Είναι λοιπόν πρόβλημα τεχνολογίας;

Οι μονάδες των έθελοντών θα διαθέτουν όπλα ύψηλης τεχνολογίας, σύγχρονα και πολύπλοκα, στα όποια οι στρατεύσιμοι δεν έχουν τον καιρό να εκπαιδευτούν στή χρήση τους. Και εδώ λοιπόν, όπως και σε τόσους άλλους τομείς της κοινωνίας, η τεχνολογία και τά «μυστήριά» της προ-

βάλλονται σαν έπιχείρημα για τον παραμερισμό των πολλών και για την άνάθεση στους λίγους ειδικούς των υποθέσεών τους. Πρόκειται, εδώ όπως και άλλου, για ιδεολόγημα. Ξαναχρησιμοποιήθηκε σε άλλες εποχές. Όταν για παράδειγμα έφευρέθηκε ή φάλαγγα των όπλιτών, ή πανοπλία των ίπποτών, τό άρκεβούζιο και τό πυροβόλο, ή ίδια λογική έπιστρατεύτηκε για να περιορίσει τη χρήση των εργαλείων αυτών της δύναμης μέσα στα όρια της κάστας των ισχυρών ή των ειδικών.

Σκέφτομαι τό παράδειγμα μίας χώρας πού άντιμετωπίζει με μία πίο δημοκρατική λογική τά άμυντικά της προβλήματα. Σε γυμνάσια του 1984 στή Σουηδία οι ξένοι παρατηρητές μεταφέρθηκαν σε ένα βοθητικό άεροδρόμιο. Ένα τμήμα εθνικής όδοδ ήλαδή προετοιμασμένο κατάλληλα. Εκεί προσγειώθηκε ένα μαχητικό άεροσκάφος τύπου Viggen JA 37, από τά πλέον πολύπλοκα της εποχής μας, υποτίθεται μετά από ένα έναέρια σύγκρουση. Τό περίμενε στο έδαφος μία ομάδα 15 άνθρώπων πού τό άνεφοδίασε σε καύσιμα και πυρομαχικά, τό έλεγξε και εικονικά τό έπισκεύασε μέσα σε λίγα λεπτά. Η λεπτομέρεια ήταν ότι από τους 16 αυτούς ανθρώπους (μαζί με τον πιλότο) μόνάχα δύο, ο πιλότος και ο συντονιστής, ήταν μόνιμοι στρατιωτικοί. Οι υπόλοιποι ήταν στρατεύσιμοι και μάλιστα έφεδροι οι όποιοι είχαν κληθεί ειδικά για τις άνάγκες της άσκησης. Η θητεία εκεί είναι μόνο 15 μήνες.

Χωρίς να άναφερθούμε σε πίο άκρεια παραδείγματα, όπως εκείνο του Ισραήλ όπου οι γνώσεις της τελεταίας δακτυλογράφοι για τά όπλα και τον πόλεμο ξεπερνούν τις αντίστοιχες των δικών μας πολύμηνων στρατευσίμων, είναι προφανές ότι τό πρόβλημα δεν βρίσκεται στήν άδυναμία εκπαίδευσης των πολιτών στήν ύψηλη τεχνολογία των όπλικών συστημάτων. Τό αντίθετο μάλιστα. Τό έπιστημονικό δυναμικό της κοινωνίας μπορεί, με σωστή χρησιμοποίηση, να αξιοποιήσει πολλά όπλικα συστήματα πού συνήθως υποφέρουν στα χέρια άνειδίκευτων (παρά τη μηχανιστική τους εκπαίδευση) μόνιμων στελεχών. Όπωςδήποτε για να γίνει αυτό χρειάζεται μία τελειώς διαφορετική άντίληψη για τη χρήση του χρόνου της στρατιωτικής θητείας, τη στρατιωτική εκπαίδευση και την εξειδίκευση. Διαφορετική άντίληψη τόσο από την πλευρά της έξουσίας όσο και από την πλευρά των όπλιτών-πολιτών.

Μά προϋπόθεση για όλα αυτά είναι μία διαφορετική (στό πλαίσιο πού παραπάνω άναφέραμε) νοοτροπία και ιδεολογία για τό ρόλο του πολίτη μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία. Και σε όλα αυτά θα έπανέλθουμε.

Γιώργος Μαργαρίτης

“Ένα ακόμη σημάδι έκφυλισμού καί η απάντηση;

Σέ εκλογές που ύλοποιούσαν την ΠΑΣΟΚικής εμπνευσης συμμετοχή (διάβαζε συνδιαχείριση-συνυπευθυνότητα) στο Διοικητικό Συμβούλιο της Έθνικής Τράπεζας, αποκαλύφθηκε μεγάλης έκτασης νοθεία.

Παραμονές γιορτών και ενώ μία έντονη φημολογία είχε αναπτυχθεί τις προηγούμενες μέρες, μέλος της κυβερνητικής συνδικαλιστικής παράταξης ΔΗΣΚ (ΠΑΣΚΕ) αποκάλυψε το γεγονός καταγγέλλοντας τρία μέλη της παράταξής του και δύο μέλη της ΔΗΚΙ (παράταξη των κομματικών μελών της Ν.Δ.). Τήν καταγγελία επανέλαβε ο ίδιος αργότερα σε ειδική συνεδρίαση της εφορευτικής επιτροπής και στους δημοσιογράφους, δηλώνοντας ότι έχει άτράνταχτες αποδείξεις (μαγνητοταινίες) στην κατοχή του, τις οποίες όμως θα δώσει μόνο εφόσον κληθεί σε δικαστήριο.

Η νοθεία που είχε γίνει αφορούσε τη μία κάλπη από τις έννέα που υπήρχαν στα αντίστοιχα εκλογικά τμήματα στην Αττική. Ήταν η κάλπη του μεγαλύτερου εκλογικού τμήματος, στο κεντρικό κατάστημα της τράπεζας, από την οποία είχαν αφαιρεθεί περί τα 1.200 ψηφοδέλτια και είχαν αντικατασταθεί με ίσο αριθμό άλλων, από τα οποία 600 ήταν της ΔΗΣΚ και άλλα τόσα της ΔΗΚΙ με αποκλειστική σταυροδοσία στους δύο επικεφαλής των παρατάξεων, οι οποίοι σύμφωνα με την καταγγελία φέρονται ως ήθικοι ατούργοι στη νοθεία.

Από τη στιγμή της καταγγελίας και μέχρι ν' ανοίξουν οι κάλπες, τα γεγονότα εξελίσσονται ραγδαία καθώς η βασική προσπάθεια των 2 παρατάξεων, τις οποίες θίγει η καταγγελία, είναι να αποφευχθεί η καταμέτρηση του περιεχομένου της καθεμιάς κάλπης των εκλογικών τμημάτων της Αττικής ξεχωριστά, ενώ ταυτόχρονα με δηλώσεις και ανακοινώσεις τους προσπαθούν να αποπροσανατολίσουν συσκοτίζοντας τα γεγονότα.

Τελικά οι κάλπες ύστερα από τη δημοσιότητα που πήρε η υπόθεση, τόσο μεταξύ των εργαζομένων όσο και στον τύπο, ανοίγουν μία μία χωριστά, η καταγγελία επιβεβαιώνεται κατά γράμμα, και το θρίλερ «νοθεία σε εκλογές στην Έθνική Τράπεζα» συνεχίζεται ακόμα, αποσπώντας την προσοχή των εργαζομένων από τα κυρίαρχα προβλήματα τους, οικονομικά μέτρα, αλλογικές συμβάσεις, δικαστικά πραξικοπήματα στη ΓΣΕΕ, ιδιαίτερες διεκδικήσεις τόσο σε επίπεδο Έθνικής Τράπεζας όσο και σε παντραπεζικό επίπεδο.

Ίσως τα πολιτικά και συνδικαλιστικά συμπεράσματα να φαίνονται σε πολλούς περίπου αυτονόητα, ίσως τα εντυπωσιακά στοιχεία της αυτής της υπόθεσης, δηλαδή τό πως και τό γιατί, να τραβούν την προσοχή, ίσως για άλλους να είναι αρκετή η πολιτική και κομματική εκμετάλλευση καθώς το άστυνομικό «στόρυ» του συμβάντος αποτέλεσε είδηση του εργατικού ρεπορτάζ των εφημερίδων, συμπολιτευόμενων και αντιπολιτευόμενων.

Όταν όμως πρόκειται για έναν χώρο εργασίας με περίπου 15.000 εργαζόμενους, συνδικα-

λισμένους κατά 90% σε 4 κυρίως σωματεία, τα οποία μάλιστα πρόκειται να ενοποιηθούν (ας σημειωθεί ότι οι εκλογές ήταν διπλού χαρακτήρα, κατά τό άλλο τους μέρος αφορούσαν την έκφραση αποδοχής ή όχι της ενοποίησης). Όταν τό ένα από τά 4 αυτά σωματεία, ο Σύλλογος Υπαλλήλων Έθνικής Τράπεζας (ΣΥΕΤΕ) είναι τό δεύτερο σε δύναμη σωματείο πανελλαδικά —13.000 περίπου μέλη— και συνολικά οι εργαζόμενοι στην Έθνική Τράπεζα αποτελούν τό 1/3 περίπου της δύναμης της Όμοσπονδίας Τραπεζοϋπαλληλικών Όργανώσεων Ελλάδας (Ο.Τ.Ο.Ε.), με αντίστοιχη βέβαια βαρύτητα στις εξελίξεις στην πάλαι ποτέ ισχυρή αυτή Όμοσπονδία.

Όταν αναλογιστεί κανείς ότι οι εργαζόμενοι, έστω διαισθητικά είχαν υποβαθμίσει την πολιτική σημασία των εκλογών, αφού αντιλήφθηκαν ότι οι εκλογές αυτές δέν αποτελούν παρά διαδικασία της ΠΑΣΟΚικής διακοσμητικής συμμετοχής-συνδιαχείρισης (κατά τά πρότυπα της ήδη κοινωνικοποιημένης ΔΕΗ) και «τίμησαν» αυτή την εκλογική διαδικασία απέχοντας θεαματικά (ποσοστό 40%-45%).

Τότε βέβαια αξίζει να δοθεί συνολικά στό γεγονός αυτό λίγο μεγαλύτερη προσοχή.

Τό τεράστιο ποσοστό της αποχής από αυτή την εκλογική διαδικασία, σημαίνει απόρριψη στην πράξη της αποπροσανατολιστικής θεσμολογίας περί συμμετοχής, που επί χρόνια ό νέος κυβερνητικός συνδικαλισμός προσπαθεί επίμονα και κατά μεγάλο μέρος έχει πετύχει να σπείρει στις γραμμές του συνδικαλιστικού εργατικού κινήματος, αφού λείπει ουσιαστικά ό αντίπαλος πολιτικο-συνδικαλιστικός λόγος της ανανεωτικής άριστερας. Σήμαινε ακόμα διαισθητική απόρριψη όργάνων διακοσμητικού χαρακτήρα όπως τό Δ.Σ. της Τράπεζας, όπου οι εκπρόσωποι της εκκλησίας, της Τοπικής Αυτόδιοίκησης, των πάσης φύσεως εργοδοτών, της ΓΣΕΕ (Ραυτόπουλος, που όταν άπουσιάζει, αναπληρώνεται από κάποιον... μικρομεσαίο!!!), και των εργαζομένων έχουν έκχωρήσει όλες τις ουσιαστικές άρμοδιότητες στο διοικητή και τά άπηρεσιακά όργανα της Τράπεζας.

Έπρεπε λοιπόν να διασωθεί τουλάχιστον η κυβερνητική συνδικαλιστική παράταξη με όσο τό δυνατό αδέημένα ποσοστά έναντι των άλλων, και μέσα από αυτή την επιβεβαίωση να δικαιωθούν αντιλήψεις και πρακτικές και πρόσωπα. Γιατί πώς άλλως να εξηγήσεις στα ίδια σου τά μέλη και τί να πεις όταν η θεσμολογία κύριο κάλυμμα των δεξιών επιλογών της ΠΑΣΟΚικής κυβέρνησης και της έκσυγχρονιστικής της πολιτικής, με τις μεγάλες ανέξοδες δόσεις της όποιας στην κυριολεξία έχει μουκώσει τον κόσμο, άποδεικνύεται σήμερα άνισχυρη. Όταν οι εργαζόμενοι, και μεταξύ αυτών και πολλοί «δικοί σου» γυρνάνε την πλάτη στα καλογαλισμένα όράματα-άπομιμήσεις, και προσέχουν πολύ πίο «πεζά» πράγματα, όπως τό μεροκάματο, τη χαμένη ΑΤΑ, την άίσθηση της πικρής γεύσης στο στόμα μέσα από τη διάψευση έλπίδων και

τή σκληρή ανακάλυψη ότι για μιά ακόμη φορά τούς μεταχειρίστηκαν και έπειτα τούς άφησαν στη γωνία.

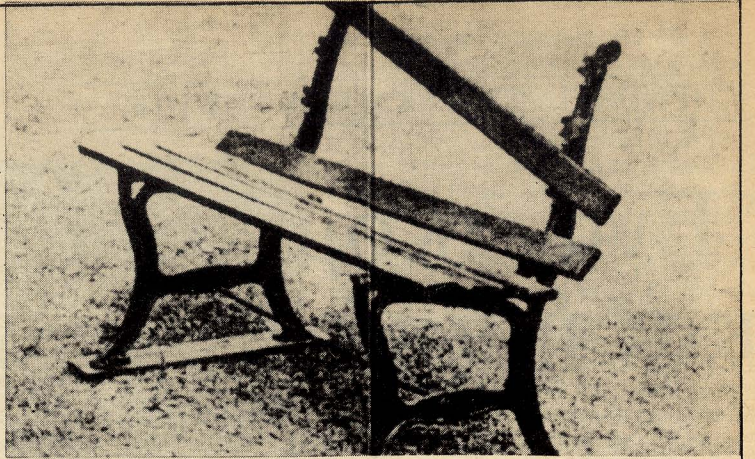
Όσον άφορᾷ τή συνδικαλιστική έκφραση τής Δεξιᾶς (ΔΑΚΕ), θά μπορούσε εύκολα κανείς ν' αναδείξει τίς πολιτικές εϋθύνες και αίτίες πού άποτελοϋν τό ύπόβαθρο τής πράξης τής νοθείας. Νοθεία πού εν πλήρει συναινέσει μέ τόν ΠΑΣΟΚικό συνδικαλιστικό κόσμο σχεδίασε και εξέτελεσε. Γνωστό τό παρελθόν, οί πολιτικές αντίληψεις και οί πρακτικές της μέσα στό συνδικαλιστικό κίνημα. Γνωστή άκόμα ή ένταση τής διαμάχης μεταξύ τών δύο συνδικαλιστικῶν σχημάτων ΑΔΗΚ (Καρακίτσος), ΔΗΚΙ (κομματικοί Ν.Δ.) και τών λογής λογής εργατοπατέρων παραγόντων πού συγκεντρώνονται γύρω από τά δύο σχήματα, για τήν εξασφάλιση του χρίσματος τής επίσημης συνδικαλιστικής εκπροσώπησης από τή Ν.Δ. Διαμάχη πού άντανακλάται στόν έναν ή άλλο βαθμό σέ κάθε επίπεδο και χῶρο στό συνδικαλιστικό κίνημα και φυσικά μεταφέρεται στό συνδικαλιστικό κίνημα τής Έθνικής Τράπεζας.

Δέν είναι καθόλου τυχαίο ότι μέσω τής νοθείας ή μέν ΔΑΚΕ πέρναγε στη β' θέση έναντι του συμμαχικού σχήματος τών συνδικαλιστικῶν δυνάμεων του ΚΚΕ (ΕΝΙΑΙΑ σ.κ.) μέ τή μεγαλύτερη παράταξη αυτόνομων ταξικῶν συνδικαλιστικῶν (ΕΝΩΤΙΚΗ σ.κ.), ή δέ ΔΗΚΙ και ό επικεφαλής της κέρδιζε έδαφος έναντι τής ΔΑΣΚ (ΑΔΗΚ) και τόν επικεφαλής της.

Άπέναντι σ' αυτό τό παρασκήνιο τί άντέταξε ή άριστερά και μάλιστα τό τμήμα της εκείνο πού διακηρύσσει τήν αυτόνομη ταξική έπιλογή σάν τό δρόμο άνάδειξης του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος σέ αϋθόπακτη κοινωνική-πολιτική συνιστώσα ικανή αλλά και αναγκαία για τή διαφορετική πορεία τής ελληνικής κοινωνίας σέ άλλες προοδευτικές κατευθύνσεις;

Μιλήσαμε πίο πάνω για διαισθητική άπόρριψη από τούς εργαζόμενους τής ΠΑΣΟΚικής λογικής και δέν τό κάναμε τυχαία. Η αϋθόρμητη έπιλογή τών εργαζομένων προς τήν άποχή, αϋθορητισμός πού μεταξύ τών άλλων άποδυνάμωσε πολιτικά τό άποτέλεσμα τής ψηφοφορίας για τήν ένοποίηση — αν δέν κηρυχτεί και αϋτή ή έκλογική διαδικασία άκυρη μετά τήν άφερεγγυότητα πού γεννά μιάς τέτοιας έκτασης νοθεία— άφησε πίσω τήν παράταξη του κομματικού συνδικαλισμού του ΚΚΕ, αλλά και τίς αυτόνομες ταξικές συνδικαλιστικές δυνάμεις. Και αυτό γιατί ή μέν μεγαλύτερη συνδικαλιστική παράταξη στό χῶρο του αυτόνομου ταξικού συνδικαλισμού άρκέστηκε στη διορθωτική κριτική τής «συμμετοχής» (κεντρικό σύνθημα «έμπρός για τήν άνάδειξη ενός πραγματικού εκπροσώπου τών εργαζομένων», σύνθημα άπελπιστικά όμοιο μ' αυτό τής ΕΝΙΑΙΑΣ σ.κ.—ΚΚΕ), άδυνατίζοντας έτσι και τά όσα σωστά περί εργατικού έλέγχου προωθούσε. Κάποιες άλλες δέ συνδικαλιστικές δυνάμεις, κινούμενες στό χῶρο του αυτόνομου συνδικαλισμού επίσης, λόγω οργανωτικῶν άδυναμιῶν αλλά και από έλλειψη φερεγγυότητας λόγω τής άριστεριστικής πολλές φορές και άπέραντα ιδεολογικοποιημένης πρακτικής τους, στάθηκαν άνίκανες να προωθήσουν άποτελεσματικά τήν άποψη ριζικής άπόρριψης τής ΠΑΣΟΚικής συνδιαχείρισης και να προβάλλουν άλλη εναλλακτική λύση.

Όταν δέ, στό όνομα τής άνάδειξης ενός πραγματικού εκπροσώπου τών εργαζομένων, ή μεγαλύτερη παράταξη του αυτόνομου ταξικού συνδικαλισμού, μέ τίς συνδικαλιστικές δυνάμεις του ΚΚΕ, δημιούργησαν και κατέβασαν συμμαχικό σχήμα πού φάνηκε ότι δέν άποτέλούσε παρά μιά έκλογική-πολιτική συμμαχία, τότε μπήκε ένας άκόμα παραμορφωτικός φακός με-

ταξύ τών εργαζομένων και τών ιδεῶν για αϋτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος να άπορριφθεί ριζικά ή ΠΑΣΟΚική άποπροσανατολιστική θεσμολογία και ή γενικότερη οικονομικονομική κυβερνητική πολιτική και να υίοθετηθουν μορφές εργατικού έλέγχου στην κατεύθυνση τής αϋτοδιαχείρισης.

Σήμερα μετά τήν άποκάλυψη τής νοθείας, θά ήταν άστέιο να μείνουμε μόνο στα έντυπωσιακά άστυνομικά στοιχεία τής ύπόθεσης ή να τή θεωρήσουμε άφελῶς σάν ένα μεμονωμένο γεγονός, πού τάραξε μιά όμαλή κατά τά άλλα εκλογική διαδικασία, έξω από τό γενικότερο κλίμα πού δημιούργησαν στό εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα αλλά και συνολικά στην ελληνική κοινωνία τά νέα οικονομικά μέτρα, επιδρώντας σάν καταλύτης πάνω στην ήρεμη κρούστα τής κοινωνικής άκινήσιας και προκαλώντας αλυσιδωτές αντιδράσεις. Άντιδράσεις πού όλοένα και περισσότερο άποκαλύπτουν τίς αϋταρχικές ΠΑΣΟΚικές αντίληψεις διακυβέρνησης, βάσει τών όποιων πραγματοποιούνται και πράξεις έγκαθίδρυσης οικονομικής δικτατορίας (πράξεις νομοθετικού περιεχομένου για τίς συλλογικές συμβάσεις) και πραξικοπήματα περιβεβλημένα με τή δικαστική νομιμοφάνεια. Η κυβέρνηση έλλειψει φερέγγυου αντιπάλου, και τέτοιος θά μπορούσε να είναι μόνο ή ανανεωτική άριστερά, δίνει εξετάσεις διαχείρισης τής άστικής έξουσίας και τά καταφέρνει άνετα.

Είναι φανερό ότι γεγονότα έκφυλισμού σάν αυτό τής νοθείας στίς εκλογές στην Έθνική Τράπεζα ή τών δικαστικῶν παρεμβάσεων και τών εγκάθετων διοικήσεων όπως τής ΓΣΕΕ, δέν είναι μοιραία, όταν μιά διαφορετική κατάσταση επικρατεί στό συνδικαλιστικό κίνημα. Όταν ύπάρχει αντί για κομματικοποίηση αϋτονομία, αντί για οικονομική έξάρτηση από τό κράτος οικονομική αϋτοδυναμία, αντί για αναπαραγωγή μιάς γραφειοκρατικής συνδικαλιστικής έλίτ, μέ συμφέροντα άπέχοντα από τή βάση πού τούς εκλέγει, άνάπτυξη άμεσων δημοκρατικῶν διαδικασιῶν άνοιχτῶν στόν έλεγχο τών ίδιων τών εργαζομένων.

Η λογική του συνδικάτου «ίμάντα μεταβίβασης» τής κυβερνητικής, κομματικής ή και εργοδοτικής πολιτικής στίς ΠΑΣΟΚικές μέρες διαχείρισης τής έξουσίας εντάθηκε άκόμα περισσότερο μέσω τών συνδικαλιστικῶν παρατάξεων πού άποτελοϋν άμεσες προεκτάσεις του κομματικού μηχανισμού στους διάφορους χῶρους, γιατί ακριβῶς έτσι ισχυροποιείται ή πολιτική αϋτή. Οί «δικοί μας» ψηφίζουν τήν παράταξη μας — κάτι διαφορετικό είναι αδιανόητο— όχι για τό πρόγραμμα προβολής θεσμικῶν και οικονομικῶν αίτημάτων, όχι για τήν άνάλυση τών προβλημάτων και τό σχεδιασμό αγωνιστικής διεκδίκησής τους, αλλά για έτσι πρέπει.

Γιατί προέχει ή εμπέδωση τής κομματικής και κυβερνητικής εξουσίας για νά εφαρμοστέι τό πρόγραμμα σήμερα τής νεφελώδους αλλαγής τών μή προνομιούχων, ή αύριο τής απαλλαγής τής Ν.Δ. Πρόγραμμα πού λίγο έχει νά κάνει μέ τίς πραγματικές ανάγκες τών εργαζομένων, όπως αναδεικνύονται μέσα από τήν καθημερινότητα ενώ έχει πολύ περισσότερη σχέση μέ τή δικαιολόγηση κατοχής τής εξουσίας για τήν εξυπηρέτηση τών συμφερόντων τών πραγματικών κατόχων τής στή σημερινή κοινωνία.

Αυτή ή κομματικοποίηση και χειραγώγηση τών συνδικάτων χρειάζεται και τό στήριγμά της, τή γραφειοκρατική συνδικαλιστική έλίτ, μέ στόχους άλλους από εκείνους για τούς όποιους τούς εκλέγουν, μέ αναφορά όχι στους «ψηφοφόρους» τους — αυτοί χρειάζονται μόνο σέ συγκεκριμένες στιγμές — αλλά στον κομματικό μηχανισμό, στον άρχηγό και τό στενό περιβάλλον του. Αυτοί λοιπόν δέν θά έχουν τόν παραμικρό δισταγμό για καμιά νοθεία ή άλλη πραξικοπηματική ενέργεια, προκειμένου νά δικαιώσουν τήν ύπαρξή τους σ' αυτούς πού τούς στηρίζουν, όταν αυτή ή ύπαρξη δέν δικαιολογείται διαφορετικά.

Ο ΠΑΣΟΚικός αυταρχισμός έχει ανάγκη και δράματα, κατά προτίμηση σοσιαλιστικής τεχνοτροπίας, και μηχανισμό και τή γραφειοκρατική εργατική έλίτ στα συνδικάτα, για νά εφαρμόζει τήν πολιτική του, αλλά και νά βρísκει «ένθερμο» ακροατήριο και χειροκροτητές. Χρειάζεται δηλαδή ένα εργατικό συνδικαλιστικό «κίνημα», πού θά μπουκώνεται καθημερινά μέ εκλογικές διαδικασίες, θά βουλιάζει σέ άνούσιες εκλογικίστικες αντιπαράθεσεις (έσειξ-έμεις), αλλά θά είναι άνισχυρο νά διεκδικήσει από τά μικρά καθημερινά μέχρι τά μεγάλα αίτηματα και νά άμφισβητεί έμπρακτα τήν κυβερνητική πολιτική και τόν αυταρχισμό της.

Αυτή τή στιγμή τά πράγματα όσον άφορά τή νοθεία φαίνεται νά έχουν πάρει τό δρόμο τους, οι συνδικαλιστές καταδικάζουν τούς ένόχους, ή δικαιосύνη θά παρέμβει άποτελεσματικά ή όχι, έξαρτάται από ποιά σκοπιά τό βλέπει κανείς, τήν κυβερνητική ή τών εργαζομένων. Άποτελεσματική για τήν κυβέρνηση ήταν ή παρέμβαση π.χ. στή ΓΣΕΕ, άποτελεσματική, για τούς ίδιους πάλι, ήταν κάθε φορά πού στίς τελευταίες 2-3 δεκαετίες κατόρθωνε νά μήν τιμωρεί τούς ένόχους εκλογονοθείας. Έκλογές για αναβάπτιση του Δ.Σ. του σωματείου θά ξαναγίνουν κατά πάσα πιθανότητα, και μάλιστα αναμένεται νά φέρουν κάποια όφέλη για τίς συνδικαλιστικές δυνάμεις του ΚΚΕ και του αυτόνομου ταξικού συνδικαλισμού.

Τό ζητούμενο όμως δέν βρísκεται προφανώς στα κατά μία ή δύο μονάδες ανεβασμένα ή πεσμένα ποσοστά τών ένεχομένων ή μή στή νο-

θεία, αντίστοιχα. Βρísκεται βεβαίως στό ποιός ύφίσταται αυτή τή στιγμή τή μεγαλύτερη φθορά, και στό ποιός όφελείται από τή φθορά αυτή, και φυσικά στό ποιά είναι ή πολιτική άπάντηση τών ανανεωτικών άριστερών δυνάμεων στην προσπάθεια άγριας κομματικής και κυβερνητικής χειραγώγησης τών συνδικάτων.

Σίγουρα οι αντιπαθούντες τό αυτόνομο συνδικαλιστικό κίνημα, γιατί τούς βάζει εμπόδια, τούς κλείνει τό δρόμο για άντεργατικές πολιτικές, τούς αναγκάζει νά «κάνουν» παιχνίδι μέ τούς όρους του κινήματος, θά τριβουν τά χέρια τους. Η παθητικοποίηση, ή άδράνεια, ή άηδία τών εργαζομένων σέ τέτοιες μεθοδεύσεις και ή άγανία τους για τά προβλήματα πού βαλτώνουν, τούς σπρώχνει σέ υπεραπλουστεύσεις «όλοι ίδιοι είστε» πού έντείνονται μάλιστα από τόν αυριανισμό του στόλ «οί συνδικαλιστές τά παίρνουν» (όκτάστηλο πρωτοσέλιδο στην *Αύριανή*).

Θά μπορέσουν οι αυτόνομες ταξικές συνδικαλιστικές δυνάμεις νά αναδείξουν διαδικασίες και διεκδικητικούς στόχους πού θά φέρουν ξανά τούς εργαζόμενους ένεργητικά κοντά στα συνδικάτα, θά μπορέσουν μέσα από άμεσα δημοκρατικές διαδικασίες βάσης, τοπικές συνελεύσεις άποφασιστικού χαρακτήρα στους χώρους δουλειάς, νά έπαναπροσδιορίσουν τή διεκδικητική και άγωνιστική πορεία του σωματείου τής Έθνικής Τράπεζας, τής Ο.Τ.Ο.Ε., τής μάζας τών εργαζομένων, συνδικαλισμένων και μη πού χειραγωγούνται άποπροσανατολισμένους;

Η θά χαθούν σέ νέες εκλογικίστικες διαδικασίες χωρίς νά τίς έκμεταλλευτούν για νά ξαναθέσουν τά μεγάλα ζητήματα υπεράσπισης του άγρια πληττόμενου εργατικού εισοδήματος λόγω τών μέτρων, τά ζητήματα τής άνεργίας, τής εφαρμογής τής νέας τεχνολογίας, τής συνδικαλιστικής δημοκρατίας, τής οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και τά ζητήματα τής καθημερινότητας, του άγχους και τής άλλοτριώσης. Στόχος δύσκολος και τό άποτέλεσμα ζητούμενο.

Θά καταφέρουν οι ανανεωτικές άριστερές δυνάμεις ν' αναδείξουν τά κυρίαρχα πολιτικά μέτωπα, ν' άντλήσουν συμπεράσματα από τήν κρίση και τά φαινόμενα έκφυλισμού του συνδικαλιστικού κινήματος, ώστε νά ξεφύγουν από τή στείρα όμφαλοσκόπηση μέσα στους τέσσερις τοίχους τών κομματικών γραφείων περί του κατάλληλου κόμματος — φορέα τής άριστερας, αφήνοντας χωρίς έπιθετική πολιτική τίς ζωντανές κοινωνικές δυνάμεις, πού αναζητώντας θά προσπερνούν αφήνοντας πίσω τούς στείρους ιδεολογισμούς; Τά πράγματα δυστυχώς εμφανίζονται όχι και τόσο αισιόδοξα προς τόν παρόν.

Λάμπρος Μαντέλος

Ἡ ἀλαζονεία τῆς ἐξουσίας τοῦ τύπου

Τό οἰκολογικό σεμινάριο ἐπιμόρφωσης ξεναγῶν καί οἱ «ρόζ ταπετσαρίες»

Μιά «ἀσήμαντη» περίπτωση πού δέν πέρασε οὔτε στά «ψιλὰ» τῶν ἐφημερίδων, πολύ χαρακτηριστική ὁμως τῆς δημοσιογραφικῆς ἀνευθυνότητας καί μέ πολύ γενικότερες προεκτάσεις.

Στίς 21.10.84 ἡ Ἑλλάδα ὡς κράτος μέλος τῆς ΕΟΚ υπέβαλε, μέσω τοῦ ὑπουργείου Ἐργασίας, μιά αἴτηση γιά συνδρομή τοῦ Ἑυρωπαϊκοῦ Κοινωνικοῦ Ταμείου.

Οἱ ὀργανισμοί πρὸς ὄφελος τῶν ὁποίων ἐζητεῖτο ἡ συνδρομή αὐτή ἦταν τό ὑφυπουργεῖο Νέας Γενιάς καί τό ΕΛΚΕΠΑ.

Τό αἰτιολογικό γιά τήν αἴτηση συνδρομῆς ἦταν τό ἑξῆς:

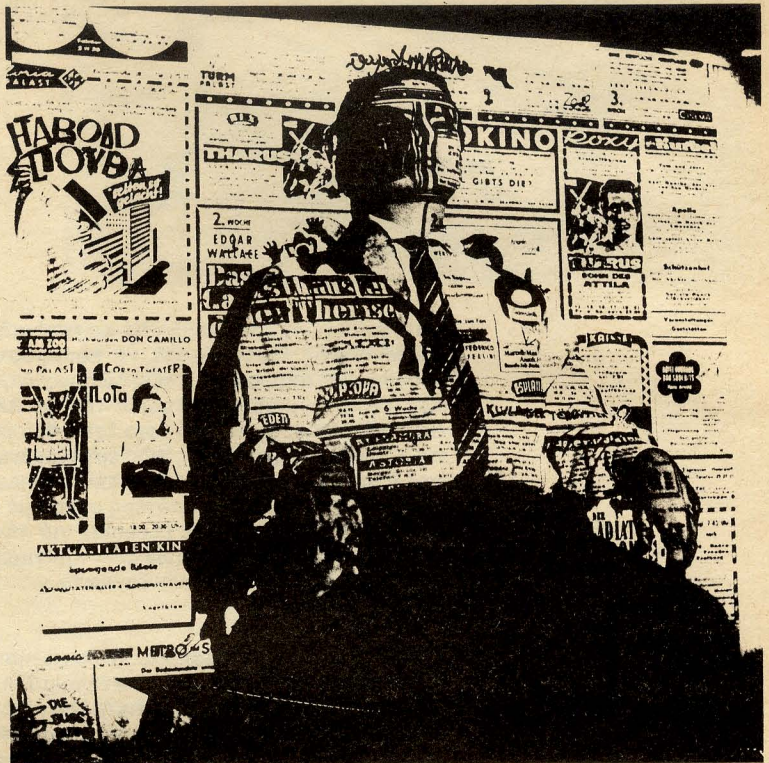
Γιά πρώτη φορά στήν Ἑλλάδα οἱ διπλωματοῦχοι ξεναγοί (πού εἶναι ἀνεργοί γιά μεγάλο μέρος τοῦ ἔτους), ἔχουν τήν εὐκαιρία νά ἐπιμορφωθοῦν καί νά συμβάλλουν, σύμφωνα μέ ἕνα συνολικό πρόγραμμα ἀνάπτυξης Ε.Μ.Τ. (ἐναλλακτικῶν μορφῶν τουρισμοῦ) γιά τό 1985 καί 1986, στή δημιουργία οἰκοτουριστικῆς παράδοσης στίς διάφορες μικροπεριοχές τῆς χώρας καί τήν ὑποστήριξη ἑνός δικτύου οἰκοτουριστικῶν ξενώνων καί συνεταιρισμῶν ἐνοικιαζόμενων δωματίων, παράλληλα μέ τήν ὑπάρχουσα δραστηριότητα στόν τομέα τοῦ μεγάλου ξενοδοχειακοῦ τουρισμοῦ. Ἡ ἐνέργεια περιλαμβάνει τήν κατάρτιση τους σέ θέματα πού ἀφοροῦν:

- 1) Τήν ἱστορία τοῦ τουρισμοῦ (τοῦ γνωστοῦ μοντέλου) καθώς καί τά οἰκοσυστήματα σέ σχέση μέ τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη καί τό ρόλο τοῦ τουρισμοῦ στήν περιφερειακή ἀνάπτυξη ἀλλά καί τίς ἐπιπτώσεις στό φυσικό περιβάλλον, στό κοινωνικό καί στό δομημένο.
- 2) Τά ἐλληνικά λαϊκά ἔθιμα, τήν τέχνη καί τίς τεχνικές.
- 3) Τίς διεθνεῖς ἐμπειρίες καί τίς ἐλληνικές δυνατότητες Ε.Μ.Τ. - μάρκετινγκ, τήν ἐλληνική γλωσσίδα, πανίδα, τοῦς βιότοπους, γεωγραφία καί ὄρολογία. Τό πρόγραμμα περιλαμβάνει 480 ὥρες κατάρτισης ἀπό πανεπιστημιακούς.

Τό προβλεπόμενο διάστημα τῆς ἐπιμόρφωσης ἀπό 15.10.1985 ἕως 15.4.1986, ἀλλά κατόπιν συμφωνίας μέ τό Σωματεῖο Διπλωματούχων Ξεναγῶν ἐγινε τρίμηνο λόγω ἐπαγγελματικῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἐπιμορφωμένων.

Ἡ ΕΟΚ ἐγκρίνει τό πρόγραμμα καί τό Κοινωνικό Ταμεῖο ἀναλαμβάνει νά τό στηρίξει οἰκονομικά κατά 55% (7.056.500 δρχ.) καί τό Ἑλληνικό Δημοσίον κατά 45% (5.773.500 δρχ.). Ἡ ἐλληνική συμμετοχή ἐπιμερίζεται ὡς ἑξῆς: ὑφυπουργεῖο Νέας Γενιάς: 2.000.000, ΕΟΤ: 1.773.500, ΕΛΚΕΠΑ: 2.000.000.

Τό Σωματεῖο Διπλωματούχων Ξεναγῶν

ἐνημερώνει τά μέλη του στή Γενική Συνέλευση τοῦ Φεβρουαρίου 1985 γιά τήν πρόταση. Στή Γενική Συνέλευση τοῦ Νοεμβρίου 1985 γίνεται γνωστό τό πρόγραμμα πού περιλαμβάνει 8 ἡμέρες διαλέξεων στήν Ἀθήνα καί 5 ἐκδρομές δεκαήμερες στίς περιοχές: Ὀλύμπου, Ἀμβρακικοῦ, Χαλκιδικῆς, Ἐβρου καί Πρεσπῶν. Οἱ ἐπιμορφωόμενοι μπορεῖ νά εἶναι μόνο διπλωματοῦχοι ξεναγοί. Ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ Σωματεῖου δηλώνουν συμμετοχή 50 ξεναγοί.

Στίς 3.12.85 ἀρχίζει τό Σεμινάριο μέ τό ὄκταήμερο τῶν θεωρητικῶν παραδόσεων, ὅπου διδάσκουν 21 εἰδικοί ἐπιστήμονες, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων πανεπιστημιακοί. Ἡ πρώτη ἐκπαιδευτική ἐκδρομή περιλαμβάνει τήν ἐπίσκεψη τῆς περιοχῆς Ἀμπελακίων, Ὀλύμπου καί Κοζάνης. Κατά τή διάρκεια τῆς ἐκδρομῆς οἱ ἐπιμορφωόμενοι μένουν ἀνά δύο σέ δίκλινα δωμάτια ξενοδοχείων. Στίς 15.12.85 φτάνουν στό Λιτόχωρο Πιερίας ὅπου προβλέπεται διανυκτέρευση σέ δύο ξενοδοχεῖα. Στό ἕνα ὁμως ὑπάρχουν μόνο δωμάτια μέ διπλά κρεβάτια καί ὄχι δίκλινα. Προκαλεῖται ἐκνευρισμός καί τό ἴδιο ἀπόγευμα μέ κάποια καθυστέρηση κλείνεται ἕνα ἄλλο ξενοδοχεῖο καί τό ζήτημα διευθετεῖται.

Στίς 3.1.86 δημοσιεύεται στήν στήλη «Πολιτικά παρασκήνια» τῆς Ἐλευθεροτυπίας ἕνα περίεργο κείμενο. Τό παραθέτουμε αὐτολεξεί:

Κάποτε ἡ ΕΟΚ

Ἄν υποθέσουμε ὅτι κάποιος κυβερνητικός τομέας π.χ. τό ὑφυπουργεῖο Νέας Γενιάς ἔχει 17 ἑκατομμύρια ἀπό ὑπόλοιπο κονδυλίου τῆς κάποτε «ΕΟΚ τῶν θηρίων καί μονοπωλίων» γιά τό

1985, θά εἶναι λογικό νά συμπεράνουμε ὅτι θά πρέπει νά βρεῖ τρόπο νά τά διαθέσει προτοῦ ὁ χρόνος ἐκπνεύσει.

Ἀνάμεσα στούς πιθανούς τρόπους διάθεσης τῶν 17 ἑκατ. θά μπορούσε νά εἶναι καί ὁ ἑξῆς: Ὄργανώνουμε τίς τελευταῖες μέρες τοῦ '85 μιά 10ήμερη ἐκδήλωση, τήν βαφτιζοῦμε «Συνέδριο Οἰκολογίας» καί σχηματίζουμε μιά ομάδα περίπου 90 ἀτόμων, κυρίως ἀπό κυβερνητικούς ὑπαλλήλους ἢ ἀνθρώπους προνομιακῶν σχέσεων.

Ἡ ὁμάδα αὐτή πραγματοποιεῖ, παραμονές Χριστουγέννων, «ἐκδρομές δι' οἰκολογικούς σκοπούς» σέ διάφορες ἐνδιαφέρουσες περιοχές τῆς χώρας π.χ. στόν Ὀλυμπο. Ἐκεῖ, στό ἐπί τῶν ὑπωρείων τοῦ Λιτοχώρου Πιερίας μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ ὡς κατάλυμα τῶν αὐτοκληθέντων οἰκολόγων ἕνα ἐποχιακό ξενοδοχεῖο (εἰδικά γιά τήν περίσταση καί ἴσως παρανόμως θεθέν εἰς λειτουργία) μέ διπλά κρεβάτια, ρόζ ταπετσαρίες κ.λπ. Στήν περίπτωση πού κάποιος διαμαρτυρηθεῖ, μπορεῖ νά τοῦ ἀπαγγελεθεῖ ὅτι «ἔθεσε ἐαυτὸν ἐκτός ἐκδρομῆς» ἢ ἔστω «ἐκτός συνεδρίου». Καί πρὸς πλήρωση τοῦ οἰκολογικοῦ ρηθέντος, εἶναι δυνατόν νά κληθεῖ κάποιος πανεπιστημιακός ἢ ὁ τοπικός ἀγροφύλακας νά ἀναπτύξει οἰκολογικά θέματα τῆς περιοχῆς.

ΕΟΚ παλιό μου μίσος καί τωρινή μου ἀγάπη.

Υ.Γ. Ἐπειδὴ ὁμως μπορεῖ νά ἰσχυρισθοῦν ὅτι ἡ ἱστορία αὐτή σχετίζεται μέ πραγματικά περιστατικά, ἐλπίζουμε τό ὑφυπουργεῖο Νέας Γενιάς νά τή διαψεύσει μετά βδελυγμίας.

Δ.Κ.

Τό παραπάνω κείμενο περιέχει άποκλειστικά και μόνο άνακριβείς, άναληθείς και συκοφαντικούς ισχυρισμούς. Τό ποσό τής ΕΟΚ δέν άνέρχεται σέ 17 έκατομύρια αλλά μόνον σέ 7.056.500 δραχμές. Ο οργανωτής τού σεμιναρίου δέν είναι μόνο τό ύφυπουργείο Νέας Γενιάς. Συμμετέχουν ως συνδιοργανωτές τό ΕΛΚΕΠΑ, ό ΕΟΤ (μέ τά ποσά πού προαναφέραμε) και τό Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών, μέλη τού όποίου και μόνον είναι οί έπιμορφωμένοι. Ο χρόνος τελέσεως τού προγράμματος δέν όρίζεται βιαστικά και αυθαίρετα γιά νά «φαγωθούν» τά χρήματα αλλά άποτελεί ήδη άνειλημμένη ύποχρέωση εκ μέρους τού ελληνικού Δημοσίου εναντί τής ΕΟΚ από τήν ύποβολή τής αίτησης στίς 21.10.84.

Δέν πρόκειται γιά «δεκαήμερη εκδρομή» αλλά γιά έντατικό σεμινάριο τρίμηνης διάρκειας. Δέν πρόκειται γιά «Συνέδριο Οικολογίας» αλλά γιά Σεμινάριο Οικολογικής Έπιμόρφωσης Ξεναγών σέ συνδυασμό μέ αναπτυξιακό πρόγραμμα ήπιας μορφής τουρισμού. Ο συγγραφέας τού κειμένου κ. Δ. Καΐση άναφέρει τά βιαστικά στρατολόγησα «όμάδας 90 άτόμων» κυρίως «κυβερνητικών ύπαλλήλων» ή «άνθρώπων προνομιακών σχέσεων», πού στρατολογούνται και μάλιστα σέ εργάσιμη περίοδο γιά νά χρησιμοποιηθούν σάν τρακτικά τών χρημάτων τής «άφελους» ΕΟΚ! Άληθινή ρεμούλα δηλαδή και άνυπαρξία κράτους! Η άλήθεια είναι ότι πρόκειται γιά 50 ξεναγούς πού συμμετέχουν σέ σεμινάριο αναπτυξιακό αλλά και επαγγελματικής κατάρτισης, επειδή τό επάγγελμά τους άπειλείται από χώρες τού ΕΟΚικού Βορρά.

Τό κείμενο τού κ. Δ. Καΐση άποτελεί ένα κλασικό δείγμα γραφής κίτρινοσμού, έπαρσης και άλαζονείας τής έξουσίας τού τύπου. Ο επαγγελματίας δημοσιογράφος πρίν από όποιαδήποτε δημοσίευση θά μπορούσε νά ζητήσει σχετικές πληροφορίες από έναν τουλάχιστον εκ τών διοργανωτών (ύφυπουργείο Νέας Γενιάς, ΕΛΚΕΠΑ, ΕΟΤ, Σωματείο Ξεναγών).

Δέν τό εκανε όμως, επειδή ή συνταγή τής δημοσιογραφίας του είναι πιό άπλή: Σ' έναν τόπο μέ έμφύλιους, δικτατορίες και άνάπηρη δημοκρατία, ή σχέση τού πολίτη μέ τό κράτος είναι τραυματική.

Κι αυτό τό τραύμα άποτελεί ένα κεφάλαιο γιά τούς «άτσιδες τού τύπου». Τούς επιτρέπει ν' άσελούν άνεμπόδιστα ένώ παράλληλα και ό τελευταίος μικροπαγαπόντης πολίτης χαιρείται όταν διαπιστώνει τήν άνικανότητα και τή διαφθορά του, αισθάνεται σάν άγγελος πού ζει σ' ένα πρόστυχο κράτος. Η συνταγή θά ήταν έλλιπής άν δέν ύπήρχε και κάποια δόση σέξ πού ύπαινίσσεται ό κ. Καΐσης άναφερόμενος στίς «ρόζ ταπεσαρίες και τά διπλά κρεβάτια».

Τό δημοσίευμα τής 3.1.85 προκάλεσε, όπως ήταν φυσικό, έντονες αντιδράσεις στους ενδιαφερομένους. Ο γράφων ως έπιμορφωμένος και άμεσα θυγόμενος ζήτησε άποκατάσταση τής άλήθειας έπισημαίνοντας τίς παραπάνω άντιφάσεις. Η διεύθυνση τής Έλευθεροτυπίας όμως άρνήθηκε νά δημοσιεύσει τήν έπιστολή προτιμώντας μία άσχετη έπιστολή τού ύπουργείου Νέας Γενιάς ένός άναρμοδίου ύπαλλήλου, πού βιάζεται ν' άποκαταστήσει τήν τρωθείσα τιμή τού ύπουργείου

πρίν άκόμη καταλάβει περί τίνας πρόκειται. Τήν παραθέτουμε μαζί μέ τήν άπάντηση τού ευτυχούς κ. Καΐση πού δέν περιέμενε μία τόσο άνώδυνη αντίδραση.

Έπονται ή έπιστολή τού ύφυπουργού και ή άνταπάντηση τού κ. Καΐση τής 4.1.

Διαξιφισμοί περί ΕΟΚ

Ένα χθεσινό παρασκήνιο τού εκ τών άνταποκριτών μας στή Θεσσαλονίκη Δ.Κ. (Δημ. Καΐση) προκάλεσε τήν αντίδραση τής Γραμματέας Νέας Γενιάς και, φυσικά, τήν άνταπάντηση τού συντάκτη μας. Δημοσιεύουμε και τίς δύο:

Κύριε Διευθυντά,

Η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς δέν έχει λόγο «νά διαψεύσει μετά βδελυγμίας» τά μηδέποτε ύπάρξαντα άκόμη και στό χώρο τής φαντασίας, δηλαδή τίς αιτιάσεις τού κ. Δ.Κ. (στά «Πολιτικά παρασκήνια» τής 3.1.86) σχετικά μέ τή διάθεση «17 έκατομμυρίων από ύπόλοιπο κονδύλι τής ΕΟΚ» γιά «10ήμερο Συνέδριο Οικολογίας» και «Οικολογικές Έκδρομές», άφού τό μόνο συγγενές ως πός τόν τίτλο πρόγραμμά τής «Οικολογικές - αναπτυξιακές πρωτοβουλίες νέων» ούδεμία σχέση έχει μέ προγράμματα και χρηματοδότηση τής ΕΟΚ, ούτε μέ «βαφτισμένο οικολογικό» συνέδριο «κυβερνητικών ύπαλλήλων και ανθρώπων προνομιακών σχέσεων» «τίς τελευταίες μέρες τού '85» ή και «Οικολογικές εκδρομές στήν Πιερία παραμονές Χριστουγέννων τού '85».

Πληροφορούμε άπλώς τόν κ. Δ.Κ. γιά ένήμερώσή του ότι τό πρόγραμμα «Οικολογικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες νέων» έντάσσεται στό πρόγραμμα ΜΑΒ (Άνθρωπος και Βιόσφαιρα) τής Ούνεσκο και ότι μέ τό ίδιο θέμα οργανώθηκε συνέδριο στήν Άθήνα στίς 5, 6 και 7 Άπρίλη τού '85.

Έπομένως, τό σενάριο πού παραθέτει ό κ. Δ.Κ. στό σχόλιό του, δέν ξέρουμε άν «σχετίζεται μέ πραγματικά περιστατικά», σίγουρα όμως, και χωρίς «νά διαψεύσουμε μετά βδελυγμίας», σέ ό,τι μās άφορά μόνο σάν σενάριο έπιστημονικής-πολιτικής φαντασίας μπορεί νά χαρακτηριστεί.

Φιλικά,

Γραφείο Τύπου Γ.Γ.Ν.Γ.

Άνταπάντηση

Έπειδή ευτυχώς ή δυστυχώς, δέν μās διακατέχει τό τάλαντο τής συγγραφής «σεναρίων έπιστημονικής-πολιτικής φαντασίας» θά πρέπει νά βασανίσουμε λίγο τή μάλλον άσθενή μνήμη τής Γ.Γ. Νέας Γενιάς, θυμίζοντας ότι: Στίς αρχές Δεκεμβρίου ξεκίνησε ένα «Σεμινάριο Οικολογικής Ένημέρωσης» (Ξεναγών), μέ ένα ήμερο διαλέξεων κ.τ.λ. πού συνεχίστηκε μέ μία πρώτη «οικολογική εκδρομή» στόν Όλυμπο παραμονές Χριστουγέννων και μέ διαμονή, όπως περιπου και μάλλον μετριοπαθώς τήν περιγράψαμε στό Λιτόχωρο Πιερίας.

Και πού πρόκειται, κατά τά προβλεπόμενα και άνακινωθέντα στους ενδιαφερομένους, νά τήν «διαδεχθούν» άνάλογες εκδρομές στόν Άμβρακικό έντός τών ήμερών και κατόπιν στόν Έβρο, Πρέσπες και Χαλκιδική. Στό ήμερο «θεωρητικό πρόγραμμα» μίλησαν έντως κάποιοι ειδικοί περί τά οικολογικά, πού όμως άπουσίασαν πλήρως (ύποκατασταθέντες από άγνοια δηλώσαντες, πρόσδρους κοινοτήτων ή δασοφύλακες) από τήν εκδρομή τού Όλύμπου, μέ άποτέλεσμα νά διαμαρτυρηθούν αρκετοί από τούς —ύποτίθεται τουλάχιστον— έπιμορφωμένους.

Υπάρχει είδος έντύπου κανονισμού, όπου ό υπεύθυνος τού προγράμματος έξουσιοδοτείται νά «θέτει εκτός σεμιναρίου όποιοδήποτε έπιμορφωμένο, πού κατά τήν κρίση του, παρεμποδίζει τή λειτουργία τού προγράμματος». Όσον άφορά τό κονδύλιο, δεχόμαστε ότι μόνο τά 7 έκατομύρια δραχμές δόθηκαν από τήν ΕΟΚ, μέ σκοπό (όπως άνακινώθηκε στό Σωματείο Έλλήνων Ξεναγών), τήν Οικολογική Έπιμόρφωση Άνέργων Νέων.

Μήπως λοιπόν όλ' αυτά (και άλλα πού παραλείπουμε σεβόμενοι τή στενότητα τού χώρου) είναι «μηδέποτε ύπάρξαντα»;

Δ.Κ.

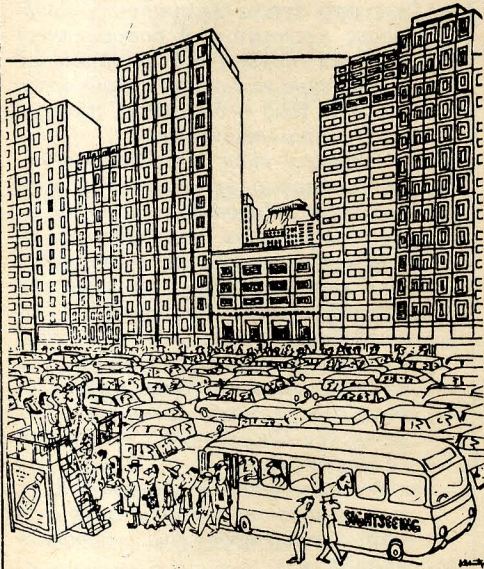
Στό σημείωμά του τής 4.1.85 ό κ. Καΐσης φαίνεται νά συνειδητοποιεί τό άδιέξοδο στό όποιο έχει περιέλθει ισχυριζόμενος τά όσα άναληθή και συκοφαντικά έπινόησε. Έτσι όμως έξακολουθεί νά άφήνει άνοιχτό ένα τεράστιο πολιτικό θέμα και άφήνει τήν έφημερίδα πού τόν στεγάσει εκθετη σέ βαριές κατηγορίες. Καταφεύγει λοιπόν στό πρόσχημα τής «κριτικής» τού σεμιναρίου χωρίς όμως ν' άνακαλέσει όσα βαρύτατα και άναληθή έπινόησε στίς 3.1.

Τό προπατορικό άμάρτημα τής «κριτικής» αútης είναι ότι ξεκίνησε μέ τήν άγνοια ή έστω τήν άπισιώπιση τής ταυτότητας τού σεμιναρίου. Κανένα στοιχείο τής κριτικής δέν άναφέρεται στήν ουσία (π.χ. τή σκοπιμότητα, τό πρόγραμμα, τούς διδάσκοντες ή τούς έπιμορφωμένους).

Η μόνη κριτική πού άφορά τό σεμινάριο είναι ή συκοφαντική μυθοπλασία τού κ. Καΐση και ή άσυνήθης μεταμόρφωση ένός επαγγελματικού κλάδου σέ κυβερνητικούς ύπαλλήλους, ό ήθελημένος ύποβιβασμός 21 έπιστημόνων σέ άγροφύλακες και προπαντός τά διπλά κρεβάτια μέ τίς ρόζ ταπεσαρίες. Τό τελευταίο φαίνεται νά τόν συγκινεί πραγματικά άφού είναι τό μόνο πράγμα στό όποιο άναφέρεται δύο φορές. Στίς 4.1. άφήνει και έναν ύπαιτιγμό ρόζ άποχρώσεως: Παραπονείται ότι ή στενότητα τού χώρου τόν ύποχρέωσε νά περιγράψει «μάλλον μετριοπαθώς» τή νύχτα εκείνη στό Λιτόχωρο! Δυνατή πρόκληση γιά τό συγγραφικό του τάλαντο. Περιμένουμε λοιπόν ένα έπιπλέον ρόζ κομμάτι, άφού θά ήταν πολύ νά περιμένουμε μία διάψευση τών όσων συκοφαντικών ό ίδιος έπινόησε!

Μηνάς Νταής

Κατεσπευσμένη «προστασία του περιβάλλοντος»

Ανακοινώθηκε στις 16 Ιανουαρίου — μετά από εργασία (;) τεσσάρων (!) ετών — το νέο θεσμικό πλαίσιο «για την προστασία του περιβάλλοντος».

Επιτέλους! Μας παρουσιάστηκε ένα από τα φαντάσματα που μᾶς περιτριγυρίζουν εδώ και χρόνια! (Η επόμενη εκ νέου εμφάνιση φαντάσματος, όπως φημολογείται, θα είναι εκείνη που αφορά το «φάκελο της Κύπρου»).

Χαλάλι όμως, μιά και με το νέο θεσμικό πλαίσιο θα «μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα δημιουργηθούν σύντομα συνθήκες για μιά πιο ανθρώπινη ζωή, με λιγότερες επιδράσεις από τη ρύπανση, τη σκόνη, τον καπνό και άλλα που «πνίγουν» σήμερα τους κατοίκους της Αθήνας και των άλλων μεγαλουπόλεων της χώρας» όπως μᾶς διαβεβαιώνει η *Ελευθεροτυπία* (17 Ιανουαρίου).

Αξιζε, λοιπόν, τόν κόπο δηλ αυτή η μακρόχρονη άναμονή και για τόν πρόσθετο λόγο δι τᾶ εξασφαλίσουμε στό μέλλον ἀκόμη πιό σπουδαῖα πράγματα — ἄπ' ὅσα μᾶς διαβεβαιώνει ἡ *Ελευθεροτυπία* — ὅπως αὐτά που μᾶς ὑπόσχεται ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας καὶ Δημοσίων Ἔργων κ. Εἰδγ. Κουλουμπής: «Θεσπίζονται οἱ θεμελιώδεις κανόνες καὶ καθιερώνονται τὰ κριτήρια καὶ οἱ μηχανισμοὶ γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος, ἔτσι ὥστε ὁ ἄνθρωπος — σάν ἄτομο καὶ σάν μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου — νά ζεῖ σέ ἕναν ὑψηλῆς ποιότητας χώρο, μέσα στόν ὁποῖο νά προστατεύεται ἡ ὑγεία του καὶ νά ἀναπτύσσεται σωστά ἡ προσωπικότητά του». Δικαιούμαστε, κατόπιν αὐτῶν, νά εἴμαστε τόσο στενόμυαλοι, τόσο μικρόψυχοι, τόσο γρυσούζηδες, ὥστε νά γκρινιάζου-

με γιὰ τόν χαμένο χρόνο τῆς ἀναμονῆς; Μᾶλλον ὄχι. Ἐξάλλου, γιὰ ἄλλους λόγους δυσανασχετοῦμε.

Καί εἶναι πολλοί, πάρα πολλοί καὶ ὑλικότατοι αὐτοὶ οἱ λόγοι, που συμπυκνώνονται στό δι τὸ ΠΑΣΟΚ γενικῶς μᾶς «δουλεύει». Ἔχουμε ἀποκτήσει τουλάχιστον αὐτὴ τὴν ἐμπειρία (βλέπε τὴ συνοπτικὴ τῆς παρουσίαση στόν ἀτέλειωτο «κυκεώνα» τοῦ ΠΑΣΟΚ (*Δεκαπενθήμερος Πολίτης*, τεύχη 41, 42). Ἐδῶ θά περιοριστῶ μόνο σέ ἕνα κλασικὸ παράδειγμα: τὸ νέφος. Τὸ νέφος εἶχε χαρακτηριστεῖ παλαιότερα ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ ὡς «πολιτικό» καὶ ἡ ἐξαφάνισή του ἦταν — πρό τετραετίας — ζήτημα μηνῶν μιά καὶ ὑπῆρχε ἡ «πολιτικὴ βούληση». Τὸ νέφος ὁμῶς δέν ἐξαφανίστηκε· ἀντ' αὐτοῦ ἐξαφανίστηκε ὁ κ. Τρίτης καὶ ἡ «πολιτικὴ βούληση» ἀπὸ τὸ λεξιλόγιο τοῦ ΠΑΣΟΚ. Μᾶς ἀνακοινώθηκε δέ δι γιὰ νά φύγει τὸ ἐπάραιο νέφος ἀπαιτεῖται «μακρόχρονη ἀντιμετώπιση, μέ συντονισμένες ἐνέργειες, μέ τὴν συνεργασία κράτους καὶ πολίτη». Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἐξακολουθεῖ νά ζεῖ καὶ νά βασιλεύει! Τί εἶδους παρουσίαση λοιπόν καὶ τί εἶδους σχολιασμός εἶναι δυνατό νά ἐπιχειρηθεῖ γιὰ τὸ νέο θεσμικό νόμο «προστασίας τοῦ περιβάλλοντος» ὅταν ὑπάρχει πίσω μας μιά τέτοια ἐμπειρία;

Καταρχὴν αὐτὸ καθαυτὸ τὸ νομοσχέδιο εἶναι γενικόλογο καὶ δέν ἀποτελεῖ παρά ἕνα κράμα ἐδῶν καὶ ἀπειλῶν. «Ἐῤῥεται» τὴν καθιέρωση τῆς εὐθύνῆς τῶν νομικῶν προσώπων γιὰ τίς παραβάσεις τοῦ νόμου, πράγμα που σύμφωνα μέ τὸ σχέδιο νόμου σημαίνει δι τίς κυρώσεις θά τίς ὑφίστανται οἱ ἀρμόδιοι («περιβαλλοντικός ὑπεύθυνος» κατὰ τὸ «ἀγορανομικός ὑπεύθυνος»;) ἑνός ὀργανισμοῦ ἢ μῆς ἐπιχειρήσεως (π.χ. ὁ διοικητὴς ἢ ὁ διευθύνων σύμβουλος) καὶ ὄχι οἱ ἐξ ὀρισμοῦ ἀνεύθυνοι ὑπάλληλοι, ὅπως συμβαίνει μέ τὴν ἰσχύουσα σήμερα νομοθεσία. Ἰσχυρίζομαι δι «ἔρχεται» γιὰτί ὅσες κυρώσεις ἔχουν ἐπιβληθεῖ στούς «ἀνεύθυνους ὑπαλλήλους» ὡς σήμερα — ἐλαχιστότατες! —, ἄλλες τόσες θά ἐπιβληθοῦν καὶ στό «ὑπεύθυνα ἀνώτατα στελέχη» — που θά εἶναι πάλι, στίς περισσότερες περιπτώσεις, ὑπάλληλοι.

Ἐῤῥεται» τὴν υἱοθέτηση τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντικειμενικῆς εὐθύνῆς, ἔτσι ὥστε αὐτός που προκαλεῖ τὴ ρύπανση νά πληρώνει ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πταῖσμα. Τὸ ζήτημα ὁμῶς εἶναι δι τᾶ κανεῖς δέν πλήρωσε οὔτε εἶναι δυνατόν νά πληρώσει στό πλαίσιο τῆς «Ἐθνικῆς Λαϊκῆς Ἐνότητος» γιὰ κανένα πταῖσμα, πλημμέλημα ἢ ἐγκλημα, πόσο μᾶλλον γιὰ «περιβαλλοντικές ἀτασθαλίες».

Ἐῤῥεται» ἐπίσης καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα — ἐνῶ π.χ. δέν προβλέπει μέ σαφὴ τρόπο οὔτε μιά περίπτωση ἀπομάκρυνσης ἢ μετεγκατάστασης βιομηχανιῶν ὑψηλῆς ὀχλήσεως — γιὰ ὅσους δέν μποροῦν τίς «προδιαγραφές προστασίας τοῦ περιβάλλοντος», γιὰ ὅσους θορυβοῦν, γιὰ τόν Ἐνιαῖο Φορέα Περιβάλλοντος (ΕΦΟΠ), που ἡ ἴδρσή του ὁμῶς ἐναπόκειται σέ μελλοντικό προεδρικό διάταγμα μέ «ἀνοιχτὴ» ἡμερομηνία ἐκδόσεως, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλα τὰ συγκεκριμένα μέτρα: κάποια μελλοντικά προεδρικά διατάγματα, χωρίς δέσμευση ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο καὶ τὸ χρόνο ἐκδόσεως ἐλλείπει δι τᾶ καταστήσουν ἐνεργὸ καὶ ἀ-

ποτελεσματικό τὸ παραπάνω εὐχολόγιο. Πρόκειται γιὰ ἔργο που ἔχει παιχθεῖ πολλές φορές σ' αὐτὸν τόν τόπο.

Τὸ νέο θεσμικό πλαίσιο δέν «ἔρχεται» μόνον, ἀλλὰ «ἀπειλεῖ» κιόλας· μέ φυλακίσεις καὶ πρόστιμα. Κυρίως τὰ δεύτερα· που θά διατίθενται στούς ὀργανισμούς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν περιοχῶν ὁμοιοποιούνται (;) γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ποιότητας ζωῆς. Ὅταν ὁμῶς μιά «ἀπειλή» δέν εἶναι πλήρως προσδιορισμένη καὶ ἐξαρτάται ἀπὸ τὴ διακριτικὴ εὐχέρεια τοῦ ἐκάστοτε ἀρμοδίου τότε λειτουργεῖ εἴτε ὡς ἄλλοθι τῆς αὐθαιρεσίας εἴτε — καὶ τὸ συνηθέστερο — ὡς ἄλλοθι τῆς συναλλαγῆς.

Παρασύρθηκα ὁμῶς, γιὰτί σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ σημειώματος δέν ἦταν ἡ παρουσίαση καὶ ὁ σχολιασμός αὐτοῦ καθαυτοῦ τοῦ νέου θεσμικοῦ νόμου γιὰ τὸ περιβάλλον· ἔργο ἀνοῦσιο, ἀποπροσανατολιστικό καὶ ἐν πάση περιπτώσει ἀκρως πληκτικό. Στόχος μου ἦταν ἡ ἐσημάνση τῶν παρακάτω:

- Γιὰ ἄλλη μιά φορά ἡ «προστασία τοῦ περιβάλλοντος» παραπέμπεται εἰς τὰς ἑλληνικὰς καλένδας.

- Γιὰ ἄλλη μιά φορά ἡ «κριτικὴ» τουλάχιστον τῆς ἐπίσημης ἀριστερᾶς καὶ κάποιων οἰκολογικῶν κινήσεων, φαίνεται δι τᾶ θά εἶναι ἀναποτελεσματικὴ γιὰτί οἱ ἴδιες θοὶ οἱ ἀντιλήψεις, οἱ *ἰδεολογίες* τους, καὶ τούς ἐγκλωβίσουν τελικὰ στὰ ἐπιμέρους ζητήματα, ὅπως π.χ. αὐτοῦ τοῦ «Ἐνιαίου Φορέα Περιβάλλοντος», λές κι αὐτὸ θά ἦταν ἡ πανάκεια που θά ἐβαζε ἐπιτέλους τέρμα στὴν ἀδυναμία πραγματοποίησης μῆς ὅσο γίνεται πιὸ ἀποτελεσματικῆς «προστασίας τοῦ περιβάλλοντος». Τὸ δι τὸ ΕΦΟΠ θά ἦταν μιά ἀκόμα ὑπηρεσία, ὅπου κάποιος θά βολεύονταν καὶ δι ἐπιπλέον θά διευρύνει τὴν ὑπάρχουσα «πολυαρχία καὶ σύγκρουση ἀρμοδιοτήτων» ἐν ὀνόματι μάλιστα τῆς κατάρτησής τους — ὅπως ἔχει γίνει σέ τόσες ἄλλες περιπτώσεις στό παρελθόν — εἶναι κατὰ περισσότερο ἀπὸ βέβαιο.

- Ὁ χρόνος ἀνακίνωσης τοῦ νέου θεσμικοῦ νόμου, ἡ παράδοση τῶν γιὰ μελέτη στὰ κόμματα καὶ τούς ἀρμόδιους φορεῖς μέ συνοπτικὲς διαδικασίες διαρκείας ἑνός μηνός καὶ ἡ προγραμματιζόμενη κατεσπευσμένη κατάθεσή του στὴ Βουλὴ στό τέλος Φεβρουαρίου, ἔχει σχέση μέ τὴν ἀνυπαρξία πολλῶν εὐκαιριῶν ἀνακοίνωσης μεγάλων ἔργων γιὰ τὸ 1986 — ὄχι πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ ἔκανε κανένα τέτοιο ἔργο ἀλλὰ φέτος ἄλλω «λιτότητας» δέν νομομοιοποιεῖται νά ἀναγγεῖλει καὶ πολλὰ — παρά μέ τὴν ἐπιθυμία «προστασίας τοῦ περιβάλλοντος».

- Τέλος, σ' αὐτὴ τὴ χώρα, ὅπου τὰ μόνυ παραδειγματα συστημάτων σχετικὰ ἀποτελεσματικῆς λειτουργίας εἶναι τὸ ΠΡΟΠΟ (ὅταν δέν περιλαμβάνει ἀναβληθέντες ἀγῶνες καὶ ὅταν δέν γίνεται λάθος στὴν ἀρίθμηση τῶν δελτιῶν ἀπὸ τόν ΟΠΑΠ), τὰ φανάρια που ρυθμίζουν τὴ κυκλοφορία (ὅταν βεβαίως τὴ ρυθμίζουν) καὶ ἴσως κάποια ἀκόμη ἐλάχιστα που μού διαφεύγουν, ἡ ἀναπαραγωγή τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴ βασιλεία τοῦ ΠΑΣΟΚ μέ ἡ χωρίς θεσμικὰ πλαίσια καὶ ἄλλα τέτοια συνεχίζεται.

«ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ» ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Αίτημα ἀπελευθέρωσης ἢ ἄλλοθι;

Αν ἡ ἀνίχνευση τῆς «ἐλληνικότητας» τῶν εἰκαστικῶν ἔργων ἀποτελεῖ κατὰ κανόνα τὸ κύριο ζητούμενο τῆς κριτικῆς στὴν Ἑλλάδα, μπορούμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ λεγόμενη γενιά τοῦ '30—στὴν ὁποία περιορίζομαι ἐδῶ—, ἡ εἰκαστική της παραγωγή ταυτίζεται ὀλοκληρωτικά καὶ κατὰ γενικὴ ἀποδοχὴ μὲ τὴν «ἐλληνικότητα» ἢ, ἀκριβέστερα, μὲ τοὺς διάφορους μύθους περὶ «ἐλληνικότητας». Ξεκινώντας ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός καὶ εἰδικότερα ἀπὸ τὴν πεποίθηση ὅτι μιὰ τέτοια ταύτιση καταδίκασε τὴν εἰκαστικὴ δημιουργία σὲ ἀποκλειστικὸ ὄργανο σημασιοδότησης καὶ ἔκφρασης μιᾶς ὀρισμένης ἐξωαισθητικῆς ἰδεολογίας, προτίθεται στὰ στενά περιθώρια αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου νὰ προσεγγίσω ὀρισμένες πλευρὲς τοῦ πραγματικοῦ περιεχομένου τοῦ μυθικοῦ λόγου τῆς «ἐλληνικότητας».

Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἀνακάλυψης τῶν «ἐλληνικῶν» στοιχείων σκοπὸ εἶχε νὰ ἀποκαταστήσει τὴ δῆθεν «διακυβευόμενη» καὶ σὲ μερικές περιπτώσεις «χαμένη» γησιότητα τῶν ἔργων ἐξαιτίας τῆς μετεμφύτευσης σύγχρονων καλλιτεχνικῶν ρευμάτων ἀπὸ τὸ δυτικὸ κέντρο, τότε τὸ ἐγγεῖρημα τῆς κριτικῆς θὰ φαινόταν εὐθὺς ἐξαρχῆς καταδικασμένο. Ὁ λόγος εἶναι προφανής: τὰ ἴδια τὰ ἔργα τέχνης πού ἀδίστακτα ἀντλοῦν ἀπὸ ὁποιαδήποτε πολιτιστικὴ πηγὴ, μὲ τὴ νέα ποιοτικὴ μεταστοιχείωση τῶν «δανείων» καὶ τὴν καθυπόταξή τους σὲ δλότητα, ἀποκλείουν αὐτόματα καὶ ἐκ προοιμίου ὁποιαδήποτε διάκριση δυαδικοῦ τύπου, ξένο/ντόπιο, παραδοσιακό/μοντέρνο κ.λπ.

Ἔστω ὁμως ὅτι ὁ λόγος τῆς «ἐλληνικότητας» ἐπινοεῖται γιὰ νὰ ἀποκαταστήσει μιὰ ἄλλοτριώση τῆς τέχνης ἀπέναντι στο φαινόμενο τῆς πολιτιστικῆς ἐξάρτησης καὶ τῆς δυτικοποίησης. Τὸ ἐρώτημα πού ἀνακύπτει αὐτόματα εἶναι τὸ ἐξῆς: ἂν ἡ κυριαρχοῦσα δυτικοποίηση βιώνεται ἀπὸ κάποιους κατὰ τὴ συγχρονία τοῦ '30,

ὡς πολιτιστικὸς ἱμπεριαλισμὸς, γιατί ἡ τέχνη ἐμφανίζεται ὡς ὁ χῶρος ὅπου μπορεῖ νὰ ἀσκηθεῖ μιὰ πολιτικὴ αὐτονομία, ὅταν ἄλλοι πῶ ἀποφασιστικοὶ παράγοντες, ὅπως αἴφνης οἱ οικονομικο-κοινωνικοὶ ἢ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν, εἶναι πῶ ὑπεύθυνοι; Τὸ ἐρώτημα τίθεται γιὰ νὰ διαπιστώσουμε ἂν καὶ ὡς ποῖο βαθμὸ τὸ αἶτημα τῆς «ἐλληνικότητας» ἐντάσσεται σὲ μιὰ ἀπόπειρα εὐρύτερης ἀμφισβήτησης τῆς καπιταλιστικῆς ἰδεολογίας, ἢ ἂν ἀντίθετα ἀποτελεῖ ἀπλή, «ἀνώδυνη» διεκδίκηση στὸν αἰσθητικὸ τομέα.

Ἡ πρόσφατη ἔρευνα ἔχει σωστὰ τονήσει τὴ σχέση ἀνάμεσα στὴν ἀποτυχία τῶν πολιτικῶν αὐτόνομης οικονομικῆς ἀνάπτυξης ἢ τὴν πολιτικὴ κρίση πού κατέληξε στὴ μεταξική δικτατορία, μὲ τίς διάφορες ἐθνικές καὶ ἐθνικιστικές ἰδεολογίες πού ἄλλοτε ἐπινοοῦν τὴ νοσταλγία τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν αὐτοαναδίπλωση, ἄλλοτε μιλοῦν γιὰ πλήρη ἐνταξὴ στὸν καπιταλισμὸ καὶ τὸ μοντερνισμό. Καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἡ ἀστικὴ τάξη, φορέας αὐτῶν τῶν ἰδεολογιῶν, μέσα ἀπὸ μιὰ διαδικασία ἀποποίησης τοῦ ὀνόματός της (ex-nomination) συγχωνεύεται μὲ τὴν ἰδέα τοῦ ἔθνους. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ συσχετίσει τὴν προσπάθεια καθιέρωσης τῆς «ἐλληνικότητας» ὡς ἐθνικοῦ αἰσθητικοῦ μοντέλου μὲ τίς πολιτικοἰδεολογικές στρατηγικές τῆς τάξης αὐτῆς; Ποιὸς εἶναι ἐντέλει ὁ φορέας τῆς «ἐλληνικότητας», ποιὸς μιλάει ἢ διεκδικεῖ τὴν «ἐλληνικότητα»;

Κάθε λόγος περὶ πολιτιστικῆς ταυτότητας συνιστᾷ ἕναν ἰδεολογικὸ λόγο, ἐφόσον ἐντάσσεται σὲ μιὰ στρατηγικὴ δράσης. Ἄπ' αὐτὴν τὴν ἀποψη διακρίνεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ταυτότητα, τὴν κουλτούρα πού βιώνεται ἀπὸ τὰ ἄτομα καὶ τίς κοινότητες. Τὸ περιεχόμενο τοῦ λόγου καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία ἐκφράζεται καὶ φυσικὰ ἀπὸ τὸ φορέα του. Ἡ ταύτιση αἴφνης τῆς ἀστικῆς τάξης μὲ τὴν ἰδέα τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας εἶχε προοδευτικὸ

χαρακτῆρα ἔταν συνέβαλε στὴν ἐνοποίηση τῶν μαζῶν ἔναντια στὴν ὀθωμανικὴ κυριαρχία μὲ στόχο τὴν ἐγκαθίδρυση ἐθνικοῦ κράτους. Στὴ συγχρονία τοῦ '30, ἡ ἴδια στρατηγικὴ ἀλλάζει ὀλοκληρωτικὰ περιεχόμενο. Στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο ἡ συγχώνευση τῆς ἀστικῆς τάξης μὲ τὴν ἰδέα τοῦ ἔθνους μέσα ἀπὸ ἕνα πολιτικὸ λεξιλόγιο ἐνὸς καθολικισμοῦ ἐθνικιστικοῦ τύπου, ἔχει στόχο τὴν ἀπόκρυψη τῆς ταξικῆς πάλης καὶ τὴν ταύτιση τῶν συμφερόντων της μὲ τὴν κοινωνία στο σύνολό της. Οἱ ἐθνικιστικὲς ἀστικές ἰδεολογίες καὶ ἰδιαιτέρως αὐτές πού ἐκπορεύονται ἀπὸ τὸ δικτατορικὸ καθεστῶς ('36-'40), ὑπαινίσσονται μιὰ ἀνώδυνη κοινωνία, μιὰ κοινωνία ἀφηρημένα ἐθνικὴ. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἰδεολογικὰ συμφραζόμενα ἡ κυρίαρχη ἀστικὴ τάξη, θεωρώντας τὸν ἑαυτό της φορέα «προόδου» καὶ ἀνανέωσης, ἀπ' τὴ μιὰ μεριά φέρεται ὡς ἡ τάξη πού διασφαλίζει τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στερεῖ ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο τῆς κοινωνίας τὴ δυνατότητα κατάφρασης ἀπέναντι στο κράτος καὶ τὴν ἐξουσία. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ὑποταγὴ τῆς κουλτούρας στὰ συμφέροντα τῆς κυρίαρχης τάξης γίνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἕνα ἀκόμη ὄργανο ἀλλοτρίωσης καὶ καταπίεσης μέσα στὴν κοινωνία, παρόμοιας μ' αὐτὴν πρὸς τὴν ὁποία θέλει νὰ ἀντιτίθεται σὲ ἐθνικὸ ἐπίπεδο.

Ἡ ἀσκηση αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἐξάρτησης στο ἑσωτερικὸ τῆς κοινωνίας πού ἔχει ἀρχίσει τουλάχιστον ἕναν αἰῶνα πρὶν, ὅταν ἡ ἀστικὴ τάξη παράλληλα μὲ μιὰ πολιτικὴ χειραφέτησής της ἐξυπηρετοῦσε καὶ τὴ χάραξη ἐνὸς δρόμου κοινωνικο-οικονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἐξέλιξης στὰ χνάρια τοῦ δυτικοῦ προτύπου, νομιμοποιήθηκε ἰδεολογικὰ μὲ ἕναν λόγο περὶ ἐθνικῆς ταυτότητας πού θὰ κάλυπτε τὴν πολιτιστικὴ «καθυστέρηση» ἀπέναντι στίς «προχωρημένες» χώρες. Εἶναι σάφές ὅτι χάριν τῶν ἀρχῶν τῆς μοναδικότητας καὶ καθολικότητας τῆς ἐξέλιξης ἡ παραδοσιακὴ κοινωνία καὶ κουλτούρα ἐγκαταλείφθηκαν, ἐνῶ ἡ ὑπόσχεση «ἐκ-

πολιτισμού» από τη νέα εθνική ταυτότητα κατέληξε σε αποπολιτισμό των μαζών.

Ἐνῶ λοιπόν αὐτό εἶναι τὸ πλαίσιο στὸ ὁποῖο ἡ κοινωνία τοῦ 19ου αἰῶνα ἔντασσόταν στὸ καπιταλιστικὸ σύστημα, γεγονός πού ταυτόχρονα μέ τις ἐπιλογές τῆς κυρίαρχης τάξης ἐδραίωνε τὴν ἐξάρτηση ἀπὸ τὴ Δύση σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ κοινωνικοῦ σχηματισμοῦ, πὼς καταλήξαμε ἕναν αἰῶνα μετὰ νὰ μιλάμε γιὰ αἶσθημα πολιτιστικῆς ἀλλοτρίωσης; Πὼς ἀπὸ τὸ λόγο τῆς ἔνταξης καὶ ὁμοιομορφίας περάσαμε στὸ λόγο τῆς διαφορᾶς καὶ τῆς ἰδιαιτερότητας; Ἡ κρίση ταυτότητας πού ἐκδηλώνεται αὐτὴ τὴ στιγμή συμπυκνώνεται σ' ἕνα ψευδοδίλημμα μεταξύ παράδοσης καὶ μοντερνικότητας, μεταξύ ντόπιας κουλτούρας καὶ εἰσαγόμενης. Στὸ αἰσθητικὸ πεδίο οἱ κυριότεροι μῦθοι πού νομιμοποιοῦν ἰδεολογικά τὴν κρίση, εἶναι οἱ ἐξῆς: ὁ μῦθος τῆς «ἐλληνικότητας»/ἀθθεντικότητας, τῆς «ἐπιστροφῆς στὶς πηγές», τοῦ αἰσθητικοῦ συγκρητισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἀνάγνωσή τους διαπιστώνει κανεὶς τὶς δύο βασικὲς — δομικὲς πλέον μετὰ τὴν μπαρτικὴ ἀνάλυση — λειτουργίες τοῦ μυθικοῦ λόγου: συγκάλυψη καὶ παραμόρφωση. Συγκάλυψη ἀπ' τὴ μιά μεριά τῶν συγκρούσεων ἀνάμεσα στὶς

ἀνταγωνιστικὲς κουλτοῦρες, καθὼς καὶ τῆς ἑτερογενοῦς ἐξέλιξης τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, παραμόρφωση ἀπ' ἑτέρου τῆς ἀντικειμενικῆς ὑπόστασης τῆς πολιτιστικῆς παράδοσης τὴν ὁποία ἐπικαλοῦνται οἱ σχετικὲς μυθολογίες. Οἱ ἐπικλήσεις περὶ ἀθθεντικότητας τῆς Παράδοσης παραποιοῦν καὶ ἀποσιωποῦν τὸ πραγματικὸ γεγονός ἀποδυνάμωσης καὶ ἀσφυξίας στὴν ὁποία περιήλθαν οἱ παραδοσιακὲς μορφές τέχνης. Τὴν ἀδυναμία τους ἐπίσης νὰ κλονίσουν ἢ νὰ θέσουν ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴν κυριαρχία τοῦ ἀστικοῦ πολιτιστικοῦ μοντέλου, στὸ μέτρο πού δὲν ἔνσωματώνονται οὔτε παίζουν ὀργανικὸ ρόλο στὴ δόμηση τῆς κοινωνίας.

Ἡ Παράδοση, ἀντικείμενο-φετίχ τῶν ἐλληνοκεντρικῶν μυθολογιῶν χρησίμεψε ὡς παράγων ἐφησυχασμοῦ καὶ παρηγορίας τῆς ἀστικῆς συνείδησης. Τὸ «ἐκσυγχρονιστικὸ» καὶ «ἀνανεωτικὸ» δυναμικὸ πού πολλοὶ τῆς ἀναγνώρισαν, ἀντὶ νὰ «ἐκσυγχρονίζου» τὶς σύγχρονες τέχνες καὶ τὴν κουλτοῦρα μαρτυρεῖ τὴν ἴδια τὴν ἀνάγκη τους γιὰ ἀνανέωση καὶ ἐκσυγχρονισμό. Ἡ ἀστικὴ σκέψη ἐπινοεῖ τὸ μῦθο τῆς ἐπαναρρίζωσης, τὴ στιγμή πού ἐπιχειρεῖ τὴν πλήρη ἀφομοίωση μέ τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα καὶ τὸ ἐξελικτικὸ

σχῆμα πού ἀκολουθεῖ ἡ κουλτοῦρα καὶ ἡ τέχνη τῆς σύγχρονης Εὐρώπης.

Ἐξάλλου, μέ τὸ μῦθο τοῦ διπολικοῦ συγκρητισμοῦ ἀνάμεσα στὰ ἐνδογενῆ καὶ ἐξωγενῆ πολιτιστικὰ στοιχεῖα, ἀνάμεσα στὴν παράδοση καὶ τὴν μοντερνικότητα, διέβλεψαν μερικοὶ μιά ἐλπίδα ἐπανάκτησης τῆς χαμένης γνησιότητας στὴν τέχνη. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, αὐτὸ πού ἀποκάλεσαν δημιουργικὴ σύνδεση τοῦ «ξένου» στοιχείου μέ τὸ παραδοσιακό/«ἐλληνικὸ» ἀποκαλύπτει τὴν ἀπορητικὴ κατάσταση πού ἐγκλείει μέσα τῆς ἡ πολιτιστικὴ πολιτικὴ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ στὴν ὁποία κατ' ἀνάγκην ἐξωθήθηκε ἡ κυρίαρχη τάξη ἐλλείπει αὐτόνομη καὶ ὀργανικῆς ἀνάπτυξης σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ γεγονός συνιστᾷ τὴ βάση τοῦ φαινομένου συνύπαρξης καὶ συγκατοίκησης διαφορετικῶν καὶ στὴν οὐσία ἀντιτιθέμενων μορφῶν τέχνης, ὅπως οἱ παραδοσιακὲς — π.χ. Θεόφιλος — καὶ οἱ σύγχρονες. Φαινόμενο πολιτιστικῆς ὑπανάπτυξης; Ὁ ὅρος υἱοθετεῖται ἀπὸ τὸν Μουζέλη, κατ' ἀναλογία πρὸς τὸν ἀντίστοιχο ὀικονομικὸ, καὶ δηλώνει τὴν ὑπαρξὴ ἀποδιαρθρωτικῶν σχέσεων — καὶ ὄχι εὐτυχισμένη συνύπαρξη — ἀνάμεσα στὸ παραδοσιακό καὶ τὸ μοντέρνο, μιά καὶ σέ κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν παρέχεται ἡ δυνατότητα νὰ λειτουργεῖ δυναμικά.

Στὸ μέτρο πού ὁ μοντερνισμός, ἡ συμπίεση δηλαδὴ καὶ εὐθυγράμμιση μέ τὰ εὐρωπαϊκὰ ρεύματα, τίθεται ὡς ἀναγκαῖος ὁρος ἐπιβίωσης τῆς τέχνης, ἡ σθεναρὰ ὑποστηριζόμενη θέληση τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ '30 νὰ κάνουν μιά τέχνη γνήσια ἐλληνικὴ, καὶ ἕναν «πραγματικὰ ἐθνικὸ πολιτισμό» (Ὁ. Ἐλύτης, Ἄνοιχτά Χαρτιά, 1974, σ. 366), δὲν μπορεῖ παρά νὰ κινεῖται στὰ ὄρια τοῦ μῦθου, ἂν μ' αὐτὸ ἔννοοῦσαν μιά αὐτόνομη ἀναπτυσσόμενη τέχνη. Βεβαίως τοῦτο καθόλου δὲν ἀπέκλεισε τὴ δυνατότητα ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες αὐτοὺς νὰ δημιουργήσουν γνήσια ἔργα. Κάθε ἄλλο. Μέ τὴν παρατήρηση αὐτὴ θὰ ἤθελα περισσότερο νὰ θίξω ἕναν εὐρύτατα διαδεδομένο μῦθο πού ἰσχύει ὡς σήμερα καὶ πού ἀκριβῶς εἶναι γέννημα τῆς γενιᾶς τοῦ '30. Ἀφορὰ τὴν ἐπίσημη εἰκαστικὴ παραγωγή τοῦ 19ου αἰῶνα, προσανατολισμένη πρὸς γερμανικὸ καλλιτεχνικὸ πρότυπο, στὸ ὁποῖο οἱ δημιουργοὶ τοῦ '30 θέλησαν νὰ διαφοροποιηθοῦν, θεωρώντας κατὰ κοινὴ ὁμολογία τὴν τέχνη αὐτὴ ὡς ἀθθεντικὴ ἢ πάντως ὡς τέχνη πού ἀλλοίωσε τὸ «ἐλληνικὸ» πρόσωπο. Ἐπειδὴ δὲν πιστεύουμε ὅτι εἶναι τὸ ἐλληνικὸ φῶς ἢ οἱ βυζαντινολαϊκὲς ἀναφορές τῆς ζωγραφικῆς τοῦ '30 πού τὴν κάνουν πῶς «ἐλληνικὴ» ἀπὸ τὴ «σκοτεινὴ» καὶ «ὀμιχλώδη» ἡθογραφία τοῦ Γύζη καὶ τοῦ Λύτρα, ὅπως μέχρι σήμερα πιστεύεται, ἢ ἡ στροφὴ πρὸς τὸ Παρίσι πού κάνει πῶς ἀθθεντικὴ τὴ σύγχρονη τέχνη ἀπὸ τὴ μαθητεία τῶν ζωγράφων στὴ σχολὴ τοῦ Μοναχου, μιά καὶ κοινὴ ἐπιδίωξη τῶν δημιουργῶν, ἔστω ἀπὸ διαφοροτικούς δρόμους, εἶναι ἡ εὐθυγράμμιση μέ τὴν εὐρωπαϊκὴ τέχνη λόγω τῆς ἐγγενοῦς ἀνάγκης γιὰ ἀνανέωση καὶ ἐκσυγχρονισμό τῆς καλλιτεχνικῆς γλώσσας, προτεῖνουμε μιά ἐπανεξέταση τῆς «παρεξηγημένης» κατὰ μιά ἀποψη εἰκαστικῆς παραγωγῆς τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ ἀποτίμηση πλέον μέ αἰσθητικὰ καὶ πλαστοκὰ κριτήρια. Ἄν ἡ γλώσσα καὶ ἡ εἰκονογραφία τῆς σύγχρονης τέχνης φαίνεται πῶς «ἐλληνικὴ» καὶ

οικεία, τούτο δέν ἀφορᾷ τό βαθμό γνησιότητας τῆς τέχνης, ἀλλά τό δέκτη τῆς καί πιό συγκεκριμένα τήν ἰδεολογική εἰκόνα πού κατασκευάζει γιά τόν ἑαυτό του καί τήν ἐθνική ταυτότητα. Ἐπ' αὐτήν τήν ἄποψη οἱ δημιουργοί τοῦ περασμένου αἰῶνα φαίνεται ὅτι ἀναπαράγουν καί φυσικά συμφωνοῦν μέ τό κυρίαρχο πολιτιστικό πρότυπο «ἐλληνικότητας» πού ἤθελε τήν τέχνη κατ' εἰκόνα τῆς «πολιτισμένης» Εὐρώπης, ἐνῶ ἀπό τή μεριά τῆς ἡ λεγόμενη γενιά τοῦ '30 ἀναπαράγει τή δική τῆς ἐκδοχή «ἐλληνικότητας», σύμφωνη πρὸς τήν ἰσχύουσα πολιτιστική πολιτική τῆς ἐποχῆς.

Ἄν πιστεύαμε λοιπόν ὅτι μέ τῆ ζωγραφική τοῦ '30 ἡ πλαστική δημιουργία ξαναβρῆκε τό δικό της ἐθνικό πρόσωπο ἢ ἀκόμη περισσότερο ὅτι τήν ἐποχή αὐτή ἢ «νεαρή Ἑλλάδα» «ἐμφανίστηκε ἰσοδύναμη στό διεθνή πνευματικό στίβο, φέρνοντας δικό της ὑλικό στόν οἰκοδόμηση τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ» (Ὁ Ἐλύτης, ὁ.π., σ. 363), θά προσφέραμε ἕνα ἰδεολογικό ἔρεισμα στίς πολιτικές καί κοινωνικές ἀποκρίψεις πού ἀπεργάζεται ὁ μῦθος τῆς «ἐλληνικότητας». Ἡ σύμπτωση τῶν λόγων περὶ «ἐλληνικότητας» διαφόρων καλλιτεχνῶν —βλ. π.χ. τὰ γραφτά τοῦ Ὁ. Ἐλύτη ἢ τοῦ Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα περὶ «ἐλληνικότητας»— μέ τό κήρυγμα τοῦ φασισμού γιά τόν «Τρίτο ἐλληνικό πολιτισμό», μολονότι ἐντελῶς τυχαία, εἶναι ἐνδεικτική. Καί οἱ δύο λόγοι στηριζόμενοι κατά κανόνα στίς ἀρχές τῆς ἀπολυτότητας τῶν ἐλληνικῶν παραδόσεων καί τῆς ἀφηρημένης καθολικότητας τοῦ ἔθνους, προβάλλουν ἐννοίες ὅπως «γνησιότητα», «λαός», «φυλή», «ἔθνος», «πατρίδα» κ.λπ.

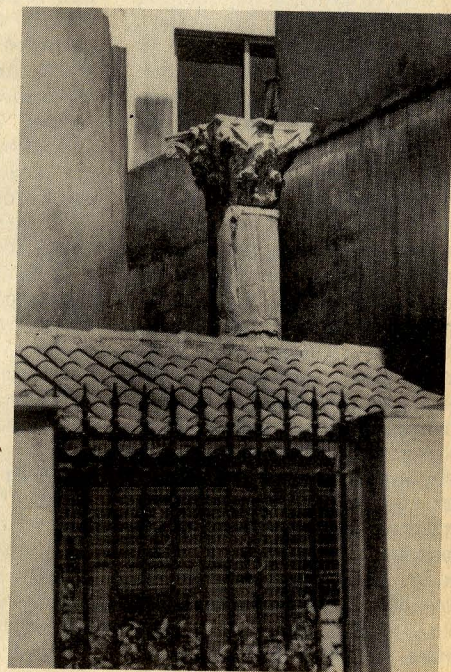
Μποροῦμε λοιπόν νά ὑποστηρίξουμε, στό σημεῖο αὐτό, ὅτι ὁ μῦθος τῆς «ἐλληνικότητας» συγκαλύπτει στό σύνολο τῶν ἐκφράσεών του μιά ἀλήθεια πρωτίστως

πολιτική συνδεόμενος στενά μέ τόν ἰδεολογικό λόγο τῆς κυρίαρχης τάξης. Ἐμφανιζόμενος ὡς «ἀθῶα» αἰσθητική ἀναζήτηση λειτουργεῖ ὡς ἄλλοθι ἀπέναντι στήν πανίσχυρη οικονομικοπολιτική ἐξάρτηση, τήν ὁποία φυσικά ὄχι μόνο δέν θέτει ὑπό ἀμφισβήτηση ἀλλά βοηθεῖ στή διαίωγσή τῆς. Ἐδῶ ἐγκεῖται καί ἡ μέγιστη διαφορά ἀνάμεσα στήν «ἐλληνικότητα» καί τήν ἴδια τήν τέχνη ὡς πράξη ἐνεργητική πού, στίς καλύτερές τῆς στιγμές, ἔχει γιά στόχο νά μετασχηματίζει τό πραγματικό, καταγγέλλοντας ἢ ἔσκεπάζοντας τό καταπιεστικό καί ἄλλοτριωτικό πολιτικό τοῦ βάθος. Ἀντίθετα ἡ «ἐλληνικότητα» καί οἱ μῦθοι τῆς εἶναι προορισμένοι ἀπό τή φύση τους ὡς γλώσσα-ἀντικείμενο νά συγκαλύπτουν καί ἐπομένως νά συντηροῦν τήν ὑπάρχουσα τάξη πραγμάτων. Ἡ ἐπιβολή τῆς «ἐλληνικότητας» ὡς κυρίαρχου πολιτιστικοῦ μοντέλου ὄχι μόνον δέν αἶρει τήν ἰσχύουσα πολιτιστική ἐξάρτηση, ἀλλά ἐπιπλέον λειτουργεῖ ἀνασταλτικά πρὸς τόν προορισμό τῆς τέχνης, φαινομένου πού κατεξοχὴν χρειάζεται τήν αὐτοδιαχείριση, μέσα ἀπό τήν προδιαγραφή «ὑποπτῶν» κανόνων, προγραμμάτων, «αἰσθητικῶν».

Ὁ λόγος περὶ ταυτότητας/«ἐλληνικότητας» ἀποκαλύπτει μιά ἐξόφθαλμη παραδοξότητα: ἕνα αἴτημα ἐνταξῆς/ἀποκλεισμοῦ. Ἀποκαλύπτει τήν καθ' ὅλα ἀντιφατική πρόθεση τῆς ἀστικής τάξης νά ἐμφανίζεται ὡς ἴδια καί ταυτόχρονα ἄλλη σέ σχέση μέ τό δυτικό κέντρο. Ἡ ἐπιθυμία τῆς νά ἐξομοιωθεῖ μαζί του, ἐνσωματωνόμενη στό καπιταλιστικό σύστημα, ἀντιφάσκει οὐσιαστικά πρὸς τή διεκδίκηση τῆς ἐτερότητάς τῆς ὅπως ἐκδηλώνεται μέσα ἀπό τή λατρεία τῆς «μνήμης» καί τήν προσφυγή στίς πηγές τῆς λησθημένης Παράδοσης. Ὁ μῦθος τῆς ἐπιστροφῆς πού καλλιεργεῖται μόνο στό αἰ-

σθητικό καί πολιτιστικό πεδίο, ἐφευρίσκει ὡς μιά αἰσιόδοξη ὄψη τοῦ μοντερνισμού καί τοῦ καπιταλισμοῦ, καί πάντως τῶν ἀδιεξόδων τῆς δυτικοποίησης. Μιά ἀπό τίς ὄψεις τῆς ὑποκρισίας; Στήν ὑποκρισία ἡ εἰκαστική δημιουργία ἀπαντᾷ μέ εἰλικρίνεια. Ἀποκαλύπτει τίς ἀντιφάσεις, τοὺς δισταγμούς, τὰ διλήμματα τῶν δημιουργῶν. Λέει τό παρὸν μέσα ἀπό ἀνοίγματα σέ πολλούς καί διάφορους πολιτισμούς, τρόπους, τεχνικές. Στό συρματόπλεγμα τῆς «ἐλληνικότητας» ἀπαντᾷ μέ τήν ἀνοιχτή ἐμπειρία...

Ἄννα Καφέτση

1 ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

**Βασίλη Κρεμμυδά, 'Η ελληνική ναυτιλία
1776 - 1835**

**Βασίλη Παναγιωτόπουλου, Πληθυσμός
καί οικισμοί τής Πελοποννήσου 13ος -
18ος αϊ.**

Στίς 16 'Ιανουαρίου παρουσιάστηκαν από τόν πρόεδρο τού διοικητικού συμβουλίου τής 'Εμπορικής Τράπεζας κ. Α. Μπούμη τρείς νέες εκδόσεις. Οί δύο, λιγότερο έντυπωσιακές στήν εμφάνιση καί στίς όποιες θά αναφερθούμε στή συνέχεια, είναι οί πίο ενδιαφέρουσες. 'Η έρευνα τού καθηγητή Β. Κρεμμυδά, *'Ελληνική ναυτιλία 1776-1835*. *"Όψεις τής μεσογειακής ναυσιπλοΐας* εκδίδεται στό πλαίσιο τού Προγράμματος 'Ερευνών Νεοελληνικής 'Ιστορίας τής 'Εμπορικής Τράπεζας. Πρόκειται γιά τόν πρώτο τόμο μιάς μελέτης όπου εξετάζεται ή ελληνική ναυτιλία σέ μιά σχεδόν συνεχή έμπόλεμη περίοδο πού ξεκινάει από τό άνοιγμα τής Μαύρης Θάλασσας καί τή διοχέτευση κυρίως τών δημητριακών τής Νότιας Ρωσίας σέ θαλάσσιους έμπορικούς δρόμους — γεγονός πού εύνόησε τήν ανάπτυξη τής ελληνικής ναυτιλίας — μέχρι τήν άρχή τής παρακμής τής πού συμπίπτει ή πίο σωστά προκαλεί (μαζί μέ τήν καθοριστική συμμετοχή τού στόλου στήν ελληνική επανάσταση) τά πρώτα μέτρα τού νεοοσστατου ελληνικού κράτους ύπέρ τών πλοιοκτητών. Στόν τόμο αυτόν συγκεντρώνονται καί σχολιάζονται όλα τά ποσοτικά στοιχεία γιά τό αντικείμενο τής έρευνας, σέ μιά εύγλωττη περιγραφική στατιστική έπεξεργασία: αριθμός πλοίων, χωρητικότητα, αξίες φορτίων, σημαίες κάλυψης κ.λπ. 'Ενας έρευνητής μόνος του δέν θά μπορούσε ποτέ νά καλύψει ένα τόσο έκτεταμένο θέμα. 'Ετσι ό Β. Κρεμμυδάς

διαλέγει τόν έμπορικό άξονα πού συστήνεται στά δύο άκρα του από τά λιμάνια τής 'Αλεξάνδρειας καί τής 'Οδησσού γύρω από τόν όποιο έτσι κι άλλως συγκεντρώνεται τό μεγαλύτερο μέρος τής δραστηριότητας τής ελληνικής ναυτιλίας. Μέ βάση αυτά τά δύο λιμάνια καί ένδεικτικά τέσσερα μικρότερα, εξετάζει τήν κίνηση τής ναυτιλίας στήν 'Ανατολική Μεσόγειο. 'Η εικόνα συμπληρώνεται μέ τήν έπεξεργασία τών ποσοτικών στοιχείων σχετικά μέ τήν παρουσία ελληνικών πλοίων σέ ιταλικές πόλεις καί στή Μασσαλία. Λογικό είναι, λοιπόν, νά περιμένουμε μέ ενδιαφέρον τήν έκδοση τού δεύτερου τόμου, ό όποιος θά δίνει τήν έρμηνεία τού φαινομένου, τήν ποιοτική τού διάσταση καί τήν τοποθέτηση σέ ένα ευρύτερο σύνολο οικονομικών αλλαγών. 'Αλλωστε μέ τήν ολοκλήρωση τής έκδοσης θά είναι δυνατόν νά αποκτήσουν τήν ιστορική τους διάσταση τά ποσοτικά στοιχεία καί νά κριθεί τό έργο ως σύνολο.

Τό δεύτερο βιβλίο είναι μιά ολοκληρωμένη έρευνα, πού πραγματοποιήθηκε από τόν έρευνητή στή Γαλλία. Καί αυτή ή έκδοση είναι τό έμπρακτο άποτέλεσμα μιάς καίριας άποφασης πού πήρε έξαρχής ή έπιστημονική έπιτροπή πού διευθύνει τό Πρόγραμμα 'Ερευνών Νεοελληνικής 'Ιστορίας νά αναλαμβάνει τήν έκδοση σημαντικών ιστορικών μελετών πού δύσκολα θά μπορούσαν νά δούν τό φώς τής δημοσιότητας λόγω τής περιορισμένης έμπορικής ζήτη-

σης πού έχουν τέτοια έργα στήν κοινωνία μας. Πρόκειται, λοιπόν, γιά τήν έρευνα τού Β. Παναγιωτόπουλου, *Πληθυσμός καί οικισμοί τής Πελοποννήσου, 13ος-18ος αιώνας*.

'Η έρευνα αυτή άναδεικνύει ένα σύνθετο αντικείμενο γνώσης: τόν πληθυσμό στόν κοινωνικά οργανωμένο χώρο, αντικείμενο τό όποιο συμπληρώνεται από όρισμένες παρατηρήσεις σχετικά μέ τίς παραγωγικές δραστηριότητες τών ανθρώπων. 'Όμως πληθυσμός καί χώρος δέν μπορούν νά νοηθούν χωρίς τήν παρέμβαση τών κεντρικών έξουσιών πού διεκδικούν μέρος τών έδαφών ή καί τό σύνολο τής Πελοποννήσου. Βυζαντινοί, Φράγκοι, Βενετοί καί 'Οθωμανοί άποτελούν τούς περιστασιακούς συμμάχους καί τούς κατά καιρούς αντίπαλους πού οί πολεμικές τους συγκρούσεις καί ή συνεπαγόμενη άμυντική όργάνωση τού χώρου έχουν σοβαρές επιπτώσεις στόν πληθυσμό, φυσικά καί στόν ίδιο τό χώρο. 'Ετσι μαζί μέ τήν ιστορική δημογραφία, τήν ιστορική γεωγραφία καί τίς συμπληρωματικές προεκτάσεις στήν οικονομική ιστορία, ένα ξεπερασμένο από μόνο του αντικείμενο γνώσης γιά τήν περίοδο τού Μεσαίωνα, ή πολιτική ιστορία, βρίσκει τή θέση της καί άποκτά τή σημασία πού τής άνήκει. Μέ τήν τέταρτη αυτή παράμετρο, τό αντικείμενο τής έρευνας τείνει πρός μιά συνολικότερη σύνθεση τών έπιμέρους στοιχείων του, πού οί τεχνητοί έν πολλοίς διαχωρισμοί τής ιστορικής έπιστήμης τείνουν άντιστρόφως νά τό κατακερματίσουν. Μήν ξεχνάμε ότι ό ειδικός καταμερισμός τής εργασίας ισχύει άκόμη καί γιά κάθε ιδιαίτερο έπιστημονικό κλάδο ή μελέτη αυτή επιδιώκει όσο είναι δυνατόν τήν ύπέρβασή του. 'Η περίοδος στήν όποία εξετάζεται τό θέμα εδκόλα μās αφήνει νά διακρίνουμε τήν έπιλογή τής μεγάλης διάρκειας γιά τήν κατανόηση τών φαινομένων πού εξετάζει.

'Η μελέτη ενός αντικείμενου σέ μιά περίοδο πολλών αιώνων δέν παραπέμπει άναγκαστικά στή μεγάλη διάρκεια. 'Αντίθετα, μελέτες πού έμπνέονταν από τή ρομαντική έθνικιστική ιστοριογραφία — καί τή συνεπαγόμενη παράθεση συμβάντων καί χρονολογιών — όπως καί άλλες θετικιστών ιστορικών — πού μέ μακαριότητα άντικατόπτριζαν

τίς γραπτές πηγές στίς μελέτες τους — έχουν καλύψει μέ έργασίες τους τεράστια χρονικά διαστήματα άλλα πάντα μέ βάση τό ήμερολόγιο. Ξεκινώντας από μιά τέτοια έπιφανειακή προσέγγιση μπορούν μέ εύχέρεια νά ύποστηρίξουν τήν ιστορική συνέχεια. 'Ο Β. Παναγιωτόπουλος, τοποθετημένος άκριβώς στήν αντίπερα όχθη, ενδιαφέρεται πρίν από όλα γιά τήν κατανόηση τών κοινωνιών στήν ιστορική τους κίνηση, δηλαδή τίς αποφασιστικές τομές πού φυσικά δέν νοούνται χωρίς τίς έπιμέρους συνέχειες. Γιά τούτο διαλέγει τή μεγάλη διάρκεια. Μόνο όταν τά γεγονότα έντάσσονται σέ αυτήν άποκτούν τήν ιστορική τους διάσταση, ενώ οί πηγές σχετικοποιούνται, δηλαδή έρμηνεύονται κριτικά.

'Η μελέτη παρεμβαίνει στά ιστορικά μας πράγματα σέ δύο επίπεδα: άναδεικνύοντας τό όντολογικό επίπεδο τής ιστορίας συμπληρώνει στό ιστοριογραφικό επίπεδο προσεγγίσεις άλλων ή καί άναίρει πλήρως συμπεράσματα έθνικιστών ιστορικών (κυρίαρχων άκόμη στίς μέρες μας), γιά παράδειγμα αυτών πού αντί τών έπιστημονικών όρων πληθυσμός, έθνότητα, χρησιμοποίησαν γιά πολιτικούς λόγους στίς μελέτες τους τά ιδεολογήματα φυλή καί έθνος.

'Η άνάλυση τού Β. Παναγιωτόπουλου άναπτύσσεται μέσα από συνολικά μεγέθη καί συγκεκριμένα παραδείγματα πού άποκτούνε συνολικό χαρακτήρα.

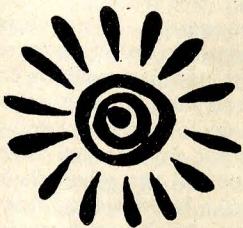
Τά δεύτερα τέμνουν τά πρώτα γιά νά τά επιβεβαιώσουν. 'Από τήν κίνηση τού πληθυσμού, ως συνολικό ιστορικό φαινόμενο, καί τήν όργάνωσή του στό χώρο, ή προσέγγιση φτάνει στίς αντίστοιχες ένότητες, τό χωριό καί τήν οικογένεια, άναλύοντας σέ ό, τι αφορά τό χώρο, τή διοικητική όργάνωση. Τά χωριά, ένότητες τής κοινωνικής όργάνωσης τού χώρου, μετά τόν έποικισμό περιοχών τής Πελοποννήσου από άλβανικά φύλα, δέν είναι ένός τύπου. Τά κατεζοχήν γεωργικά ελληνικά χωριά μέ τούς ποιμενικούς οικισμούς τών 'Αλβανών φαίνεται νά διαφοροποιούνται κοινωνικά μεταξύ τους. Αυτό δέν έμποδίζει φυσικά (όπως έχει άποδείξει ένας άλλος 'Ελληνας ιστορικός, ό Σπ. 'Ασδραχάς) νά έχουν οικονομικές σχέσεις πού όρίζονται από τήν άμοιβαία συμπληρωματική παραγωγή. 'Ο έποικισμός τών 'Αλ-

βανών που περιγράφεται τόσο ανάγλυφα, μās οδηγεί σε κάποιους παραλληλισμούς με τον άλλο παλαιότερο μεγάλο έποικισμό, των Σλάβων.

Η οικογένεια, ως θεμελιώδη έννοια κοινωνικής οργάνωσης, δέν διαχωρίζεται, φυσικά, από τό νοικοκυριό. Τό αντίθετο θά ήταν μάλλον ακατάληπτο. Η ισχυρότατη ύλική και μή ύλική σημασία αὐτῆς τῆς ένότητας στis κοινωνίες του Μεσαίωνα (καί ὄχι μόνο) δέν ἀναιρείται από τήν παρουσία στά κατάστιχα κάποιων ἐργέντων, οὔτε βέβαια ὅταν κάποιο μέλος τῆς οικογένειας πεθαίνει. Ἄλλωστε καί οἱ ταυτόσημοι ὄροι χῆρα, χῆρος, ἐπίμονα ἐγκαλοῦν μιά ἀπουσία καί ὑποδεικνύουν ἔμμεσα τήν ἀτέλεια μιάς ένότητας, τῆς οικογένειας, ὡς πρὸς τήν ὀλοκληρωμένη της μορφή.

Τό τέλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀρχίζει περίπου μετά τόν μέσο αἰώνα τῆς δικῆς μας χρονολογίας. Ἡ ἀρχή τῶν νέων πληθυσμιακῶν καί οἰκιστικῶν φαινομένων ξεκινάει ἀπό τόν 13ο αἰώνα καί μέ έντυπωσιακή ἀντοχή συνεχίζεται ὡς τό τέλος τῆς ἐξεταζόμενης περιόδου. Ἡ Πελοπόννησος «...τόσο ὡς πρὸς τή δημογραφία ὅσο καί ὡς πρὸς τίς διαδικασίες γιά τήν οἰκιστική διαμόρφωση τοῦ χώρου, ἐγγράφεται λίγο πολύ στό σύνολο τοῦ δυτικῶν κόσμου...». Κλείνοντας αὐτή τή συνοπτική παρουσίαση θά πρέπει νά προσθέσω ὅτι πρόκειται γιά ἕνα ἱστορικό ἔργο πού ἐγγράφεται στό μείζον ζητούμενο: τήν προώθηση τῆς συνολικῆς ἱστορίας.

Καί κάποιες σκέψεις γιά τήν ἔρευνα

Ἡ παρουσίαση τῶν παραπάνω ἐκδόσεων συνοδεύτηκε μέ μιά πολύ ενδιαφέρουσα δημόσια ἀνακοίνωση πού ἔκανε ὁ πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Ἐμπορικῆς

Τράπεζας κ. Α. Μπούμης. Πρόκειται σύντομα νά δημιουργηθεῖ ἕνα θεσμικά αὐτόνομο πολιτιστικό ἴδρυμα. Συνεπάγεται ὅτι μιά ἀπό τίς κύριες δραστηριότητές του θά ἐντοπιζέται στό ὑπάρχον Πρόγραμμα Ἐρευνῶν Νεοελληνικῆς Ἱστορίας καί στό Ἱστορικό Ἀρχεῖο. Παλαιότερα παρόμοια ἴδρύματα, ὅπως τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας καί τό πῶ πρόσφατο τῆς Ἀγροτικῆς, ἐνισχύουν μιά τόσο θετική ἀπόφαση. Τό Ἱστορικό Ἀρχεῖο τῆς Ἐμπορικῆς Τράπεζας κοντεύει τρία χρόνια ἀπό τότε πού ἀρχισε νά λειτουργεῖ καί μέ τά σεμινάρια πού ὀργανώνει καθῶς καί μέ τίς δύο μελέτες πού παρουσιάστηκαν παραπάνω ἔχει δώσει ἀπτά δείγματα τῶν ἐπιστημονικῶν κατευθύνσεων πού χαράζει ἡ ἐπιτροπή πού διευθύνει τό Πρόγραμμα Ἐρευνῶν Νεοελληνικῆς Ἱστορίας. Μιά τόσο ἀξιόλογη ἀπόφαση, ὅπως αὐτή πού πῆρε ἡ διοίκηση τῆς Ἐμπορικῆς Τράπεζας, ξαναφέρνει στήν ἐπικαιρότητα κάποιες παλαιότερες σκέψεις σχετικά μέ τά ὄρια αὐτῶν τῶν κέντρων ἡ πῶ σωστά ὄλων τῶν κέντρων ἱστορικῆς ἔρευνας. Καταρχήν ἡ λειτουργία τους καθευτή εἶναι πολύ σημαντική, μιά καί τά κέντρα αὐτά ἔχουν γίνε καθοριστικοί παράγοντες γιά τήν ἀναζωογόνηση τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν στή χώρα μας. Τῆ σημασία τους μπορεῖ κανεῖς νά τήν κατανοήσει καλύτερα ἂν συγκρίνει αὐτά τά κέντρα μέ τή μακροχρόνια λειτουργία τῶν ἐπίσημων κρατικῶν κέντρων ἔρευνας (Ε.Ι.Ε./ΚΝΕ, ΕΚΚΕ κ.λπ.) καί ἀκόμη περισσότερο μέ τήν ἀνύπαρκτη, ἐκτός ἐξαιρέσεων, ἔρευνα στά πανεπιστήμια.

Τό ζήτημα, ὡστόσο, δέν εἶναι μιά πατριωτικοῦ τύπου ἀντιπάραθεση μεταξύ τῶν κέντρων ἀλλά κάποιου τύπου ἐπικοινωνία. Τά κέντρα τῶν Τραπεζῶν ἔχουν κατ' ἀνάγκη περιοριστεῖ ἀφ' ἐνός στήν ἀνάθεση ἔρευνῶν σέ διάφορους ἐρευνητές, ἀφ' ἐτέρου στή σύσταση τῶν ἀρχείων τους καθῶς καί σέ σεμινάρια ὅπου ἀνακοινῶνται τά σχετικά μέ τίς ἔρευνες. Ἡ λειτουργία τους σέ αὐτό τό ἐπίπεδο τά ἔχει ὀδηγήσει μπροστά σέ ἕνα δίλημμα: ἡ νά παραμεῖνουν ὡς ἔχουν, ὁπότε κινδυνεύουν νά φθαροῦν ἀνεπανόρθωτα, ἡ νά περάσουν σέ ἕνα ἄλλο ἐπίπεδο, δηλαδή νά ὀργανώσουν μακρόπνοα προγράμματα συλλογικῶν ἐρευνῶν. Λύση μπο-

ρεῖ νά βρεθεῖ μόνο πρὸς τή δεύτερη κατεύθυνση. Ἄπό οἰκονομική ἀποψη (μέ τήν προϋπόθεση ὅτι ἡ βούληση τῶν διοικήσεων τῶν διαφόρων Τραπεζῶν εἶναι δεδομένη) δέν θά ὑπῆρχαν ἐμπόδια: οἱ προϋπολογισμοί γιά ἄρτιες ἱστορικές ἔρευνες ἀποτελοῦν περιθωριακά ποσά στοῦς προϋπολογισμούς τῶν Τραπεζῶν. Καί ἀκόμη νά υποθέσουμε ὅτι οἱ παλινωδίες τῆς κυβερνήσεως δέν θά συμπαρασύρουν τίς διοικήσεις τῶν Τραπεζῶν. Ἄλλά καί μέ τά καλύτερα δεδομένα, ἡ δεύτερη λύση παραμένει προβληματική. Πῶς θά μποροῦσε νά θεσμοθετηθεῖ καί νά λειτουργήσει ἕνα μακρόπνοο καί συλλογικό πρόγραμμα ἐρευνῶν πού τό στηρίζει ὕλικά μιά Τράπεζα καί σέ κάποια βαθμό ἀκολουθεῖ τοῦς θεσμικούς της καταναγκασμούς;

Ἄγνωστο τουλάχιστον σέ μένα. Θά μπορούσαμε ἴσως νά σκεφτοῦμε πολύ μικρά εὐέλκτα προγράμματα, ἀλλά καί αὐτά δέν λύνουν τό πρόβλημα ἐνός γενικότερου προγραμματισμοῦ τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας ἡ ἀντίστροφα τοῦ κατακερματισμοῦ τῆς σέ ἀτομικές ἔρευνες πού στεγάζονται σέ ποικίλα κρατικά καί ἰδιωτικά ἴδρύματα.

Ἄπό τήν ἄλλη πλευρά, τά ἐπίσημα κρατικά κέντρα ἱστορικῆς ἔρευνας λειτουργοῦν στεγάζοντας καί αὐτά ἀντί προγραμμάτων ἀτομικές ἔρευνες. Ἄν γιά τά κέντρα τῶν Τραπεζῶν αὐτό εἶναι πρόβλημα σοβαρό, γιά τά κρατικά κέντρα εἶναι λειτουργία πλήρως ἀνασταλτική, ἀναστολή πού ἡ ἀρνητική στάση τῶν σχετικῶν πανεπιστημιακῶν σχολῶν ἀπέναντι στήν ἱστορική ἔρευνα συμβάλλει ἐπίμονα γιά τήν ὀλοκλήρωση τοῦ ἀδιεξόδου. Ἐννοεῖται πῶς σέ καμία ἀπό τίς περιπτώσεις δέν μās ἀπασχολοῦν οἱ ἐξαιρέσεις. Οἱ κυβερνητικοί χειρισμοί τοῦ ζητήματος, ἰδίως τόν τελευταῖο καιρό, ἔχουν συμβάλει ἀποφασιστικά στήν ἐνίσχυση τῆς ἀναστολῆς καί τῆς ἀρνητικῆς στάσεως.

Ἄλλά ἄς μῆν περιμένουμε ὄλες τίς λύσεις ἀπό τό κράτος, ἰδίως ἀπό αὐτό τό κράτος καί ἰδιαίτερος ἀπό αὐτή τήν κυβέρνηση. Τά ἐρευνητικά κέντρα, τοῦ κράτους καί τῶν Τραπεζῶν καί ἄλλα ἀκόμη ὑπάρχουν, ὅπως καί οἱ ἀνθρωποι πού ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἱστορική ἔρευνα ἡ ἔχουν ἡδὴ τή σχετική πείρα ἐπίσης ὑπάρχουν ἀκόμη καί σέ κάποιες πανεπιστημιακές σχολές, ἀκόμη ὑπάρχουν συλλογικά προγράμματα διατυπωμένα ἡ πού μποροῦν νά διατυπωθοῦν ἄμεσα. Ἐμπειροῖ ἐρευνητές πού μποροῦν νά ὀργανωσουν καί νά καθοδηγήσουν αὐτά τά προγράμματα καί αὐτοί, ἂν καί λίγοι, εἶναι ὑπαρκτοί.

Τό ζητούμενο γιά νά ξεπεράσουμε τά τρέχοντα ἀδιέξοδα, τόν συνολικό κατακερματισμό μας σέ προσωπικές ἔρευνες εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο οἱ ἐρευνητές, ἔστω ὀρισμένοι ἀπό αὐτούς, θά ἐνταχθοῦν καί θά πραγματοποιήσουν κάποια ἐρευνητικά προγράμματα.

Πῶς δηλαδή στά κρατικά κέντρα, ἐκεῖ ὅπου θεσμικά εἶναι δυνατόν (δέν εἶναι ἀνάγκη νά βγοῦμε στήν παρανομία γιά νά κάνουμε ἔρευνα), θά ξεκινήσουν κάποια προγράμματα στά ὅποια θά μποροῦν νά ἐνταχθοῦν ἐρευνητές ἐξωτερικοί, προσωρινοί συνεργάτες κ.λπ. οἱ ὅποιοι μισθολογικά δέν θά στηρίζονται ἀναγκαστικά στά κέντρα ὅπου θά ξεκινήσουν τά προγράμματα. Ἐτσι κι ἄλλως τό ἀνθρώπινο δυναμικό εἶναι λίγο καί διάσπαρτο στοῦς διάφορους θεσμούς. Καί καλύτερο εἶναι τά διάφορα μικρά κέντρα νά ἐπικοινωνήσουν, νά συνεργαστοῦν χωρῖς νά χάσουν τήν αὐτοτέλειά τους καί χωρῖς νά διακόψουν τίς ἰδιαίτερες δραστηριότητές τους.

Ἄν ἀφεθοῦμε στίς κανονικές διαδικασίες ὅπως ἀσυνάρτητα τίς ὀρίζουν οἱ κρατικοί ἀρμόδιοι, καί σέ ὄλες τίς συναφεῖς κανονικότητες πού θέλουν τό ἕνα κέντρο ἄσχετο ἀπό τό ἄλλο, τόν κάθε ἐρευνητή στήν ἀτομική του ἔρευνα, ἂν περιμένουμε τή δῆθεν ἀριστή λύση ὅπως τῆ δημιουργία ἐνός μεγάλου καί ὀλοκληρωμένου κέντρου ἐρευνῶν, τότε οἱ μικρές γόνιμες ἀποφάσεις ὅπως αὐτή τοῦ κ. Α. Μπούμη μπορεῖ νά λειτουργήσουν πρὸς τήν κατεύθυνση ἐνίσχυσης τοῦ κατακερματισμοῦ.

Πέτρος Πιζάνιας

Σέ ὀκτώ ἐπεισόδια, ἡ ΕἴΡΤ-1 παρουσίασε τόν τελευταῖο καιρό μιά τηλεοπτική σειρά μέ τίτλο «Τά παιδιά τοῦ Δεκαπεντασύλλαβου» καί ὑπότιτλο ἡ δεύτερο τίτλο, δίπλα στόν πρῶτο, «Γλώσσα καί Ζωή».

Ὁ δρος «Τά παιδιά τοῦ Δεκαπεντασύλλαβου» ξαφνιάζει, πρέπει νά ὁμολογηθεῖ, καθώς φέρνει σέ σχέση συντακτική—σχέση ὀνομαστικοῦ προσδιορισμοῦ κατά πτώση γενική πρὸς προσδιοριζόμενο οὐσιαστικό— δύο ἔννοιες πού, ὅσο κι ἂν προσπαθοῦμε νά συσχετίσουμε, ζητοῦν συνεχῶς νά ἀποσυσχετισθοῦν. Ἡ ἔννοια «παιδιά» καί ἡ ὑποταγμένη σ' αὐτήν ἔννοια «δεκαπεντασύλλαβος», ἀπόλυτα κατανοητές καί ταυτίσιμες καθεαυτές, χάνουν ἐντελῶς τήν εὐκρίνεια καί ταυτότητά τους ἐφόσον προσεγγίσουν ἡ μία τήν ἄλλη καί ὀργανωθοῦν συντακτικά κατά τόν παραπάνω-τρόπο σέ «σύνταγμα», ὅπως θά 'λεγαν οἱ γλωσσολόγοι ἡ νοηματικό σύνολο.

Ὅπως συμβαίνει πάντα στίς περιπτώσεις αὐτές πού ἐπιχειρεῖται λογική ὑπέρβαση τῶν ὄρων μιάς ἐκφρασης μέσα ἀπό τή σύνδεσή τους, ὅταν ὁ συνδέτης εἶναι κακός ποιητής ἡ εὐκαιριακός γλωσσολόγος (ἀσχετος οὐσιαστικά μέ τό ἀντικείμενό του) τό ἀποτέλεσμα εἶναι μιά ἐξοργιστική ἀποτυχία. Στήν περίπτωση τῆς ἐν λόγῳ σειράς, ἡ ἀποτυχία (καί ἡ ὀργή) διπλασιάζεται φυσιολογικά ἀπό τό διπλασιασμό τοῦ τίτλου μέ τήν προσθήκη. Ἡ ἐπεξηγήση «Γλώσσα καί Ζωή» εὐκολονόητη ἀπό μόνη της, ἀδυνατώντας νά ἐπεξηγήσει τήν προηγούμενη ἀσάφεια, τείνει μέ τή σειρά της νά ἀποσυνεχθεῖ ἀπ' αὐτήν καί νά ἀποκτήσει αὐτοδυναμία διορθωτική, νά γίνει μέ ἄλλα λόγια ἀπό ἐπεξηγήση διόρθωση, σάμπως ἀφοῦ εἶδε ὁ ὀνοματοθέτης τῆς σειράς ὅτι δέν τά βγάζει πέρα καί τήν ποίηση, νά θέλησε «ἐν συναισθήσει» νά μετριάσει τό μέγεθος τῆς ἀποτυχίας καί τῆς ἀνοησίας του μέ μιά χωρίς πολλά πολλά προσγείωση στήν πρόξα.

Ὡστόσο δέν πρόκειται ἁπλῶς γιά ὀριστική παραίτηση ἀπό τήν ποίηση, ὅπως πιθανῶς νά διαπίστωσαν ὅσοι παρακολούθησαν ὀλόκληρη τή σειρά ἡ ἔστω μερικά μόνο ἀπό τά ἐπεισόδια, ὅπως δέν πρόκειται καί γιά τήν τελευταία φορά πού κάποιον γνῶθι σαυτὸν παρεμβαίνει μέ ἀποτέλεσμα νά ἐγκαταλειφθεῖ καί πάλι, σάν ὑπό τό κράτος πανικοῦ, κάθε ποιητική ἀπόπειρα γιά νά δοθοῦν κάποιες πραγματικές ἐξηγήσεις, πού ἀπό ἀποψη ποιητική εἶναι, τίς περισσότερες φορές, ἐφάμιλλες μέ τά ποιητικά περιστατικά τῆς σειράς.

Σέ γενικές γραμμές τό δυαδικό φαινόμενο τοῦ τίτλου ἀναπαράγεται σέ κάθε σχεδόν ἐπεισόδιο, περνώντας ἀπό τόν γλωσσικό στόν κινηματογραφικό κώδικα σέ μιά ἐναλλαγή «ποιητικῶν» καί «πληροφορικῶν» φάσεων τίς ὁποῖες πολὺ συχνά δέν συνδέει μεταξύ τους—ὅπως καί στήν περίπτωση τοῦ τίτλου— οὔτε ἐνα ἄπλό «καί».

Στά ἴχνη τῶν παιδιῶν τοῦ δεκαπεντασύλλαβου

Ἔτσι, γιά παράδειγμα, παρακολουθοῦμε ἀτέλειωτες σκηνές ἀρχαίου δράματος στό πρωτότυπο ἀπό ἀνθρώπους ἐξόφθαλμα ἀρχαίως τόσο στόν ἀρχαῖο ἑλληνικό λόγο ὅσο καί στή σκηνακή ἐκφορά του, γιά νά μεταπέσουμε ἀπότομα (ἀγροῖκα θά 'λεγα πῶς σωστά) σέ μιά συνέντευξη μέ μιά λυκιάρχη ἐπαρχιακοῦ γυμνασίου πού μᾶς ἐκθέτει—ὅπως μπορεῖ ἡ γυναίκα— τό γλωσσικό πρόβλημα τῆς μαθητικῆς νεολαίας στήν ἐποχή μας. Ἄλλοῦ βλέπουμε ἡθοποιούς νά ἀπαγγέλλουν ἕνα στίχο ἀπό τό ἀκριτικό ἔπος ἡ τόν ἐρωτόκριτο, ἐπαναλαμβάνοντάς τον μέ ἐξοντωτική φορτικότητα πολιτικοῦ σλόγκαν ἡ νά ὑποδύονται τόν Κοσμᾶ τόν Αἰτωλό ἡ, σέ ἄλλο ἐπεισόδιο, τόν Ἀλέξανδρο Δελμοῦζο—ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ ὑπότιτλοι— ὡς ὄντα ἐξωπραγματικά, ἔρμαια τῶν ἀμετρῶν φιλοδοξιῶν καί τῶν φροῦδικῶν φαντασιώσεων μιάς σκηνοθεσίας πού, ὅσο πῶς εὐρηματική καί ριζοσπαστική θέλει νά ἐμφανίζεται τόσο πῶς ἐρασιτεχνική καί φτωχή στό τέλος ἀποδεικνύεται. Κι αὐτά σέ ἐναλλαγή μέ κάποιες συνεντεύξεις, ἐνδιαφέρουσες κάποτε, πού ὥστόσο ἀρνοῦνται νά ἀποτέλουν σύμφραση μέ τά προηγούμενα (ὅπως ἀντιστοίχως τό «Γλώσσα καί Ζωή» μέ τά «Παιδιά τοῦ Δεκαπεντασύλλαβου»), ἔτσι ὥστε νά ἔχει ἡ σειρά κάποιον εἰρμό, κάποιον κανόνα καί νά προκύπτει φυσιολογικά ἡ πεποίθηση καί τό δίδαγμα τοῦ σκηνοθέτη-γλωσσολόγου.

Ἀντίθετα ἡ γλωσσική ἀμχανία τοῦ τελευταίου ὄχι μόνο εἶναι καταφανής σέ ὀλη τή διάρκεια τῆς σειράς, ἀλλά κατά διαστήματα ἀποκαλύπτει μέ ἀφέλεια καί τά βαθύτερα αἰτία της: τήν ἀγνοία καί

τήν ἑλλειψη προβληματισμοῦ. Δύο παραδείγματα.

Σέ ἕνα ἀπό τά πολυάρθρα χωρίς λόγο καί ἀποτέλεσμα «Συνειρμικά Τέστ», στά ὁποῖα μεταπηδαίει κάθε τόσο ἡ ἐκπομπή, μέ τίς ἴδιες σχεδόν πάντα λέξεις τοῦ λαϊκιστικοῦ μας συρροῦ (Δημοκρατία, Φασισμός, Ἐρωτας, Ὀνειρο, Λαός) στίς ὁποῖες περιορίζεται τό λεξιλόγιο τῶν παιδιῶν τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, ἕνα ἀπ' αὐτά προτείνει σ' ἕνα παιδάκι τή λέξη «δεκαπεντασύλλαβος». Μεταφέρω ἐπί λέξει τό διάλογο:

Δημοσιογράφος: (ἔξω ἀπό τήν εἰκόνα). Δεκαπεντασύλλαβος!

Παιδάκι: (δέκα χρονῶν περίπου). Μιά λέξη μέ δεκαπέντε συλλαβές.

Δημοσιογράφος: (συμφωνεῖ ἀλλά καί συμπληρώνει)... ἡ πρόταση.

Παιδάκι: (συμφωνεῖ). Ἡ πρόταση. Ἔτσι παιδί καί παιδάκι τοῦ δεκαπεντασύλλαβου χωρίζουν μέ τήν πεποίθηση ὅτι ἔχει βρεθεῖ πέρα ἀπό κάθε ἀμφισβήτηση ὁ ἐπαρκῆς ὀρισμός τοῦ στιχογραφικοῦ αὐτοῦ φαινομένου, πρὸς ὄφελος τοῦ τηλεοπτικοῦ μας κοινοῦ καί τῆς φιλομάθειάς του καί πρὸς μεγάλη ἱκανοποίηση ἀσφαλῶς τῶν ἀρμοδίων τῶν ἐπιμορφωτικῶν ἐκπομπῶν τῶν δικτύων μας.

Τό δεύτερο. Ἀποτενιόμενο, ἄλλο ἴσως παιδί-τζιμάνι τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, σέ συνεργάτες τοῦ τοπικοῦ ραδιοσταθμοῦ τοῦ Βόλου, τοὺς ρωτᾷ, μέ ἀρκετή δυσλεξία, τί πιστεύουν γιά τίς ἐν χρήσει τυποποιημένες ἐκφράσεις τῆς καθαρεύουσας πού ἔχουν περάσει στήν καθομιλουμένη. Ἐνας ἀπό τοὺς συνεργάτες ζητᾷ ἀπό τόν δημοσιογράφο νά τοῦ δώσει διευκρινιστικά ἕνα παράδειγμα μιάς τέτοιας ἐκφρασης.

Δημοσιογράφος: Δέν έχω κανένα πρόχειρο... *Αν ένας μαθητής στά δικά μου χρόνια —τά κατοχικά— έδινε παρόμοια απάντηση σέ σχετική έρώτηση του καθηγητή του, είναι βέβαιο ότι τό πράμα δέν θά 'μενε έτσι, αλλά θά ύπήρχαν συνέπειες. Σήμερα υπεύθυνος γλωσσικής έκπομπής έλέγχεται μάλλον άνευθυνος και άγράμματος μπροστά σέ εκατομμύρια Ίσως θεατών. Κι όμως, σά νά καλαμπούριζε ιδιωτικά σέ καφενέ, άδιαφορεί άν ή άνευθυνότητα και ή άγραμματοσύνη του παίρνει, λόγω του μέσου πού τήν προβάλλει, πανελλήνια δημοσιότητα — μέ τή βεβαιότητα ότι έτσι κι άλλιώς συνέπειες σ' αυτό τόν τόπο δέν ύπάρχουν πιά γιά τίποτα. *Αλλά άκριβώς έδώ είναι πού τήν πατάει.

*Όπωςδήποτε ή τέτοια εύρυμάθεια και άγωνία γιά τή γλώσσα τών παιδιών του δεκαπεντασύλλαβου δέν τά έμποδίζει νά έχουν έγκυρη γνώμη γιά τά άπαρέμφοτα πού συνειρμικά τούς έρχονται στό νοϋ στην εμφάνιση ενός τραίνου —σκηνή μέ τήν όποία και άρχίζει δλόκληρη ή σειρά. Πράγματι στίς έναρκτήριες εικόνες του πρώτου επεισοδίου παρακολουθοϋμε τό άργό μετωπικό πλησίασμα μιās σιδηροδρομικής μηχανής, ένω σέ πρώτο πλάνο δύο νεαροί, άριστερά και δεξιά από τίς ράγες, χλευάζουν τά άπαρέμφοτα, σέ άναφορά μέ τό τραίνο, εκ του άσφαλοϋς, άφου τά μέν άπαρέμφοτα είναι παραξημένη ύπόθεση χωρίς πειστικούς υπεραπογραφικής συμβάσεως άδυνατεί νά τούς διαμελίσει.

A' νεαρός: (μέ έφησυχασμένο χάχανο). Τί σου θυμίζουν τά τραίνα;

B' νεαρός: (σέ πνευματική στοίχιση μέ τόν πρώτο) *Απαρέμφοτα... κϋπτειν... πτϋειν... καπνίζειν... άπαγορεύεται... *Εσένα τί σου θυμίζουν τά τραίνα;

A' νεαρός: (δπως πρίν) *Απαρέμφοτα... κϋπτειν... πτϋειν... καπνίζειν... άπαγορεύεται...

*Ο διάλογος αυτός μαζί μέ τό «άπαγορεύεται» πού στην άνάγκη, όπως διαπιστώνει ο τηλεθεατής, μπορεί νά χρησιμοποιήσει και ως άπαρέμφοτο, επαναλαμβάνεται αυτοϋσιος πάνω από πέντε φορές συνέχεια, σάν μαγική έπωδός, από μαθητευόμενους άναρμόδιους μάγους, μέ συσσωρευτικά μονάχα άποτελέσματα, χωρίς καμιά καταλυτική επίδραση — πράγμα πού δέν έμποδίζει τήν επανάληψη του τηλεοπτικού αυτού εύρήματος σέ μεταγενέστερο έπεισόδιο.

*Ωστόσο ή δημοκοπική αυτή εύφορία πού αποβλέπει στη γελοιοποίηση του άπαρεμφοτάτου (και του «άπαγορεύεται»), ένω προδιαθέτει τόν τηλεθεατή ώστε νά περιμένει στην συνέχεια μιá υπεράσπιση τής δημοτικιστικής όρθοδοξίας δέν άργεί νά εκμηδενιστεί από τήν αντίθετη εύφράδεια του Στέλιου Ράμφου και άργότερα του Γιάννη Καλλιόρη — εύφράδεια εύπρόσδεκτη κατά τούτο: ότι μέσα στό ά-

σπόνδυλο, τό παχύρευστο τής δλης σειράς, οι συνεντεύξεις αυτές λειτουργούν ως σκληρά μεμονωμένα σώματα είτε γιά νά συμφωνήσεις, είτε γιά νά διαφωνήσεις μ' αυτές. Τό ίδιο θά 'λεγα και γιά τή συμβολή του Β. Φόρη κι ενός ή δύο άκόμα, πού, όπως και οι προηγούμενες, παρουσιάζουν γιά τούς άντιπάλους τή στερεότητα ενός στόχου έναντιον του όποίου μπορούν έπιτέλους νά σκοπεύσουν. Πώς όμως νά σκοπεύσεις άποτελεσματικά πάνω σ' ένα στόχο πού δέν έχει καμιά πνευματική σκληρότητα, μιá έκπομπή μαλα-

κή σάν πολύ, ύλη πού τά βόλια διαπερνούν άνετα αφήνοντάς τήν άνέπαφη, μέ λίγες τό πολύ πιτσιλιές στους τοίχους. Καί γενικότερα πώς νά στερεοποιήσεις σέ μιá κριτική, προκειμένου νά τό κάνεις στόχο, τό άστεροποιητο, τό ασπόνδυλο, τό παχύρευστο πού άπειλεί τήν πνευματική ζωή αυτού του τόπου, πού ήδη είναι ή πνευματική ζωή αυτού του τόπου και του όποίου «Τά παιδιά του Δεκαπεντασύλλαβου. Γλώσσα και Ζωή» άποτελεί μιá από τίς πιό πρόσφατες επιδείξεις;

Νίκος Φωκάς

ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ — ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Λιανός Θεόδωρος, Μαρξιστική οικονομική θεωρία, 'Οδυσσεάς, 1985, σ. 412.

Ραυτόπουλος Δημήτρης, Τέχνη και έξουσία, Καστανιώτης, 1985, σ. 225.

Μοσκόφ Κωστής, Λαϊκισμός ή πρωτοπορία;, Καστανιώτης, 1985, σ. 179.

Ροζάνης Στέφανος, Τά στρατόπεδα συγκεντρώσεως και τό τέλος του παραδοσιακού ούμανισμού, 'Ινστιτούτο Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, 1985, σ. 38.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Μάρης 'Αντώνης, 'Ο Έλευθέριος Βενιζέλος και τό κίνημα του Θερίσου, 1985, σ. 242.

Πτίνης Κώστας, Χρόνια κατοχής. Συμβολή στην Ιστορία τής Σάμου 1941-1944, 1985, σ. 509.

ΠΟΙΗΣΗ

Κάλφας 'Αντώνης, Πρωταθλητές μικρών αποστάσεων, Πορεία, 1985, σ. 44.

Γκίκας 'Αντώνης, 'Αταίριαστα άλλοθι, 'Ομβρος, 1985, σ. 32.

Φωστήρης 'Αντώνης, 'Ο διάβολος τραγούδησε σωστά, Καστανιώτης, 1985, σ. 35.

Φωστήρης 'Αντώνης, Σκοτεινός έρωτας, Καστανιώτης, 1985, σ. 73.

Μουζάκη Μάχη, Γράμμα στον Μπένταμιν, 'Ομβρος, 1985, σ. 29.

Κάββουρας Δημήτρης, Συμφιλίωση, Πλέθρον, 1985, σ. 51.

Κερασίδης Παναγιώτης, 'Η σκιά μου σάν σώμα, Πλέθρον, 1985, σ. 44.

Ευγενίου 'Αντωνάκης, Σκιά και φώς, Λευκωσία, 1985, σ. 165.

Ρωμάλου Μπιάνκα, 'Ορχήστρα μέ σκέψεις, 1985, σ. 80.

Γεωργούσης Γιώργος, Ξερολιθές, Κείμενα, 1985, σ. 56.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Γκρίτση-Μιλλιές Τατιάνα, Κοπιώντες και πεφορτισμένοι, Κέδρος, 1985, σ. 149.

Μίσσιος Χρόνης, ...Καλά, έσύ σκοτώθηκες νωρίς, Γράμματα, 1985, σ. 221.

Μεγάλου-Σεφεριάδη Λία, Τό ξένο σώμα, Κέδρος, 1985, σ. 206.

Πανσέληνος 'Αλέξης, 'Η μεγάλη πομπή, Κέδρος, 1985, σσ. 398.

ΔΟΚΙΜΙΑ

'Ιωάννου Γιώργος, 'Ο τής φύσεως έρωσ, Κέδρος, 1985, σσ. 133.

Δεκαβάλλε 'Αντώνης, Εισαγωγή στό λογοτεχνικό έργο του Παντελή Πρεβελάκη, Κέδρος, 1985, σ. 143.

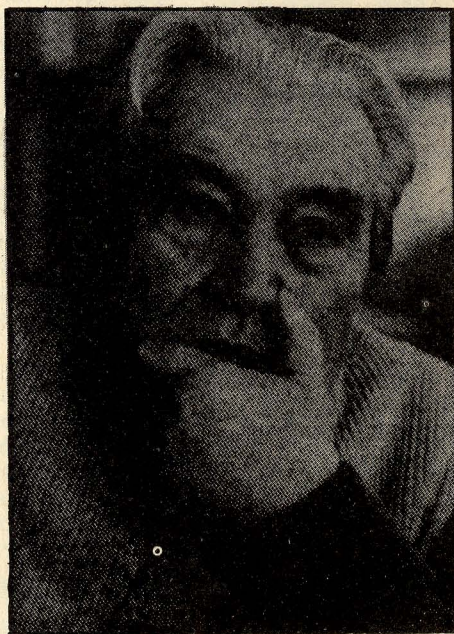
ΘΕΑΤΡΟ

***Όρτον Τζό, Λούτ, μετ. Τόνου Γούλφ/Κώστας Τσιανάκας, 'Αστέρι, 1982, σ. 95.**

'Ο Σάρτρ γιά τόν Σάρτρ, μετ. Διονυσία Μπιτζιλέκη, 'Ωκεανίδα, 1985, σ. 147.

Jaroslav Seifert

Ὁ ἐκλεκτός ποιητής τῶν Τσέχων

Ὁ Jaroslav Seifert πέθανε αὐτό τό μήνα στήν Πράγα, σέ ἡλικία 85 χρόνων, μόλις δεκατέσσερις μήνες ἀπό τήν ἀπονομή τοῦ βραβείου Νομπέλ 1984. Εἶχε προταθεῖ ἀπό τό 1968 ἀπό τόν Ἀραγκόν καί τόν Ρόμαν Γιάκομπσον γιά τό βραβεῖο Νομπέλ.

Ὁ Seifert πού λατρεύτηκε ἀπό τούς Τσέχους ἦταν τελείως ἄγνωστος στή Δυτική Εὐρώπη μέχρι τίς 11 Ὀκτωβρίου 1984, ἡμέρα ἀπονομῆς τοῦ βραβείου Νομπέλ.

Μέσα σέ χρόνο ρεκόρ πολλοί Δυτικοευρωπαῖοι ἐκδότες (π.χ. Γάλλοι) δημοσίευσαν¹ τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου του ἀναγνωρίζοντας τήν παράλειψή τους, δίνοντας ἔτσι τήν εὐκαιρία σέ πολλούς ἀναγνώστες νά ἔχουν μιὰ ζεστή συνάντηση μ' ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερα ποιητικά ἔργα τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ποιότητα τῆς συνάντησης μέ τό μεγάλο αὐτό ποιητή χαρακτηρίζεται ὄχι ἀπλά καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι πρόκειται γιά μιὰ ἀπό τίς μεγαλύτερες φωνές πού βρέθηκε φιμωμένη γιά πολλά χρόνια ἐκεῖ πού γεννήθηκε, ἀλλά καί ἀπό τήν ὑπαρξη μιᾶς προνομιοῦχου σχέσης μέ τήν καρδιά τοῦ ἀναγνώστη κι ἀπό τήν ικανότητα νά ἐκφράζει μέ λέξεις αὐτή τή σχέση.

Τό ποιητικό του ὁδοιπορικό ξεκινᾷ στά εἰκοσιένα του χρόνια μέ τή συμμετοχή του σέ μιὰ ομάδα avant-garde. Ταξιδεύει στό Παρίσι ὅπου γνωρίζει τό κίνημα Dada μάλιστα περισσότερο τόν ἐντυπωσιάζει ὁ Ἀπολιναίρ.

Ἐπιστρέφει στήν Πράγα ὅπου ἔρχεται σέ ἐπαφή μέ Τσέχους ποιητές τῶν ὁποίων τό ἔργο χαρακτηρίζει ἡ ἐλευθερία τῆς ἔκφρασης.

Μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, διακόπτει κάθε σχέση μ' αὐτό ὕστερα ἀπό κάποια ἐπίσκεψή του στή Σοβιετική Ἐνωση. Ὁ πόλεμος κι οἱ τραγικές συνέπειες γιά τή χώρα του θά γίνουν ἡ αἰτία ἢ

ποίησι τοῦ Seifert νά ταυτιστεῖ μέ τό πεπρωμένο τοῦ λαοῦ του.

Παραμερισμένος ἀπό τό κόμμα μετά τό 1948, ἀποκαθίσταται μετά τό εἰκοστό συνέδριο τοῦ σοβιετικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καί θά ὀνομαστεῖ ἔθνικός ποιητής μέσα στό θερμό κλίμα τῆς Ἀνοιξῆς τῆς Πράγας. Ὑπογράφει τή Χάρτα 77 καί καθαιρεῖται ἀπό πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως συγγραφέων.

Σέ μιὰ χώρα σάν τήν Τσεχοσλοβακία ὅπου ἡ ποίηση ἀποτελεῖ παραδοσιακά μέρος τῆς ἱστορίας κι οἱ στίχοι πού θά εἰπωθοῦν ἀπό κάποιο στόμα εὐκολα φτάνουν στό κοινό, ἕνα κοινό πού ἐνθουσιωδῶς περίμενε στίς πόρτες τῶν βιβλιοπωλείων ὅταν πρωτοκυκλοφοροῦσαν τά ποιήματα τοῦ Seifert κι ὅταν δέν κυκλοφοροῦσαν τά μάθαινε ἀπό στόμα σέ στόμα, ὁ Seifert εἶναι γιά τούς συμπατριῶτες του ἕνας συνοδοιπόρος πολύ ἀγαπητός.

Μεταχειρίζεται μιὰ γλώσσα διαυγή μέ μιὰ μουσικότητα γιά νά πεῖ πράγματα βαθιά, διαρκή ὅπως ἡ παιδική ἡλικία, ἡ μητέρα, ὁ ἔρωτας, ἡ νοσταλγία, οἱ ἐποχές, τά οἰκογενειακά μέρη καί μεταξύ αὐτῶν τό πιό ἀγαπημένο του, ἡ Πράγα.

Αὐτές τίς εὐκολομοίραστες πραγματικότητες ὅπως τό ψωμί, ἡ ικανότητα τοῦ λόγου του καί ἡ μαγική ἀπλότητά του τίς μεταμορφώνουν σέ πνευματικές τροφές.

Ὁ Seifert εἶναι ἕνας ἀπό τούς ἔθνικούς ποιητές τῶν Τσέχων πού ὁ λαός ἀναδεικνύει κι ὄχι ἡ πολιτική ἐξουσία.

Ὁ Seifert ζεῖ στή χώρα του γιατί διαβάζεται καθημερινά.

Ἄς ἐλπίσουμε πῶς θά τόν διαβάσουμε σύντομα καί στά ἑλληνικά. Ἴσως κάποιος ἐκδοτικός οἶκος σκεφτεῖ τήν παράλειψη αὐτή καί βοηθήσει νά μὴν περάσουμε δίπλα ἀπό τόν μεγάλο αὐτό ποιητή ἀλλά νά τόν μελετήσουμε. Ἐχει πολλά νά μᾶς πεῖ.

Σωτήρης Ντάλης

1. Στά γαλλικά ἔχουν ἐκδοθεῖ: *Les Paraphrases de Picadilly*, éditions: Actes-Sud. *Sonnets de Prague*. Editions: Seghers.

Προσανατολισμοί στό Αίγαίο

— μιά φωτογραφική
ποιητική —

Στό Πνευματικό Κέντρο του δήμου Ἀθηναίων τό «Πολιτιστικό Κέντρο Ἐργαζομένων ΟΤΕ» ὀργανώνει μιά πρωτότυπη καί ἐνδιαφέρουσα ἐκδήλωση. Μέ τήν προβολή φωτεινῶν διαφανειῶν ὁ Δημήτρης Ταλιάνης ἀποπειράται μιά φωτογραφική προσέγγιση τοῦ ποιητικοῦ ἔργου Προσανατολισμοί τοῦ Ὀδυσσεά Ἐλύτη. Ἐνα ὁδοιπορικό δηλαδή μέσα στό Αἶγαίο, στήν ὁμορφία τῶν νησιῶν του, στίς εὐαισθησίες τῶν ἀνθρώπων του, στή μοναδικότητα τοῦ φωτός του.

Ἡ προβολή πλαισιώνεται ἀπό μουσική τοῦ Ἡλία Ἀνδριόπουλου (Προσανατολισμοί) καί τοῦ Βασίλη Δημητρίου (Κυκλάδες), ἐνῶ ἡ Εἰρή Τζαβέλα θά ἀπαγγέλει ποιήματα τοῦ Ἐλύτη. Τήν ἐκδήλωση προλογίζει καί παρουσιάζει ὁ Φαίδωνας Θεοφίλου.

Ἀνακαλύψτε τήν «Ἐπιφάνεια»

Ἐνας γαλλοελληνικός σύνδεσμος θεατρικῆς ἐκφρασης ἄρχισε ἀπό τίς 6 Ἰανουαρίου νά ὀργανώνει μιά σειρά σεμιναρίων δραματικῆς τέχνης καί στίς δύο γλώσσες στό Γαλλικό Ἰνστιτούτο.

Τά σεμινάρια αὐτά θά συνοδεύονται ἀπό ἀτελιέ πού θά ἐπιτρέψουν στούς συμμετέχοντες νά ἐργαστοῦν, κατά τή διάρκεια τοῦ ἔτους, πάνω σ' ἕνα κείμενο, μέ προοπτική νά ἀνεβῆ πιθανόν μιά παράσταση.

Τά σεμινάρια θά εἶναι ἀνοιχτά σέ θιάσους ἢ σέ ἄτομα πού θά ἤθελαν νά ἐρθοῦν νά παρουσιάσουν τή δουλειά τους (θέατρο, παντομίμα, τραγούδι, ἐκθέσεις). Σκοπεύει νά γίνει ἕνας τόπος συνάντησης καί ἀνταλλαγῶν, ἀφοῦ κύριος στόχος τοῦ συνδέσμου εἶναι νά προσφέρει τή δυνατότητα μιάς συνεχοῦς ἀναζήτησης, στίς διάφορες ὁμάδες πού ἀσχολοῦνται μέ τήν ἐρευνα γιά τό θέατρο.

Ἄν ἐνδιαφέρεστε τηλεφωνήστε στό 36.41.669 ἢ στό 70.16.199.

Τό ἐλεύθερο θέατρο εἶναι ἐλεύθερο νά πεθάνει

διαμαρτυρία ἐκατοντάδων διανοουμένων τῆς Θεσσαλονίκης
γιά τίς ἐπιχορηγήσεις ἀπό τό ΥΠΠΟ

Ἐκατοντάδες ἀνθρωποὶ τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν, τοῦ θεάτρου καί τοῦ κινηματογράφου, πανεπιστημιακοί, γιατροί, δικηγόροι, ἀρχιτέκτονες, πολῖτες κάθε κατηγορίας καί ἐπαγγέλματος θεώρησαν ἀπαράδεκτη τήν ἀπόφαση τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ νά ἐπιχορηγήσει μόνο μέ τό ποσό τῶν 5.500.000 δρχ. τό ἐλεύθερο θέατρο τῆς Θεσσαλονίκης ἐνῶ ἀντίστοιχα ἡ Ἀθήνα ἔλαβε τή μερίδα τοῦ λέοντος: 50 στρογγυλά ἑκατομμύρια δρχ. Ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς μονομέρειας καί ἀνισοκατανομῆς, ἡ Δραματική Σχολή τῆς Ρούλας Πατεράκη, ἡ μόνη ἀνώτερη δραματική σχολή στή Θεσσαλονίκη, δέν ἔλαβε οὔτε δραχμὴ καί ἀναγκάστηκε νά διακόψει τή λειτουργία της. Μπορεῖ βέβαια οἱ φόβοι πού ἐκφράζουν οἱ ὑπογράφοντες ὅτι μέ τέτοια πολιτική δέν μπορεῖ παρά νά καταφθάσουν οἱ θιάσοι καί οἱ κριτικοί (!) τῆς ΕΟΚ νά εἶναι ὄχι μόνο ἀδικαιολόγητοι ἀλλά καί ἐκφραση κάποιων παρωχημένων πιστεύουμε ἀντιεοικτικῶν ἰδεολογιῶν, ὥστόσο τό οὐσιαστικό πρόβλημα παραμένει: Τό ΥΠΠΟ ἐνδιαφέρεται ὄχι γιά ἔργα ὑποδομῆς, ὄχι γιά τήν ἐνίσχυση τῶν δημιουργικῶν πρωτοβουλιῶν ἀλλά γιά ἐκδηλώσεις βιτρίνας. Ἡ διαμαρτυρία πού δημοσιεύουμε παρακάτω — δυστυχῶς εἶναι ἀδύνατο νά δημοσιεύσουμε τά ὀνόματα — νομίζουμε ὅτι εἶναι δικαιολογημένη:

Μέ βαθύτατη ἀγανάκτηση τό θεατρόφιλο κοινό τῆς Θεσσαλονίκης πληροφορήθηκε ἀπό τόν τύπο ὅτι ἀπό τό ποσό τῶν ἐπιχορηγήσεων πού διέθεσε φέτος τό ΥΠΠΟ γιά ἐνίσχυση τοῦ ἐλεύθερου θεάτρου, 50.000.000 δρχ. δόθηκαν σέ θέατρα τῆς πρωτεύουσας καί μόνον 8.700.000 δρχ. στήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, ἐκ τῶν ὁποίων 5.500.000 δρχ. στά θέατρα τῆς συμπρωτεύουσας.

Πέρα ἀπό τή σκανδαλώδη αὐτὴν ἀνισοκατανομή, τό θεατρόφιλο κοινό τῆς Θεσσαλονίκης μέ ὀργή διαπίστωσε ὅτι ἡ αἴτηση γιά ἐπιχορήγηση τῆς «Ἐπιθεώρησης Δραματικῆς Τέχνης — Ρούλα Πατεράκη» εἶχε καί φέτος ἀπορριφθεῖ. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι μέ «ἀνάλογες διαδικασίες» ἡ Δραματική Σχολή τῆς Ρούλας Πατεράκη, ἡ μόνη ἀνωτεροποιημένη στή Θεσσαλονίκη, πρόσφατα ἐξαναγκάστηκε σέ ἀναστολή τῆς λειτουργίας της.

Οἱ ὑπογράφοντες καταγγέλλουν τόν ἀπαράδεκτο ἀποκλεισμό τῆς «Ἐπιθεώρησης Δραματικῆς Τέχνης — Ρούλα Πατεράκη» ἀπό τίς ἐπιχορηγήσεις καί ἀπαιτοῦν τήν ἄμεση ἀνάκληση τῆς ἀπόφασης — ἐκτός καί ἂν ἡ κυβέρνηση ἀποφάσισε νά ἐπιβάλλει λιτότητα καί στήν ποιότητα.

Ἐάν ἡ συμπρωτεύουσα — γιά νά μὴν ποῦμε καί ἡ πρωτεύουσα — ἔχει νά ἐπιδείξει θεατρικὴ δουλειά μέ πρωτοποριακὴ εὐρηματικότητα, σκηνοθετικὴ εὐφυΐα, πειθαρχημένη ἡθοποιία καί θεωρητικὸ

προβληματισμό γύρω ἀπό τή θεατρικὴ ἐμπειρία, σίγουρα αὐτὴ εἶναι, γιά ὅσους ἀγαποῦν καί γνωρίζουν τό θέατρο, ἡ δουλειά τῆς «Ἐπιθεώρησης Δραματικῆς Τέχνης — Ρούλα Πατεράκη».

Φτάνουν πιά ὁ Ἴψεν μπακλαβάς καί ὁ Τσέχοφ νουγκατίνα πού μᾶς σερβίρουν τά κρατικά καί ἄλλα θέατρα, ὁ Μπέκετ ὄνειροκρίτης γιά τὸ καθενὸς τό «τί» καί ὁ Μπρέχτ τσέλιγκας — τραβεστί γιά νά σηκωθεῖ τό πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῆς ἐπαρχίας.

Ποιοὶ τέλος πάντων εἶναι αὐτοὶ οἱ παντογῶστες καί παντοδύναμοι «Ἀθηναῖοι» κριτές καί μέ βάση ποιά κριτήρια ἀποφασίζουν γιά τήν πνευματικὴ μας τροφή; Ἀπαιτοῦμε νά γνωστοποιηθοῦν τά «καλλιτεχνικά» κριτήρια μέ τά ὁποῖα ἀποφασισε ἡ γνωμοδοτικὴ ἐπιτροπὴ νά ἀπορρίψει τήν «Ἐπιθεώρηση Δραματικῆς Τέχνης — Ρούλα Πατεράκη».

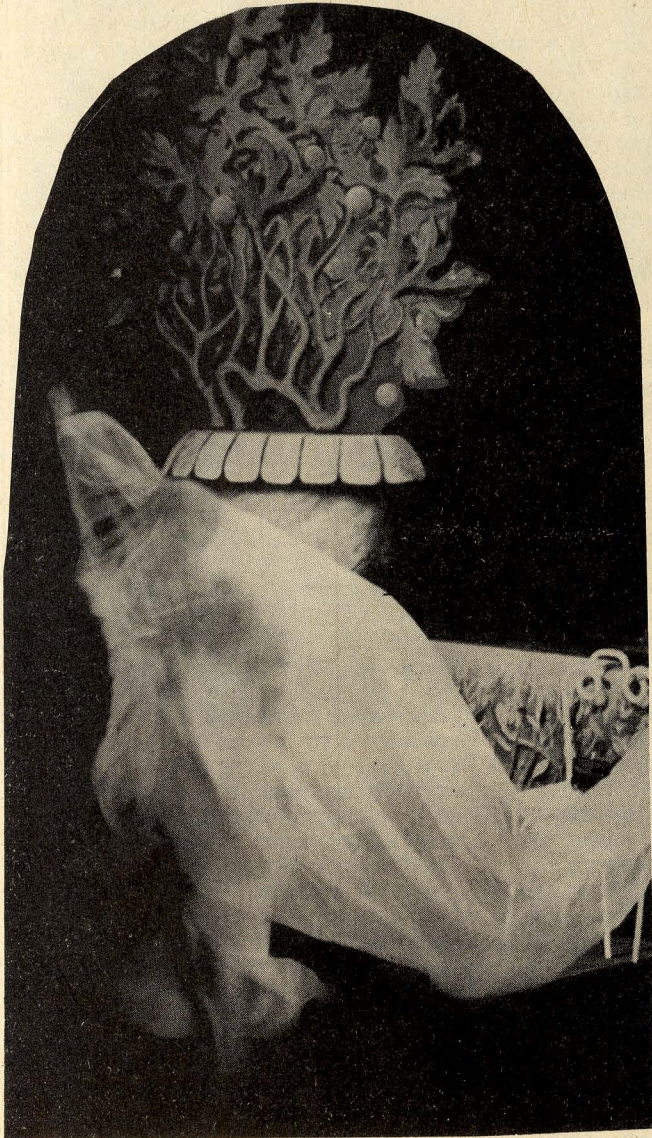
Ἄλλά δέν πειράζει. Ὅπου νά 'ναι, μαζί μέ τούς δικηγόρους καί τούς γιατρούς, φτάνουν καί οἱ θιάσοι καί οἱ κριτικοὶ θεάτρου τῆς ΕΟΚ, καί τότε θά γίνουμε ὄλι ταξιδέτριες καί καλά νά πάθουμε.

Ἄλλά ὡς τότε ἡ Θεσσαλονικὴ ἀπαιτεῖ νά ἐπιβιώσει τό μοναδικὸ πρωτοποριακὸ της θέατρο — ἀπό τά ἐλάχιστα, ἄλλωστε, τῆς Ἑλλάδας πού εἶναι ἰσάζια τῶν θεάτρων τῆς Εὐρώπης, Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς.

(ἔπονται οἱ ὑπογράφες)

ΤΟ «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ»

Ἐνάμεσα στίς ἀναθυμιάσεις τοῦ ἀλκοόλ καί τά γνωστά ἀλλά καί ἀκριβὰ ἀρώματα, πού ἀνάδιναν οἱ καλεσμένοι καί οἱ 14.643 ἀνθοδέσμες, ἔγιναν τά ἐγκαίνια τοῦ κτιρίου, πού ἀπό δῶ καί πέρα, ἔχοντας στήν ἀξιοπεριεργή του πρόσοψη τήν ἱριδίζουσα ἐπιγραφή «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ», θά πραγματοποιοῦσε μέ συνέπεια τόν ἀνατρεπτικό κοινωνικό του ρόλο, σέ πείσμα ὄλων τῶν θανάσιμων ἀντιπάλων του, φανατικῶν τῆς συντήρησης —διακινδυνεύοντας τήν καλή φήμη καί τό σεβαστό κεφάλαιο τοῦ ἴδρυτῆ του κ. Δαίδαλου Ἰκαρίωνα.

Οἱ ριζοσπαστικοί καί ἴσως κατά τά φαινόμενα οὔτοπικοί στόχοι, πρὸς τούς ὁποίους εἶχε ἐξακοντίσει τό πρεσβυωπικό

του βλέμμα ὁ κ. Ἰκαρίων, ἀρκετά γνωστοί ἀπό τή δημοσιότητα, εἶχαν προκαλέσει ἕνα δυσόλινο ρίγος στή βαλτωμένη κοινή γνώμη κι ἔδιναν τήν εὐκαιρία —διεγερτική αἴσθηση εἶναι ἀλήθεια— στούς καλεσμένους κι ὑποστηρικτές νά συμμερίζονται τή σπάνια αἴσθηση τοῦ κινδύνου· γιατί εἶχαν τολμήσει, μερικοί ἀπ' αὐτούς γιά πρώτη φορά στή διακριτική σάν ἀνάσα κοιμισμένου ζωή τους, ν' ἀφηφήσουν τήν κοινή γνώμη γιά νά πάρουν μέρος τόσο φανερά, κάτω ἀπό τίς προδοτικές κάμερες τῶν δημοσιογράφων, σέ μιά περίπου ἀναρχίζουσα δεξίωση.

Στό τέλος κι ὄχι κατά τήν ἔναρξη τῆς δεξίωσης αὐτῆς, ὅπου ἐντυπωσίασε ἡ καινοτομία τοῦ σερβιρίσματος τῶν ποτῶν —μιά ἀπό τίς ἀξιοσημείωτες ἐμπνεύσεις τοῦ κ. Ἰκαρίωνα— (τά ποτά δηλαδή προσφέρθηκαν ἀπλόχερα στούς καλεσμένους ἀπό τό σύστημα τῆς πυρασφάλειας τῆς διάτρητης ὀροφῆς, καταβρέχοντας ὄλους μέ μιά μεθυστική βροχή κι ἀναγκάζοντας τούς πότες νά παραμείνουν τήν περισσότερη ὥρα μέ τό κεφάλι στραμμένο πρὸς τό ταβάνι καί τό στόμα ἀνοιχτό, γεγονός πού περιόρισε σημαντικά τίς ἀνούσιες συζητήσεις, ἐνώ οἱ μὴ πότες χρησιμοποίησαν τίς ὀμπρέλες καί τ' ἀδιάβροχά τους), ὁ κ. Ἰκαρίων ἐκφώνησε ἕνα μικρό καί γεμάτο ἀπό ἀσυνήθιστες μεταφορές —λόγω τοῦ ἀλκοόλ— λόγο, θέλοντας νά διασαφηνίσει καλύτερα τό ρόλο του «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ» τόσο στούς μελλοντικούς πελάτες, ὅσο καί στούς μισοζαλισμένους δημοσιογράφους, πού λάμπρυναν τήν τελετή μέ τά φλάς τῶν μηχανῶν τους.

Στήν ἀρχή τοῦ λόγου του τόνισε πῶς ὑπῆρχε ἰδιαίτερος λόγος πού τόν ἔκανε νά μιλήσει στό τέλος τῆς δεξίωσης, ὥρα 4.30 π.μ. περίπου: ἡ πράξη του αὐτή ἀποτελοῦσε μιά σπάνια ἐπίδειξη τιμιότητας, ἀφοῦ —ὅπως κι ὁ καθένας καταλάβαινε— τό ποτό καί τό ξενύχτι θά δυσκόλευαν καί τόν πίο πανοῦργο ὑποκριτή νά διατυπώσει πειστικά φέματα· ἡ διαύγεια κι ἡ πειστικότητα τῶν δικῶν του ἐπιχειρημάτων λοιπόν, κάτω ἀπ' αὐτές τίς ἐπίτηδες ἀντίξοες συνθήκες θά 'πειθαν τόν καθένα γιά τήν ἀπόλυτη γνησιότητα τῶν προθέσεών του.

Στή συνέχεια ὁ κ. Ἰκαρίων χαρίζοντας ἕνα δύσπεπτο χαμόγελο, τό πλαισίωσε μέ τήν ὠμή προσφώνηση «ἀγαπητοί πελάτες»· καί παρατηρώντας ἀστραπιαῖα τήν αὐθόρμητη κίνηση μερικῶν πρὸς τήν ἔξοδο διευκρίνισε πῶς αὐτή ἡ προσφώνηση δέν εἶχε τίποτα τό δεσμευτικό οὔτε καί χυδαῖο, ἀφοῦ ὁ καθένας εἶναι δυνάμει πελάτης (ἀκόμα κι ἂν κάνει σπάνια χρήση αὐτῆς του τῆς δυνατότητας) κι ὁ χαρακτηρισμός αὐτός δέν περιέχει κάποιες αὐθύπαρκτες ιδιότητες, πού κατατάσσουν τόν κάτοχο του σέ μιά αὐθαίρετη ἀξιολογική κλίμακα· ἀλλά ἀποκτάει τήν ἰδιαίτερη ποιότητα του ἀπό τήν ἀξία τοῦ ἀντικειμένου πού τό ὑποκείμενο ἀγοράζει, ἄρα κατέχει. Ὅσον ἀφορᾷ τήν περίπτωση τοῦ «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ», αὐτό πού ἔχει νά προσφέρει, ξεφεύγει τόσο ἀπροσδόχητα ἀπό

τίς κατηγορίες τῶν εὐτελῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ἐπειδὴ ἐμπερικλείει ἄπειρες μετασχηματιστικές ιδιότητες τόσο τοῦ πελάτη, ὅσο καὶ τῆς κοινωνίας καὶ συνεπῶς τοῦ ἴδιου τοῦ προϊόντος-ἀγαθοῦ, ὥστε φθάνει στό σημεῖο νά μετουσιώνει ὅλους τοὺς πελάτες-κατόχους του σέ ἀνθρώπους. Ἡ προσφώνηση λοιπόν «ἀγαπητοὶ πελάτες» εἶναι κοπλιμέντο, ἀφοῦ στήν περίπτωση αὐτή ἡ λέξη «πελάτης» σημαίνει τόν δυνάμει ἄνθρωπο.

Καί ἀμέσως μετά τό κάπως εἰρωνικό χαμόγελό του ἐξα-
 τμίστηκε, γιά ν' ἀντικατασταθεῖ ἀπό κείνη τήν κάπως κουρα-
 σμένη ἔκφραση τοῦ διανοούμενου, ὅταν ἐτοιμάζεται νά περι-
 γράφει τόν ἐκβαρβαρισμό τῶν μαζῶν· καί παρατήρησε πῶς
 θά 'ταν ἀδύνατο νά διαφύγει τῆς προσοχῆς ὄλων τῶν σκεπτό-
 μενων ἀνθρώπων τό γεγονός πῶς κάτω ἀπό τό ἀνελέητο πέλμα
 τοῦ συστήματος οἱ διαφορές μεταξύ τῶν ἀτόμων ἔχουν περί-
 που ἐξαφανιστεῖ, παραχωρώντας τή θέση τους —πρός μεγάλη
 διευκόλυνση ἀρκετῶν κοινωνιολόγων— σέ μία σχεδόν ἀπό-
 λυτη ὁμοιομορφία, τόσο ὡς πρὸς τήν ἐξωτερική μορφή, ὅσο κι
 ὡς πρὸς τίς ἐσωτερικές ιδιότητες. Αὐτό, ἡ θλιβερή καί νωθρή
 πλειοψηφία τό ἀνέχεται χωρίς ἐνδοιασμούς κι ἐπιπλέον κατα-
 βάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια γιά νά κάνει πραγματικότη-
 τα τήν, ἐν εἶδει πεζοδρομίου, ἰσοπέδωσή της, δίνοντας ταυτό-
 χρονα τό παράδειγμα στίς νεότερες γενιές νά προσχωροῦν σ'
 αὐτά τά κοπάδια τῶν κακοπληρωμένων μασκοφόρων κομ-
 πάσων —ἐδῶ ὁ κ. Ἰκαρίων ζήτησε συγνώμη γιά τίς κάπως
 ἀσύμμετρες μεταφορές, ἀλλά, ὅπως ὁμολόγησε, ἡ σαμπάνια
 πρόσθετε στό λόγο του ἀπρόβλεπτες φυσαλίδες— σέ μία
 ταινία, ὅπου ὅλοι εἶναι πρωταγωνιστές, δηλαδή κανένας.

Ἡ ἀποψη αὐτή φυσικά δέν θά 'πρεπε νά τίθει κανέναν,
 ἀφοῦ ἦταν μονάχα μιὰ ἀθῶα διαπίστωση χωρίς ἴχνος κριτικῆς·
 ἄλλωστε σέ τί ὠφελεῖ μιὰ κατὰ τά ἄλλα ριζοσπαστική θεω-
 ρία, πού προηγεῖται ἀπό ὅποιαδήποτε δράση, ὅταν δέν εἶναι
 ἱκανή νά παρασύρει τόν κόσμο, ἀφοῦ πρῶτα τόν ἐξοργίζει ἀπο-
 δείχνοντάς του τό μέγεθος τῆς ἠλιθιότητάς του; Ὁ κ. Ἰκα-
 ρίων ἀποκάλεσε τοὺς μελλοντικούς πελάτες του καλοπροαί-
 ρετα καί βασανισμένα θύματα· δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά
 προσπαθῆσουν ν' ἀνακαλύψουν τίς αἰτίες τῆς ὁμοιομορφῆς μι-
 ζερίας τους, ἀφοῦ κανεῖς τους δέν ἦταν υπεύθυνος γι' αὐτήν.
 Αὐτό πού χρειαζόταν κι ἔλειπε ἦταν ἀμεση δράση, δίχως τόν
 πρόλογο τῶν θεωρητικῶν σκέψεων πού τήν ἐπιβραδύνουν.
 Καί μέ ραγισμένη φωνή τοὺς παρακίνησε ὅλους ν' ἀναλογι-
 στοῦν, πόσο θλιβερό θά φάνταζε νά φτάσει κάποιος στό τέλος
 τῆς «ξεθωριασμένης» του ζωῆς, ἔχοντας ζήσει τόσα χρόνια
 ἴδιος κι ἀπαράλλαχτος, ἀκόμα καί στίς πιό ἀνεπαίσθητες ἐκ-
 φράσεις του, μέ ἑκατομμύρια ἄχρωμους σωσίες, πού μόνο καί
 μόνο ἡ μηδαμινότητα τῆς ὑπαρξῆς τους θά 'ταν ἀρκετή γιά νά
 τοῦ ἐπιβάλλει τό ρόλο ἑνός ἐξαθλιωμένου ἀντίτυπου. Ἡ
 ὁμοιομορφία εἶναι ἀθλιότητα ἀκριβῶς γιά τόν ἀπλό λόγο ὅτι

κανεῖς δέν ἔχει τή δυνατότητα ἐξαιτίας τῆς πίεσης τῶν συνθη-
 κῶν νά ἐπιλέξει μέ πλήρη συνειδητότητα τό πρότυπό του. Αὐ-
 τή ἡ βάρβαρη κοινωνία δέν προσφέρει τέτοιες πολυτέλειες
 —ὅπως δέν προσφέρει καί τίποτ' ἄλλο—, ἐδῶ ὅμως κάνει τήν
 ἀπρόβλεπτη ἐμφάνισή του τό «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ». Τό
 πρῶτο βῆμα τῆς λυτρωτικῆς του λειτουργίας εἶναι νά ἐκμηδε-
 νίσει τό ἐλεεινό σκιάχτρο, κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωση τοῦ
 ὁποίου ζεῖ ὁ πελάτης.

Ἐκμηδένιση τῆς ἄδικης ὁμοιότητας μέ σκουλήκια, ἀπελ-
 πισμένοι μου φίλοι, ἀναφώνησε σχεδόν συγκινημένος ὁ κ.
 Ἰκαρίων. Ἐξαφάνιση, ἐξάχνωση, ἐξαῦλωση, πολτοποίηση τοῦ
 ἄχαρου κελύφους, πού λέγεται «ἐγώ» καί στήν πραγματικό-
 τητα εἶναι ἴδιο μ' ὅλα τά «ἐσύ», «αὐτός», «αὐτοί», πού σέρ-
 νονται ταπεινωμένα στήν ἄθλια γῆ.

Κι ὕστερα...

Ἐδῶ ὁ κ. Ἰκαρίων ἔκανε μιὰ ξαφνική κίνηση τοῦ χεριοῦ
 καί τριάντα περίπου ἄντρες καί γυναῖκες μ' ἐπιβλητική ἐμφά-
 νιση, πού σέ ὄλων τό μυαλό ἀνακάλεσε μορφές διάσημων
 προσωποτήτων (οἱ γυναῖκες κυρίως ἀπό τό χῶρο τοῦ θεά-
 ματος) —τό προσωπικό τοῦ «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ»— τόν
 πλαισίωσε. Ἐκἄνταν μιὰ ἀβρῆ ὑπόκληση, ὕστερα μιὰ πιρνούε-
 τα, γιά νά ἐξαφανιστοῦν σάν ὄπτασιες σ' ἓνα νεῦμα τοῦ ἐργο-
 δότη τους.

Αὐτό τό ἔμπειρο εὐφυές προσωπικό, πού ἔχει προηγουμέ-
 νως ὑποστῆ ριζικές μεταμορφώσεις, ὅπως θά διαπιστώσατε
 καί δέν θά ὑπῆρξε οὔτε ἓνας, οὔτε μία, πού νά μὴν σᾶς ἔκοψε
 τήν ἀνάσα μέ τήν ἐκπληκτική, ἀπόλυτη θά 'λεγα ὁμοιότητα
 μέ κάποια διεθνοῦς φήμης προσωπικότητα, θά σᾶς βοηθήσει
 νά ἐπιλέξετε μέ ἀπόλυτη διαύγεια τό πρότυπό σας: θά 'ναι τέ-
 τοιο, ὥστε ἡ ὁμοιότητά σας μ' αὐτό θά σᾶς ἐξυψώσει σέ τέ-
 τοιο σημεῖο, ὅπου προσπάθειες μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς δέν θά
 μπορούσαν νά σᾶς φέρουν. Γιατροὶ μέ ἄριστη εἰδίκευση στήν
 πλαστική χειρουργική θ' ἀποτυπώσουν πάνω σας γιά πάντα
 τά χαρακτηριστικά μιᾶς ἀνώτερης μορφῆς. Διάσημοι ἠθο-
 ποιοὶ κι ἔμπειροι ψυχολόγοι, ψυχίατροι καί ψυχαναλυτές θά
 σᾶς βοηθήσουν ν' ἀποκτήσετε τή συμπεριφορά πού ἀρμόζει
 στό νέο σας ἑαυτό. Ἀντιλαμβάνεστε φίλοι μου, πῶς αὐτή ἡ
 ξαφνική μου ἔμπνευση —κι ὁμολογῶ πῶς χρειάστηκε ὑπε-
 ράνθρωπη προσπάθεια γιά ν' ἀποκεφαλίσω μέσα μου τοὺς ὑ-
 πουλους φόβους μου, ὅταν ἀποφάσισα νά τήν ὑλοποιήσω—
 τίνει ν' ἀνατρέψει αὐτό τό δόλιο σύστημα, πού μᾶς πολτο-
 ποιεῖ. Ὅταν ὁ δούλος —συγχωρέστε με, ἤθελα νά πῶ «ὁ
 ὑπάλληλος»— γίνεται ἴδιος μέ τόν προϊστάμενό του ἢ μέ
 τόν πρωθυπουργό κι ὁ διαρρήκτης ἴδιος μ' αὐτόν τόν ὁποῖο
 κλέβει, ἡ ἄσχημη καί περιφρονημένη γυναίκα ἀποκτᾷ τή
 γοητεία καί τοὺς ἐραστές τῆς... τῆς...

— Παναγίας, βοήθησε φωναχτά κάποιος εὐτυχισμένος δη-
 μοσιογράφος πού εὐωδίαζε οὐσίαι.

— Κι αυτής ακόμα, συγκατάνευσε ο κ. Ίκαρίων. "Αν και η ομοιότητα με ζωντανό πρόσωπο έχει πιά αισθητά αποτελέσματα. Οί πεθαμένοι, ευτυχώς ή δυστυχώς, ξεχνιούνται πολύ γρήγορα.

— Αγαπητοί μου, αναλογιστείτε το και θ' ανατριχιάσετε: ή ταξική — όπως μερικοί επιμένουν να τή λένε — κοινωνία καταργείται χωρίς άσκοπες θυσίες κι επαναστάσεις των θυμάτων της. Μέσω του «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ» θά εξαφανιστούν οι άχαροι, οι άχρωμοι κι οι άσήμαντοι. Οί άνθρωποι θά τείνουν προς τίς ανώτερες έγγυημένες μορφές. Η καταπίεση κι ή έκμετάλλευση θά μετατραπούν σε χάδι, γιατί ποιός αφέντης θά μαστίγωνε τούς δούλους πού είναι ολόιδιοι μ' αυτόν; Θά περιοριστεί αισθητά ή ανεργία, καθώς ένα νέο κερδοφόρο επάγγελμα θ' ανατείλει: τό επάγγελμα του σωσία ως αντικαταστάτη για τίς άχαρες δουλειές κι υποχρεώσεις. Θά εξαφανιστεί ό ρατσισμός: όλοι οι μαύροι θά γίνουν λευκοί κι οι Κινέζοι επίσης. Ίσως τότε οι λευκοί θελήσουν να γίνουν μαύροι ή Κινέζοι, για να διατηρήσουν τή διαφορά τους, όμως τίποτα δέν έμποδίζει τούς Κινέζους και τούς μαύρους να ξαναγίνουν Κινέζοι και μαύροι κ.ο.κ. Μέσα σ' αυτόν τόν άγώνα δρόμου μεταμορφώσεων θά ξεχαστούν οι πόλεμοι. Τό διάστημα ανάμεσα στην κήρυξη ενός πολέμου και τήν πυροδότηση τής ατομικής βόμβας θά επεκταθεί στό άπειρο, αφού κι οι δύο αντίπαλοι θά πρέπει να υποστούν άπειρες μεταμορφώσεις, ώστε να διαφέρουν τή στιγμή τής καταστροφής.

Μά τί κάνετε φίλη μου;

Μιά νεαρή κυρία έκανε τούμπες στό πάτωμα, άδιαφορώντας για τά σουβλερά τακούνια της.

— "Ω πόσο χαίρομαι, αναφώνησε όταν ίσορρόπησε ξανά στά πόδια της χαρούμενη κι άναμαλλιασμένη. "Αν όλα όσα λέτε είναι αλήθεια, και δέν έχουν λόγο να μήν είναι, τότε έγώ θά γίνω ψηλή και έξυπνη.

— Ο παραγνωρισμένος πρόγονός μας Προκρούστης, δήλωσε ο κ. Ίκαρίων, σκοτώθηκε πριν προλάβει να τελειοποιησει τό σύστημά του. Έμεις, όχι μόνο κάναμε κι άλλο, αλλά τό προσαρμόσαμε επίσης στά μέτρα πουπουλένιων υπάρξεων όπως κι έσείς. Τολμήστε να τό δοκιμάσετε, πριν γεράσετε κι έλαττωθεί ή ελαστικότητα του σκελετού σας. "Όσο για τή δεύτερή σας επιθυμία, δηλαδή να γίνετε έξυπνη, είστε σίγουρη; Η άρετή αυτή — άς τήν πω έτσι — αποτελεί ένα άσήμαντο κομμάτι μιās άχρηστης παρακαταθήκης των προγόνων μας, κι εκτός από τό ότι έχει αντικατασταθεί από τή διαυγή κι άνεπηρέαστη από υποκειμενικές εκτιμήσεις ευφυΐα των computers, τό μόνο πού χαρίζει στους κατόχους της είναι ή δυστυχία κι ή αδυναμία να εκτιμήσουν τά παραδείσια άγαθά πού προσφέρει αυτή έδω ή κοινωνία, ακόμα και στους επικριτές της. Και τό «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ» ακόμα, πού άσκει κάποια καλοπροαίρετη κριτική προσπαθώντας στη συνέχεια

να έπουλώσει τά τραύματα των άνισοτήτων, είναι καρπός αυτής τής κοινωνίας, πού οι «έξυπνοι» συμπολίτες μας θά προτιμούσαν ν' άφανίσουν. Άξιολάτρευτή μου δεσποινίς σάς συμβουλεύω να ξεχάσετε τή δεύτερη επιθυμία σας.

Αυτοί πού ή ευφυΐα τους ξεπερνούσε — δυστυχώς γι' αυτούς — τήν υγιέστατη κοινή λογική, έχουν οι περισσότεροι ζήσει χειρότερα κι από τούς κοινούς ανθρώπους, στερημένοι από τίς άπλές χαρές τής ζωής, σαπίζοντας μέσα στ' άνθυγιεινά τους όράματα για διαφορετική κοινωνία. Σήμερα πιά, οι ιδιαίτερα ευφυείς άνθρωποι προτιμούν ν' άπαρνηθούν έγκαιρα αυτήν τήν καταραμένη ιδιότητα, ή να τή θέσουν στην ύπηρεσία των συναδέλφων τους, δηλαδή των computers.

Άγαπητή μου μελλοντική πελάτισσα, αν γινόσατε «έξυπνη», θά χάνατε τήν ευτυχία πού σάς προσφέρει τό «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ», γιατί δέν θά τήν εκτιμούσατε κι έτσι δέν θά ξαναπατούσατε έδω. Μήπως θά 'ταν καλύτερο να γίνετε πιά — άς τό πω — «θηλυκιά»;

— Μά πιά πολύ άπ' όσο είμαι; Ξέρετε αφιερώνω τόν περισσότερο ελεύθερο χρόνο μου σ' αυτό — τή θηλυκότητά μου έννοω — και νομίζω ότι άρκει.

— Η θηλυκότητα δέν έχει όρια, αναφώνησε ο κ. Ίκαρίων. Μπορούμε όμως να σας βοηθήσουμε να τά προσεγγίσετε, καθώς θά μεταμορφώσετε σε αντικείμενο αξίας, σε κομφοτέχνημα. Γιατί φίλες μου, δέν υπάρχει πιά λόγος να τό κρύβουμε, αφού τό ξέρουμε όλοι μας κι έμεις και σεις, πώς τό πρόβλημα πού σάς καταδυναστεύει δέν είναι τό ότι έμεις οι άντρες σάς θεωρούσαμε — και σάς θεωρούμε — αντικείμενα, αλλά ότι ως αντικείμενα δέν είχατε κι ιδιαίτερη αξία, μέ όρισμένες σπάνιες εξαιρέσεις φυσικά και σε σχέση πάντα με κάποια πολυπόθητα άγαθά του πολιτισμού. Αυτήν τήν αξία όμως μπορείτε κάποτε να τήν αποκτήσετε, άρκει να πάρετε τόν δρόμο πού οδηγεί στη θηλυκότητα. Μπορείτε ακόμα να φτάσετε στό υπέρτατο σημείο να θεωρείτε πιά έμάς τούς άντρες αντικείμενα — αν και αυτό είναι κάτι πού τό καταφέρνετε ήδη και χωρίς τή βοήθεια του «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ» — και τότε δέν θά 'χετε παράπονο, γιατί στην τεράστια αξιολογική κλίμακα των αντικειμένων θά 'σατε υπ' αριθμόν ΕΝΑ.

Μή διαστάζετε λοιπόν έσείς, δυνάμει θηλυκές υπάρξεις. Έλάτε ή μάλλον μείνετε έδω, αφού έχει ήδη ξημερώσει κι αυτή είναι ή πρώτη μέρα λειτουργίας του «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ». Κι ο κ. Ίκαρίων τεντώθηκε και χασιμουρήθηκε διακριτικά ρίχνοντας μιιά βαθυστόχαστη ματιά στους μισοκοιμισμένους μελλοντικούς του πελάτες, πού ύπνοοοσε ίσως πώς ήταν άπόλυτα ικανοποιημένος από τό άκροατήριό του. Τό προσωπικό του «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ», είδοποιημένο από κάποιο άόρατο σήμα, έκανε ξανά τήν εμφάνισή του καλοχτενισμένο κι άρωματισμένο· δίχως κανένα ίχνος κόπωσης από τήν ξάγρυπνη νύχτα άντρες και γυναίκες εκτέλεσαν μ' άόλυ-

τη εύσυνειδησία μερικές ὄχι ιδιαίτερα εύκολες χορευτικές φιγούρες καί κατευθύνθηκαν στό τέλος χορεύοντας πρός τόν κ. Ίκαρίωνα, πού τόν σήκωσαν στά χέρια τους ἀγνοώντας τίς κάπως ἄτονες διαμαρτυρίες του, ἐπιδεικνύοντάς τον στό ἐνθουσιασμένο κοινό.

— Μέ κάνετε νά ντρέπομαι! φώναξε ὁ ἀναφοκοκκινισμένος ἰδρυτής τοῦ «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟΥ» μόλις προσγειώθηκε στό ἔδαφος. Τό προσωπικό ὑποκλίθηκε κι ἐξαφανίστηκε ξανά κι ὁ κ. Ίκαρίων βάζοντας σέ τάξη τίς τρίχες στό μισοφαλακρό του κεφάλι ζήτησε τήν ἄδεια ν' ἀποσυρθεῖ γιά ἕναν ὑπνάκο δύο ὥρων, ὡς τήν ὥρα πού θ' ἀναλάμβανε τά δύσκολα καθήκοντά του. Ἐφόσον οἱ εὐφρεῖς καλεσμένοι του εἶχαν πειστεῖ...

— Ἐγώ τουλάχιστον δέν πείστηκα καθόλου! ἀκούστηκε ἔντονα μιά κάπως βραχνή κι ἀγριεμένη φωνή.

“Ολοι ἔστρεψαν τό κεφάλι τους κι ἀντίκρισαν ἕναν ἄντρα μέ δύστροπο ὕφος, πού κάρφωνε τόν κ. Ίκαρίωνα μέ μιά σουβλερή ματιά.

— Βέβαια, συνέχισε ὁ ἄντρας μέ δυσάρεστα δυνατή φωνή, ἀφοῦ εἶχατε τήν προνοητικότητα νά μᾶς ποτίσετε ἀλκοόλ μέχρι τίς ρίζες τῶν μαλλιῶν μας, θά 'ταν εύκολο νά μᾶς πείσετε, ιδιαίτερα ἄν μερικοί ἀπό τούς καλεσμένους σας, ὅπως ἡ δεσποινίς πρίν, δέν ἔχουν ἱκανοποιηθεῖ ἢ ἔχουν ἀπαρνηθεῖ τίς φιλοδοξίες τους νά γίνουν «ἔξυπνοι». “Ομως ἐγώ πονηρέ κ. Ίκαρίωνα κατάφερα νά παρακολουθήσω μ' ἀρκετή διαύγεια τά ἀερίνά σας —θά 'λεγα— ἐπιχειρήματα καί σᾶς πληροφορῶ, ἐκτός ἀπό τό ὅτι τοποθετῶ τό «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ» σας στήν κατηγορία τῶν πιό ἐκσυγχρονισμένων —ἄρα καί πιό ἀπατηλῶν— Ἰνστιτούτων Καλλονῆς, ἐπιπλέον θεωρῶ τήν ὑπαρξή του παράγοντα ἀνησυχητικῶν κοινωνικῶν ἀνακατατάξεων μ' ἀποτέλεσμα μιά δυσάρεστη ἰσοπέδωση, ἕναν ἐκβαρβαρισμό, θά ἔλεγα, καί ἐπίσης μιά διαρκή καταβολή οικονομικῶν τιμημάτων, ὥστε νά διατηρήσει κανεῖς ὄχι μόνο τήν ὑπεροχή του, ἀλλά καί τή διαφορά του ἀπό τά κατώτερα στρώματα, πού μέ κάθε θυσία θά προσπαθοῦν ν' ἀναρριχηθοῦν.

Γιατί ἐγώ, τ' ὁμολογῶ, μέ μεγάλη μου εὐχαρίστηση θά πλήρωνα καί ὄχι λίγο —μήν ἐμφανίζεστε ἄδικα ὡς φιλάνθρωπος γιατί δέν εἴστε— γιά ν' ἀποκτήσω, ν' ἀγοράσω θά 'λεγα κάποια ἢ κάποιες μορφές πού θά ἐπιτάχυναν τήν κοινωνική μου ἄνοδο, μού εἶναι ὅμως ιδιαίτερα δυσάρεστο νά ξέρω πῶς τή δικιά μου μορφή ἴσως τῆς ἀγοράσει μέ τίς ἴδιες φιλοδοξίες ὁ ἀσημαντος κλητήρας μιᾶς ἐταιρείας. Κι ὅστερα αὐτά τά πρότυπα πού ἔχουν κύρος, αὐτές οἱ μορφές πού ἐπιβάλλουν τήν ἐξουσία τους σ' ὅλους ἀναντίρρητα, εἶναι περιορισμένες, ὅπως περιορισμένη εἶναι καί ἡ οικονομική δυνατότητα τῶν περισσότερων ἀπό μᾶς ν' ἀποκτοῦμε διαρκῶς καινούργιες. Μονάχα ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἀπεριόριστη οικονομική δύναμη, θά μπορούσαν ἐξαντλώντας αὐτές τίς μορφές νά παράγουν καινούργιες καί νά τίς ἐπιβάλλουν ὡς ισχύουσες, ἀνώτερες καί ἄφταστες. Ἐπιμένετε ἀκόμα κ. Ίκαρίωνα νά ἰσχυρίζεστε πῶς τό «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ» σας ἐξαφανίζει τήν κοινωνική ἀδικία; Ἐγώ θά 'λεγα, πῶς ὅστερα ἀπό ἕναν ματιώδη ἀγώνα δρόμου, θά βρεθοῦμε ὅλοι σχεδόν —ἐκτός ἀπό λίγους τυχερούς— στήν ἴδια κατάσταση μέ τώρα: εἶναι ξεκάθαρο πῶς ὁ πιό κερδισμένος ἀπό τήν ἱστορία θά εἴστε ἐσεῖς. Γι' αὐτό ἄλλωστε δέν νιώθετε κάποια ιδιαίτερη ἀνάγκη ν' ἀλλάξετε τή μετριότητα, θά 'λεγα, μορφή σας. Μᾶς πουλάτε πανάκριβα παραμύθια κ. Ίκαρίωνα.

— Πῶς τολμάτε! φώναξε ὁ κ. Ίκαρίων κατακόκκινος καί πολλοί καλεσμένοι ἀναταράχθηκαν.

— Ἄν δέν σᾶς ἀρέσει, κανεῖς δέν σᾶς ὑποχρεώνει νά ῥθετε στό «ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΤΗΡΙΟ», τσίριξε κάποια εὐέξαπτη

κυρία. Δέν ἔχετε ὅμως τό δικαίωμα νά μᾶς στερεῖτε τίς ἐλπίδες μας μέ ἀνόητες θεωρίες.

— Εἶδατε! θριαμβολόγησε ὁ κ. Ίκαρίων. Ἡ ὑγιής κοινή λογική σᾶς ἀποστόμωσε.

— Ἄλλωστε, ἐπενέβη κάποια ὄριμη κυρία, μέχρι νά συμβοῦν ὅλα αὐτά πού λέτε —ἄν συμβοῦν— θά 'χοιμε πεθάνει. Πόσα χρόνια κρατάει μιά ζωή, ὥστε νά χάνουμε τέτοιες εὐκαιρίες; Αὐτοί πού θά ζήσουν μετά ἀπό μᾶς, ἴσως βροῦν μιά καλύτερη λύση.

— Εἴστε μίζερος ἀγαπητέ μου, παρατήρησε κάποιος δημοσιογράφος. Δέν σᾶς παρηγορεῖ καθόλου τό γεγονός πῶς αὐτοί πού εἶναι πραγματικά κατώτεροι, ὅποια μορφή καί ν' ἀποκτήσουν, θά συμπεριφέρονται σάν τέτοιοι, ἀφοῦ θά τό ξέρουν καλύτερα κι ἀπό σᾶς, πῶς κάτω ἀπό τά πόδια τους τό ἔδαφος εἶναι κούφιο, κι ἡ ὁποιαδήποτε ἀνώτερη μορφή πάνω τους θά μεταμορφωνόταν σέ καρικατούρα;

— Καί θά 'πρεπε νά κρατᾶτε μερικά προσχήματα, εἶπε κάποιος κύριος μ' αὐστηρό πρόσωπο. Μεταξύ μας, σέ κανέναν δέν ἀρέσει ἡ δημοκρατία, ὅταν αὐτή σχετίζεται μέ τά κατώτερα στρώματα, δέν θά 'ταν ὅμως ιδιαίτερα συνετό νά τό διακηρύσσουμε, γιατί ἔτσι στεροῦμε τόν ἑαυτό μας ἀπό τά προνόμια πού μᾶς προσφέρει. Ἄλλωστε ξέρετε πολλούς ὑποβαθμισμένους πού νά 'χουν ὠφελῆθεῖ ὅσο ἐμεῖς ἀπό τήν ἀστική δημοκρατία; Ἐγώ δέν ξέρω κανέναν.

— Φίλοι μου, μπῆκε στή μέση ὁ κ. Ίκαρίων. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά πάω γιά τόν ὑπνάκο πού ἔλεγα. “Οποιοι ἀπό σᾶς ἔχουν ἀποφασίσει νά εἶναι οἱ σημερινοί μας πελάτες, μποροῦν νά ξεκουραστοῦν ἐδῶ γιά μιά-δύο ὥρες. Τό προσωπικό θά σᾶς μοιράσει slipping bags.

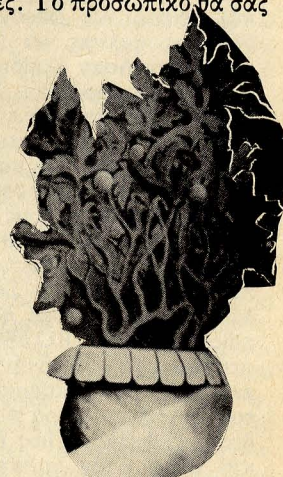
Καί ἀποχώρησε διακριτικά.

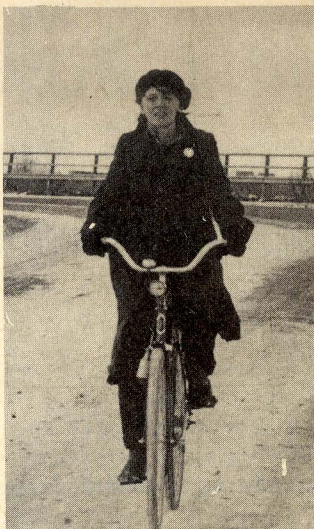
— Ἀναρωτιέμαι, ἐκμυστηρεύτηκε κάποιος δημοσιογράφος, ἄν ἡ καλύτερη καί ἴσως πιό ἀνώτερη μορφή πού θά μπορούσαμε ν' ἀποκτήσουμε δέν θά 'ταν ἐκεῖνη τοῦ πιό παρεξηγημένου ἀπ' ὅλους τούς προγόνους μας.

— Τί ἐννοεῖτε; ρώτησε κάποιος.

— Ἐννοῶ τόν πίθηκο, διευκρίνισε ὁ δημοσιογράφος.

— Ἄν τό καλοσκεφτεῖτε δέν εἶναι καθόλου κακή ἰδέα. Ἐχω τήν ἐντύπωση πῶς δέ σκεφτόταν καθόλου λιγότερο ἀπό μᾶς. Ἄλλωστε ἔτσι θά ἐξαφανίζόταν ἡ ταξική —ἄς τολμήσουμε νά τήν ποῦμε— κοινωνία.

«Ελλάδα: τ' όνομά μου είναι κανένας»

Λίγο από Όμηρο και κάτι από γουέστερν στόν τίτλο («Grèce: mon nom est personne») και στό κείμενο δυό κουβέντες του Νίκου Κούνδουρου και μιά του Διονύση Σαββόπουλου φτάνουν και περισσεύουν ώστε ή γαλλική Λιμπερασιόν νά αποφασίσει, διά γραφίδος του άνταποκριτή της στήν Αθήνα Denis Scribe, ότι στό «νανάγιο τής κουλούρας» τών Νεοελλήνων «μόνο ένα "άλμπατρος" φαίνεται νά επιπλέει»: ό νεαρός κολυμβητής Χαράλαμπος Παπανικολάου. Καί ότι «χάρη στό "άλμπατρος" οι Έλληνες δέν απελπίζονται γιά τό 1986».

Δέν ξέρουμε άν οι δυσκολίες του πικού τους σοσιαλιστικού (μέ ή χωρίς εισαγωγικά) πειράματος ώθούν τους Γάλλους πολίτες νά αναθέσουν τήν πάσαν έλπίδα τους στόν μπαλαδόρο τους Μισέλ Πλατινί που αναγκάζεται νά τρώει τό γλυκό παντεσπάνι τής ξενιτιάς, ύστερα μάλιστα από τήν ύποταγή τών φερέλπιδων έπικοντιστών τους Κινόν και Βινιερόν μπροστά στήν άνωτερότητα του Σοβιετικού ύπαρκτηπρωταθλητή Σεργκέι Μπούμπκα. Ξέρουμε πάντως πώς έδω, στήν Ελλάδα, δέν φτάσαμε δά και στήν άπόγνωση, παρά τίς προσπάθειες του ΠΑΣΟΚ και παρά τίς έλπίδες τής Δεξιάς. Πώς άκόμα και μέσα στόν γενικευμένο (και κατευθυνόμενο) μίζερα-μπυλισμό και σκωρισμό («όλα είναι σκατά» — τό λέμε κεκαθαμένως, εις μνήμην Ροΐδη), όλο και κάποιοι άντιστέκονται, άλλοι, άλλως κι άλλου κάθε φορά. Στους δρόμους και στά σωματεία, σε περιόδι-

κά και ομάδες, στίς ταβέρνες και στά άλσύλλια. Κάποιοι έρωτεύονται. Κάποιοι επιμένουν νά υπάρχουν, ενάντια στήν τηλεόραση, παρά τόν εκμαυλισμό τής έξουσίας. Κάποιοι, πότε λίγοι πότε πολλοί, άρνούνται τή ζωή δωματίου και έξέρχονται. Γιά νά συναντήσουν ανθρώπους στήν έξοδό τους.

Γιατί μπορεί τά ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά δίκτυα, μέ τήν ευγενή συνδρομή τών δημοσιογραφικών συγκροτημάτων, νά κατασκευάζουν πικρολαγνικά σουξέ του τύπου «Εϊν' όλα μαύρα» ή «Δέν θέλω τή συμπόνια κανενός» επειδή «είν' ή καρδιά μου μαύρος ούρανός» αλλά διασώζονται και μερικοί που προτιμούν περισσότερο εύαερα και εύηλια τραγούδια, που δέν ντρέπονται γιά τό γέλιο τους, που δέν αγαπάνε μέ βάση τά πρότυπα τής ψυχανάλυσης δι' αρχαρίους ούτε και βουλιάζουν στίς άσφυκτικές κομματικές άγκάλες.

Ίσως μ' όλα τούτα προβάλλονται άπλως οι μύχιες επιθυμίες μας, ντυμένες μέ τήν ένδυμασία τής πραγματικότητας. Άκόμα κι έτσι, λίγος βολονταρισμός κάνει καλό. Και εν πάση περιπτώσει, τό κείμενο τής Λιμπερασιόν έχει τό άδύνατο σημείο του: έλάχιστοι Έλληνες θά φτάνανε νά επενδύσουν τίς έλπίδες τους στόν όποιοδήποτε κολυμβητή, έστω και παγκόσμιο πρωταθλητή. Οι πολλοί θά προτιμούσαν τόν Άναστόπουλο, τόν Σαραβάκο, τόν Μαύρο. Έναν ποδοσφαιριστή δηλαδή και μάλιστα έναν επιθετικό, έναν κυνηγό.

Πα.Μ.

Όνομα τί σε ώνόμαζεν λεώς;

Μετά τήν περί όνομάτων και πραγμάτων άπόφαση τής Κεντρικής Έπιτροπής του ΚΚΕ έσωτερικού, προχωρήσαμε σε άνθολόγηση όσων τίτλων προτείνονται έπίσημως και άνεπισήμως, από ένταγμένους και άνεντάκτους, γραπτώς ή προφορικώς, πικρόχολα ή σκέτα χιουμοριστικά, προς διευκόλυνση τών εργασιών του έαρινου συνεδρίου.

Ίδού:

1. **ΚΚΕ in.** Στήν περίπτωση αυτή μπορούν νά γίνουν έποικοδομητικές συζητήσεις γιά τό άν τό in θά εγκλείεται έντός παρενθέσεως ή όχι.
2. **ΚΚΕ έσωτερικού χώρου.** Τίτλος οικολογικών άναζητήσεων.
3. **Οι γενναίοι του Μπρανκαλέονε.** Έδώ ύπερισχύει τό ιταλικό παράδειγμα.
4. **ΛΕΟΝΚΚΕ,** τουτέστιν: Λενινιστικό Έπαναστατικό Όργασμικό Νικηφόρο ΚΚΕ.
5. **ΚΚΕ σου 'ρχομαι.** Έν άλλους λόγους ήτοι: σύντροφοι τής άλλης όχθης διεκπεραιωνόμαστε.
6. **Αι ώραϊαι Θερμοπούλαι.** Γιά νά πάρει επιτέλους ή έπαρχία τή θέση που γιά ιστορικούς λόγους τής άξίζει.
7. **Γιάννης περνά και μοναχός τά πίνει.** Η λαϊκή θυμοσοφία δείχνει τό δρόμο.
8. **Ένωση Άριστερών — Παλιές Άδυναμίες.** Κατά τό άσμα «Άδυναμία μου μεγάλη, έρχομαι, βάλε τό μαγκάλι, κρατώ δωράκια στή μασχάλη, σκύβω μπρός στά δικά σου κάλλη».
9. **Άριστερό Πάρκινγκ.** Είς

μνήμην του κεντρώου ΠΑΡΚΕ. Άλλωστε, σ' αυτό τό κόμμα οι περισσότεροι πάνε γιά νά φύγουν.

10. **τ. ΚΚΕ ές.,** τουτέστιν τέως (ή τιμημένο;) ΚΚΕ ές.

11. **Κ.Α.Σ.Ε.:** Κόμμα Άριστερών Σοσιαλιστών Έλλάδας (νόστιμο σάν φρικασέ).

12. **Κ.Α.Σ.Κ.Ο.Α.,** δηλαδή: Κόμμα Άριστερών Σοσιαλιστών Κομμουνιστών Όργανισμένων Λιβιδινιστών (καλό γιά τό κρύο).

13. **Ν.Ε.Σ.,** ό έστί μεθερμενεύόμενος Νέα Ένωσις Σοσιαλιστών (τό στιγμαίο κόμμα).

14. **Α.Μ.ΑΝ.:** Άδέσμευτοι Μαρξιστές Άνανεωτές. Γιά νά συμπεριληφθεί στόν τίτλο και ή καθ' ήμάς Ένατολή.

15. **ΕΛΑΝΤΕ:** Ένωση Λαοκρατών ΑΝΤιμπεριαλιστών Έλλάδας. Γιά λόγους αυτοσαρκασμού.

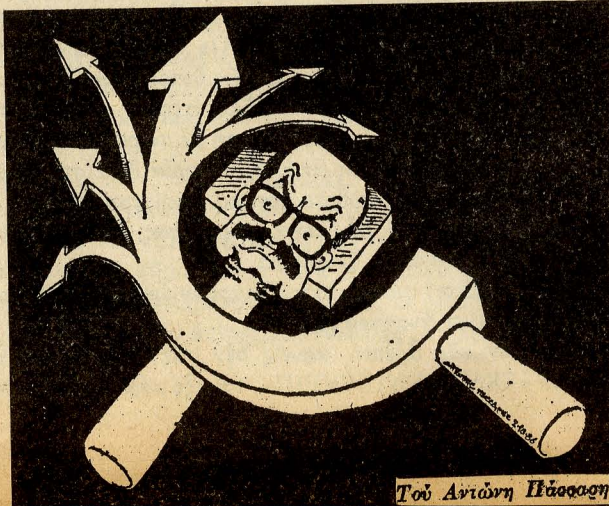
16. **Α.Κ.Ε.,** δηλαδή Άσε Καλύτερα Έλλάδα. Μιά άλλη ανάπτυξη του Ά(ριστερού) Κ(όμματος) Έ(ργαζομένου) του συντρόφου προέδρου.

17. **Α.Ε.Ω.Ν.Ι.Δ.Α.Σ.,** δηλαδή: Λαϊκή Έπαναστατική Όστική Νεοτεριστική Ίσωτική Δημοκρατική Άγωνιστική Συσπείρωση. Γιά πολλούς λόγους.

Άς θυμηθούν λοιπόν οι σύντροφοι, ψάχνοντας τ' όνομά τους, τήν εικόνα τους και πάλι άπ' τήν αρχή, ότι γιά ένα όνομα ζούμε. Κι άς συνυπολογίσουν επιτέλους και τίς προτάσεις τών ανεντάκτων.

Όσο γιά σήμα, άς βουλευτούμε μέ τό κυρκοδρέπανο.

Παντελής Μπουκάλας

Τού Αντώνη Πάσσοση

Καλό 1984

Η φωτογραφία με τον Λένιν μπροστά και τον Γκόρκι πίσω του και ψηλότερα είναι μάλλον γνωστή. Αυτό που χάθηκε από τα μαγικά πινελιά των άγιογράφων-έντολοδόχων του Στάλιν είναι η πραγματικότητα της φωτογραφίας: Στην πρώτη, ιστορική έκδοχή της παρουσιάζονταν καμιά τριανταριά σύνεδροι του 2ου συνεδρίου της Κομμουντέρν, το 1920. Σβήστηκαν όλοι (μεταξύ τους ο Μπουχάριν, η αδελφή του Λένιν, ο Ζηνόβιεφ, ο Ράντεκ) αλλά και ο, τι απέμεινε ξαναδουλεύτηκε, ψιμνιώθηκε.

Έτσι ξαναβάφτηκαν τα παπούτσια του Βλαδίμηρου, σιδερώθηκαν τό γιλέκο και τό παντελόνι του και, κυρίως, μπήκε στην τσέπη του παντελονιού τό μικρό δαχτυλάκι του δεξιού χεριού του πού πρόβαλλε άναιδώς χαριτωμένο.

Τυπικό δείγμα έπαναγραφής της ιστορίας, πρώτη ύλη γιά τόν Όργουελ και τό 1984 του. Ο σταλινισμός όμως δέν άσχολεϊται μόνο μέ τά μεγάλα ούτε περιορίζεται στις χώρες του «ύπαρκτου σοσιαλισμού». Έχει έσωτερικευτεί, έχει ριζώσει σέ δεξιούς και άριστερους και προσφέρει συχνότατα τις φόρμες γιά νά χυθεί ή έκδίκηση, ή μικρόνοια, ή ύστεροβουλία.

Στά δικά μας, μετά από την περυσινή απόσβεση του Στρατή Τσίρκα στην όποία προέβησαν οί του ΚΚΕ και στό πλαίσιο του γενικευμένου κιτισισμού, ό Έλευθερος Τύπος άποδεικνύει ότι σέβεται πλήρως τις έπιταγές του Μεγάλου Άδελφού: Έχοντας άνοιχτό μέτωπο μέ τή Βουγιουκλάκη και τή Λάσκαρη (άπό τις όποίες μνηύθηκε γιαι τις παρουσίασε νά βρίζονται και νά μαλλιοτραβιούνται γιά τήν καρδιά του Μπονάτσου) σβήνει στό πρόγραμμα της τηλεόρασης (Σάββατο, 11.1.86) τό όνομα της Άλίκης. Κι άς είναι τοίς πάσι

γνωστό ότι πρωταγωνιστούσε στην ταινία Χτυποκάρδια στό θρανίο. Κι έπειδή άμα φταις έσύ, φταιει κι ό σύζυγός σου, έστω και τέως, διαγράφεται και ό Δημήτρης Παπαμιχαήλ.

*** ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

•Χτυποκάρδια στο θρανίο». Α-σπρόμαυρη κωμωδία. Σενάριο-σκηνοθεσία: Αλέκος Σακελλάριος. Παίζουν: Δ. Παπαγιαννόπουλος, Γ. Κωνσταντίνου, Λάμπρος Κωνσταντάρας κ.ά.

Άφου λοιπόν τόσο έντιμώς και άντικειμενικώς ένημερώνεται τό κοινό γιά θέματα τριτεύοντα, είμαστε ύποχρεωμένοι νά φανατζόμαστε τήν ποιότητα της πληροφόρησής του σέ ζητήματα κρισιμότερα. Και νά ψάχνουμε έναγωνίως τήν άξιοπιστία στους καταλόγους των διανυκτερευόντων φαρμακείων, των κινηματογράφων, των θεάτρων και των έφημερευόντων νοσοκομείων.

Μπ.Γ.κ.Μπράδερος

Άπό έξ άνέκαθεν

Φαίνεται πώς τελικά γίναμε όλοι μας Σόλιοι. Και σάν εκείνους τούς Άθηναίους άποίκους των Σόλων της Κιλικίας πού μέ τό χρόνο άπέμαθαν τά έλληνικά και λιγότερα οί άντιστάσεις τους στους βαρβαρισμούς, κοντεύουμε κι έμεις νά λησμονήσουμε τήν πραγματική σημασία των λέξεων και τούς κανόνες της σύνταξης.

Δέν ξέρω σέ ποιόν -ισμό καταθέτουμε τόν ιδεολογικό όβολό μας, μέ τό δατισμό πάντως οί σχέσεις μας παραείναι στενές. Τό έλαφρώς ταυτολογικό «ώς ήδομαι και χαιρόμαι και εύφραίνομαι» πού ξεστόμισε ό Δάτις τό δέισσοφ ή έιρωνεία του Άριστοφάνη γιά νά ριζώσει και νά νομιμοποιηθεί στις καθημερινές γλωσσικές έκτροπές των άπογόνων.

Έτσι, ό κ. Βίκτωρ Νέτας άκούστηκε νά λέει στις 13.1.86, στην έκπομπή «Άνοιχτά Χαρτιά» της ΕΡΤ-1: «Θά επανέλθουμε πάλι μετά τό δελτίο ειδήσεων». Όπως έλεγε ό φροντιστής μου της Χημείας: «Σās τό επαναλαμβάνω γιά άλλη μιά φορά πάλι ξανά από τήν άρχή».

Θά 'τανε ψύλλος στ' άχυρα ή περί ής ό λόγος άστοχία άν ό κ. Νέτας δέν άνήκε στους διαμορφωτές γλωσσικών προτύπων μέ τις συχνές πυκνές εμφανίσεις του στην τηλεόραση. Κι άν δέν είχε στηλιτεύσει, και αυτός, στην έφημερίδα στην όποία άρθρογραφεί, τήν Έλευθεροτυπία, τά της γλώσσας παθήματα.

Γιά τά μαθήματα λοιπόν ό λόγος. Κι άν επανερχόμαστε πάλι, ξανά, εκ νέου, γιά άλλη μιά φορά είναι γιάτί από τούς ψύλλους και τά ψιλά εύκολα φτάνει κανείς στα ύψηλά και τά μεγάλα. Γιατί εύκολότερα κολάζεται τό «Έλα Κέντρο. Δέν βρήκαμε τόν καλέσας» του άστυνομικού από τά όλισθήματα δσων άπευθύνονται στό λαό, συχνά και εκ μέρους του λαού. Και γιαι, έπί παραδείγματι, από τήν όριαία κασέτα της κ. Μαρίας Ρεζάν πού συνόδευε τήν παρθενική της πολυδιαφημισμένη (τό στάρ σύστημα και στή δημοσιογραφία;) εμφάνιση στό περιοδικό Ένα, εκείνο πού όπωσδήποτε θά καρφώσει ή φωνή της σέ πολλών τή μνήμη είναι τό «παχέων άμοιβών». Η ούδετεροποίηση των θηλυκών - ή έξουδετέρωση της γλώσσας.

Τ. Σμπούρης

Ποιό δρόμο νά πάρω...

- Στην πλατεία Έθνικής Άντίστασης παρακαλώ.
- Πού;
- Στην... στην πλατεία Δημαρχείου.
- Ά, στην Κοτζιά. Έγινε. Νά πάμε από Πανεπιστημίου;
- Όχι, από Έλευθερίου Βενιζέλου.

Φανταστικός ό διάλογος, άκριβώς γιαιτί οί άνθρωποι, συναμοτώντας λές, άντιστέκονται στις έκβιασμένες μετονομασίες όδών και πλατειών οί όποίες γίνονται συνήθως γιά νά άποσβεστεί, μιά κι έξω, τό γενικότερο χρέος της πολιτείας άπέναντι σέ πρόσωπα πού σημάδεψαν τήν ιστορία του τόπου.

Προσφάτως, σέ συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου του δήμου Άθηναίων πέσανε και κάποιες φιλές δικήν επιχειρημάτων γιά τή μετονομασία της πλατείας Κολωνού σέ πλατεία Σωτήρη Πέτρουλα. «Αυτά είναι σαχλαμάρες. Τά όνόματα των δρόμων μās μαράνανε» κατά Άγαμέμνονα Κουτσόγιωργα. 'Η: «Οί προσώπιδες κήκαν, τά παλιά όνόματα λησμονηθήκαν και τό

δημοτικό συμβούλιο συνεδριάζει γιά τή μετονομασία των όδών» κατά Μανόλη Άναγνωστάκη.

Γιά προσώπιδες λοιπόν ό λόγος. Γιά ιδεολογικό καιουφλάζ, εύκολο και άνέξοδο. Γιά χαμαιλεοντισμό πού έξαντλεί τήν πολιτική (και τήν άλλαγή) στα όνόματα και στους τύπους και, άπλώς, γεμίζει τούς καταλόγους των φαρμακείων μέ πρώην: Γρηγόρη Λαμπράκη (πρώην Βασιλίσσης Σοφίας), Έρώων Πολυτεχνείου (πρώην Βασιλέως Κωνσταντίνου), Βάρναλη (πρώην Φρειδερίκης), Έρώς Κωνσταντοπούλου (πρώην Με-

τρων), Γρηγ. Καρακουλουξή (πρώην Βασιλέως Παύλου) κ.ο.κ.

Και φυσικά, δέν είναι λίγες οί φορές πού οί ιδεοληψίες σκοντάφουν στη μνήμη των ανθρώπων. Έτσι, ή Τσιμισκή στη Θεσσαλονίκη έγινε γιά μερικά φεγγάρια Μεγάλου Άλεξάνδρου γιά νά ξαναγίνει Τσιμισκή ύστερα από τό γενικό μπερδεμα.

Έδω γιά νά μή χαθοΰμε ύποτασσόμαστε στην νομιμοποίηση πού προσφέρει ή εύρύτατη από έτών χρήση και δίνουμε τά ραντεβού μας στις Στήλες του Όλυμπίου Διός κι όχι στους Στύλους.

ΤΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΜΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ

Ο Στάθης Δαμιανάκος, του οποίου τό κείμενο «'Ασίκηδες και Ρεμπέτες - από την έθνοτική στην ταξική ταυτότητα» δημοσιεύθηκε στο τεύχ. 55, σ.σ. 38-41 του Δεκαπενθήμερου Πολίτη, μās επισημαίνει τις παρακάτω άβλεψίες:

1) Σελ. 38, στήλη β', στίχ. 21 22: αντί «άγροτικές μορφές καπιταλισμού», νά τεθεί «άγροτικές μορφές πολιτισμού».

2) Σελ. 39, στήλη β', τελευταία φράση: αντί «είτε πρόκειται για τό μορφωτικό επίπεδο είτε για τή μουσική...», νά τεθεί «είτε πρόκειται, στό μορφολογικό επίπεδο, για τή μουσική...».

3) Σελ. 40, στήλη α', στίχ. 16: αντί «όξάν», νά τεθεί «όζάν».

4) Σελ. 41, στήλη α', τό όνομα 'Α. Γκοκάλη, νά γίνει 'Α. Γκοκάλη.

Με τήν εύκαιρία αυτή διευκρινίζουμε ότι τό ένλόγω κείμενο προέρχεται από ανακοίνωση του Στάθη Δαμιανάκου στό 10ο Συνέδριο τής Α.Σ.Λ.Φ. (Πανεπιστήμιο τής Toulouse-le-Mirail, Σεπτ. 1978), ή δέ μετάφρασή του από τά γαλλικά στά ελληνικά όφείλεται στόν Γ. Σπανό με τή συνεργασία του συγγραφέα.

«ΖΗΤΩ Η ΚΡΙΣΗ»

Άγαπητέ Δεκαπενθήμερε Πολίτη!

Φαίνεται πώς βιάστηκα νά πανηγυρίσω για τήν έπανεφεύρεση τής λογικής. Τό σχολίο του Α.Ε. για τό άρθρο μου «Ζήτω ή Κρίση» (ΒΗΜΑ, 29.12.85) είναι τυπικό παράδειγμα non sequitur. Τό συμπέρασμα «Ζήτω τό Κέρδος» δέν βγαίνει από τίς δικές μου προκείμενες.

Φοβάμαι ότι ό Α.Ε. προσπάθησε νά έρμηνεύσει αυτά πού διάβασε σύμφωνα με προϋποθέσεις πού δέν μου ανήκουν. Ίσως λοιπόν έκπλαγεί άν του

πώ ότι συμφωνώ άπόλυτα μαζί του στό κίνητρα πού παραθέτει. Όπως διαφωνώ —ριζικά— με τήν οικονομική πολιτική τής κυβέρνησης. Τήν όποια άλλωστε και έπικρίνει τό άρθρο μου.

Τό μόνο σημείο όπου διαφωνώ με τόν Α.Ε. (έκτός από τό συμπέρασμά του) είναι ή ύποτιθέμενη ιδεολογία μου. Γράφει «σύμφωνα με τήν ιδεολογία σας...». Άλλά ποιά ιδεολογία μου; Όταν τό άρθρο άφορούσε άκριβώς τή χρεοκοπία τών ιδεολογιών; Όταν ό Α.Ε. άρχίζει τό σχολίο του με τή φράση μου: «οί ιδεολόγοι πρέπει νά αλλάξουν έπάγγελμα. Οί παραμορφωτικοί-ισμοί άποσύρονται». Κι έπειδή έννοώ ότι γράφω, αυτό σημαίνει κάθε -ισμό. Όχι μόνο τόν σοσιαλισμό πού άναφέρει ό Α.Ε. αλλά και τόν φιλελευθερισμό, τόν ριζοσπαστισμό και γενικά κάθε κλειστό σύστημα σκέψης πού προσφέρει έτοιμες έρμηνείες και έτοιμες λύσεις.

Δέν μπορώ λοιπόν νά άποδεχθώ τόν τίτλο του «ιδεολόγου του άστισμού» και διότι άστισμός δέν ύπάρχει στην Έλλάδα και διότι είμαι άλλεργικός στους -ισμούς. Όσο για «φερέφωνο τής άλλαγής» διάβολε! Άπό τό 1982, πού έγραψα τή Χώρα του Έδώ και Τώρα μέχρι σήμερα δέν έπαψα νά τήν κρίνω και νά τήν έπικρίνω.

Φιλικά
Νίκος Δήμου

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Στό τεύχος 56 (13.12.85) του Δεκαπενθήμερου Πολίτη δημοσιεύεται άρθρο του Β. Βαλανά με τίτλο «'Η έπανάσταση έρχεται άπ' τά δεξιά ή ό περιφορέως λόγος».

Στό άρθρο του αυτό ό Β. Βαλανάς άκολουθώντας τήν πρωτοφανούς θράσους μεθοδολογία νά παραθέτει έντός εισαγωγικών όχι άποσπάσματα κάποιου δημοσιευμένου κειμένου αλλά όσα ό ίδιος νόμισε ότι άκουσε κατά τή διάρκεια όμιλιών μου για τό θέμα τής προοπτικής τής άριστερας, και πού βέβαια έγώ δέν είπα, επιδίδεται ύπό τό πρόσχημα τής άπάντησης σε μία χωρίς όρια συκοφαντική έναντίον μου προσπάθεια.

Βέβαια από τόν Β. Βαλανά δέν έχω τήν άξίωση νά κατανοεί όλα όσα άκούει και μάλιστα όταν πρόκειται για σοβάρά θέματα.

Έχω όμως τή βεβαιότητα ότι ό Δεκαπενθήμερος Πολίτης είναι ξένος μ' αυτήν τή μεθοδολογία και προφανώς δέν άντελήφθη τόν συκοφαντικό χαρακτήρα του κειμένου του Β. Βαλανά και είμαι άκόμα βέβαιος ότι σε άντίθετη περίπτωση δέν θά δημοσίευε ένα τέτοιο κείμενο.

Υ.Γ. Ός προς τήν ούσία τών άπόψεών μου επί του συζητούμενου θέματος τής προοπτικής τής άριστερας, για τήν ενημέρωση και μόνο του Δεκαπενθήμερου Πολίτη, παραπέμπω στό φύλλο τής Αύγης (26.11.85) όπου καταχωρείται ή γραπτή όμιλία μου στην Κ.Ε. του κόμματος.

Φιλικά
Στέργιος Πιτσιόρλας
Θεσσαλονίκη

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΑΣΗΣ

Υπάρχει μία πραγματικότητα πού ίσχυει για τό ΚΚΕ έσωτερικού: τήν άλήθεια για ό,τι συμβαίνει στό κόμμα τή μαθαίνεις από δύο συγκεκριμένες έφημερίδες. Τό Βήμα και τή Θεσσαλονίκη, πού έκτός από φιλοκυβερνητικές φαίνεται πώς εκφράζουν και μία συγκεκριμένη άποψη μέσα στό ΚΚΕ έσωτερικού στις όργανώσεις 'Αθήνας και Θεσσαλονίκης άντίστοιχα.

Μία δεύτερη πραγματικότητα είναι πώς ό καλύτερος τρόπος για νά μήν άκουστεί ή φωνή τών μελών του κόμματος είναι ν' άκολουθηθούν οι νόμιμες διαδικασίες.

Συγκεκριμένα στις 5 Δεκέμβρη σε τακτική συνεδρίαση τής κομματικής όργάνωσης εκπαιδευτικών Θεσσαλονίκης άποφασίστηκε δμόφωνα και στάληκε έπιστολή διαμαρτυρίας στην Αύγή, για άρθρο του 'Α. Διαμαντόπουλου σε κυριακτική Αύγή και για ένα σχολίο του Κασόλα, πού εκφράζουν και τά δύο πέρα από κάθε δεοντολογία και κατά παράβαση τών άποφασισμένων όρων για τόν έσωκομματικό διάλογο τή συγκεκριμένη άποψη τής μετεξέλιξης του ΚΚΕ έσωτ. σε φορέα.

Μέχρι σήμερα, 3 'Ιανουαρίου 1986, τό γράμμα, όπως ήταν φυσικό, δέν δημοσιεύθηκε. Έτσι για μία άκόμα φορά επιβεβαιώνεται ότι ή Αύγή δέν είναι όργανο του ΚΚΕ έσωτερικού αλλά μόνο μιάς μερίδας, πού εκφράζεται κατά καιρούς σαν ύπέρμαχος είτε τής «κριτικής

στήριξης» είτε τής προεδροποίησης ή τώρα τής μετεξέλιξης σε φορέα. Κατά τά άλλα περιμένουμε τό νέο πρόσωπο τής Αύγης τό 1986. ('Αλήθεια τί έγινε εκείνη ή περίφημη συζήτηση για τήν Αύγή στο Κόμμα;) Πάντως ή Κ.Ε. αγωνίζεται άπεγνωσμένα νά μās πείσει πώς ή βάση είναι αυτή πού καθορίζει τίς τύχες του ΚΚΕ έσωτερικού.

Γεωργία Άρβανίτη
Θεσσαλονίκη

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Κέρκρος 2, 'Αθήνα 105 58, τηλ. 32.39.645 και 32.28.791

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Άγγελος Έλεφάντης, Γιώργος Καρράς, Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Έφη Άβδελά, Δημήτρης Άβραμίδης, Μαριάννα Δήτσα, Βασίλης Ζουνάλης, Μάκης Καβουριάς, Διονύσης Καψάλης, Βάσω Κιζήλου, Βάσω Κιντή, Παύλος Κρέμος, Δημήτρης Κυρτάτας, Σταύρος Λιβαδάς, Λεωνίδας Λουλούδης, Γρηγόρης Μανιαδάκης, Μίμης Μανωλάκος, Γιώργος Μαργαρίτης, Μαρίνα Μείντανη-Παπαγιαννάκη, Γιώργος Μητροφάνης, Μιχάλης Μοδινός, Άριστέιδης Μπαλτάς, Παντελής Σπ. Μπουκάλας, Γιώργος Μπράμος, Λευτέρης Παπαγιαννάκης, Μιχάλης Παπαγιαννάκης, Γιώργος Δ. Παππάς, Γιώργος Πάτσος, Πέτρος Πιζάνιας, Νίκος Πολίτης, Έλένη Πορτάλιου, Χρύσα Προκοπάκη, Νόρα Σκουτέρη, Γιάννης Τσιώμης.

- Στίτσα Χρήστου Πικριδά.
- Τή διάρθρωση τών δοκιμίων έκανε ό Παντελής Σπ. Μπουκάλας, τή σελιδοποίηση και τό μοντάζ όλοι μαζί, τήν αναπαραγωγή τών φιλιμ ή Χριστίνα Άναστασίου, τή φωτοστοιχειοθεσία ή Άννα Γιάννα, ή Γεωργία Μπαρούδου και ή Άλίκη Πελεκάνου.

- Έκδότης, ό 'Α. Έλεφάντης, Μάρκου Μουσουρού 34, 'Αθήνα.
- Διαχείριση, Σπύρος Δελιγάς.
- Διαφημίσεις, Δημήτρης Άβραμίδης • Έκτύπωση Όφσετ, Χαϊδεμένος, ΑΕΒΕ, Λεωφ. Βουλιαγμένης 426, τηλ. 99.40.997 - 99.40.944.

Φωτοστοιχειοθεσία: ΠΟΛΙΤΗΣ, Κέρκρος 2, τηλ. 32.28.791.